EDGAR
ALLAN POE

ZÁNIK DOMU USHEROVA

EDICE
»KRÁSNÁ KNIHA«
1927.

PRESIDIUM MINISTERSKÉ RADY
ARCHIV.
TISKOVÝ ODBOR

OBSAH.

ZÁNIK DOMU USHEROVA.

Son Coeur est un luth suspendu;
Sitôt qu'on le touche il résonne.
Béranger

el jsem koňmo, sám, po celý chmurný, tmavý, tichý podzimní den, kdy mraky visely tísnivě nízko na obloze, neobyčejně pustou krajinou a konečně s večerními stíny octl jsem se před melancholickým domem Usherů. Nevím proč, ale při prvním pohledu na budovu zmocnila se mne nesnesitelná zádumčivost. Pravím nesnesitelná, neboť nebyla zmírněna ani oním zpola příjemným, poetickým citem, s nímž duch obyčejně přijímá i nejhroznější přírodní obrazy bezútěšnosti a hrůzy. Pozoroval jsem scenerii před sebou — budovu, prosté venkovské vzezření celého panství, holé stěny, prázdná, očím podobná okna, několik řad třtinoví a několik bílých kmenů setlelých stromů s takovou duševní depresí, již nemohu přirovnati k žádnému pozemskému pocitu vhodněji než k probuzení poživače opia, k onomu hořkému navrácení

se k dennímu životu po hrozném spadnutí závoje. Zmocnila se mne ztrnulost, sklesIost a ošklivost a tuto nesnesitelnou hrůzu nedovedla překonati ani nejbujnější fantasie. Co to bylo — zastavil jsem se, abych přemýšlel — co mě při pozorování domu Usherů tak přivedlo z rovnováhy. Bylo to tajemství, které jsem nemohl rozluštiti, aniž jsem mohl zaplašiti mlhavé přízraky, jež na mne dotíraly v mých úvahách. Musil jsem se spokojiti nedostatečným závěrem, že i sebe jednodušší přírodní zjevy v určitém sestavení nepochybně mají moc takto na nás působiti, analysa této moci však se vymyká našim schopnostem. Je možno, uvažoval jsem, že pouze jiné uspořádání jednotlivostí scény, podrobností obrázku by bylo dostatečné, aby zmírnilo nebo dokonce zrušilo tuto moc vzbuzovati smutné představy; a jednaje podle této myšlenky zatočil jsem koně k příkrému svahu černého, ponurého močálu, jenž přiléhal k budově a pohlédnuv dolů na jeho nezčeřenou, klidnou hladinu, v níž zrcadlilo se šedé rákosí, strašidelné kmeny stromů a prázdná, očím podobná okna, byl jsem zachvácen ještě větší hrůzou než dříve.

Nicméně jsem měl v úmyslu pobýti v tomto smutném domě několik neděl. Jeho majitel Roderick Usher byl mým veselým společníkem z dětství; mnoho let však již uplynulo od našeho posledního setkání. Nedávno však došel mne na odlehlém venkově

dopis — dopis od něho, který byl tak divně naléhavý, že nepřipouštěl jiné kromě osobní odpovědi. Rukopis jevil známky nervového podráždění. Pisatel zmiňoval se o tělesné chorobě a duševní skleslosti, jež jej skličovala a projevil upřímnou touhu spatřiti mě, svého nejlepšího a vskutku vlastně jediného přítele, doufaje, že moje veselá společnost přinese mu úlevu v jeho chorobě. Způsob, jakým toto vše a mnohem více bylo řečeno a zřejmá náklonnost, jež byla patrna z jeho žádosti, nedovolovaly mi otáleti — uposlechl jsem, ačkoliv se mi toto pozvání zdálo velmi zvláštním.

Přesto, že jsme byli jako chlapci velmi důvěrnými kamarády, věděl jsem o svém příteli vskutku velmi málo. Býval vždy krajně uzavřený. Věděl jsem však, že jeho starobylý rod vynikal od nepamětna svou zvláštní citlivostí, jež po staletí byla patrna v množství ušlechtilých děl uměleckých a v poslední době jevila se v nesčetných projevech velkomyslné a přece nehonosivé dobročinnosti právě tak, jako ve vášnivém oddávání se složitému umění hudby snad ještě více než orthodoxním a lehce přístupným jejím krásám. Dozvěděl jsem se rovněž velmi pozoruhodný fakt, že kmen rodu Usherů, jenž požíval vždy velké vážnosti, nikdy se nerozvětvil v trvalou linii poboční; jinými slovy, že celá rodina odvozuje a odvozovala svůj původ z přímé linie a to jen s velmi nepatrnými a jen občasnými odchyl-

kami. Snad to byl tento nedostatek, usoudil jsem, uvažuje o možném vlivu, který po staletí uplatňovalo dokonalé zachovávání celkového rázu panství na onu známou charakteristickou povahu rodovou — snad to byl tento nedostatek poboční linie a vyplývající z toho neodchylné přenášení dědictví i jména z otce na syna, jež konečně tak ztotožnilo obé, že původní jméno panství úplně splynulo s podivným, dvojsmyslným pojmenováním »Dům Usherů«, pojmenováním, jež, zdá se, zahrnovalo v mysli užívajících ho venkovanů obé — rodinu i rodinné obydlí.

Řekl jsem již, že můj poněkud dětinský pokus pohlédnouti dolů do jezera vystupňoval jen můj první, podivný dojem. Uvědomění si pověrčivé bázně, jež se ve mně rychle vzmáhala (proč bych své pocity neměl takto nazvati?) nepochybně způsobilo, že moje bázeň tím více vzrůstala. Dávno jsem již věděl, že takový jest paradoxní zákon všech pocitů, jež vyvolává hrůza; a snad jedině z toho důvodu utvořila se v mé mysli podivná představa — když jsem opět pozvedl zrak k domu od jeho odrazu v bažině — představa skutečně tak směšná, že se o ní zmiňuji jen abych podal důkaz o živé moci dojmů, jež mě opanovaly. V podráždění své obrazotvornosti počal jsem již skutečně věřiti, že celá budova i nejbližší její okolí jest zahaleno podivnou atmosferou, vlastní jí i tomuto okolí, atmosférou, jež neměla nic společného se vzdu-

chem, ale jež vystupovala ze zetlelých stromů, šedých zdí a nehybného močálu; otravné to, mystické, omamné, jedovaté výpary, sotva znatelné a olověně zbarvené.

Zaplašiv tyto dojmy, jež musely býti snem, prohlížel jsem zevrubně skutečné vzezření budovy. Hlavním jejím rysem byla, jak se zdálo, nesmírná starobylost. Zub času ji značně změnil. Celý její povrch byl pokryt drobounkými houbami, jež visely v jemně spletené tkáni s okapů. A přece nebyla na tom všem patrna žádná zvláštní známka rozpadávání. Ani na jediném místě nebyla budova pobořena, ačkoliv mezi jejími dosud obyvatelnými částmi a drobícími se již jednotlivými kameny byla patrna značná nesrovnalost. Bylo v tom mnoho, co mi připomínalo zdánlivou celistvost starých prací ze dřeva, jež práchnivěla po dlouhá léta v nějaké zapomenuté kobce, aniž se jich dotkl dech vnějšího vzduchu. Kromě těchto známek značné sešlosti, roztroušených po celém povrchu, vykazovala budova jen málo stop ubývající pevnosti. Oko bystrého pozorovatele bylo by snad objevilo sotva viditelnou trhlinu v průčelí budovy, jež se klikatě táhla od střechy po stěnách, ztrácejíc se v kalné vodě močálu.

Prohlédnuv si vše, přejel jsem krátkou hráz rybníka a octl se u domu. Službu konající sluha převzal mého koně a já vstoupil do podloubí s gotickým klenutím. Odtud vedl mě komorník tiše, mlčky množstvím

tmavých, spletitých chodeb k pracovně svého pána. Mnohé z toho, co jsem cestou spatřil, přispělo, ač jsem si to nemohl vysvětliti, k sesílení podivných dojmů, o nichž jsem se již zmínil. Ačkoliv předměty kolem mne — řezby na stropech, temnobarevné čalouny na stěnách, stejně temné podlahy, fantasmagorické, heraldické ozdoby se zbraní, jež při každém kroku řinčely, byly všechno věci, na které nebo jim podobné jsem byl zvyklý od dětství a ačkoliv jsem neváhal přiznati, jak dobře známé mi to vše bylo, přece s podivením jsem konstatoval, jaké neznámé představy vyvolaly tyto obyčejné zjevy. Na schodišti potkal jsem domácího lékaře. Zdálo se mi, že jeho tvář měla výraz lstivé zchytralosti mísící se s překvapením. Pozdravil mě zmateně a šel dále. Konečně otevřel komorník dveře a uvedl mě k svému pánu.

Pokoj, v němž jsem se ocitl byl velmi prostorný a vysoký. Okna byla dlouhá, úzká, špičatá a v takové výšce nad černou dubovou podlahou, že jich z vnitřku vůbec nebylo možno dosáhnouti. Zamřížovanými okny vnikaly sem chabé paprsky purpurově zabarveného světla, jež dostatečně ozařovaly nápadnější předměty kolem: marně však namáhalo se oko vniknouti do vzdálenějších rohů pokoje nebo do koutů klenutého a vyřezávaného stropu. Tmavé draperie visely na stěnách. Zařízení bylo velmi bohaté, ale nepohodlné, zastaralé a

sešlé. Mnoho knih a hudebních nástrojů leželo roztroušeno po pokoji, nedodávaly mu však živosti. Cítil jsem, že dýchám ovzduší smutku. Hrozná, hluboká a nezažehnatelná tesknota visela ve vzduchu a pronikala vším.

Při mém vstupu povstal Usher z pohovky, na níž ležel a pozdravil mě s živou vřelostí, v níž — jak mě s počátku napadlo — bylo mnoho přehnané srdečnosti a nuceného úsilí blaseovaného světáka. Avšak jediný pohled na jeho tvář přesvědčil mě o jeho dokonalé upřímnosti. Usedli jsme: několik okamžiků, pokud nemluvil, pozoroval jsem jej s pocitem zpola soucitu, zpola hrůzy. Skutečně nikdy před tím ještě se muž tak strašlivě nezměnil v tak krátké době, jako Roderick Usher. Jen ztěží jsem mohl připustiti totožnost této trosky člověka před sebou se soudruhem svého chlapectví. Ale přece rysy jeho tváře byly stále význačné. Mrtvolné zabarvení pleti, veliké, jasné oko neporovnatelného lesku, rty poněkud tenké a velmi bledé, avšak neobyčejně krásně vykrojené; nos jemného, hebrejského tvaru, jehož chřípí však bylo pro podobný útvar neobvykle široké, jemně vymodelovaná brada, nepatrně vpřed vystupující, což nasvědčovalo nedostatku morální energie, vlas více než hedvábné jemnosti a hebkosti; tyto rysy spolu s nepřiměřeným rozpětím lebky nad spánky tvořily celek, jehož nebylo lze snadno zapomenouti. Nyní však za-

ostření těchto charakteristických rysů jeho tváře a výraz, který se jim snažil dodati, změnily je tak, že jsem pochyboval, že to je on. Nejvíce mě zarážela, ba téměř děsila příšerná bledost jeho pleti a nadpřirozený lesk jeho oka. Rovněž jeho hedvábný vlas úplně zanedbán rostl a divoce rozcuchán spíše vlál než splýval kolem obličeje, takže jsem ani s námahou nemohl spojiti jeho arabeskního vzezření s představou prosté lidskosti.

Zarazila mě nesouvislost a nestálost v chování mého přítele a záhy jsem objevil, že příčinou toho jsou chabé a bezvýsledné pokusy přemoci obvyklé chvění a velmi silné nervové podráždění. Na něco takového v jeho povaze byl jsem částečně připraven jak jeho dopisem, tak vzpomínkami na jisté rysy jeho povahy již v chlapectví, a úsudkem, který jsem odvodil z jeho zvláštní, tělesné soustavy a temperamentu. Jeho chování bylo střídavě živé a mrzuté. Jeho hlas měnil se rychle z chvějící se nerozhodnosti (když se zdálo, že animální jeho pudy byly v převaze) až v energickou stručnost, onu úsečnou, těžkopádnou, pomalou a dutě znějící mluvu, těžký, odměřený a dokonale modulovaný hlas hrdelný, který mívají spustlí pijáci a nenapravitelní poživači opia ve chvílích největšího podráždění.

Tímto způsobem mluvil o účelu mé návštěvy, o své upřímné touze spatřiti mě, i o útěše, jíž očekával, že mu poskytnu. Po-

čal líčiti poněkud obšírně ráz své choroby. Bylo to, pravil, vrozené rodinné zlo, takové, pro něž nedoufal, že nalezne léku; spíše nervové podráždění, dodal ihned, jež nepochybně brzy pomine. Jevilo se v množství nepřirozených pocitů. Některé z nich, jak je zevrubně líčil, mě zajímaly a zarážely, ačkoliv k tomu snad přispěly výrazy jím volené a celkový způsob jeho podání. Trpěl mnoho chorobným zbystřením smyslů. Snesl jedině potravu zcela bez chuti, mohl nositi šaty pouze z určité látky, vůně všech květin ho obtěžovala, oči jeho trpěly i sebe slabším světlem a jen zvláštní zvuky a to strunových nástrojů nevzbuzovaly v něm hrůzu.

Shledal jsem, že jest spoutaným otrokem jakési nepřirozené hrůzy. »Zahynu,« pravil, »musím zahynouti tímto politováníhodným šílenstvím. Tak, tak a ne jinak zhynu. Bojím se budoucích událostí ne k vůli nim, nýbrž pro jejich následky. Chvěji se hrůzou jen při pomyšlení na nějakou sebe obyčejnější událost, jež by mohla míti vliv na toto nesnesitelné duševní podráždění. Ve skutečnosti to, čeho se obávám, není nebezpečí samo, nýbrž jeho nutný účinek — hrůza. Cítím, že v tomto hrozném a žalostném stavu dříve nebo později nadejde chvíle, kdy zároveň s rozumem přijdu i o život v zápase s oním neúprosným přízrakem, STRACHEM.«

Kromě toho seznal jsem z úryvkovitých a dvojsmyslných jeho narážek ještě jiné, podivné zvláštnosti jeho duševního stavu. Byl poután jistými pověrečnými představami o budově, kterou obýval a již po mnoho let neodvážil se opustiti, vzhledem k vlivu, jehož domnělé síly dotkl se výrazy tak temnými, že je nemohu opakovati — vlivu, jehož nabyly některé zvláštnosti stavby a hmota jeho rodinného sídla nad jeho duchem, prý následkem dlouhého utrpení, a účinku, jejž hmota šedých zdí a věží a kalného močálu, v němž se odrážely, posléze měla na jeho d u š e v n í stav.

Nicméně připouštěl, ač s váháním, že větší díl podivné zádumčivosti, jež ho sklíčovala, měl přirozenější a jasnější původ: těžkou, dlouhotrvající chorobu a zřejmě se blížící skon jeho vroucně milované sestry, jeho jediného společníka po dlouhá léta, jeho poslední a jediné příbuzné na zemi. »Její smrt,« pravil s hořkostí, jíž nikdy nezapomenu, »zůstaví ho zde (beznadějného a skláceného) jako posledního ze starobylého rodu Usherů.« Co takto hovořil, přešla lady Madelína (neboť tak se jmenovala) zvolna v pozadí komnaty, a zmizela, aniž si povšimla mé přítomnosti. Pozoroval jsem ji s největším údivem, ne bez zděšení a přece nedovedl jsem si vysvětliti tyto své pocity. Zachvátil mě pocit ztrnulosti, když jsem očima sledoval její vzdalující se kroky. Jakmile se za ní zavřely dvéře, hledal můj zrak

instiktivně a chtivě obličej jejího bratra; ten však pohrouzil tvář do dlaní a zpozoroval jsem jen, že více než obyčejná bledost pokrývala jeho vyhublé prsty, mezi nimiž kanulo množství vášnivých slz.

Choroba lady Madelíny dlouho klamala umění lékařů. Trvalá otupělost, postupující slábnutí těla a časté, ačkoliv přechodné záchvaty částečně kataleptické povahy poskytovaly neobyčejnou diagnosu. Až dosud stále vzdorovala účinku své choroby a neulehla úplně na lože, avšak na sklonku večera v den mého příjezdu do domu podlehla (jak mi její bratr nevýslovně pohnut v noci sděloval) ničící síle svého hubitele. Seznal jsem, že můj jediný pohled na ni byl také pravděpodobně poslední a že ji již nikdy neuzřím, alespoň ne živé.

Po několik následujících dnů nebylo její jméno vysloveno ani mnou, ani Usherem a po celou tu dobu jsem se úsilovně snažil zmírniti zádumčivost svého přítele. Malovali a četli jsme spolu, nebo jsem naslouchal jako ve snu divokým improvisacím jeho mluvící kytary. A jak mi úzké a stálé užší přátelství dovolovalo otevřeněji nahlédnouti v nejtajnější hlubiny jeho duše, pozoroval jsem s trpkostí beznadějnost všech pokusů, abych vyjasnil mysl, z níž temnota, jako by byla její vrozenou vlastností, vyzařovala na všechny předměty morálního i fysického světa ustavičný smutek.

Nikdy nezapomenu na řadu smutných hodin, jež jsem takto ztrávil s pánem domu Usherů. Kdybych však měl přesně vylíčiti povahu studií a prací, k nimž mi dal podnět, neb kterými jsme byli spolu zaměstnáni, jistě by se mi to nepodařilo. Jeho podrážděný a až přehnaný idealismus vrhal na vše sirnou zář. Dlouhé jeho improvisace žalozpěvů budou navždy zníti v mém uchu. Mezi jinými utkvěla mi v mysli žalná vzpomínka na podivné přetvoření a rozšíření divoké melodie posledního Webrova valčíku. Z jeho maleb, nad nimiž hloubala jeho podrážděná obraznost a jež rostly tah po tahu do neurčitosti, pronikal mě děs a to tím větší, čím méně jsem si byl vědom jeho příčiny. Z těchto maleb (ač si je nyní živě představuji), marně bych se pokoušel uvésti více než malou část, jež by se dala pouhými slovy vyjádřiti. Poutal pozornost a děsil svrchovanou jednoduchostí a prostotou své kresby. Jestli kdy smrtelník maloval myšlenku, byl jím Roderick Usher. Mě aspoň — v okolí, jež mne obklopovalo — zachvacoval vždy z čistých abstrakcí, jež tento hypochondr dovedl vrhnouti na plátno, intensivní, nesnesitelný děs, jehož ani stínu jsem nikdy nepocítil, pozoruje jistě žhavé, ale příliš konkretní sny Fuseliho.

Jeden z fantasmagorických výtvorů mého přítele, jenž nebyl tak strnule abstraktní, lze — ač nedokonale — slovy nastíniti. Malý obrázek představoval vnitřek nesmírně

dlouhé a pravoúhlé kobky nebo tunelu s nízkými, hladkými, bílými stěnami bez přerušení neb jakékoliv ozdoby. Jisté vedlejší podrobnosti na obraze měly za účel vyvolati představu, že tato klenba leží v nesmírné hloubce pod povrchem zemským. Po celé její ohromné délce nebylo viděti východu ani pochodně neb jiného zdroje umělého světla a přece šířila se jí záplava oslňujících paprsků, jež ozařovala vše strašidelným a nepřirozeným jasem.

Zmínil jsem se již o chorobném stavu jeho sluchového orgánu, jenž byl příčinou, že každá hudba, vyjma jistých zvuků strunových nástrojů, byla nemocnému nesnesitelnou. Snad to, že se musil při hře na kytaru takto úzce omezovati, bylo z větší části příčinou, že jeho hra měla tak fantastický ráz. Ovšem ohnivý přednes jeho impromptu nedal se tímto způsobem vysvětliti. Jak tóny, tak i slova jeho divokých fantasií (neboť nezřídka doprovázel se rýmovanými slovními improvisacemi) musily býti a byly výronem oné hluboké duševní soustředěnosti a vyrovnanosti, o níž jsem již dříve podotkl, že ji bylo pozorovati jen v jistých okamžicích nejvyššího umělého podráždění. Zapamatoval jsem si snadno slova jedné z těchto rapsodií. Bezpochyby učinila na mne tím větší dojem, když ji přednášel, poněvadž jsem se domníval, že vyciťuji v jejím skrytém neb mystickém významu — a to poprvé — že si Usher plně uvědomuje kolísání

svého vznešeného rozumu na jeho trůně. Verše s názvem: »Očarovaný palác« zněly ne-li úplně, aspoň přibližně takto:

V nejzelenějším z našich údolí,
kde bydlí dobří andělé,
tam palác nádhernou kopulí
před lety vznášel vesele.
Na panství krále Myšlenky čnět!
až do oblak!
Nad stavbou křídla nevztáh' archanděl,
jež půl by krásna tak.

Prapory zlaté, žluté, přeslavné
tam plály a vlály na střechách
(to bylo všecko v době pradávné
již jako v snách.)
A každý vánek, kterým až sem dých'
tak slavný den,
po hradbách třpytných a věnčených
táh vůní okřídlen.

Poutníci v šťastném údolu
jasnými okny zřeli tam a sem
sbor duchů chodit v blaholu
zladěné lýry tichým pohybem;
jich průvod kolem trůnu táh
(z porfýru byl,)
kam v lesku hodném slávy, v zář a nach,
pán této říše se posadil.

Rubíny, perletí se brána skvěla
v paláci nádherném
jí ustavičně spěla, spěla, spěla
vždy v lesku nesměrném
druž Ech, jichž bylo sladkou, milou péčí
pět neustále
tož hlasem, který každou krásu předčí
moudrost a ducha svého krále.

Však v hávu zármutku příhody zlé
obléhat začly králův pyšný hrad;
(ach, plačme, nikdy více v záři mdlé
on zítřek neuvidí vzplát!).
Kol jeho domu všecka sláva
jež kvetla, nach a jas
je zašlé vzpomínky jen truchlá zpráva
na starý, zašlý čas.

Poutníci, již jdou tím údolím teď,
rudými okny vidí jen
velikých forem fantastickou změť,
při hudbě, vzlyk a sten,
zatím jak příšerná bystřeň dravá
vybledlou branou co divá,
valí se stále hnusná sem vřava,
jež chechtá se — však neusmívá.

Překlad J. Vrchlického.

Pamatuji se dobře, že myšlenky, jež nás při této baladě napadly, zavdaly podnět k rozhovoru, v němž Usher pronesl mínění, jež neuvádím snad proto, že bych je měl za nové (neboť jiní již takto* smýšleli), nýbrž pro houževnatost, s jakou je hájil. Týkalo se citlivosti rostlin. Ve své rozrušené mysli přikládal však Usher této myšlence dalekosáhlejší význam, aplikuje ji za jistých podmínek i na říši nerostnou. Nedostává se mi slov, abych vylíčil plný rozsah tohoto jeho

*) Watson, Dr. Percival, Spallanzani a zvláště biskup z Landaffu — Viz „Chemical Essays“ sv. V.

přesvědčení a jak vážně se do něj vžil. Tato jeho víra pojila se (jak jsem již dříve naznačil) k šedým kamenům sídla jeho předků. Podmínky této citovosti byly zde, jak si představoval, splněny metodou umístění kamenů — v pořádku jejich seřazení, právě tak, jako v množství hub, jež je pokrývaly, v setlelých stromech, jež je obklopovaly; nade vše pak v dlouhém, neporušeném zachování tohoto uspořádání i v jeho odrazu v nehybné hladině močálu. Důkaz — důkaz této citovosti — jevil se, pravil (a tu mne jeho slova zarazila) v pozvolném, ale jistém zhušťování atmosféry nad vodou a kolem budovy. Výsledek byl patrný, dodal pak, v onom klidném a přece neodbytném a strašlivém vlivu, jenž po staletí utvářel osudy jeho rodu, jenž učinil jej takového, jak jej nyní vidím že jest. Takovéto názory nepotřebují výkladu a neučiním ho.

Naše knihy, knihy, jež po léta tvořily nemalou část duševní existence nemocného, odpovídaly, jak se dalo předpokládati, fantastické jeho povaze. Hloubali jsme spolu v knihách jako je: Ververt et Chartreuse od Gresseta, Belphegor od Machiavelliho, Nebe a Peklo od Swedenborga, Podzemní cesta Mikuláše Klimma od Holberga, Chiromancie od Roberta Fluda, Jean D'Indaginé a De la Chambre, Cesta do Modrých Dálek od Tiecka a Město Slunce od Campanella. Oblíbenou knihou bylo osmerkové vydání

Directorium Inquisitorum dominikána Eymerica de Gironne, a nad jistými pasážemi v Pomponius Mela o starých afrických satyrech prosnil Usher celé hodiny. Největší rozkoš však nacházel ve čtení neobyčejně vzácné a podivné knihy v gotickém quartu, příruční knihy jakési zapomenuté církve — Vigiliae Mortuorum secundum Chorum Ecclesiae Maguntinae.

Nemohl jsem se ubrániti, abych nevzpomenul divokých obřadů tohoto díla a pravděpodobného vlivu této četby na hypochondra, když jednoho večera oznámiv mi náhle, že lady Madelina zemřela, projevil úmysl přechovati její tělo po čtrnáct dní (než dojde ke skutečnému pohřbu) v jednom z četných sklepení uvnitř budovy. Důvod, jejž udal pro toto zvláštní počínání byl takový, že jsem se necítil oprávněným odporovati mu. Byl prý dohnán k tomuto rozhodnutí — tak mi sděloval, úvahami o neobyčejné povaze choroby zemřelé, o jistých horlivých a dotěrných dotazech jejího lékaře a konečně o vzdálené a nechráněné poloze rodinné hrobky. Nebudu popírati, že když jsem si vzpomněl na zlomyslnou tvář osoby, již jsem potkal na schodech v den svého příjezdu, neměl jsem touhy namítati něčeho proti tomuto úmyslu, který jsem považoval za neškodnou a nijak nepřirozenou opatrnost.

Na žádost Usherovu byl jsem mu v přípravách k tomuto prozatímnímu pohřbení osobně nápomocen. Když bylo tělo uloženo v rakvi, odnesli jsme je sami dva na určené místo. Sklepení, v němž jsme se umístili, (a které nebylo tak dlouho větráno, že naše pochodně, v dusivé atmosféře napolo uhaslé, poskytly nám málo příležitosti k prohlídce) bylo malé, vlhké a zcela bez přístupu světla, poněvadž bylo hluboko pod zemí a to zrovna pod onou částí budovy, kde byla moje ložnice. Bylo ho zřejmě užíváno v dávných dobách feudálních k nejhorším účelům jako vězení a později přechováván tam byl prach nebo jiná snadno vznětlivá hořlavina, poněvadž část jeho podlahy a vnitřní stěny dlouhé chodby, jež k němu vedla, byly pečlivě pobity mědí. Těžké, železné dveře byly podobným způsobem chráněny. Jejich obrovská tíže byla příčinou nezvykle ostrého, skřípavého zvuku, když se otáčely v stěžejích.

Uloživše smutné břímě na máry v tomto místě hrůzy, sňali jsme dosud nepřišroubované víko rakve a pohlédli na tvář zesnulé. Nápadná podoba bratra se sestrou upoutala nyní poprvé mou pozornost a Usher, uhodnuv snad moje myšlenky, zašeptal několik slov, z nichž jsem seznal, že zesnulá a on byli dvojčaty a že je vždy navzájem poutala záhadná, téměř nepochopitelná sympatie. Zraky naše však neutkvěly dlouho na mrtvé, neboť nemohli jsme se na ni dívati

bez pocitu hrůzy. Choroba, jež takto v květu mládí sklála lady do hrobu, zanechala, jako každá nemoc kataleptická, nádech slabého zardění na prsou a tváři a onen podezřele utkvívající úsměv na rtech, jenž je tak děsný u mrtvého. Přiklopili a zašroubovali jsme víko rakve a uzavřevše železné dveře, vraceli jsme se obtížnou cestou do komnat v hoření části domu, z nichž čišel stejný smutek.

Po uplynutí několika dní hořkého zármutku nastala v projevech duševní rozháranosti mého přítele patrná změna. Jeho obvyklý způsob života se změnil. Jeho dřívější zaměstnání byla zanedbávána a zapomenuta. Bloudil bez cíle z komnaty do komnaty chvatnými, nestejnými kroky. Bledost jeho tváře nabyla, pokud to bylo možno, ještě příšernějšího zabarvení, ale lesk jeho očí úplně zmizel. Dřívější občasné drsnosti jeho hlasu nebylo již slyšeti; mluvu jeho charakterisovala chvějná vibrace jako v největší hrůze. Byly okamžiky, kdy se mi zdálo, že jeho ustavičně podrážděný duch bojuje s jakýmsi tísnivým tajemstvím, že snaží se nabýti potřebné odvahy, aby je mohl někomu zjeviti. Jindy opět byl jsem nucen přičísti to vše nijak nevysvětlitelným choutkám šílenství, neboť jsem jej vídal hleděti s napiatou pozorností po dlouhou dobu kamsi do prázdna, jakoby naslouchal nějakému zdánlivému zvuku. Nebylo divu, že jeho stav mě děsil — že mě nakazil. Cítil jsem, jak po-

malu, ale jistě podléhám divokému vlivu jeho fantastické a přece tak působivé pověrčivosti.

Zejména asi sedmého neb osmého dne po pochování lady Madeliny do podzemního sklepení pocítil jsem po ulehnutí pozdě v noci na lůžko plnou sílu takových pocitů. Spánek mě míjel, zatím co hodina prchala za hodinou. Snažil jsem se rozumem přemoci vzrůstající rozčilení. Pokoušel jsem se přesvědčiti se, že mnoho, ne-li vše, co mne znepokojovalo, dlužno přičísti děsivému vlivu podivného zařízení komnaty, temných a potrhaných draperií, jež uváděny v pohyb vanem blížící se bouře vlály po stěnách sem a tam a nepříjemně šelestily, narážejíce na ozdoby mého lože. Mé úsilí však bylo marné. Ponenáhlu počal jsem se po celém těle neovladatelně třásti a posléze jako těžký balvan ulehla mi v srdce ničím neodůvodněná úzkost. Zaplašiv ji, s námahou vzpřímil jsem se na loži a těžce oddychuje a snaže se zrakem proniknouti hustou tmu v komnatě, naslouchal jsem (ani nevím proč — snad instinktivně k tomu nutkán) jakýmsi tichým a neurčitým zvukům, jež odkudsi přicházely v dlouhých přestávkách, když bouře utichla. Přemožen strašlivou, nevysvětlitelnou a přece nesnesitelnou hrůzou, spěšně jsem se oblékl (neboť jsem cítil, že tuto noc již oka nezamhouřím) a přecházeje rychle po komnatě sem a tam, snažil jsem se vyprostiti se

z tohoto žalostného stavu, do něhož jsem upadl.

Sotva jsem však několikráte takto přešel, upoutal mou pozornost lehký krok na přiléhajícím schodišti. Poznal jsem ihned, že to byl Usher. Okamžik na to zaklepal lehce na mé dveře a vstoupil s lampou v ruce. Jeho tvář byla, jako obyčejně, příšerně bledá, ale z jeho očí zářila jakási šílená veselost, zřejmě potlačovaná hysterie v celém jeho chování. Jeho vzhled mě poděsil, ale přece bylo vše jiné snesitelnější, než samota, kterou jsem tak dlouho musil snášeti a uvítal jsem dokonce jeho přítomnost jako úlevu.

»A ty jsi toho neviděl?« otázal se náhle, rozhlížeje se mlčky několik okamžiků kolem sebe. »Tys to tedy neviděl? — ale počkej! uvidíš.« Mluvě takto a zacloniv pečlivě svou lampu, spěchal k jednomu z oken a otevřel je v bouři dokořán.

Zuřivá síla vichřice nás téměř pozvedla. Byla to skutečně bouřlivá noc a přece tak divoce nádherná — jedinečně hrůzokrásná. Větrná smršť zřejmě shromažďovala své síly v naší blízkosti, neboť jsme cítili časté a prudké změny směru větru. Hustá mračna (jež visela tak nízko, že narážela na věže domu), nebránila nám pozorovati, jak s divokou rychlostí srážela se se všech stran proti sobě, aniž by se vzdalovala. Pravím, že ani jejich nesmírná hutnost nebránila nám pozorovati to a přece nebylo viděti ani

měsíce ani hvězd, ba ani zákmitu blesku. Avšak spodní plocha mohutné vrstvy vlnících se par, jakož i všechny předměty na zemi kolem nás plály v nepřirozeném světle matných, ale zřetelně viditelných plynových výparů, jež visely bezprostředně kolem nás a zahalovaly budovu.

»Nemáš — nesmíš se na to dívati!« pravil jsem, chvěje se hrůzou, Usherovi a odvedl jsem jej s mírným násilím od okna k sedadlu. »Tyto zjevy, jež tě tak děsí, jsou pouhými a obvyklými elektrickými úkazy; možno též, že mají svůj příšerný původ ve výparech zahnívajícího močálu. Zavřeme okno, vzduch je ledový a tobě nebezpečný. Zde je jedna z tvých oblíbených knih. Budu čísti, ty budeš poslouchati a tak ztrávíme tuto hrůznou noc spolu.«

Starobylý svazek, který jsem vzal do ruky, byl Mad Trist od Sira Launcelota Canninga a nazval jsem jej oblíbenou četbou Usherovou spíše v smutném žertu než vážně, neboť ve skutečnosti bylo v její suchopárnosti a rozvláčnosti málo, co by mohlo zajímati vznešený a duchaplný idealismus mého přítele. Byla to však jediná kniha po ruce a kochal jsem se slabou nadějí, že v rozrušení, jež jej pobuřovalo, uleví se hypochondru (neboť dějiny duševních chorob jsou plny podobných anomalií) i při četbě svrchovaných pošetilostí. Kdybych byl soudil dle napiaté pozornosti a živé účasti, s níž naslouchal, neb alespoň zdán-

livě naslouchal, slovům povídky, byl bych si mohl blahopřáti k úspěchu volby.

Dospěl jsem až k dobře známému místu povídky, kde Ethelred, hrdina Trista, po marných pokusech získati si po dobrém přístupu do příbytku poustevníkova, rozhodne se vynutiti si jej násilím. Zde, jak známo, zní slova povídky takto:

»A Ethelred, od přírody zmužilý, a jenž byl nyní rozjařen účinkem vypitého vína, neotálel déle vyjednáváním se skutečně neústupným a zlomyslným poustevníkem a pociťuje dešť na zádech a obávaje se blížící se bouře, pozdvihl svůj kyj a mocnými ranami prorazil brzy dveře, aby mohl prostrčiti svou obrněnou ruku a po té rozháněje se, rozlámal a rozerval vše na kusy, takže lomoz a dutý praskot dříví rozléhal a šířil se po celém lese.«

Na konci této věty jsem se zarazil a ustal na okamžik, neboť se mi zdálo (ačkoliv jsem v zápětí usoudil, že to bylo jen klamné podráždění obraznosti), že z kterési odlehlé části budovy dolehl nejasně k mému sluchu zvuk, který svou naprostou podobností mohl býti echem (ovšem slabým jen a tlumeným) onoho praskotu a lomozu, který Sir Launcelot tak důkladně popisoval. Byla to nepochybně pouhá shoda, jež upoutala moji pozornost, neboť uprostřed řinčení rámů okenních a přirozeného hluku stále vzrůstající bouře neměl tento zvuk sám

v sobě nic, co by mě zajímalo a znepokojovalo. Pokračoval jsem v povídce:

»Když však statečný bojovník Ethelred vstoupil do dveří, rozlítil se a užasl nespatřiv ani stopy po zlomyslném poustevníku; místo něho však spatřil šupinatého draka obrovských rozměrů, s plamenným jazykem, jenž seděl na stráži před zlatým palácem se stříbrnou podlahou. Na stěně pak visel lesklý, kovový štít s tímto nápisem:

Ten bude vítězem, kdo vstoupí sem
štítu se zmocní, zvítěziv v boji s ještěrem.

A Ethelerd máchnuv kyjem, udeřil draka do hlavy; ten padl na zemi a vypustil svůj jedovatý dech s tak hrozným a drsným řevem a tak pronikavým skřekem, že Ethelred zakryl si rukama uši před tímto strašlivým hlukem, jaký nikdy před tím nebyl slyšen.«

Zde jsem opět ustal v četbě a nyní s pocitem nejvyššího úžasu, neboť beze vší pochybnosti zaslechl jsem v témž okamžiku (ačkoliv nelze mi určiti, s které strany) tichý a zřejmě vzdálený, ale drsný, táhlý a zcela neobyčejně znějící křik neb skřípání, jež úplně odpovídalo nepřirozenému řevu draka, jak jsem si jej v obraznosti dle popisu romanopisce, představoval.

Po této druhé neobyčejné shodě zachvátilo mě tisíc odporujících si pocitů, mezi nimiž převládaly údiv a vrcholná hrůza, přece však jsem zachoval dostatek ducha-

přítomnosti, abych se střežil, abych nějakou poznámkou nepodráždil citlivost a nervosu svého druha. Nebyl jsem si jist, zda zaslechl ony zvuky; ačkoliv v posledních několika minutách nastala v jeho chování zvláštní změna. Otáčel zvolna sedadlo z původní polohy — tváří ke mně — tak, aby seděl obrácen ke dveřím komnaty, takže jsem mohl pozorovati jeho rysy jen částečně; postřehl jsem, že jeho rty se chvějí, jako by něco neslyšně šeptal. Hlava jeho skloněna byla k prsoum, nespal však, neboť jsem z profilu zahlédl jeho široce, ztrnule otevřené oko. Také pohyb jeho těla odporoval této domněnce, neboť se stálým stejnoměrným kýváním kolébal se strany na stranu. Zpozorovav to vše, vrátil jsem se k vypravování Sira Launcelota, jež takto pokračovalo:

»A nyní vítěz, uniknuv strašlivé zuřivosti draka, vzpomněl na bronzový štít, a na to, že jeho kouzlo bylo zlomeno. Odstranil zdechlinu z cesty a kráčel statečně po stříbrné podlaze paláce k místu, kde visel štít na stěně; štít však nevyčkal příchodu hrdiny a s hrozným třeskutým hlomozem zřítil se k jeho nohám na stříbrnou podlahu.«

Sotva poslední slabiky těchto slov přešly mé rty, zaslechl jsem zřetelně dutý, kovově zvučící, ale zřejmě tlumený zvuk, jako by opravdu v témž okamžiku těžce dopadl bronzový štít na stříbrnou podlahu. Nemoha se déle ovládnouti, vyskočil jsem, ale

Usher setrval nerušeně ve svém kývání. Přiskočil jsem k jeho sedadlu. Zíral upřeně před sebe a celá jeho postava byla ztrnulá jako kámen. Když jsem mu položil ruku na rameno, otřáslo se prudce celé jeho tělo; slabý úsměv zachvěl se na jeho rtech a zpozoroval jsem, že mluví tichým, chvatným, nesrozumitelným šepotem, jako by nevěděl o mé přítomnosti. Nakloniv se až k němu, pochopil jsem konečně strašný smysl jeho slov.

»Neslyšíte toho? — ano, slyším to a slyšel jsem to. — Dlouho — dlouho — dlouho, mnoho minut, mnoho hodin, mnoho dní jsem to slyšel a přece jsem se neodvážil — óh, běda mně, ubohému bídáku! — neodvážil jsem, neodvážil jsem se mluviti! Uložili jsme ji do hrobu za živa! Neřekl jsem, že mé smysly jsou bystré? Pravím ti nyní, že jsem slyšel její první slabé pohyby v duté rakvi. Slyšel jsem je před mnoha, mnoha dny a přece jsem se neodvážil, neodvážil jsem se mluviti! A nyní — dnes v noci — Ethelred — ha! ha! praskot poustevníkových dveří, smrtelný řev draka, třeskutý zvuk štítu — řekni raději praskání její rakve, skřípání železných závor jejího žaláře a její zápas v chodbě mědí pobité! Oh! Kam mám prchnouti? Nevrátí se sem? Nespěchá, aby mi činila výčitky pro můj spěch? Což jsem již neslyšel její kroky na schodech? Což nerozeznávám těžkého, strašného tlukotu jejího srdce? Šílenče!« tu vyskočil zuřivě a

vykřikl, jako by chtěl duši vypustiti. »Šílenče! pravím ti, že stojí v tomto okamžiku přede dveřmi.«

Jakoby nadlidskou silou jeho výkřiku vzbuzena byla kouzelná moc, těžká, starobylá křídla dveří, na něž ukazoval rozevřela v témž okamžiku své těžké, ebenové čelisti. Stalo se to účinkem prudkého větru, ale za dveřmi skutečně s t á l a vysoká zahalená postava lady Madeliny Usherové. Její bílé roucho bylo potřísněno krví a na jejím vyhublém těle znáti bylo stopy přestálého krutého zápasu. Chvíli stála — chvějíc se a potácejíc se — na prahu, pak s tichým, bolestným výkřikem klesla těžce dovnitř na svého bratra a ve své prudké, nyní konečně smrtelné agonii, strhla jej bezduchého k zemi, jako obět hrůzy, kterou tušil.

Ulekán pádil jsem z komnaty a domu. Bouře zuřila ještě v celé své hrůze, když jsem se octl na známé cestě. Náhle šlehlo podél cesty silné světlo; ohlédl jsem se, abych viděl, odkud vychází tato zvláštní záře, neboť za mnou byla pouze rozsáhlá budova a její stín. Světlo pocházelo z plného, zapadajícího, krvavě rudého měsíce, který nyní jasně zářil onou, dříve sotva znatelnou, trhlinou, jež — jak jsem již dříve řekl — táhla se od střechy budovy klikatým směrem až k základům. Když jsem tak v úžasu na to zíral, šířila se rozsedlina s ohromnou rychlostí, následoval prudký náraz vichřice, celá koule měsíční zazářila mi náhle

do očí; dostával jsem závrať, když jsem spatřil, jak mohutné zdi se řítí v trosky; ozval se dlouhý ohlušující rachot, jako šum tisíce vln a hluboký, tmavý močál u mých nohou zavřel se chmurně a tiše nad troskami »Domu Usherova«.

LIGEIA.

A vůle spočívá v tom, který neumírá. Kdo zná tajemství vůle a její moci? Neboť Bůh jest jen veliká vůle pronikající všechny věci svou mohutností. Muž se nevzdává andělům, ba úplně ani smrti ne, leč poddajnosti své slabé vůle.

JOSEPH GLANVILL.

ni za spásu duše si teď nemohu vzpomenout jak, kdy, ba přesně ani kde jsem se seznámil s Lady Ligeiou. Dlouhá léta uplynula od té doby — a má paměť seslábla přílišným utrpením. Či snad právě teď si nedovedu vybavit v mysli tyhle okolnosti, protože opravdu povaha mé milované, její vzácné vědění, její zvláštní a přece ušlechtilý ráz krásy a pronikavá a podmanivá výmluvnost jejího hlubokého hudebního hlasu, našly si postupně cestu do mého srdce tak pevnými i kradmými kroky, že jsem si jich nevšiml a neuvědomil. Myslím však, že jsem se s ní po prvé a nejčastěji potkal v nějakém velkém, starém upadajícím městě poblíž Rýna. Jistě jsem od ní slyšel o její rodině. Nemůže být pochyby, že je velmi dávného původu.

Ligeia! Ligeia! Pohřížen do studií, jež svou povahou víc než cokoliv jiného jsou

způsobilá umrtvovat dojmy vnějšího světa, vyvolávám si jen tím sladkým slovem Ligeia před duševním zrakem obraz té, které už není. A teď, při psaní, si jako bleskem vzpomínám, že jsem nikdy nezvěděl příjmení té, jež mi byla přítelem i snoubenkou a jež se se mnou družila ve studiích a jež konečně se stala ženou mého srdce. Byla to hravá zkouška, kterou moje Ligeia mi uložila? Či důkaz, je-li má láska tak silná, abych se nepokusil pátrat po té okolnosti? Či byla to spíše moje vlastní libůstka, divoce romantická oběť na oltáři nejvášnivější oddanosti? Rozpomínám se jen nejasně na tu skutečnost; jaký div, že jsem úplně zapomněl na okolnosti, jež ji podnítily nebo provázely? A věru, jestli kdy duch, jenž se zove »Dobrodružství«, jestli kdy ona zsinalá, na perutích z mlhy se vznášející Ashtophet modloslužebného Egypta stála, jak vyprávějí, u vzniku nešťastných manželstev, pak jistě se vznášela nad kolébkou (byla sudičkou) manželství mého.

Avšak v jednom drahém bodě mi paměť neselhává. Je to Ligeiina osobnost. Byla vysoké postavy, poněkud štíhlá a ve svých pozdějších létech přímo vyhublá. Marně bych se pokoušel vykreslit vznešenost, pokojný klid jejího chování, nebo nepostihlou lehkost a pružnost její chůze. Přicházela a odcházela jako stín. Nikdy jsem nepostřehl, že vešla do mé zavřené pracovny, až teprve při drahé hudbě jejího hlubokého

sladkého hlasu, když mi kladla svou mramorovou ruku na rameno.

Žádná dívka se jí nikdy nevyrovnala krásou obličeje. Byl to zářivý přelud opiového snu, vzdušné a povznášející vidění divočeji božské než jasnovidné obrazy, jež se vznášely před dřímajícími dušemi dcer Delu. Ale její tahy nebyly vytvořeny s tou pravidelností, kterou nás klamně učili uctívat na klasických dílech pohanských.

»Není vybrané krásy«, praví Bacon, Lord Verulanský, promlouvaje pravdivě o všech tvarech a druzích krásy, »bez jisté úchylky od souměrnosti«. Avšak ačkoli jsem viděl, že Ligeiiny rysy nemají klasické pravidelnosti, ačkoli jsem postřehoval, že její krása je jistě »vybraná«, i cítil, že je silně proniknuta »zvláštností«, přece jsem se marně snažil odkrýt onu nepravidelnost a dostat se k prameni svého vlastního dojmu o »úchylnosti«.

Prohlížel jsem zkoumavě obrys vysokého a bledého čela — byl bezvadný — jak je to slovo ovšem chladné, označuje-li se jím tak božská vznešenost! — bradu, soupeřící s nejčistší slonovinou, důstojnou šíří a sklon, ušlechtilé sklenutí krajin nad spánky, a pak havranově černé, třpytné, přebohaté a přirozeně zvlněné vrkoče, osvědčující plný význam Homérského přívlastku »hyacinthine!« Díval jsem se na jemně rýsovaný nos a nikde jsem nezískal dojmu podobné dokonalosti, leč na sličných

medailonech hebrejských. Týž skvěle hladký povrch, týž sotva znatelný nádech orlího zahnutí, totéž ladně vykrojené chřípí, prozrazující svobodného ducha.

Pozoroval jsem sladká ústa. To byla pravá vítězosláva všech nebeských darů: velkolepě vykrojený a krátký horní ret a spodní krytý jako v smyslné dřímotě; hravé důlky a barva, jež mluvila; zuby, odrážející s leskem budícím skoro úžas, každý paprsek svatého světla, jež na ně dopadlo, jejím úsměvem klidným a tichým, ale zářícím nejbohatěji ze všech úsměvů. Pátral jsem v tvaru jejích tváří; a také tam jsem nalezl ušlechtilý rozměr, tvárlivost a vznešenost, plnost a oduševnělost Řeků, čarokrásu, již bůh Apollo jen ve snu zjevil Cleomenovi, synu Athéňanovu. A pak jsem se zahleděl do Ligeiiných velikých očí.

Pro oči nemáme dávných antických vzorů. Bylo by také možné, že právě v očích mé milované se skrývalo tajemství, na něž lord Verulánský naráží. Nezbývá mi než věřit, že byly daleko větší než běžné oči naší rasy. Byly dokonce plnější než největší oči kmene z Nourjahadského údolí. Leč jen chvílemi, v okamžicích prudkého vzrušení bylo lze si všimnouti této sotva patrné Ligeiiny zvláštnosti. A v takových okamžicích — snad se to tak jevilo mé roznícené fantasii — byla její krása krásou nadzemských a mimosvětských bytostí, krásou hurisek z tureckých pověstí. Barva zorni-

ček byla nejtřpytnější čerň a ebenově temné, velmi dlouhé řasy je hluboce zastiňovaly. Lehce nepravidelně kreslené obočí mělo stejnou barvu.

Avšak »nepravidelnost«, kterou jsem nalézal v těchto očích, nezáležela svou podstatou ve tvaru, barvě nebo lesku zraků a třeba ji tedy hledati ve výrazu. Ach, bezobsažné slovo, za jehož nesmírnou šířku pouhého zvuku jako za zákop skrýváme svou nevědomost o tak mnohém, co je duchovního. Výraz Ligeiiných očí! Jak jsem se nad tím po dlouhé hodiny zahloubával! Jak jsem se celou jednu letní noc úsilovně namáhal proniknout k jeho podstatě! Co jen to bylo — to cosi hlubšího než studnice Democritova — co leželo hluboko uvnitř očí mé milované? Co to bylo? Posedla mne vášnivá touha, abych to objevil. Ty oči, ty velké, zářivé, ty božské zraky! staly se mi dvojhvězdím Lediným a já jejich nejoddanějším hvězdopravcem.

Mezi mnohými nepochopitelnými záhadami vědy o myšlení není žádné okolnosti, jež by tak vzrušovala a rozechvívala jako skutečnost, o níž se, tuším, ve školách nikdy nečiní zmínka, že totiž při úsilovném vzpomínání na věci dávno zapomenuté, dojdeme často až na samý pokraj vzpomínky, abychom si na konec přece jen vzpomenout nedovedli. A tak jsem přečasto, pátraje napjatě v Ligeiiných očích, cítil, že již již se blíží plné poznání jejich

výrazu, blíží se, ale není ještě úplně mým a konečně uniká docela! A (podivná, nejpodivnější ze všech záhad!) nalezl jsem v nejpřednějších předmětech všehomíra kruh obdob pro tento výraz.

Chci tím říci, že po té, co Ligeiina krása mi pronikla duši a usadila se v ní jako ve svatostánku, mnoho zjevů vnějšího světa ve mně vyvolávalo týž pocit, jaký jsem vždy cítil kolem i uvnitř sebe při pohledu jejích velkých a zářivých zraků. Ale nebylo mi pro to o nic snadněji vymezit nebo rozložit ten pocit, ba ani ne dlouho se k němu soustředit. Setkával jsem se s ním, opakuji, čas od času, když jsem zíral na rychle rostoucí révu nebo pozoroval mola, motýla, kuklu, běh vodního proudu. Vyciťoval jsem jej v oceánu, v padajícím meteoru. Vyciťoval jsem jej v pohledech mimořádně starých lidí. A na nebesích jsou jedna či dvě hvězdy (zvlášť jedna hvězda šesté velikosti, dvojitá a měnlivá, kterou najdete poblíž velké hvězdy v Lyře), které ve mně vyvolávaly ten pocit, když jsem je zkoumal dalekohledem. Naplňoval mne při jistých zvucích strunových nástrojů a nezřídka při určitých místech v knihách. Z nesčetných jiných příkladů vzpomínám si jasně na místo z jedné knihy Josepha Glanvilla, jež (snad prostě svojí důmyslnou podivností, kdo dovede říci) mi pokaždé vnuklo ten pocit (viz úvodní citát).

Po létech neustálého uvažování jsem opravdu dovedl vypozorovat jakousi vzdálenou souvislost mezi tímto výrokem anglického moralisty a jednou stránkou Ligeiiny povahy. Živost myšlení, jednání a řeči byly v ní snad zbytkem nebo aspoň ukazatelem té obrovité průbojnosti její vůle, která za našeho dlouhého styku se neprojevila jiným a bezprostřednějším způsobem. Ze všech žen, které jsem kdy poznal zevně klidné, vždy pokojná Ligeia byla nejbezmocnější kořistí divokých supů drsné vášně. A o takové vášni jsem si nemohl utvořit úsudek leč jen podle těch podivuhodně rozšířených očí, které mne zároveň uváděly v nadšení i děsily, podle čarovné téměř libozvučnosti, ohebnosti, jasnosti a mírnosti jejího velmi hlubokého hlasu a podle prudkého důrazu (dvojnásob působivého rozporem s tím, jak hovořila) nespoutaných slov, jež obvykle pronášela.

Zmínil jsem se o Ligeiině učenosti: byla nesmírná, taková, jakou jsem u žádné ženy nepoznal. Znala důkladně klasické jazyky a pokud sáhaly mé vlastní vědomosti o moderních evropských řečech, nikdy jsem ji nepřistihl při omylu. Nalezl jsem vůbec kdy u Ligeiy nějaký nedostatek v kterékoliv otázce nejobdivovanějšího, protože prostě nesrozumitelnějšího vychvalovaného akademického vzdělání? Jak je to podivné, jak rozechvívající, že tato stránka ženiny po-

vahy si vynutila pozornost mého vědomí teprve v tomto pozdním období!

Řekl jsem, že její vědomosti byly takové, jakých jsem nikdy nepoznal u žen; leč kde hledat muže, jenž by se byl úspěšně probral všemi rozlehlými obory duchové, přírodní i matematické vědy? Tehdy jsem neviděl, co jasně chápu nyní, že Ligeiiny poznatky byly ohromné, úžasné; ale přece jsem si byl vědom její nekonečné převahy na tolik, že jsem se s dětinnou důvěrou svěřil jejímu vůdcovství ve spletité říši metafysických zkoumání, jimiž jsem se v prvých letech našeho manželství velmi horlivě zabýval. S jakou bezmeznou vítězoslávou, s jak živou rozkoší, s jakou přímo nebeskou nadějí jsem cítil, když se skláněla nade mnou a mým jen málo hledaným a ještě méně známým bádáním, kterak se přede mnou pomalu a postupně otvírají úchvatné průhledy, po jejichž dlouhých, velkolepých a krokem netknutých cestách bych konečně mohl se vydati k bráně moudro[illegible]; [illegible] božské, než aby nebyla zakázána!

Jak asi krutý byl tedy zármutek, s nímž jsem po několika letech seznal, že mé okřídlené důvodné naděje odlétají. Bez Ligeiy jsem byl jen jako dítě, tápající v tmách. Její přítomnost, pouze její výklad objasňoval s živou názorností ty mnohé záhady transcendentalismu, do nějž jsme se hřížili. Bez zářivého světla jejích očí chvějivé a zlatisté písmeny ztemněly jako po-

nuré olovo. A nyní ty oči řídčeji a řídčeji osvětlovaly stránky, do nichž jsem zíral.

Ligeia onemocněla. Ty podivné oči plály příliš — příliš skvělým leskem; bledé prsty nabyly průhledné barvy hřbitovního vosku: a modré žíly na vysokém čele se dmuly a zase ochabovaly prudkým vlněním při nejslabším vzrušení. Viděl jsem, že musí zemříti a v duchu jsem zoufale bojoval s krutým Azraelem. A zápas té vášnivé ženy byl k mému úžasu ještě odhodlanější než můj vlastní. Mnohé z její pevné povahy mi vnuklo víru, že k ní by smrt přistoupila prosta své hrůzy; ale nebylo tomu tak.

Slova jsou bezmocná, aby správně vylíčila divoký odpor, s nímž zápolila proti Stínu. Sténal jsem úzkostí při tom žalostném divadle. Rád bych byl utěšoval, byl bych chtěl působit úvahami; ale přemíře její vášnivé touhy po životě — po životě, jen po životě — útěcha stejně jako rozumové důvody byly čirou pošetilostí. Přece však až do posledního okamžiku, ani když její statečný duch zápasil v hrozných křečích, zevní klid jejího chování se nezměnil. Hlas jí zeslábl, zněl hlouběji, ale nechtěl jsem přemýšlet o děsivém smyslu klidně pronášených slov. Můj mozek se svíjel, když jsem naslouchal v oblouzení melodii víc než pozemské, představám a touhám, kterých smrtelný člověk nikdy před tím nepoznal.

Nemohl jsem pochybovat, že mne milovala; a snadno jsem se mohl dohadovat, že v takových prsou, jako byla její, láska kralovala nezbytně víc než obyčejné vášně. Ale teprve při umírání jsem si plně uvědomil sílu jejího citu. Dlouhé hodiny, držíc mne za ruku, zjevovala mi, čím překypovalo srdce, jehož víc než vášnivá oddanost se stupňovala až k zbožňování. Čím jsem si zasloužil požehnaný dar takových vyznání? Čím jsem se provinil, abych byl tolik zkrušen odnětím své milované právě ve chvíli, když mi je svěřovala? Ale je mi nesnesitelné mluvit obšírněji o této věci. Nechť řeknu jen tolik, že v Ligeiině více než ženském oddání se lásce, žel ! tolik nezasloužené, darované tak nehodnému, jsem konečně poznal pramen její horoucí tak divoce vážné touhy po životě, jenž nyní tak ruče unikal. A pro tuhle divokou touhu, pro ten hladově prudký stesk po životě — jen po životě — nemám výrazového prostředku, nedovedu ji zobrazit.

Těsně před půlnocí, v níž zemřela, přivolala mne pokynem k sobě a žádala, abych opakoval verše, které sama několik dní před tím složila. Poslechl jsem. Zněly takto:

Hle, to je slavnostní noc
let pozdních smutných a teskných!
Tlum andělů s křídly a v závojích
a ronící slzy
zasedl v divadle, hru zřít
o nadějích a hrůzách.

V doprovod hudba jim dýchá
souladným nápěvem sfér.

Herci, podobní na výsostech Bohu,
dušeně nehlasně mluví
přelétajíce s místa na místo;
pouhé jen loutky, jež mizí a jdou
na pokyn ohromných nestvůr
šinoucích se sem tam scénou
a šířících kondořím křídlem
smutek, jenž uniká zraku.

Šílená hra — ne, jistě ne,
té zapomnění nebude!
Je fantom v ní, jejž věčně štvou
a dav, který ho nikdy nestihne,
to ve kruhu, jenž pořád vrací se
na totéž svoje místo,
pak mnoho šílenství a více hříchu
a nejvíc v plánu hry je děsu.

Však hle, doprostřed tlupy herců
proniká plazivý tvor!
Z odlehlých zákulisí
se krvavě rudý plíží červ.
Plazí se! plazí! a ve smrtelném děsu
mu herci padají v žertvu
a serafi vzlykají zříce
chrup červa ztopený v krvi.

Zmizela světla, vše zaniklo!
A nad všech těch bytostí chvěním,
jak pohřební rubáš opona padá
svištíc jak bouře,
a andělé ssinavě bledí
vstanou a odhodí závoj a řkou
té tragedie jméno že „Člověk“
a hrdinou jejím že Vítězný Červ.

»Ó Bože!« polo vykřikla Ligeia, seskočivši na zemi a vzepnuvši ruce křečovitým pohybem, když jsem dočetl ty verše — »ó

Bože, o Otče na nebesích! Je souzeno, aby věci neodvratně zůstaly tak? Nebude tento vítěz nikdy potřen? Což nejsme částmi Tvé podstaty? Kdo — kdo zná tajemství vůle a její síly? Člověk se nevzdává andělům, ba docela ani smrti ne, leč slabostí své chabé vůle.«

A pak, jakoby vyčerpána vzrušením, dala klesnouti svým bílým rukám a vrátila se s důstojným klidem na své úmrtní lože. A do posledních jejích vydechnutí se mísil a plynul jí se rtů tichý šepot. Schýlil jsem ucho až k němu a rozeznal ještě jednou závěrečná slova úryvku z Glanvilla: »Člověk se nevzdává andělům, ba docela ani smrti ne, leč pro slabost své chabé vůle«.

Zemřela; a já zkrušen bolem až do prachu, nedovedl jsem déle snášet bezútěšnou osamělost svého příbytku v šerém a upadajícím městě na Rýnu. Neměl jsem nedostatku v tom, co svět nazývá bohatstvím. Ligeia mi přinesla mnohem, mnohem více, než bývá zpravidla údělem smrtelníků.

A tak jsem po několika měsících únavného a bezcílného bloudění koupil a trochu upravil klášter, kterého nebudu jmenovat, v jedné z nejpustších a nejméně navštěvovaných krajin krásné Anglie. Šeré zasmušilé rozlehlé stavení, téměř divoký vzhled panství, četné zádumčivé a stářím posvěcené zkazky, vížící se k obojímu, byly hodně v souladu s pocitem naprosté opuštěnosti, jež mne zaplašil do této odlehlé a nedružné

končiny země. Ale ačkoli zevně klášter a po něm se pnoucí zelená clona doznala jen málo změn, uvnitř jsem s dětinskou zvráceností a snad také s jiskřičkou naděje, že tím ulevím svému zármutku, dal se rozehrát víc než královské nádheře. Už v dětství jsem do sebe vssál smysl pro takové pošetilosti a ty teď ve mně ožily, jako bych žalem byl zdětinštěl.

Běda, cítím, že by bývalo lze odkrýt dokonce zárodky šílenství v nádherných a fantastických závěsech, ve strohých egyptských řezbách, ve směsici říms a nábytku, v nesmyslných kresbách koberců protkávaných zlatým třepením. Upadl jsem v bezvládné otroctví okovů opia a v mé práci a zvycích se obrážela barva mých snů. Leč nesmím se zdržovat líčením těchto nerozumností dopodrobna. Dovolte mi mluvit jen o tom jednou na věky prokletém pokoji, odkud jsem v okamžiku duševního zatemnění vedl od oltáře svou nevěstu, nástupkyni nezapomenuté Ligeiy, světlovlasou a modrookou Lady Romenu Trevanion z Tremainu.

Není jediné architektonické drobnosti nebo ozdoby z tohoto svatebního pokoje, abych jí teď nezřel před sebou. Kde byly smysly pyšné rodiny nevěstiny, když z touhy po zlatu jí, dívce a dceři tolik milované, dovolila překročit práh takhle vyzdobeného příbytku? Řekl jsem, že si přesně vzpomínám na podrobnosti toho pokoje, ale

žalostně málo se pamatuji na okolnosti hlubokého významu; a zde v té fantastické okázalosti nebylo řádu ani opory, na níž by se paměť zachytila. Pokoj ležel vysoko ve vížce kláštera stavěného jako hrad a měl pětiúhelný, značně rozlehlý tvar. Celá jižní stěna pětiúhelníku bylo jediné okno, ohromná tabule nepřerušeného benátského skla, souvislá deska, zbarvená olovnatým nádechem, takže sluneční nebo měsíční paprsky, procházejíce jí, dopadaly na předměty uvnitř se strašidelným přísvitem. Hořejší část obrovského okna byla zarostlá pletivem věkovité révy, jež se pnulo vzhůru po šikmých zdech vížky. Zčernalý, dubový strop byl velmi vysoký, klenutý a zdobený podivnými a groteskními řezbami pologotického, polodruiského rázu. Ze středního, nejvyššího svorníku této ponuré klenby visela na jediném zlatém řetězu z dlouhých článků ohromná kadidlová lampa z téhož kovu, saracenské práce a hustě prolamovaná otvory tak seřazenými, že jimi v neustálém střídání, podobném hadímu pohybu, probleskovaly pestrobarevné záblehy.

V pokoji bylo rozestaveno několik málo tureckých pohovek a zlatých kandelábrů orientálního slohu; a tam také stálo lože, svatební lože indického tvaru, nízké, vyřezávané z těžkého ebenu s nebesy jako bývají nad katafalkem. V každém pokojovém úhlu stálo po vztýčeném ohromném sarkofagu z černé žuly z královských hrobů

v okolí Luxoru; jejich prastará víka byla plna dávnověkých řezeb. Ale, běda, vrcholu fantastičnosti dodávaly pokoji čalouny.

S vysokých stěn, obrovitě až nepoměrně vznosných, visely od shora až dolů v mohutných záhybech těžké a silné čalouny — čalouny z téže látky, z níž byl koberec na podlaze, přikrývky na lehátkách a ebenovém loži i nebesa nad ním, i konečně bohatě zřasené záclony, jež částečně zastíraly okno. Látka byla z přebohatého zlatého přediva. Byla poseta v nepravidelných vzdálenostech arabeskovými postavami asi stopu vysokými a vetkanými do látky skvrnami nejtemnější černě. Ale tyto postavy vypadaly jako skutečné části arabesky jen při pohledu z jednoho zorného úhlu. Důmyslným a dnes zobecnělým výrobním postupem, který lze ostatně sledovat i ve velmi časných obdobích starého věku, jejich obraz se měnil. Při vstupu do pokoje vypadaly prostě jako nestvůry, ale když se popošlo, ten vzhled postupně zanikal; a při každém kroku, jímž návštěvník v pokoji změnil své místo, viděl, jak ho obklopuje nekonečná řada strašidelných postav z normandských bájí nebo zplozených v hříšných snech mnichů. Obludný dojem ještě silně zvyšoval stálý umělý průvan za čalouny, který to vše oživoval v tísnivou ohyzdnost.

V takových síních, v takovém svatebním pokoji jsem prožil s Lady z Tremainu znesvěcující hodiny našich líbánek — prožil

jsem je skoro bez neklidu. Nemohlo mi ujíti, že žena se bála mé zatvrzelé zasmušilosti, vyhýbala se mi a že mne milovala jen velmi málo; ale to mne spíš těšilo než naopak. Cítil jsem k ní odpor a nenávist až nelidskou, přímo démonickou. Mé vzpomínky zalétaly (ó, s jak prudkou lítostí!) zpět k Ligeii milované, jasně krásné, pochované.

Kochal jsem se vzpomínkami na její čistotu, moudrost, vznešenou nadzemskou povahu, na její vášnivou, zbožňující lásku. Tu pak můj duch plně a svobodně vzplanul žárem mocnějším ještě než býval její. U vytržení svých opiových snů (bylť jsem si navykl oddávat se okovům toho mámidla) často jsem hlasitě volal její jméno za nočního ticha, nebo v šerých úvalech i za dne, jako bych divokou žádostí, modloslužebnou vášní, sžíravým plamem své touhy po zesnulé ji mohl přivolat zpět na pozemské cesty, jež opustila — ach, mohlo to být pro vždy?

Asi začátkem druhého měsíce po sňatku Lady Romena náhle ochuravěla a jen pomalu se zotavovala. Horečka jí ubírala sil a zneklidňovala její noci; a ze svého blouznivého polospánku mluvila o zvucích a pohybech ve věžním pokoji i v jeho okolí, o kterých jsem soudil, že se rodí jen z její pobouřené představivosti nebo vlivem přízračného zařízení pokoje. Konečně nemoc ustávala a posléze úplně přestala. Ale za nedlouho ji uvrhla nová, ještě prudší cho-

roba na lože; a po tomto záchvatu se její ode vždy nevalné zdraví už nikdy úplně nevrátilo. Po tomto období její postonávání bylo znepokojivé svým rázem a ještě znepokojivější tím, že se znovu a znovu vracelo, přes všechny vědomosti a velké úsilí jejích lékařů. Nemohlo mi ujíti, že čím trvalejší se stávala choroba, jež teď zjevně už příliš hluboko podryla její zdraví, než aby lidská moc ji zastavila, tím více se vzmáhala také chorobná dráždivost její mysli, i úzkostná děsivost ze zcela nepatrných podnětů. Zase, a nyní častěji a vytrvaleji, blouznila o šramotech, tichých šramotech a podivných pohybech čalounů, o nichž se zmiňovala dříve.

Jedné noci, koncem září, upozorňovala mne naléhavěji než kdy jindy na tu zneklidňující okolnost. Procitla právě z nepokojného spánku, a já pozoroval se smíšeným pocitem úzkosti a neurčité hrůzy výraz její vyhublé tváře. Seděl jsem vedle její ebenové postele na jednom z indických lehátek. Pozdvihla se napolo a mluvila vážným a tichým šeptem o zvucích, které ona tehdy slyšela, kterých však já slyšet nemohl — o pohybech, které tehdy viděla, ale jichž já jsem postihnout nedovedl.

Nárazy větru pobíhaly za čalouny, i chtěl jsem jí ukázat (čemuž, přiznávám se, jsem sám docela nevěřil), že ty sotva učleněné vzdechy i ony velmi slabé proměny postav po stěnách jsou jen přirozeným důsledkem obvyklého proudění vzduchu. Avšak

smrtelná bledost, jež se jí rozprostřela tváří, mne přesvědčila, že by mé usilí, abych jí ulehčil, bylo marné. Zjevně omdlévala a nikdo ze služebnictva nebyl na doslech. Vzpomněl jsem si, kde byla uložena nádoba s lehkým vínem, které jí lékaři předepsali, a pustil jsem se spěšně pokojem pro ně. Když však jsem vykročil pod kadidlovou lampou, dvě překvapující okolnosti upoutaly mou pozornost. Pocítil jsem, že cosi hmotného, třeba neviditelného, mne lehce minulo; a viděl jsem, že na zlatém koberci, právě uprostřed jasné světelné skvrny, dopadající z lampy, ležel stín, slabý, neurčitý stín andělského obrysu, něco, co lze si představit jako stín stínu. Byl jsem však vzrušen nemírnou dávkou opia, i nedbal jsem valně těch věcí, ani se o nich nezmínil Romeně. Naleznuv víno, přešel jsem pokojem zpět a nalil pohár, jejž jsem přidržel ke rtům omdlévající paní. Ta se zatím trochu vzpamatovala a chopila se poháru sama, kdežto já sklesl na blízké lehátko, upíraje oči na ni. V tom jsem jasně rozpoznal lehké kročeje po koberci blízko lůžka; a okamžik na to, právě když Romena nesla víno ke rtům viděl jsem, či se mi snad zdálo, že vidím, kterak padají do poháru jakoby z nějakého neviditelného zdroje v ovzduší pokoje tři nebo čtyři veliké krůpěje zářící a rudé tekutiny. Viděl-li jsem to já, Romena nikoliv. Bez váhání víno vypila, i zdržel jsem se zmínky o věci, která konec konců,

jak jsem usuzoval, byla zřejmě pouhým přeludem živé obrazivosti, chorobně zvýšené paniným zděšením, opiem a pozdní hodinou.

Přece však jsem si nemohl zatajit, že sotva rudé krůpěje skanuly, ženina choroba se rázem zhoršila; a tak třetí noci po té, ruce jejích služebných ji upravovaly pro hrob a čtvrté jsem seděl sám s jejím tělem oděným do rubáše v témže fantastickém pokoji, který ji uvítal jako moji nevěstu. Divoké opiové přízraky se míhaly přede mnou jako stíny.

Neklidným okem jsem zíral na sarkofágy v rozích pokoje, na měnivé postavy na čalounech a plazivý pohyb barevných blesků nahoře v lampě. Oči mi pak při vzpomínce na příhodu nedávné noci padly na světelnou skvrnu pod lampou, kde jsem byl zahlédl slabé stopy stínu. Ale už ho tam nebylo; i vydechnul jsem volněji a obrátil zrak ku zsinalé a ztuhlé postavě na lůžku. Tisíce vzpomínek na Ligeiu se ve mně vyrojilo; a tu mi s dravou prudkostí povodně zaplavil srdce všechen ten nevýslovný žal, s nímž jsem kdysi pohlížel na ni zahalenou v tomtéž rouše. Noc se chýlila ke konci; ale já, se srdcem plným hořkých myšlének na onu jedinou a svrchovaně milovanou bytost jsem vytrvale zíral na Romenino tělo.

Mohlo být k půlnoci, snad dříve, snad později, neboť jsem neměl pro čas smyslu, když mne tiché, slabé, ale velmi zřetelné zavzlyknutí vytrhlo ze snění. Cítil jsem,

že zaznělo s ebenového lůžka, lůžka smrti. Naslouchal jsem ztrnulý v pověrčivé hrůze, ale zvuk se neopakoval. Napínal jsem zrak, abych odkryl na mrtvole nějaký pohyb, ale nebylo vidět ani nejlehčího. Přece však jsem se nemohl klamat. Slyšel jsem ten zvuk, jakkoli byl slabý a má duše byla vzburcována.

Odhodlaně a vytrvale jsem tělo pozoroval jako přikován. Uplynulo mnoho minut aniž se přihodilo cokoliv, co by vrhlo světlo na tuto záhadu. Konečně se ukázal slabý, velmi slabý a sotva patrný nádech barvy, jenž proběhl tvářemi a drobnými, dotud ochablými žilkami víček. Oněmělý hrůzou a zděšením, pro něž lidská řeč nemá dost vystihujícího názvu, cítil jsem, že mi srdce přestává bít; zůstal jsem sedět se ztrnulými údy. Ale konečně smysl pro povinnost se ozval a vrátil mi sebeovládání. Nemohl jsem už pochybovat, že jsme se ukvapili v našich přípravách — že Romena ještě žila. Bylo třeba ihned něco podniknout; ale věž byla docela stranou od té části kláštera, kde bydlilo služebnictvo, a nikdo z nich nebyl na blízku; neměl jsem možnosti přivolat si je na pomoc, leda že bych byl opustil pokoj na drahnou chvíli a toho jsem se nemohl odvážit. Usiloval jsem tedy sám, abych přivolal zpět duši pobývající ještě na blízku. Ale za krátko bylo jisté, že nastalo nové zhroucení; barva z očních víček i z tváří zmizela, ustupujíc zsinalosti víc

než mramorové, rty se dvojnásob sevřely a ztrnuly v příšerně smrtelný výraz; odpuzující lepkavost a chlad se rychle rozprostřel po těle; a objevila se všechna obvyklá naprostá ztuhlost. Chvěje se hrůzou, zvrátil jsem se na lehátko, s nějž jsem byl tak prudce vyburcován, a oddal se znova ve bdění vášnivým snům o Ligeii.

Hodina tak uplynula, když (bylo to možné?) jsem podruhé zaslechl jakýsi neurčitý zvuk, přicházející z okolí lůžka. Naslouchal jsem se svrchovaným zděšením. Zvuk dolehl znovu; byl to vzdech. Vrhl jsem se k mrtvole a spatřil, spatřil zřetelné chvění na jejích rtech. Za chvíli povolily odhalujíce jasnou řadu perlivých zubů. V mé hrudi teď zápolil úžas s bezmezným zděšením, jež tam bylo vládlo až dosud. Cítil jsem, že se mi kalil zrak a mysl blouznila; jen svrchovaným úsilím se mi konečně podařilo se vzchopit k úkolu, jejž mi tu povinnost znova vykázala; tentokrát se částečně zbarvilo čelo, tváře a hrdlo; znatelné teplo proniklo celou postavu; i srdce slabě bilo. Paní žila; a se zdvojenou horlivostí jsem se jal ji křísit. Třel a svlažoval jsem spánky a ruce a zkoušel vše, nač jsem jen dovedl ze skušenosti a z nemalé zčetlosti v lékařských dílech vzpomenout. Leč marně. Pojednou barva vyprchala, tep ustal, rty znovu přijaly výraz smrti a za okamžik na to celé tělo vzalo na se ledový chlad, olověnou barvu, hlubokou ztrnulost,

propadlý obrys a všechny ty hyzdící zvláštnosti někoho, kdo po mnoho dnů už byl obyvatelem hrobu.

A zase jsem upadl do snění o Ligeii; a zase (jaký div, že se chvěju ještě, když to píšu?) zase mi pronikl k uším tichý vzlyk z blízkosti ebenového lože. Ale nač mám dopodrobna vypisovat nevýslovné hrůzy oné noci? Proč obšírně líčit, kterak chvíli co chvíli až k rannímu šeření se opakovalo to příšerné drama oživování; kterak pokaždé nastávalo děsuplné pohřížení ve smrt vždy trvalejší a zdánlivě nenávratnější; kterak každé umírání vypadalo jako zápas s neviditelným nepřítelem; a jak po každém zápasu přišla nevím jaká podivná změna v osobitém vzhledu mrtvoly? Chci raději skončit.

Větší část příšerné noci uplynula, ta, jež byla mrtvá, se opět pohnula; a tentokrát silněji než až dosud, ačkoli se probírala ze zhroucení svou úplnou beznadějností strašnějšího než všechna předchozí. Už dávno jsem ustal v křísení, ba ani jsem nevstával a zůstal ztrnule sedět na lehátku, bezmocná kořist ve víru divokých vzrušení, z nichž bezmezná hrůza byla snad nejméně strašná, nejméně tíživá. Mrtvola, opakuji, se pohnula a teď silněji než dříve. Barvy života vproudily s neobvyklou silou do obličeje, rty povolily a nebýt víček ještě pevně sevřených a úmrtních obvazů a rouch, která pořád dodávala postavě márnicový vzhled,

byl bych mohl snít, že Romena opravdu a úplně setřásla okovy smrti. Leč i když jsem hned nedovedl uvěřit tomu pomyšlení, posléze jsem už nemohl pochybovat, když tato bytost v rubáši se zdvihla s lůžka a kráčela tápavým, matným krokem se zavřenýma očima jako v tíživém snu bez úchylky a skutečně do středu pokoje.

Nezachvěl jsem se, ani se nepohnul, neboť tlum nevýslovných představ splývajících se vzezřením, postavou, počínáním tohoto těla a probíhajících mi překotně mozkem, ochromil mne, obrátil mne v sloup. Nehýbal jsem se, jen vytřeštěně zíral na zjevení. V mých myšlenkách byl divoký nelad, neutišitelná bouře. Bylo možné, že to je opravdu žijící Romena, jež tu stála proti mně? Což pak to v ů b e c mohla být Romena — světlovlasá, modrooká Lady Romena Trevanion z Tremainu? Proč, p r o č bych o tom pochyboval? Obvazek pevně svíral ústa, leč nemohla to být ústa dýchající Lady z Tremainu? A tváře — byly na nich růže jako za poledne jejího života; ano, to opravdu mohly být jasné tváře žijící Lady z Tremainu. A brada se svými důlky jako za živa, nemohla patřit jí? Ale zase, byla by za nemoci vyrostla? Jaké nevyjadřitelné šílenství mne posedlo při této myšlence? Jediným skokem jsem jí byl u nohou! Trhnuvši sebou při mém doteku, setřásla s hlavy příšerné plachetky, jež ji halily a již do větrem provívaného pokoje zavlály

mohutné prameny dlouhých, rozpuštěných vlasů; byly černější než perutě půlnoci! A teď se pomalu otevřely oči postavy, jež stála přede mnou. »V těch konečně se nemohu — nemohu nikdy mýlit; to jsou plné a černé a kouzelné oči mé ztracené lásky — Lady — Lady Ligeie«.

MORELLA.

Cítil jsem ke své přítelkyni Morelle hlubokou, ale velmi zvláštní náklonnost. Před léty jsem se s ní náhodou sešel ve společnosti a od prvého setkání má duše zahořela plamenem nikdy před tím nepoznaným; nebyl to však žár lásky, a mému duchu bylo hořko a trýznivě, když čím dále jasněji se přesvědčoval, že nedovedu žádným způsobem určit jeho neobvyklý smysl nebo ovládat jeho střídavou prudkost. Leč naše dráhy se setkaly a osud nás spojil před oltářem; a já nikdy nemluvil o vášni, ani nemyslil na lásku. Ona však se vyhýbala společnosti a přilnuvši jen ke mně, učinila mne šťastným. Je to štěstí hodné podivu; štěstí, jež dávají sny.

Morella byla hluboce vzdělána. Měla opravdu neobyčejné vlohy a její duševní schopnosti byly úžasné. Cítil jsem to a stal se v mnoha věcech jejím žákem. Záhy však

jsem poznal, že, patrně v duchu své pressburgské výchovy, mne zahrnuje oněmi mystickými spisy, na něž se všeobecně pohlíží jako na pouhý brak ranné německé literatury. Nedovedu si představit, z jakého důvodu právě ty byly jejím oblíbeným a stálým studiem; a že během doby se staly i mým, sluší přičísti prostému, ale působivému vlivu zvyku a příkladu.

V tom všem, nemýlím-li se, měl můj rozum malou účast. Na mé přesvědčení, jak se znám, nijak nepůsobil tento ideál a také by nikdo neobjevil, hádám-li jen trochu správně, ani stínu z toho mysticismu, jehož četbě jsem se věnoval, ať už v mých činech, ať v myšlení. V tomto přesvědčení jsem se slepě svěřil vedení své ženy a oddal se srdnatě záhadám jejího studia. A pak — pak, když jsem zahloubán do zapovězených stránek cítil, jak v mém nitru se vzněcují zakázané myšlénky, Morella pokládala svou chladnou ruku na moji a vyhrabávala z popele mrtvé filosofie některá tichá podivná slova, jejichž zvláštní význam se mi vpaloval do paměti. A pak jsem hodiny a hodiny prodléval po jejím boku a naslouchal hudbě jejího hlasu, až posléze hrůza poskvrnila jeho zvuk; tu mi padl do duše stín a já zbledl a v nitru se děsil oněch zvuků, nepřicházejících z tohoto světa. A tak požitek se náhle obracel v úděs a vrcholná krása přecházela v nejhorší ohyzdnost, jako Hennou se změnilo v Gehennu.

Není třeba líčit přesně povahu těchto úvah, rodících se z knih, o nichž jsem se zmínil a jež byly tak dlouho téměř výhradným obsahem mých a Morelliných rozprav. Odborníci v tom, co by bylo lze nazvat theologickou mravoukou, si je snadno představí a neodborníci tak jako tak by jim sotva porozuměli. Fichteův nejasný pantheism; přesněji ohraničená παλιγγενεσία pythagorejců; a především Schellingovo učení o identitě, to byly v celku otázky, které nejvíce vábily živou představivost Morellinu. Myslím, že Mr. Locke správně definuje onu indentitu, kterou nazývají osobní, že totiž je to vyrovnaný rozum myslící bytosti. A protože »osobnost« chápeme jako uvažující a rozumovou bytost a protože myšlení vždy doprovází jisté sebeuvědomění, je to právě ona skutečnost, jež z nás činí, čím sebe samy nazýváme, čím se odlišujeme od jiných myslících bytostí a dávající nám naši osobní identitu. Ale o tomto principium individuationis — o představě té identity, jež po smrti buď pokračuje nebo navždy zaniká — jsem vždy přemýšlel se živým zájmem, a to stejně pro spletitou a záhadnou povahu jejích důsledků, jako pro patrné rozrušení, s nímž Morella o ní hovořívala.

Posléze ale přišel čas, kdy mne tajemné chování ženino tlačilo jako můra. Už jsem nemohl snést dotek jejích bledých prstů, ani hluboký, hudební zvuk její řeči, ani svit jejích zádumčivých očí. A ona to vše věděla,

ale nevyčítala; zdálo se, že znala moji slabost či mé utkvělé myšlenky a říkala tomu úsměvně osud. Zdálo se, že také znala mně neznámou příčinu, pro niž jsem se jí postupně odcizoval; leč nenaznačila mi ani pokynem, kde je její kořen. Přece však byla ženou a přímo denně se tratila. Časem se jí rudé skvrny trvale usadily na tvářích a modré žíly vystouply na bledém čele; a má mysl na chvíli zjihla soucitem, ale v příštím okamžiku jsem zachytil výmluvný pohled jejích očí a tehdy se mi duše rozbolela a zneklidněla závratí, kterou cítíme při pohledu do temné a nevyzpytné propasti.

Mám přiznat, že jsem toužebně a horečně čekal, kdy už přijde Morellina poslední chvíle? Ano, čekal jsem na to; ale křehký život lpěl po dlouhé dny, týdny, po únavné měsíce na své pozemské schránce, až mé zmučené nervy nabyly vrchu nad rozvahou a mne se zmocnila zuřivost ze stálého odkladu. Srdce posedlé ďáblem, proklínal jsem dny, hodiny a konečně i trpké okamžiky, jež se v mé představě dloužily a dloužily jako stíny v umírajícím dnu, jak její útlý život se chýlil ke konci.

Až jednoho podzimního večera, když vítr v prostoru ulehl, Morella mne zavolala k svému lůžku. Nad celou zemí byla šerá mlha a vlažný opar nad vodami, a nad bohatstvím listoví říjnového lesa se zklenula oblohou duha.

»Toť je den dnů«, pravila, když jsem se přiblížil; »den dnů pro život i smrt. Je to slavný den pro syny země a života; slavnější ještě pro dcery nebes a smrti!«

Políbil jsem ji na čelo; pokračovala:

»Umírám, ale budu míti život.«

»Morello!«

»Ty tam jsou dny, kdy bys mne býval mohl milovat; ale aspoň ve smrti budeš zbožňovat tu, kterou jsi za živa nenáviděl.«

»Morello!«

»Opakuji, že umírám. Ale v mém životě je zástava té — žel, tak malé! — lásky, kterou jsi ke mně, Morelle, cítil. A až můj duch odejde, bude žít dítě, dítě tvé a mé, Morellino. Ale tví dnové budou dny smutku — toho smutku, který je nejtrvalejší ze všech citů, jako cypřiš má nejdelší věk mezi stromy. Neboť dny tvé spokojenosti minuly; a pouze v Paestu trhají růže dvakrát do roka, štěstí v životě jen jednou. Nebudeš už mívat anakreontských kratochvílí, nýbrž bez potěchy myrty a vína vláčeti budeš svůj rubáš při pouti své, jako Moslemíni v Mekce.«

»Morello!« vykřikl jsem, »Morello! odkud to víš?« Leč ona se odvrátila tváří do podušky, lehké chvění jí proběhlo údy a tak zemřela, aniž jsem kdy ještě zaslechl její hlas.

Ale, jak předpověděla, dítě, jež porodila ve smrti a které poprvé vydechlo, když matka dodýchala — její dítě, dcera, žila. A prospívala podivuhodně na těle i na du-

chu, jsouc věrným obrazem té, jež odešla; miloval jsem ji láskou horoucnější než jsem kdy věřil, že smrtelník může cítit.

Leč za nedlouho se obloha této čisté lásky zakalila a chmurná oblaka hrůzy a žalu ji zahalila. Řekl jsem, že dítě ku podivu prospívalo na těle i duchu. Opravdu podivuhodný byl její rychlý tělesný růst, ale příšerné, ó! příšerné myšlenky mi vířily hlavou, když jsem sledoval její duševní vývoj! A mohlo tomu být jinak, když jsem denně pozoroval, že myšlení dítěte má pronikavost a schopnosti dospělé ženy? a když jsem každou hodinu zřel z jejích plných a přemýšlivých očí vyzařovat moudrost i vášeň zralého věku? Když, pravím, tohle vysvitlo mým užaslým smyslům, když už jsem to nemohl ukrýt svému duševnímu zraku, ani zaplašit to, čemu vnímavost zírala v tvář s úzkostlivým chvěním, lze-li se divit, že se mi vplížilo do duše příšerné a děsivé tušení, nebo že mé myšlénky s hrůzou se vracely ke vzrušeným hovorům a rozechvívajícím úvahám pochované Morelly? Ukryl jsem chvatně před lidskou zvědavostí tu bytost, kterou sám osud mi určil zbožňovat a v přísné odloučenosti svého domova a se smrtelnou úzkostlivostí jsem sledoval vše, co se týkalo milovaného dítěte.

A jak léta míjela a já se den po dni díval do její nevinné, mírné a výmluvné tváře, a bedlivě pozoroval její tělesné zrání, den za dnem jsem objevoval nové podobnosti mezi

dcerou a její zádumčivou mrtvou matkou. A každou hodinu stíny té podoby temněly, přibývalo jich, byly určitější, spletitější a příšernější svou ohyzdností. Neboť dovedl jsem snést, že její úsměv byl podobný matčinu, ale později jsem se chvěl hrůzou nad jeho příliš dokonalou shodností; nepřekáželo mi, že její oči byly jako Morelliny, ale později se příliš často zahleděly do hlubin mé duše s tímtéž pronikavým výrazem, jímž mne dráždila Morella. A v obrysu vysokého čela i v kadeřích hedvábného vlasu a v bezkrevných prstech, jež se do něj bořily i v smutných hudebních zvucích její řeči, ale nade vše, ó, nade vše ve výrocích a slovech nebožčiných pronášených rty milované a žijící nalézal jsem potravu pro sžíravé myšlénky a děs, pro červa, jenž se nedal umořit.

Tak přešla dvě pětiletí jejího života a má dcera stále ještě neměla jména. »Mé dítě« a »můj miláčku« byly obvyklé názvy, jež otcovská láska obyčejně vnukala a přísná osamělost jejích dnů vylučovala styk s kýmkoliv jiným. Morellino jméno zaniklo zároveň s její smrtí.

Nikdy jsem s dcerou o matce nemluvil; nebylo možno mluvit. Vskutku, za jejího krátkého života nepronikly k dcerušce žádné dojmy z vnějšího světa kromě těch, jež skýtal obmezený prostor jejího osamělého útulku. Ale konečně obřad křtu jevil se mé rozhárané a vzrušené mysli jako osvo-

bození z mého hrozného údělu, ležící na dosah ruky. A už nad samou křtitelnicí pořád jsem byl na rozpacích nad jménem. A mnoho jmen bytostí moudrých a krásných, ze zašlé i přítomné doby, z vlastních i cizích zemí se mi zmateně sbíhalo na rtech, mnoho krásných jmén lidí ušlechtilých a šťastných a dobrých.

Co mne to tehdy přimělo, abych se dotkl pohrobní památky zesnulé? Který zloduch mne donutil vydechnout to slovo, jež i v pouhé vzpomínce vždy mi proudem vehnalo rudou krev od hlavy k srdci? Který ďábel to promluvil ze skrytu mé duše, když v té sešeřelé chrámové lodi a v noční tišině jsem šeptem svatému muži do ucha slabikoval Morella? Jaká víc než pekelná mocnost to zrůznila křečí tahy mé dcerušky a prostřela po nich smrtelnou zsinalost, když sebou zděšeně trhla při tom sotva slyšitelném jménu a zdvihnuvši ztrnulé zraky k nebesům, klesla na černé kamenné desky hrobky našich předků s výkřikem: »Tu jsem!«

Jasně, s mrazivou, studenou jasností narazilo těch několik prostých zvuků na můj sluch a odtud se valilo se sykotem roztopeného olova do mého mozku. Léta — léta mohou odplynout, ale vzpomínka na tu chvíli nikdy! Třeba jsem nezapomněl na květy a révu, přece jen bolehlav a cypřiš vrhaly stíny do mých nocí i dnů. Přestal jsem dbát času i místa a hvězdy mého štěstí

na nebi pohasly a proto země se mi zachmuřila a její tvorové mne míjeli jako chvějivé stíny a mezi nimi všemi jsem zřel jen Morellu. Větry z výšin dýchaly jediným zvukem v můj sluch i tiché vlnky na moři šeptaly bez ustání — Morella. Leč ona zemřela; a sám jsem ji v náruči nesl do hrobu; a smál jsem se dlouhým a hořkým smíchem, nenaleznuv v kryptě, kam jsem ukládal druhou, ani stopy po první Morelle.

UMĚNÍ STÁTI SE LVEM SPOLEČNOSTI.

. . . . a lidé chodili po špičkách prstů v němém údivu.

Biskup Hall — Satiry.

sem, — totiž, — byl jsem veliký muž. Nejsem však ani autor J u n i a, ani muž v masce, neboť mé jméno jest, jak se domnívám, Robert Jones a narodil jsem se někde v městě Bulíkově.

První, co jsem v životě učinil, bylo, že jsem uchopil svůj nos oběma rukama. Má matka to viděla a nazvala mne geniem; můj otec plakal radostí a daroval mi pojednání o Nosologii. Tuto jsem ovládl dříve než jsem oblékl kalhoty.

Nalezl jsem svůj životní směr v této vědě a brzo jsem pochopil, že člověk, má-li dosti znamenitý nos, může se státi Lvem, jde-li jen za ním. Ale má pozornost nebyla omezena jen na teorie. Každého rána jsem svůj chobot několikráte popotáhl a vytáhl několik sklínek.

Když jsem dorostl, vyzval mne můj otec, abych s ním vstoupil do jeho pracovny.

»Můj synu,« pravil mi, když jsme usedli, »co je hlavní účel tvého života?«

»Studium Nosologie, můj otče,« odpověděl jsem.

»A co jest, Roberte, Nosologie?« otázal se.

»Jest to nauka o nosech,« odvětil jsem.

»A můžeš mi říci,« otázal se, »co to znamená, — nos?«

»Nos, můj otče,« odpověděl jsem značně pohnut, »byl definován asi tisícem různých autorů.« (Tu jsem vytáhl hodinky.) »Jest asi poledne, budeme míti dosti času, abychom je do půlnoci probrali. Nuže, začněme: Nos, podle Bartholina, jest výstupek, — boule, — výrůstek, — který —«

»To stačí, Roberte,« přerušil mne starý, dobrý pán. »Jsem opravdu ohromen rozsahem tvých znalostí, — na mou duši.« (Tu přivřel oči a položil si ruku na srdce.) »Přistup!« (Tu mne uchopil za rameno.) »Tvou výchovu možno nyní pokládati za skončenu. Jest svrchovaný čas, aby ses pustil sám do zápasu, a nemůžeš učiniti nic lepšího, než jíti za svým nosem — takto, — takto — —« (Tu mne vykopl se schodů a ze dveří.) »Tak tedy jdi z mého domu a Bůh ti požehnej.«

Ježto jsem v sobě cítil božský dar, považoval jsem tuto událost spíše za štěstí. Rozhodl jsem se, že budu následovati otcovy rady. Umínil jsem si jíti za svým nosem. Ihned jsem jej jednou neb dvakráte popotáhl a napsal jsem pamflet o Nosologii.

Celý Bulíkov byl vzrušen.

»Podivuhodný genius!« psala Quarterly.

»Dokonalý physiolog!« psala Westminster.

»Chytrý chlapík!« psala Foreign.

»Skvělý spisovatel!« psala Edinburgh.

»Hluboký myslitel!« psala Dublin.

»Velký muž!« psal Bentley.

»Božský duch!« psal Fraser.

»Jeden z nás!« psal Blackwood.

»Kdo to asi je?« pravila paní Modrá Punčocha.

»Kdo to asi je?« pravila velká slečna Modrá Punčocha.

»Kde asi je?« pravila malá slečna Modrá Punčocha.

Ale já jsem těmto lidem nevěnoval vůbec pozornosti a vstoupil jsem do dílny umělcovy. Vévodkyně Jémine seděla modelem k svému portretu. Markýz Tak a Tak držel vévodkynina pudlíka. Hrabě Ten a Ten flirtoval s lahvičkou její voňavky a jeho Královská Výsost Netykavka opíral se o lenoch její židle.

Přistoupil jsem k umělci a ohrnul jsem nos.

»Och! Nádherné!« vzdychla její milost.

»Och!« šeptal markýz.

»Och, ohavné!« bručel hrabě.

»Och, odporné!« mumlala jeho Královská Výsost.

»Co za něj chcete?« otázal se umělec.

»Za jeho nos!« volala její milost.

»Tisíc liber,« řekl jsem a usedl jsem.
»Tisíc liber?« tázal se umělec zamyšleně.
»Tisíc liber,« řekl jsem.
»Krásný!« řekl on u vytržení.
»Tisíc liber,« řekl jsem.
»Ručíte za něj,« otázal se, obrátiv mi nos ke světlu.
»Zajisté,« řekl jsem a důkladně jsem se vysmrkal.
»Je skutečně původní?« vyzvídal, dotýkaje se jej uctivě.
»Hm!« řekl jsem a stiskl jsem jej k jedné straně.
»Nebyl ještě malován?« otázal se a prohlížel jej mikroskopem.
»Nikdy,« řekl jsem, obrátiv jej vzhůru.
»Nádherné!« volal, fascinován krásou tohoto pohybu.
»T i s í c liber?« řekl.
»Ovšem,« řekl jsem.
»Tisíc l i b e r,« řekl.
»Právě tolik,« řekl jsem.
»Dostanete je,« řekl. »Jaký to virtuosní kousek!« A tak mi ihned napsal šek a učinil náčrtek mého nosu. Najal jsem si byt v Jermynově ulici a poslal jejímu Veličenstvu devadesáté deváté vydání Nosologie s portretem chobotu. Nebohý světáček, Waleský Princ, mne pozval na oběd.
Všichni jsme byli Lvy a r e c h e r c h é s.
Byl tam moderní platonik. Citoval Porfyria, Jamblika, Plotina, Prokla, Hierokla, Maxima Tirského a Syriana.

Byl tam muž hlásající polepšitelnost lidstva. Citoval Turgota, Price, Priestleye, Condorceta, De Staëlovou a »Ctižádostivého studenta v nemoci«.

Byl tam pan Positivní Paradox. Poznamenal, že všichni blázni jsou filosofové a všichni filosofové blázny.

Byl tam Esthetikus Ethix. Mluvil o ohni, jednotě a atomech: o dvoudílné a preexistující duši; o příbuznosti a různosti; o primitivní inteligenci a homoëmerii.

Byl tam Theolugus Theolog. Hovořil o Eusebiovi a Arianovi; o kacířství a koncilu Nikejském; o puseismu a consubstantialismu; o homousion a homoiusion.

Byl tam Fricassée z Rocher de Cancale. Zmínil se o květáku s omáčkou v e l o u t é, o telecím à la St. Menehoult; a marinování à la St. Florentin a o pomerančovém gelé e n m o s a ï q u e.

Byl tam Bibulus Ó Bumbey. Učinil poznámku a Latouru a Marcobrünnen; o Mousseux a Chambertinu; o Richebourgu a St. Georgi; o Haubrionu, Léovillu a Médocu; a Baracu a Preignacu; o Graves, o Sauterneu, o Lafittu a St. Peray. Potřásl hlavou nad Clos de Vougeot, přivřev oči, vysvětloval rozdíl mezi sherry a amontillado.

Byl tam Signor Tintontintino z Florencie. Vykládal o Cimabueovi, Arpinovi, Carpacciovi a Agostinovi, — o Caravaggiových stínech, Albaniově líbeznosti, Titianových

barvách, Rubensových ženách a šelmovstvích Jana Steena.

Byl tam president Bulíkovské university. Tvrdil, že měsíc nazývali v Thrakii Bendis, v Egyptě Bubastis, v Římě Diana a v Řecku Artemis.

Byl tam Velký Turek ze Stambulu. Nedovedl si představiti anděly jinak než jako koně, kohouty a býky; byl přesvědčen, že kdosi v šestém nebi má sedmdesát tisic hlav a že země spočívá na blankytně modré krávě s nespočetnými zelenými rohy.

Byl tam Delphinus Polyglott. Vyprávěl nám, kam se poděly osmdesát tři ztracené tragedie Aeschylovy, padesát pět řečí Isaeových, tři sta devadesát jedna řeč Lysiova, sto osmdesát pojednání Theophrastových, osmá kniha o kuželových řezech Apolloniova, Pindarovy hymny a dithyramby a čtyřicet pět tragedii Homera Mladšího.

Byl tam Ferdinand Fitz-Fossilus Feltspar. Dokonale nás poučil o vnitřním ohni a tertierních útvarech; o plynech, kapalinách a pevných hmotách; o křemenu a slínu; o břidlici a skorylu; o sádře a metafyru; o mastku a vápenci; o blejnu zinkovém a amfibolu; o svoru a slepenci; o kyanitu a lepidolitu, o krevelu a tremolitu; o antimonu a chalcedonu, o manganech a jiných krámech.

Byl jsem tam i já. Mluvil jsem o sobě; — o sobě, o sobě, o sobě; — o Nosologii, o svém

pamfletu a o sobě. Pozvedl jsem nos a mluvil jsem o sobě.

»Podivuhodně chytrý muž!« pravil Princ.

»Znamenitý,« pravili jeho hosté a příštího dopoledne mne navštívila její Milost Jémine.

»Nechtěl byste jíti k Almackovi, rozkošné stvořeníčko?« pravila a poklepala mne pod bradou.

»Na mou čest,« řekl jsem.

»Tak jak jste, i s vaším nosem?« otázala se.

»Tak jak jsem,« odpověděl jsem.

»Zde máte lístek, můj živote. Mám vyříditi, že tam přijdete?«

»S celou duší, drahá vévodkyně.«

»Hlouposti, to ne! — ale s celým vaším nosem?«

»S celým a neporušeným, má drahá,« řekl jsem; tak jsem jej tedy jednou neb dvakráte popotáhl a vstoupil jsem k Almackovi.

Místnosti byly naplněny k udušení.

»Přichází!« pravil kdosi na schodišti.

»Přichází!« pravil kdosi o něco výše.

»Přichází!« pravil kdosi ještě výše.

»Přišel!« zvolala vévodkyně. »Přišel, drahoušek!« A chopivši mne pevně za obě ruce, políbila mne třikráte na nos.

Nastal ihned zřejmý rozruch.

»Diavolo!« křičel hrabě Capricornutti.

»Dios guarda!« bručel Don Stiletto.

»Mille tonnerres!« volal Princ de Grenouille.

»Tausend Teufel!« hučel Kurfüst Bluddennuff.

To nebylo lze snésti. Rozhněval jsem se. Vyjel jsem na Bluddennuffa.

»Pane,« řekl jsem mu, »jste pavian.«

»Pane!« odpověděl po přestávce, »Donner und Blitzen!«

Více si nebylo lze přáti. Vyměnili jsme si navštívenky. Příštího rána, u farmy Chalk, jsem mu odstřelil nos — a šel jsem navštíviti své přátele.

»Bête!« pravil první.

»Blázne!« pravil druhý.

»Hlupáku!« pravil třetí.

»Osle!« pravil čtvrtý.

»Pitomče!« pravil pátý.

»Hňupe!« pravil šestý.

»Táhni!« pravil sedmý.

Vším tím jsem byl zničen a šel jsem tudíž k otci.

»Co jest, otče,« tázal jsem se, »hlavní cíl mého života?«

»Stále ještě studium Nosologie, můj synu; ale když jsi střelil Kurfürsta do nosu, přestřelil jsi svůj cíl. Máš krásný nos, pravda, ale Bluddennuff nemá nyní vůbec nosu. Jsi ztracen a on se stal hrdinou dne. Ručím ti za to, že v Bulíkově jest velkost lva úměrná rozměrům jeho chobotu, než, pro bůh, se lvem, který nemá vůbec chobotu, nelze soupeřiti.

RUKOPIS NALEZENÝ V LÁHVI.

Qui n'a plus qu'un moment à vivre
N'a plus rien à dissimuler.

Quinault — Atys.

své vlasti a své rodině mohu říci jen málo. Špatné zacházení mne vypudilo z oné, a dlouhá doba mne odcizila této. Zděděné bohatství poskytlo mi možnost neobvyklé výchovy a hloubavý ráz mého ducha mi umožnil metodicky zpracovati zásoby, jež jsem dřívějším studiem nashromáždil. Největší rozkoš mi poskytovala díla německých moralistů, ne snad proto, že bych se nerozvážně podivoval jejich výmluvné pošetilosti, nýbrž proto, že můj duch , zvyklý přísnému myšlení, lehce odkrývá jejich chyby. Často mi byla vytýkána suchopárnost myšlení, nedostatek obrazotvornosti mi byl přičítán za zločin a byl jsem vždy znám pyrrhonismem svých názorů. Vskutku se též obávám, že má silná náklonnost k fysice nakazila mého ducha chybou velmi rozšířenou za našeho věku — chci tím říci zvykem, vztahovati zásady

oné vědy na všechny události, i na nejméně vhodné. Celkem nemohl býti nikdo tak nesnadno sveden s přísných hranic pravdy pomocí i g n e s f a t u i pověrčivosti jako já. Chtěl jsem předeslati alespoň toto, aby se nezdálo, že povídka, již budu vypravovati, jest spíše třeštěním ohnivé obrazotvornosti, než positivní zkušenosti ducha, jemuž fantastické sny byly mrtvou literou a nemožností.

Po mnohých létech, ztrávených putováním v cizině, vyplul jsem roku 18.. z Batavského přístavu na bohatém a lidnatém ostrově Javě na cestu po Sundských ostrovech. Jel jsem jako turista, neboť jsem neměl jiného podnětu k své cestě, leč jakýsi nervosní neklid, který mne pekelně pronásledoval.

Naše plavidlo byla krásná loď asi o čtyřech stech tunách, pobitá mědí a vystavěná v Bombayi z malabarského teakového dřeva. Byla naložena bavlnou a olejem z Lacadivských ostrovů. Dále jsme měli s sebou palmový cukr, ghee, kokosové ořechy a několik beden opia. Náklad byl neobratně uložen, takže loď neměla dobrou stabilitu.

Vydali jsme se na cestu za pouhého vánku a po mnoho dní jsme stáli u východního pobřeží Jávy; žádná událost kromě náhodných setkání s malými čluny ze Sundských ostrovů, kamž jsme měli namířeno, nezpestřovala jednotvárnost naší plavby.

Jednoho večera, opíraje se o pažení levého boku, zahlédl jsem na severozápadě velmi podivný osamocený oblak. Byl pozoruhodný jak svou barvou, tak i tím, že byl první, který jsem od našeho odjezdu z Batavie spatřil. Pozoroval jsem jej napjatě až do západu slunce, kdy se náhle rozptýlil na východ i na západ a ovroubil úzkým pruhem páry obzor, který pak vyhlížel jako dlouhá, nízká pobřežní čára. Mou pozornost pak upoutala temně rudá barva měsíce a zvláštní vzhled moře. Moře se totiž počalo náhle měniti a voda se zdála býti průhlednější než obvykle. Ačkoliv jsem zřetelně rozeznával dno, přece jsem olovnicí, jíž jsem měl, zjistil, že loď jest nad patnácti sáhy hloubky. Vzduch se stal nesnesitelně horkým a byl přeplněn spiralovitými výpary, jaké obyčejně vystupují nad rozžhaveným železem. S blížící se nocí nastalo úplné bezvětří. Nebylo však možno představiti si naprostší tišinu. Plamen svíčky hořel na zádi bez nejmenšího pohnutí a dlouhý vlas, který jsem podržel mezi palcem a ukazováčkem, se ani nezachvěl. Přes to kapitán prohásil, že nevidí nic, co by nasvědčovalo nebezpečí. Ježto nás proud unášel ke břehu, rozkázal svinouti plachty a spustiti kotvu. Stráž nebyla postavena a posádka, která se skládala nejvíce z Malajců, rozložila se pokojně po palubě. Sestoupil jsem dolů ne bez plné předtuchy neštěstí.

Ze všech úkazů jsem byl přesvědčen, že přijde samum. Sdělil jsem s kapitánem své obavy, ale on nevěnoval pozornosti mým slovům a opustil mne, aniž mne uznal za hodna odpovědi. Mé obavy však mi nedaly spáti a kolem půlnoci jsem vyšel na palubu. Když jsem vystoupil na poslední schůdek schodiště vedoucího z kajuty, byl jsem překvapen silným bzučivým zvukem, podobným zvuku rychle se otáčejícího mlýnského kola, a než jsem mohl zjistiti jeho příčinu, zpozoroval jsem, že se loď otřásá do základů. V nejbližším okamžiku přivalila se na nás záplava pěny, přehnala se přes nás a smyla celou palubu od přídě k zádi.

Ohromná zuřivost nárazu větru byla pro loď z velké míry záchranou. Ačkoliv byla celá zaplavena a přes to, že stožáry byly odplaveny přes palubu, po minutě se těžce vynořila z moře, a otřásajíc se chvilku pod nezměrným tlakem bouře, konečně se vzpřímila.

Nemožno jest říci, jakým zázrakem jsem unikl záhubě. Byl jsem omráčen nárazem vody a když jsem se vzpamatoval, shledal jsem, že jsem vražen mezi pažení na zádi a kormidlo. S velikou námahou jsem se postavil na nohy, rozhlédl jsem se zmaten a nejprve mi napadlo, že jsme se dostali do pobřežního příboje, neboť vír týčícího se a pěnícího oceánu, v němž jsme byli pono-

řeni, byl nad pomyšlení hrozný. Za chvilku jsem zaslechl hlas starého Švéda, který vstoupil na loď jako námořník v okamžiku, když jsme opouštěli přístav. Zavolal jsem naň z plných plic a on se ihned ke mně dopotácel na záď. Brzy jsme seznali, že jsme jediní, kteří přežili neštěstí. Vše, kromě nás, bylo s paluby smeteno; kapitán a námořníci zahynuli asi ve spánku, neboť kajuty byly zaplaveny vodou. Bez pomoci jsme mohli sotva co učiniti pro bezpečnost lodi a očekávání, že každého okamžiku se potopíme, nás s počátku velmi ochromovalo. Kotevní lano se ovšem přetrhlo jako motouz při prvním nárazu smršti, neboť jinak bychom byli v okamžiku bývali zničeni. Byli jsme hnáni větrem strašnou rychlostí a voda kolem nás se rozestupovala. Trámoví naší zádi bylo pohmožděno. K své velké radosti jsme však shledali, že pumpy jsou nepoškozeny a že náklad se příliš neposunul. Vichr se již vyzuřil z prvního náporu a vítr nás svou silou příliš neohrožoval. Ale s hrůzou jsme očekávali, až ustane, neboť jsme dobře věděli, že rozviklaná loď nevyhnutelně zahyne v hrozném příboji, který pak nastane. Leč nezdálo se, že naše správná předtucha se brzo splní. Po plných pět dní a nocí, kdy jedinou naší potravou bylo malé množství palmového cukru, který jsme ztěží dostali z přídy, hnal se lodní trup neodhadnutel-

nou rychlostí před rychle se střídajícími nárazy větru, které přes to, že se nevyrovnaly počáteční zuřivosti samumu, byly přece hroznější, než kterákoliv bouře, jíž jsem kdy zažil. Náš směr po prvé čtyři dny byl, s malými odchylkami, jiho-jihovýchodní a byly jsme asi zahnáni k pobřeží Nového Hollandska. Pátého dne stal se chlad nesnesitelným, ačkoli vítr se otočil trochu k severu. Slunce vyšlo se zelenavě žlutým přísvitem a vystoupilo několik stupňů nad obzor, aniž by vydávalo jasnější světlo. Nebylo viděti mračen, ale vítr vzrůstal a přicházel s náhlou, nepravidelnou zuřivostí. Kolem poledne, pokud jsme mohli odhadnouti, byla naše pozornost opět upoutána sluncem. Nevydávalo vlastně žádného světla, nýbrž matnou a nejistou záři bez odrazu, jako by jeho paprsky byly polarisovány. Právě když zapadalo do rozvlněného moře, vyhasl náhle jeho ústřední oheň, jakoby jej byla nějaká nevysvětlitelná síla uhasila. Když se nořilo do nezměrného oceánu, bylo jen pouhý stříbrný oblouček.

Marně jsme čekali, až vzejde šestý den; tento den mi ještě nenadešel a mému Švédovi nikdy nevzejde. Na dále jsme byli zahaleni černou temnotou, takže jsme na dvacet kroků od lodi nemohli nic rozeznati. Věčná noc nás stále obklopovala a nepřerušovalo ji ani fosforeskující mořské světélkování, na něž jsme v tropických kraji-

v tomto deníku. Pravda, — nebudu moci předati jej světu, ale pokusím se alespoň o to. V posledním okamžiku uzavřu rukopis do láhve a vhodím jej do moře.

Přihodilo se cosi, co dalo mi novou příčinu k přemýšlení. Jsou takové věci dílem slepé náhody? Odvážil jsem se na palubu a usedl jsem, aniž jsem vzbudil pozornost, na dně joly na hromadu provazů a starých plachet. Přemýšlel jsem o svém podivuhodném osudu a maně jsem přejížděl štětcem od dehtu po okrajích pečlivě složené závětrné plachty, která ležela na blízkém sudu. Plachta jest nyní napjata na lodi a bezmyšlenkovité tahy štětce vytvořily slovo OBJEV.

Poslední dobou jsem prozkoumával stavbu lodi. Ačkoliv jest dobře vyzbrojena, zdá se mi, že přece není válečnou lodí. Nasvědčují tomu plachtoví, stavba a veškerá výstroj. Snadno mohu poznati, co není, co jest — obávám se, že nebudu moci říci. Nevím čím to jest, že když bedlivě pozoruji její podivný model, zvláštní sestavení žebroví, její ohromnou velikost a nespočetné plachty, její přísně prostou příď a staromodní záď, kmitne mi myslí pocit dávno známých věcí; k tomuto nejasnému stínu vzpomínky jest vždy přimísena představa starých cizích kronik a dávno minulých dob...

Prohlížel jsem lodní břevna. Loď jest vystavena z hmoty, jež jest mi neznáma. Její

dřevo má podivuhodnou vlastnost, která mne zaráží, neboť se zdá býti nevhodné k účelu, k němuž bylo upotřebeno. Míním tím jeho naprostou porovitost, která jest něčím jiným než červotočivostí z plavby v těchto mořích neb sešlostí věkem. Snad se bude mé pozorování zdáti poněkud podivné, ale lodní dřevo mělo všechny známky španělského dubu, kdyby španělský dub mohl býti nějakým způsobem ohnut.

Když čtu tuto větu, jasně si vzpomínám na podivuhodný výrok starého, větrem ošlehaného hollandského plavce. »Jest to tak pravda,« říkával, když se pochybovalo o jeho pravdomluvnosti, »jest to tak pravda, jako že jest moře, kde lodní trup roste, jako živé tělo námořníkovo...«

Asi před půl hodinou jsem se odvážil vmísiti se do skupiny mužstva. Ani si mne nevšímli, ačkoliv jsem stál právě v jejich středu, a zdálo se, že vůbec nepozorují mé přítomnosti. Na všech byly patrny známky vysokého věku, jako na onom, kterého jsem nejprve spatřil v lodním prostoru. Kolena se jim třásla slabostí, ramena měli ohnutá sešlostí věkem, jejich svraštělá kůže šustila ve větru, mluvili slabým, chvějícím se a trhaným hlasem, oči se jim leskly stařeckým zánětem a jejich šedý vlas příšerně vlál v bouři. Všude na palubě ležely kolem nich rozházené matematické přístroje podivuhodně zastaralé konstrukce...

Zmínil jsem se před časem, že byla napjata závětrná plachta. Od té doby, kdy se loď otočila, pokračovala ve své strašlivé plavbě k jihu s kde jakým cárem plachty napjatým od vrcholku stožáru k spodním rahnům a každého okamžiku nořila trámová rahna do nejděsnějšího vodního pekla, jaké si jen lidský duch může představiti. Právě jsem opustil palubu, kde není pro mne místa, ačkoliv se zdá, že posádce nijak nepřekážím. Jest velikým zázrakem, že naše ohromná loď není náhle a na vždy pohlcena. Jistě jsme odsouzeni k tomu, vznášeti se neustále na okraji věčnosti, aniž bychom se konečně ponořili do propasti. S vln tisíckráte horších, než jaké jsem kdy viděl, klouzáme s lehkostí racka a mohutná vodní hmota potřásá nad námi hlavou jako démon hlubin; však jen jako démon, který hrozí, ale nesmí zahubiti. Připisuji naše opětovné úniky zkáze jedině přirozené příčině, jež může tento úkaz vysvětliti. Mám za to, že naše loď jest v moci nějakého silného proudu neb mocné spodní vody...

Viděl jsem kapitána v jeho vlastní kajutě tváří v tvář, ale, jak jsem očekával, nevšiml si mne. Ačkoliv v jeho zjevu neshledá náhodný pozorovatel nic více méně zvláštního, přes to jsem naň hleděl s pocitem podivu smíšeným s neodolatelnou úctou. Jest asi téže výšky jako já, t. j. přibližně pět stop osm palců. Jest silné a pevné tělesné soustavy, není ani mohutný ani jinak pozoru-

hodný. Ale zvláštní výraz jeho tváře a silná, podivuhodná, zarážející zřejmost jeho vysokého věku se mi vtiskuje nesmazatelně do duše. Jeho čelo, ačkoliv má málo vrásek, zdá se nésti pečeť myriady let. Jeho šediny jsou svědky minulosti a jeho ještě šedější oči jsou Sibylami budoucnosti...

Na podlaze jeho kabiny bylo plno starých foliantů se železnými sponami, zrezavělé vědecké přístroje a zastaralé, dávno zapomenuté mapy. Měl hlavu skloněnu v dlaních a s horečnatým, neklidným zrakem dumal nad papírem, jenž se mi zdál býti plavebním rozkazem; byl alespoň podepsán mocnářem. Mumlal pro sebe jako onen námořník, kterého jsem spatřil v lodním prostoru, několik tichých pošetilých slabik v cizím jazyku. Ačkoliv mluvčí byl těsně u mého lokte, přece se mi zdálo, jako by jeho hlas přicházel z mílové vzdálenosti...

Loď a vše, co jest na ní, jest prosáknuto duchem starobylosti. Posádka chodí sem a tam jako duchové zašlých věků. Oči námořníků mají dychtivý, neklidný výraz. Když jejich postavy skříží mou cestu ve světle svítilen, mám pocit, jaký jsem neměl nikdy před tím, ačkoliv jsem se po celý život zabýval starožitnostmi a jsem prosáknut stíny shroucených sloupů Baalbeku, Tadmoru a Persepole tak, že i má duše se stala zříceninou...

Když se rozhlížím kolem, stydím se za své dřívější obavy. Chvěl-li jsem se při vichru, který doposud nás provázel, zda nemám trnouti hrůzou před touto spouští větru a oceánu, pro niž slova tornado a samum jsou triviální a nevystižná označení? Bezprostředně vedle lodi se černá věčná noc a chaos vody bez pěny. Ale asi na míli s obou stran lze časem nezřetelně viděti strašnou ledovou hradbu, jež ční k beznadějným nebesům a podobá se zdem vesmíru. Jak jsem předpokládal, jest skutečně loď v proudu, možno-li tak nazvati příval, který s hukotem a jekem bouří k jihu podél bílého ledu jako strmý spád vodopádu.

Myslím, že je naprosto nemožno představiti si mou hrůzu. Ale zvědavost proniknouti záhady těchto děsných končin překonala mé zoufalství a usmíří mne i s nejhroznějším očekáváním smrti. Jest zřejmo, že se řítíme k nějakému vzrušujícímu poznání, k nějakému neprobadatelnému tajemství, jehož rozluštění bude zánikem. Možná, že tento proud nás unáší k jižní točně. Dlužno uznati, že veškerá pravděpodobnost svědčí pro tento zřejmě divoký dohad.

Mužstvo chodí po palubě neklidným, chvějícím se krokem. Ale na jeho tvářích zračí se spíše dychtivá touha, než beznadějnost zoufalství.

Zatím máme vítr v zádi, a ježto máme napjatu spoustu plachet, loď se někdy takřka

zvedá z vln. O hrůza nad hrůzu! Led se náhle rozevře na pravo i na levo a my kroužíme závratně v ohromných soustředěných kruzích kolem a kolem po okraji ohromného amfitheatru; vrcholky jeho stěn se ztrácejí v temné dáli. Ale zbývá mi málo času, abych přemýšlel o svém osudu. Kruhy se rychle súžují, a za bouře a hukotu, jekotu a hřmění oceánu noříme se šíleně do jícnu víru. Loď se otřásá, — o Bože! — a my toneme!

Poznámka. „Rukopis nalezený v láhvi" byl původně vydán roku 1831 a teprve mnoho let potom jsem poznal Merkatorovy mapy, na nichž je znázorněno, kterak oceán se vlévá čtyřmi rameny do (severního) polárního zálivu a tam jej pohlcují útroby země. Točna pak jest znázorněna černou skalou čnící do ohromné výše.

JERUSALEMSKÁ POVÍDKA.

Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Pasus erat.

Lucanus — Pharsalia

ospěšmě k hradbám,« pravil Abel-Phitim Buzi-Ben-Levimu a farizeovi Simeonu, desátého dne měsíce Thamuz léta od počátku světa tři tisícího devítistého čtyřicátého prvého; »pospěšme k opevněním při bráně Benjamínově, jež stojí ve čtvrti Davidově nad táborem neobřezaných, neboť slunce vychází a nadešla poslední hodina čtvrté hlídky a modloslužebníci podle slibu Pompejova budou nás očekávati s obětními beránky.«

Simeon, Abel-Phitim a Buzi-Ben-Levi byli Gizbarim, to jest pomocní výběrčí obětních darů ve svatém městě Jerusalemě.

»Vskutku, pospěšme si,« odpověděl farisea; »neboť tato šlechetnost pohanů jest neobvyklá a nestálost mysli jest odedávna příznačná vyznavačům Baalovým.«

»Že jsou nestálé mysli a zrádní jest tak pravdivé jako Pentateuch,« pravil Buzi-

Ben-Levi, »avšak jenom k lidu Hospodinovu. Kdy kdo slyšel, že by Ammonité nedbali vlastních zájmů? Domnívám se, že není velikou šlechetností, povolují-li nám beránky na oltář Páně, dostanou-li náhradou třicet stříbrných šeklů za kus!«

»Zapomínáš však, Bene-Levi,« odvětil Abel Phitim, »že římský Pompejus, který nyní bezbožně obléhá město Nejvyššího, nemá záruky, že nepoužijeme beránků takto koupených pro oltář spíše ve prospěch svého těla než své duše.«

»Při pěti cípech mé brady!« zvolal farisea, který patřil k sektě zvané »Otloukači« (malý to hlouček svatých, jejichž zvyk tlouci a zraňovati nohy o dlažbu byl již dávno trnem v oku a výčitkou méně horlivým vyznavačům a kamenem úrazu méně nadaných prochazečů), — »při pěti cípech této brady, kterou jako kněz nesmím holiti! dožili jsme se dne, kdy rouhavý a modloslužebný římský povýšenec by nás měl viniti, že si přisvojujeme pro tělesné choutky nejsvětější posvěcené předměty? Měli bychom se dožíti dne, kdy...«

»Nepátrejme po pohnutkách Filištínských,« přerušil jej Abel-Phitim, »neboť dnes po prvé získáváme my jeho lakotou neb šlechetností; ale pospěšme raději k hradbám, aby oběti nescházely oltáři, jehož oheň ani dešť nebeský nemůže uhasiti a jehož oblačný sloup žádná bouře nedovede uchýliti.«

Tato část města, k níž naši šlechetní Gizbarim nyní chvátali, a jež nesla jméno svého stavitele, krále Davida, byla považována za nejsilnější opevněnou čtvrt Jerusaléma, neboť ležela na příkrém a vysokém pahorku Zion. Široký a hluboký příkop, běžící podél hradeb a vytesaný do tvrdé skály, byl zde chráněn velmi silnou zdí, týčící se na vnitřní straně příkopu. Tuto zeď zdobily v pravidelných vzdálenostech čtyřhranné věže z bílého mramoru, z nichž nejnižší byla šedesát a nejvyšší stodvacet loktů zvýši. Ale v sousedství brány Benjamínovy nezvedala se věž z okraje příkopu. Naopak, mezi úrovní jámy a základem hradby vyčníval kolmý útes dvěstěpadesát loktů vysoký, který tvořil část srázné hory Moriah. Když tedy Simeon a jeho druzi dospěli na vrcholek věže zvané Adoni-Bezek, nejvyšší ze všech věží v Jerusalemě a obvyklé místo vyjednávání s obléhajícím vojskem, shlíželi na nepřátelský tábor s vrcholku převyšujícího o mnoho stop pyramidu Cheopsovu a o několik stop chrám Belův.

»Vskutku, neobřezaných jest jako písku na mořském pobřeží, jako kobylek na poušti,« povzdechl si fariseus. »Údolí Královské se stalo údolím Adomminů.«

»A přece,« dodal Ben-Levi, »nemůžeš mi ukázati ani jednoho Filištínského — ani jednoho od Alephu k Tau, od pouště až k hradbám, který by vypadal větší než písmeno Jod!«

»Spusťte níže koš se stříbrnými šekly!« zvolal tu římský vojín drsným, hrubým hlasem, který se zdál vycházeti z končin Plutonových; »spusťte níže koš s prokletou mincí, jejíž jméno nemůže vznešený Říman vysloviti, aniž by si vyvrátil čelist. Tak se tedy odvděčujete svému pánu Pompeiovi, jenž ve své blahovůli uznal za vhodno vyslyšeti vaše modloslužebné žádosti? Což jste neměli býti na hradbách při slunce východu? A bůh Poebus, který jest pravým bohem, vyjel již na svém voze před hodinou. Aedopol! domníváte se, že dobyvatelé světa nemají nic lepšího na práci, než státi a čekati u hradeb nějaké smečky a kramařiti se psy země? Níže s košem, povídám, a hleďte, aby váš šmejd byl lesklé barvy a správné váhy!«

»El Elohim!« vykřikoval farisea, když neladný hlas centurionův dorachotil po útesech propasti a zanikl u velechrámu. »El Elohim! Kdo je bůh Phoebus? Koho to vzývá ten rouhač? Pověz, Buzi-Ben-Levi, ty, který jsi zběhlý v zákonech Gentilů a dlel jsi mezi těmi, kteří se zahazují s Teraphim, mluví snad tento modloslužebník o Nergalovi, či Ashimahovi, či Nibhazovi, či Tartakovi, či Adramalechovi, či Anamelechovi, či Succoth-Benithovi, či Dagonovi, či Belialovi, či Baalovi-Perithovi, či Baalovi-Peorovi, či Baalovi-Zebubovi?«

»Ani o jednom z nich, ale dej pozor; příliš rychle propouštíš provaz svými prsty a

kdyby pletivo náhodou uvázlo na výčnělku támhle toho útesu, vysypaly by se nešťastné posvátné věci svatostánku.«

Pomocí jakéhosi hrubě sestrojeného mechanismu byl těžce naložený koš pečlivě spuštěn do zástupu; a se závratného vrcholku bylo lze viděti, kterak se Římané zmateně kupí kolem; ale pro velikou výši a převládající mlhu nebylo lze zřetelně popozorovati jejich počínání.

Uplynulo již půl hodiny.

»Přijdeme pozdě!« povzdechl si farisea, když po uplynutí této doby nahlédl přes okraj do propasti; »přijdeme pozdě! Katholim nás vyloučí z bohoslužby.«

»Již nebudeme více hodovati tuku země,« odpověděl Abel-Phitim; »náš vous nebude již páchnouti kadidlem a naše bedra nebudou opásána jemným plátnem Chrámu.«

»Rácha!« proklínal Ben-Levi, »chtějí nás snad připraviti o peníz výkupu? či, při svatém Mojžíši! váží snad šekly svatostánku?«

»Konečně dali znamení!« zvolal farisea, »konečně dali znamení! Táhni Abel-Phitime! I ty táhni, Buzi-Ben-Levi! Buď ještě Filištínští drží koš, nebo Pán obměkčil jejich srdce, takže tam vložili zvíře veliké váhy!« A Gizbarim táhli, zatím co jejich břímě těžce vystupovalo mlhou stále ještě houstnoucí.

»Bušoch hi! Bušoch hi!« toto zvolání vyšlo ze rtů Ben-Levi, když po hodině se

nezřetelně objevil jakýsi předmět na konci provazu.

»Bušoch hi! Fí, hanba! Vždyť jest to skopec z houštiny Engedi a jest tak kostrbatý, jako údolí Josafat!«

»Jest to první plod stáda,« pravil Abel-Phitim; poznávám to po jeho bekotu a po složení jeho údů. Jeho oči jsou krásnější než drahokamy Náprsní Desky a jeho maso jest podobno medu z Hebronu.«

»Jest to tučné tele z pastvin Bašamských,« pravil farisea; pohané se k nám obdivuhodně zachovali! Pozvedněme své hlasy k žalmu! Chvalme Boha na šalmaje a na cymbál, na harfu a bubny, na citaru a trouby!«

Teprve, když koš dospěl až na několik stop ke Gizbarim, prozradil se jim hlubokým zachrochtáním vepř nezvyklých rozměrů.

»El Emanu!« zvolna a s pozdviženými zraky volala trojice, přestavši táhnouti a když vyproštěný vepř svalil se po hlavě mezi Filištínské. »El Emanu! Bůh s námi! Jest to nevyslovitelné maso.«

MLČENÍ.

Εὕδουσιν δ' ὀρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες
Πρώονές τε καὶ χαράδραι —

Alcman.

Vrcholky hor dřímají; údolí, skaliska a jeskyně mlčí.

lyš,« pravil ďábel, položiv ruku na mou hlavu. »Krajina, o níž ti budu vypráděti, jest pustá krajina Libye na březích řeky Zäire, kde není ani ticha ani mlčení.

Voda řeky má sytě šafránovou barvu; neplyne k moři, nýbrž plyne od věků na věky pod rudým okem slunce bouřlivým, mohutným tokem. Po obou stranách kalného koryta řeky táhne se na míle bledá poušť obrovských vodních lilií. Vzdychají jedna k druhé ve své samotě, vzpínají k nebi své dlouhé, bledé šije a pokyvují věčně svými hlavičkami. Z jich středu jest slyšeti nejasný šelest, jakoby šumění podzemní vody. Vzdychají jedna k druhé.

Jest však hranice jejich království — hranice tmavého, hrozného, vysokého lesa, kde nízký podrost, jako vlny kolem Hebrid, jest ustavičně v pohybu. Není však ani

vánku v oblacích. A vysoké, pravěké stromy s mohutným praskotem kývají se věčně sem a tam. S jejich vysokých vrcholků ustavičně, kapka po kapce, padá rosa. U jejich kořenů podivné, jedovaté byliny leží zkrouceny v neklidném spánku. A nahoře šedé mraky s hlasitým šelestem ustavičně prchají k západu, až se převalí jako vodopád přes ohnivou hráz obzoru. Není však ani vánku po obloze. Na březích řeky Zäire není klidu ani mlčení.

Byla noc a padal dešť; padaje byl deštěm, dopadnuv byl krví. Stál jsem v bahně mezi vysokými liliemi a dešť padal na mou hlavu; a lilie vzdychaly jedna k druhé ve své vznešené bezútěšnosti.

Náhle vyhoupl se měsíc z řídké, bledé mlhy a byl nachové barvy. Můj zrak spočinul na vysoké, šedé skále, jež stála na břehu řeky a byla osvětlena světlem měsíce. — A skála byla šedá, příšerná a vysoká — a skála byla šedá. Na její přední straně byla písmena vryta v kámen. Brodil jsem se močálem vodních lilií, až jsem přišel ku břehu, abych mohl čísti písmena na skále. Nemohl jsem jich však rozluštiti. I šel jsem močálem zpět, když tu měsíc zazářil ruději a já se obrátil a pohlédl znovu na skálu a písmena; a písmena zněla B e z ú t ě š n o s t.

Pohlédl jsem vzhůru a tam na vrcholku skály stál muž. Skryl jsem se mezi vodní lilie, abych vypátral co bude činiti. Byl vysoký, hrdého vzezření a zahalen od hlavy

k patě v starořímskou togu. Obrys jeho postavy byl nejasný, jeho rysy však byly rysy božstva, neboť plášť noci, mlhy, měsíce a rosy nechal nepokryty rysy jeho tváře. Jeho obočí bylo vznešené myšlenkou, jeho oko divoké úzkostí, a v několika vráskách na jeho tváři četl jsem zkazky zármutku, únavy a odporu k lidstvu a touhu po samotě.

A muž onen usedl na skálu, opřel hlavu v ruce a rozhlížel se po poušti. Pohlédl dolů do nízkého, neklidného křoví, vzhůru na pravěké stromy a ještě výše na šelestící oblaka a do nachového měsíce. Ležel jsem ukryt mezi liliemi a pozoroval jeho počínání. Chvěl se v samotě; noci ubývalo a on seděl na skále.

A odvrátil svou pozornost od oblohy a pohlédl na pustou řeku Zäire, na bledě žlutavou její vodu a na bledé řady vodních lilií. Naslouchal vzdechům vodních lilií a šelestu, jenž vystupoval z jich středu. Ležel jsem tiše ve svém úkrytu a pozoroval počínání muže. Chvěl se v samotě; noci ubývalo a on seděl na skále.

I šel jsem dolů do ústraní močálu a brodil se daleko pustinou lilií a volal na hrochy, kteří žili v bahnitém úkrytu močálu. A hroši uslyšeli moje volání a přišli s Behemothem až k úpatí skály a zařvali hlasitě a strašlivě pod měsícem. Ležel jsem tiše ve svém úkrytu a pozoroval počínání muže. Chvěl se v samotě; noci ubývalo a on seděl na skále.

Tehdy jsem proklel živly kletbou zmatku; a strašlivá bouře se strhla v oblacích, kde dříve nebylo ani vánku. A nebe zsinalo prudkostí bouře, a dešť bil na hlavu muže a proud říční vody se přivalil a řeka byla zbičována v pěnu a vodní lilie sténaly v lůžkách a les se rozpadával pod nárazy větru a hrom rachotil a blesk šlehal a skála chvěla se v základech. Ležel jsem tiše ve svém úkrytu a pozoroval počínání muže. Chvěl se v samotě; noci ubývalo a on seděl na skále.

Poté jsem se rozlítil a proklel kletbou mlčení řeku, lilie, vítr, les, oblohu, hrom i vzdechy vodních lilií. A ony proklety jsouce umlkly. A měsíc přestal vrávorati na své cestě nebesy a hrom utichl a blesk přestal šlehati a mraky visely bez hnutí a vody klesly do své bývalé výšky a stromy přestaly se kymáceti a vodní lilie více nevzdychaly a nebylo již slyšeti šelestu z jich středu, ba ani stínu zvuku po celé obrovské bezmezné poušti. I pohlédl jsem na písmena v skále a ta byla změněna; a písmena zněla Mlčení.

A můj zrak padl na tvář muže a jeho tvář byla bledá hrůzou. A spěšně pozvedl svou hlavu z rukou a postavil se na skálu a naslouchal. Nebylo však ani zvuku po celé širé, bezmezné poušti a písmena na skále zněla Mlčení. A muž se zachvěl, odvrátil svou tvář a spěšně prchl v dál, takže jsem jej již nespatřil.«

Jsou pěkné báje v knihách magů — v zasmušilých, v železe vázaných knihách magů. Tam, jak pravím, jsou nádherné pověsti o nebi, zemi a mohutném moři — a o duchách, jež panovaly nad mořem, zemí i vysokým nebem. Bylo též mnoho moudrosti ve věštbách Sibyl; mnoho posvátných bájí si povídali staří o tmavých listech, jež se chvěly kolem Dodony, avšak — při Allahu, báje, kterou mi vypravoval Démon, když seděl po mém boku ve stínu hrobky, tvrdím že jest nejobdivuhodnější ze všech. A jakmile Démon ukončil svou báji, spadl zpět do dutiny hrobky a smál se. Nemohl jsem se smáti s Démonem a on mě proklel, poněvadž jsem se nemohl smáti. A rys, který od pradávna se zdržuje v hrobce, vyšel z ní, ulehl k nohám Démona a hleděl mu pevně v tvář.

KRÁL MOR.
POVÍDKA S ALLEGORIÍ.

Bozi prominou a strpí králům
Co budí děs u bědných ničemů.
Buckchurt:
Tragedy of Ferrex and Porrex.

edné říjnové noci, kolem dvanácté hodiny, za vlády rytířského Edvarda Třetího, dva námořníci z posádky obchodního škuneru »Svobodný a Lehký«, jezdícího mezi Sluysem a Temží a kotvícího právě v této řece, byli velmi překvapeni, když shledali, že sedí ve výčepu pivnice ve farnosti Sv. Ondřeje v Londýně. Tato pivnice měla ve štítě obraz »Veselého lodníka«.

Ačkoliv byla tato jizba chudě zařízena, zčernalá kouřem, s nízkým stropem a i jinak měla ráz podobných míst oné doby, přece podle mínění podivných hostů, sedících tam po různu ve skupinách, byla dostatečně přizpůsobena svému účelu.

Ze všech těch skupin tvořili naši lodníci nejzajímavější, ne-li právě nejvíce vynikající.

První, který se zdál býti starší, a kterého jeho druh nazýval případným jménem »Kolohnát«, byl také mnohem větší než druhý. Byl asi šest a půl stopy vysoký a navyklé sklánění ramen bylo zřejmě následkem tak velikého vzrůstu. Jeho nadměrná výše byla však více než dostatečně vyvážena nedostatky v jiných směrech. Byl nesmírně suchý a jak jeho soudruzi tvrdili, mohl, když byl opilý, sloužiti za vlajku hlavního stožáru, neb, když byl střízliv — za čelení čnělku. Ale tyto a jiné podobné vtipy nepohnuly nikdy svaly ve tvářích našeho lodníka. Přes to, že měl vyvstalé lícní kosti, mohutný, zahnutý nos, sraženou bradu, svislou čelist a velké vystupující bílé oči, zůstávala jeho tvář, jež měla jakýsi nádech zaryté lhostejnosti k událostem a věcem vůbec, slavnostní a nepopsatelně vážnou.

Mladší lodník byl svým zevnějškem pravý opak svého soudruha. Jeho postava nepřevyšovala čtyři stopy. Pár špalkovitých, křivých nohou podpíral jeho sraženou a nemotornou postavu a jeho neobyčejně krátké a zavalité paže, téměř bez pěstí na koncích, houpaly se mu po stranách jako ploutve mořské želvy. Malá očka bez zvláštní barvy mžikala mu hluboko v hlavě. Nos měl pohřben ve spoustě masa, pokrývajícího jeho kulaté, plné a červené tváře. Masitý hořejší ret spočíval na ještě masitějším spodním s výrazem shovívavé

samolibosti, který ještě zvyšoval jeho zvyk, časem je olíznouti. Na svého dlouhého soudruha hleděl zpola s podivem, zpola výsměšně a někdy mu hleděl do tváře, jako červené, zapadající slunce hledí na skaliny hory Ben Nevis.

Tento ctihodný pár učinil však v časnějších nočních hodinách důkladnou a dobrodružnou pouť po sousedních výčepech. Sebe bohatší prostředky netrvají věčně a tak naši přátelé se odvážili do tohoto hostince s prázdnými kapsami.

V době, kdy tato povídka začíná, Kolohnát a jeho soudruh Hugo Tarpaulin seděli s tvářemi v dlaních a opřeni lokty o mohutný dubový stůl uprostřed světnice. Schováni za důkladným korbelem nezaplaceného »truňku« hleděli pokradmo na slova »Zde se nezapisuje křídou«, která k jejich pohoršení a překvapení byla napsána nade dveřmi právě oním nerostem, jehož používání nápis popíral. Žádného z těchto dvou učeníků moře nebylo snad možno viniti z umění luštiti psaná písmena, — umění to, které za oněch dnů bylo považováno za cosi tak kabalistického, jako umění spisovatelské; ale písmena byla tak nějak podivně zakroucena, ležela jaksi k závětrné straně, a to, podle mínění obou lodníků, věštilo špatné počasí. I usnesli se tudíž ihned, — jak to vyjádřil Kolohnát — »napumpovati loď, napnouti všechny plachty a ujížděti po větru.«

Když tedy složili do útrob zbytek piva a povytáhli konce svých krátkých kazajek, vyrazili statečně směrem k ulici. Ačkoliv Tarpaulin se dvakráte zapotácel do krbu, který mylně považoval za východ, přece se jim útěk šťastně podařil a o půl jedné již naši hrdinové, připraveni k novým kouskům, pádili co jim nohy stačily temnou ulicí ke schodišti Sv. Ondřeje a za nimi se hnala hospodská od »Veselého lodníka«.

Za doby této událostíplné povídky, jakož i občas o mnoho let před tím a potom, ozýval se v celé Anglii a zejména v hlavním městě strašný pokřik »Mor!« Město bylo silně vylidněno a v těchto hrůzných končinách, v sousedství Temže, kde, jak se mělo za to, v temných, úzkých a špinavých ulicích a uličkách Démon Nemoci se zrodil, panovaly jedině Hrůza, Děs a Pověrčivost.

Z královské moci byly tyto okresy dány do klatby a pod trestem smrti bylo zakázáno vkročiti do těchto ponurých, opuštěných končin. Ale ani královský rozkaz, ani vysoké přehrady zřízené u vchodu do ulic, ani vyhlídka na téměř naprosto jistou, odpornou smrt nemohla odstrašiti bídáky, které žádné nebezpečí neodvrátí od dobrodružství, a tak opuštěné byty bez nábytku byly zbavovány rukou nočních lupičů železných, mosazných a olověných předmětů a vůbec všeho, co mohlo býti nějak zpeněženo.

Přes to, když každoročně v zimě byla přehrada otevřena, shledalo se, že zámky a závory a tajné sklepy jsou jen nepatrnou ochranou bohatých zásob vína a lihovin, které četní obchodníci, mající krámy v sousedství, přenechali po dobu vyhnanství tomuto nejistému zabezpečení, aby si ušetřili náklady a nebezpečí stěhování.

Ale jen málokteří z přestrašených obyvatelů viděli v těchto kouscích dílo lidských rukou. Lid připisoval tyto neplechy morovým duchům, skřítkům nákazy a démonům zimnice. Všude kolovaly tak hrůzostrašné pověsti, že celá čtvrť zakázaných budov byla konečně zahalena hrůzou jako rubášem a často byl sám lupič zahnán strachem, který jeho zlé skutky vyvolaly. A tak zůstával celý obvod zakázaného okrsku v temnu, tichu, moru a smrti.

Když Kolohnát a počestný Hugo Tarpaulin seběhli dolů jednou z ulic, narazili na jednu z přehrad, o nichž svrchu byla zmínka a jež naznačovala, že z druhé strany jest končina morové klatby. O návratu nemohlo býti řeči a nesměli také ztráceti čas, neboť jejich pronásledovatelé jim byli těsně v patách. Rozeným námořníkům bylo hračkou přelézti hrubě zrobený prkenný plot. Rozčíleni útěkem a kořalkou skočili bez váhání za ohradu a pokračujíce za křiku a hulákání ve svém opilém útěku, zabloudili brzo ve spleti uliček.

Kdyby nebyli bývali opilí až do nepříčetnosti, byly by jim pletoucí se nohy strnuly hrůzou jejich situace. Vzduch byl studený a mlhavý. Dlažební kameny byly uvolněny a ležely v divokém neladu ve vysoké, bujné trávě, jež se zaplétala kolem nohou a kotníků. Spadlé domy zatarasovaly ulice. Všude vystupovaly odporné a otravné výpary. V příšerném světle, které i o půlnoci prýští parami prosyceného, zamořeného ovzduší, bylo viděti mrtvoly četných nočních lupičů ležeti v ulicích a postranních uličkách a trouchniveti v obydlích bez oken, jak je ruka moru srazila při výkonu jejich krádeží.

Ale tyto obrazy, zjevy a překážky nemohly zaraziti běh mužů, kteří byli přirozeně stateční a nyní, zvláště kdy byli plni odvahy a »truňku«, byli by šli přímo, pokud jim to jejich stav dovoloval, třeba i do náruče smrti. Dále, stále dále kráčel zarputilý Kolohnát a pustá tišina ozývala se znovu a znovu jeho výkřiky, podobnými válečnému pokřiku Indiánů. Dále, stále dále se valil zavalitý Tarpaulin, přidržuje se kazajky svého čilejšího druha, kterého daleko předčil svými zpěváckými výkony, neboť řval jako býk z hloubi svých mohutných plic.

Nyní zřejmě došli až k sídlu moru. Při každém kroku neb klopýtnutí stávala se jejich pouť hrůznější a odpornější, a cesta užší a spletitější. Velké kameny a trámy,

které co chvíle padaly s rozpadávajících se krovů, svědčily svým těžkým, dunivým pádem o veliké výšce okolních domů. Bylo třeba s větším úsilím si raziti cestu četnými hromadami smetí, a tu nezřídka zavadila ruka o kostru neb mrtvolu, pokrytou ještě kusy masa.

Náhle, když se námořníci dovrávorali ke vchodu do vysoké, příšerné budovy, ozvaly se na neobyčejně ostrý výkřik z hrdla vzrušeného Kolohnáta z vnitra budovy v odpověď rychle za sebou následující, divoké, výsměšné, pekelné skřeky. Při takovýchto zvucích, na takovém místě a za takové doby byla by ztuhla i méně rozohněná krev; opilý pár se však nezarazil, vrhl se střemhlav do dveří, rozrazil je a za pustého klení se doklopýtal dovnitř.

Objevilo se, že světnice, v níž se ocitli, byla krámem obstaravatele pohřbů. Ale otevřené padací dveře v rohu podlahy blíže vchodu otvíraly výhled na dlouhou řadu vinných sklepů, které, soudě podle zvuku náhodou prasknuvších láhví, byly dobře zásobeny vhodným obsahem. Uprostřed světnice stál stůl, a v jeho středu stála mohutná nádoba s punčem. Láhve s různými víny a lihovinami, džbány, konvice a nádoby všech tvarů a druhů byly v hojném počtu roztroušeny po stole. Kolem stolu seděla na márách společnost šesti osob. Členy této společnosti se pokusím vylíčiti jednoho po druhém.

Proti vchodu a poněkud výše nad svými společníky seděla osobnost, která se zdála býti předsedou stolní společnosti. Byl suché a vysoké postavy a Kolohnát byl překvapen, že tu spatřil ještě suššího člověka než byl sám. Měl tvář žlutou jak šafrán, ale jeho rysy, kromě jednoho, ničím nevynikaly, co by zasloužilo zvláštního popisu. Tato jeho zvláštnost záležela v tom, že jeho čelo bylo neobyčejně a ošklivě vysoké, takže vypadalo jako masitý klobouk nebo věnec nasazený na přirozenou hlavu. Ústa měl vpadlá a stažená ve výraz strašidelné dobrosrdečnosti a jeho oči, jako oči všech kolem stolu, měly skleněný, opilý vzhled. Tento pán byl pokryt od hlavy až k patě bohatě vyšívanou, černou smuteční pokrývkou z hedvábného sametu, kterou měl otočenou nedbale kolem těla jako španělský plášť. Na hlavě měl množství smutečních chocholů, jimiž kýval sem a tam s nuceným a mazaným pohledem; v pravici držel mohutnou lidskou stehenní kost a jak se zdálo, vyzval právě jejím úderem o stůl jednoho ze společnosti ke zpěvu.

Naproti němu zády ke dveřím seděla dáma, jež mu svým zvláštním zevnějškem ničím nezadala. Ačkoliv byla stejně vysoká jako osobnost právě vylíčená, nemohla si nijak stěžovati na nepřirozenou vyzáblost. Zdála se býti v posledním stadiu vodnatelnosti, a obličejem se velmi podobala pořádnému sudu říjnového piva,

který stál nepřiklopen v koutě světnice. Měla neobyčejně kulatý, červený a plný obličej a měla ve svém zevnějšku tutéž zvláštnost neb spíše nedostatek zvláštnosti, o níž jsem se dříve zmínil při předsedovi — totiž jen jediný rys její tváře byl dosti odlišný, aby si zasloužil zvláštního popisu. Vskutku také bystrý Tarpaulin ihned zpozoroval, že tutéž poznámku bylo by možno učiniti o každé osobě této společnosti, z nichž každá, jak se zdálo, měla výsadu na zvláštní část své tváře. U zmíněné dámy byly touto částí ústa. Počínala u pravého ucha a hrůznou rozervou se táhla k levému; krátké náušnice, jež měla v ušních lalůčcích, se jí neustále nořily do tohoto otvoru. Snažila se však seč byla, aby udržela ústa zavřená a aby vypadala důstojně ve svém čerstvě naškrobeném a vyžehleném rakevním rouše, sáhajícím jí batistovým krejzlem až k bradě.

Po pravici jí seděla nepatrná, mladá dáma, zřejmě její chráněnkyně. Tato útlá osůbka s třesoucími se, vyhublými prsty, mrtvolně bledými rty, a nepatrnými souchotinářskými skvrnami, zbarvujícími její bezkrevné tváře, měla patrné známky rychlých úbytí. Avšak její osobnost byla prodchnuta vznešeností. Byla půvabně oblečena ve velký, krásný rubáš z nejjemnějšího indického kmentu. Vlasy jí splývaly v kučerách po šíji. Jemný úsměv jí pohrával kolem rtů. Ale její nesmírně dlouhý,

tenký, křivý, ohebný a trudovitý nos jí visel hluboko pod spodní ret, přes to, že jej jazykem slíčně přehazovala sem a tam, a dodával jejímu vzezření poněkud pochybný výraz.

Naproti ní a po levici vodnatelné dámy seděl malý, opuchlý, dýchavičný a dnou stížený stařec, jemuž seděl obličej na ramenou jako dva puchýře, plné portského vína. Měl skřížené paže, jednu nohu ovázanou a položenou na stole, což svědčilo o tom, že se domnívá míti nárok na zvláštní úctu. Byl zřejmě pyšný na každý coul svého zjevu, ale větší rozkoš mu působilo poutati pozornost svým pestrým převlečníkem. Tento stál jistě mnoho peněz a velmi dobře mu slušel. Byl zhotoven z nádherně vyšívaného hedvábného přehozu, jímž v Anglii i jinde pokrývají znak vymřelého šlechtického rodu v jeho sídle.

Vedle něho a po předsedově pravici seděl pán v dlouhých bílých punčochách a bavlněných kalhotech. Trhal sebou v směšných záchvatech, jež Tarpaulin nazval »kocovinou«. Čerstvě oholené čelisti měl pevně svázány mušelínovým obvazem; ruce měl upevněny podobným způsobem v zápěstí, což mu bránilo sáhati příliš často po nápojích na stole. Podle mínění Kolohnátova to bylo nutné opatření, neboť měl ožralecký, vinný obličej. Ohromné uši, jež nebylo možno ukrýti, trčely mu do prostoru a kře-

čovitě se zachvěly pokaždé, když vylétla nová zátka.

Naproti němu, — za šesté a naposled, — byla postava, vypadající velmi strnule, neboť byla ochromena mrtvicí; ve svém obleku se cítila velmi nepohodlně. Byla pokryta novou, pěknou, mahagonovou rakví. Hořejší konec rakve tlačil ji na lebku a přečníval ji v podobě čepce, čímž celému obličeji propůjčoval velmi zajímavý vzhled. Po stranách byly, ne jen z důvodů elegance, ale i z důvodů praktických, vyříznuty otvory pro ruce. Přes to však tento šat bránil svému vlastníku, aby seděl tak zpříma jako jeho kamarádi; a jak tak ležel opřen v úhlu čtyřicet pět stupňů o máry, zvedal pár svých vypoulených očí se strašidelným bělmem ke stropu, jako by v údivu nad vlastní netvorností.

Před každým členem společnosti ležela část lebky, sloužící za pohár. Se shora visela lidská kostra přivázaná za jednu nohu provazem ke kruhu ve stropě. Druhý úd, který nebyl přivázán, trčel z těla rovným úhlem, takže se celá volná a chřestící kostra houpala a točila při každém nárazu větru, který se prodíral do pokoje. V lebce této ohyzdné věci bylo uloženo žhavé, dřevěné uhlí, jež vrhalo blekotavé, ale jasné světlo na celou scénu. Rakve a jiné předměty, patřící do krámu obstaravatele pohřbů, byly vysoko nakupeny kolem světnice a před

okny, takže žádný paprsek světla nemohl proniknouti na ulici.

Spatřivše tuto podivnou společnost a její ještě podivnější pekelné nářadí, nezachovali naši dva lodníci tolik důstojnosti, kolik by bylo možno očekávati. Kolohnát se opřel o zeď, u níž právě stanul, čelist mu klesla ještě níže než obvykle a oči rozevřel co nejšíře. Hugo Tarpaulin se sklonil, takže byl nosem v rovině stolu, položil rozevřené dlaně na kolena a vypukl v dlouhý, hlasitý, hlučný, nevhodný a nevázaný smích.

Vysoký president se však nijak neurazil tímto hrubým chováním, nýbrž se na vetřelce velmi zdvořile usmál, důstojně jim pokynul hlavou s pernatým chocholem a vstav, podal každému z nich rámě a zavedl je k sedadlům, jež někteří členové společnosti jim zatím přistavili. Kolohnát tomu nikterak neodporoval a posadil se tam, kde mu bylo ukázáno. Dvorný Hugo přitáhl máry z čela tabule k malé souchotinářské dámě v rubáši, usedl si rozjařen po jejím boku, nalil si plnou lebku červeného vína a vypil je na lepší seznámení se. Touto troufalostí byl však ztrnulý pán v rakvi velmi pobouřen a bylo by došlo k vážným následkům, kdyby byl předseda, úderem hnátu o stůl neodvrátil pozornost k této řeči:

»Jest naší povinností, při této šťastné příležitosti . . .«

»Počkat!« přerušil jej Kolohnát, tváře se velmi vážně, — »počkej trochu, povídám; řekni nám, u všech čertů, kdo jste a co tu děláte. Jste vystrojeni jako lucipeři a pěkně tu vytáčíte truňk, který si tu můj ctihodný kamarád, obstaravatel pohřbů Will Wimble schoval na zimu!«

Při tomto neodpustitelném projevu špatného vychování povstala celá původní společnost a vydala rychle za sebou řadu divokých, pekelných výkřiků, stejných jako ty, jež před tím upoutaly pozornost námořníků. President se však první ovládl a obrátiv se ke Kolohnátovi, znovu důstojně začal:

»Ochotně ukojíme oprávněnou zvědavost našich vzácných hostů, třeba že přišli nepozváni. Vězte tedy, že jsem králem této říše a neomezeně zde vládnu jako »Král Mor První«.

»Tento pokoj, který neuctivě považujete patrně za krám obstaravatele pohřbů Willa Wimbla, — kterého neznáme a jehož plebejské jméno nikdy dosud nedolehlo k našemu sluchu, — tento pokoj, pravím, jest trůnní sál našeho paláce a slouží za shromáždiště rady našeho království a k jiným posvátným a vznešeným účelům.«

»Vznešená dáma, která tu sedí naproti, jest Královna Moru, naše jasná manželka. Ostatní vysoké osobnosti, které tu spatřujete, jsou všechny z naší rodiny a mají odznaky královské krve a příslušné tituly:

»Jeho milost arcivévoda Moronoš«, »Jeho milost vévoda Morový«, »Jeho milost vévoda Mor-die« a »Její jasná výsost arcivévodkyně Mor—Ana«.

»Pokud jde o vaši otázku, proč jsme zde shromážděni v radě, budiž nám dovoleno prohlásiti, že se to týče jedině nás a našich soukromých a královských zájmů a nikomu, kromě nás, po nich nic není. Ale uváživše práva, na něž jako hosté a cizinci si snad činíte nároky, chceme vám dále vysvětliti, že jsme se zde této noci sešli, abychom pečlivě a důkladně zkoumali, probádali, rozebrali a přesně stanovili neurčitou podstatu, nepochopitelné vlastnosti a povahu těchto neocenitelných pokladů chuti tohoto znamenitého sídelního města, totiž vína, piva a likerů. Činíme to ne tak podle vlastního přání, jako spíše ve prospěch nepozemského vládce, jenž vládne nám všem, jehož panství jest neomezené a jehož jméno jest »Smrt«.

»Jehož jméno jest David Jones!« zvolal Tarpaulin a podal dámě po svém boku lebku likéru a sobě nalil další.

»Ničemný holomku!« pravil předseda, obrátiv svou pozornost k počestnému Hugovi. »Ničemný a zatracený bídáku! Řekli jsme, že jsme se uvolili zodpověděti tvé hrubé a nerozumné dotazy jedině proto, že dbáme oněch práv, jež ani v tvé všivé osobě nechceme porušiti. Přes to však pokládáme za svou povinnost pokutovati

tebe a tvého druha za to, že jste neuctivě vnikli do naší rady. Za trest vypijete každý jedním douškem v kleče gallon jalovcové na zdar našeho království a pak budete moci buď pokračovati ve své cestě, nebo zůstati zde a býti účastni výsad naší tabule, jak každému z vás bude libo.«

»To bude zhola nemožno«, odpověděl Kolohnát, jemuž důstojné chování krále Moru Prvního vnuklo patrně trochu úcty. Vstal a přidržuje se stolu, mluvil: »Vaše Veličenstvo, bude zhola nemožno, abych uložil do svých útrob třeba jen čtvrtinu oné kořalky, o níž se Vaše Veličenstvo právě zmínilo. Nemluvě ani o tom, co jsem již odpoledne vzal na palubu jako přítěž a nehledě ani k různým pivům a kořalkám, jež jsem naložil dnešního večera v různých přístavech, mám již nyní plný náklad truňku, který jsem převzal a poctivě zaplatil u »Veselého lodníka«. Bude tedy Vaše Veličenstvo tak laskavo a přijme dobrou vůli místo skutku, neboť nijak nemohu a nechci spolknouti ani kapku něčeho, a nejméně kapku těch splašek, které se nazývají jalovcová.«

»Nech toho!« přerušil jej Tarpaulin, překvapen nejen délkou řeči svého druha, nýbrž i jeho odmítnutím. — »Nech toho, klacku! Povídám ti, Kolohnáte, nech toho klábosení. Můj lodní prostor je ještě prázdný, ačkoliv musím přiznati, že ty se zdáš mít dost, a pokud jde o tvůj podíl na

nákladu, tu raději, než bychom se přeli, naleznu pro něj prostor v sobě, ale —«

»Tento postup,« vpadl do toho předseda, »odporuje podmínkám pokuty, neboli trestu, který nemůže býti změněn neb odvolán. Podmínky, které jsme vám uložili, musí býti splněny do písmeny a bezodkladně. Nesplníte-li je, nařizujeme, aby vám byly přivázány paty k hlavě a abyste byli utopeni támhle v sudu říjnového piva!«

»Rozsudek! — rozsudek! — správný a spravedlivý rozsudek! slavný rozsudek! Znamenitý a posvátný rozsudek!« volala celá morová rodina. Král stáhl čelo v nesčetné vrásky; malý, dnou sklíčený muž supěl jako měchy; dáma v rakevním přehozu kývala nosem sem a tam; pán v bavlněných kalhotech stříhal ušima; dáma v rubáši lapala vzduch jako pololeklá ryba a muž v rakvi byl ztrnulý a koulel očima.

»Cha! cha! cha!« pochechtával se Tarpaulin, nedbaje všeobecného rozruchu, »ha! ha! ha! — ha! ha! ha! ha! — ha! ha! ha! povídal jsem, když do toho pan Král Mor začal strkat svůj provaz, že mi nesejde na dvou neb třech galonech jalovcové více, je to maličkost pro pevný člun, jako jsem já, když není přetížen. Má-li se však píti na zdraví Dábla (Bůh ho netrestej!) a kdybych měl po hřbetu sjeti k Jeho proklatému Veličenstvu, o němž vím tak dobře, jako o sobě, že jsem hříšník, že není nikdo jiný

než herec Tim Hurlygurly — to je něco zcela jiného a je to nad můj rozum.«

Nebylo mu dopřáno dokončiti svou řeč v klidu. Při jméně Tim Hurlygurly vyskočilo celé shromáždění ze sedadel.

»Zrada!« křičelo Jeho Veličenstvo Král Mor První.

»Zrada!« pravil dnou sklíčený mužíček.

»Zrada!« pištěla velkovévodkyně Mor-Ana.

»Zráda!« koktal pán se svázanými čelistmi.

»Zrada!« hučel muž v rakvi.

»Zrada! zrada!« volalo Její velkohubé Veličenstvo a uchopivši nebohého Tarpaulina, který právě počal si nalévati likér do lebky, za zadní část kalhot, vyzvedla ho vysoko do vzduchu a bez okolků jej spustila do ohromné otevřené kádě plné jeho oblíbeného piva. Po několik okamžiků se vynořoval a ponořoval jako jablko v grogu a konečně zmizel ve víru pěny, kterou snadno vybičoval svými zoufalými pohyby ze šumivého nápoje.

Ale vytáhlý námořník nepřihlížel klidně k útrapám svého soudruha. Srazil Krále Moru do otevřených padacích dveří, dveře za ním přirazil, zaklel a vykročil do středu světnice. Zde strhl kostlivce, který se houpal nad stolem a oháněl se jím tak důkladně, že, když poslední záblesk světla ve světnici uhasl, rozrazil lebku mužíkovi dnou sklíčenému. Pak plnou silou se vrhl k osudné

kádi plné říjnového piva a Huga Tarpaulina a v mžiku ji překotil. Ihned se vyřinula dravá, strhující potopa a zaplavila pokoj od zdi ke zdi. Pokrytý stůl se převrhl, máry se převrátily, nádoba s punčem upadla do krbu a dámy v hysterický záchvat. Hromada pohřebního nářadí plavala kolem. Džbány a poháry se mezi to vmísily a opletené demijony narážely zoufale o tykvové láhve. Muž s kocovinou se ihned utopil, ztrnulý mužíček byl odplaven se svou rakví a vítězný kolohnát uchopiv kolem pasu zavalitou dámu v rakevním rouše, vyběhl na ulici a pelášil s ní nejkratší cestou k přístavišti škuneru »Svobodný a Lehký«. Za ním »plachtil« statečný Hugo Tarpaulin, který nejprve třikráte neb čtyřikráte kýchl a pak za ním uháněl, těžce oddychuje, s velkovévodkyní Mor-Anou.

WILLIAM WILSON.

Co říci mám? Co psát o svědomí,
jež přísně řídí kroky mé.

Chamberlain: Pharronida.

Budu se třeba prozatím nazývati Williamem Wilsonem. Světlá stránka ležící nyní přede mnou nemusí býti poskvrněna mým skutečným jménem. Bylo již příliš často předmětem pohrdání, hrůzy a ošklivosti mého rodu. Což neroztrousily rozhorlené větry jeho bezpříkladnou hanbu do nejzazších končin světa? Ó psanče ze všech psanců nejopuštěnější! Což nejsi zemi navždy mrtev? Mrtev její cti, jejím květům a jejím ušlechtilým touhám? Což nevisí mezi tvými nadějemi a nebem věčně černý, neutěšený a nekonečný mrak?

Nebudu zde nyní, i kdybych mohl, líčiti pozdější léta svých nevypověditelných muk a neodpustitelné viny. Tato epocha, tato pozdější léta tak náhle vyvrcholila v zvrhlost, jejíž původ jest přítomně mým jediným úmyslem vylíčiti. Muži pravidelně stávají se špatnými postupně. Se mne spadla všechna

ctnost v jediném okamžiku doslovně jako plášť. Od nepatrné poměrně špatnosti zašel jsem obřím krokem až za krajní mrzkosti Elah-Gabala. Trpělivě vyslechněte mé vyprávění, jaká nešťastná náhoda, jaká událost přivodila tuto strašlivou změnu. Smrt se blíží a její stín měkce obestírá mé smysly. Procházeje jejím šedým údolím toužím po pochopení — málem bych byl řekl po soustrasti — svých bližních. Rád bych je přesvědčil, že jsem byl do jisté míry otrokem okolností z dosahu lidské kontroly. Přál bych si, aby pro mě nalezli v podrobnostech, jež jim vylíčím, aspoň maličkou oasu osudovosti uprostřed pustiny viny. Chtěl bych, aby připustili — což nemohou nepřipustiti — že ačkoliv pokušení bylo mnohde veliké, nikdy před tím ještě nebyl muž takto drážděn, nikdy ještě takto neklesl. A je to proto snad, že nikdy nikdo ještě tak netrpěl? Což jsem nežil jakoby ve snu? A neumírám nyní co oběť hrůzy a tajemství nejfantastičtějších pozemských přízraků?

Jsem potomkem rodu, který vynikal obrazotvorností a lehce vznětlivým temperamentem; již v útlém dětství jsem podal důkaz, že jsem plně zdědil tuto rodinnou vlastnost. S léty vyvinovala se stále silněji, stávajíc se z mnoha důvodů příčinou vážných starostí mých přátel a skutečné škody mně samému. Stal jsem se svéhlavým, náchylným k nejdivočejším rozmarům a kořistí nejneovládatelnějších vášní. Moji ro-

dičové, slabé povahy a podléhající týmž vrozeným vadám jako já, mohli jen zřídka a chabě čeliti špatným sklonům, jež mě vyznačovaly. Několik chabých a špatně vedených pokusů skončilo naprostým neúspěchem s jejich strany a ovšem úplným vítězstvím s mé. Od té doby se stal můj hlas zákonem v naší rodině a ve věku, kdy jen málo dětí jedná samostatně, byl jsem ponechán vedení své vlastní vůle a stal jsem se ve všem, kromě jména, pánem svých činů.

Moje nejstarší upomínky na život ve škole jsou vždy spojeny s představou velikého nepravidelného domu, alžbětinského slohu, v stále jakoby zamlžené anglické vesnici, kde byla spousta obrovských a sukovitých stromů a kde všechny domy byly velmi staré. Starobylé toto úctyhodné městečko bylo jako ducha konejšící sen. V tomto okamžiku cítím ve své obrazotvornosti osvěžující chlad jeho stinných ulic, vdechuji vůni tisíců jeho keřů a znovu mnou prochvívá nedefinovatelná rozkoš z hlubokého dutého zvuku kostelního zvonu, který náhlým temným rachotem každou hodinu vpadne do ticha šerého ovzduší, v němž mlčky, ve spánku, tyčí se stará gotická zvonice.

Působí mi rozkoš snad tak velkou, jakou vůbec nyní mohu pocítiti, zabývati se těmito podrobnými vzpomínkami na školu a vše, co s ní souviselo. Bude mi jistě odpuštěno, že ve svých útrapách — bohužel až příliš sku-

tečných — hledám útěchu, ač slabou jen a chvilkovou v rozptýlených podrobnostech. Tyto, ačkoliv všední a snad i směšné samy o sobě, stávají se dle mého mínění důležitými ve spojení s dobou a prostředím, kdy a kde jsem po prvé postřehl nejasné výstrahy osudu, jenž mě později úplně obestřel. Budu tedy vzpomínati.

Dům, jak jsem již řekl, byl velmi starý a nepravidelný. Jeho rozsáhlý pozemek byl obehnán vysokou, mohutnou cihlovou zdí, jež byla nahoře pokryta vrstvou malty a rozbitého skla. Tato hradba ohraničovala naše panství jako vězení. Za ni podívali jsme se jen třikráte týdně; jednou vždy v sobotu odpoledne, kdy nám bylo dovoleno vyjíti společně, v průvodu dvou podučitelů, na procházku do sousedních polí a dvakráte vždy v neděli, kdy jsme byli obřadně vedeni stejným zůsobem k ranním a večerním bohoslužbám do jediného kostela v městečku. Ředitel naší školy byl zároveň knězem tohoto kostela. S jakým hlubokým pocitem obdivu a zmatku jsem jej pozorovával z odlehlé kostelní lavice na kruchtě, jak vážným a pomalým krokem vystupoval na kazatelnu. Je možno, by tento úctyhodný muž s tváří tak slavnostní a vlídnou v lesklém, církevně splývavém rouše, s parukou pečlivě napudrovanou, tak ztrnulý, byl týž s oním, který později se zamračenou, nevlídnou tváří v zašňupaném oděvu a s rákoskou v ruce prováděl drakonické zákony aka-

demie? Jaký obrovský paradox, příliš nepřirozený, aby mohl býti rozřešen!

V rohu ohromné zdi mračila se ještě ohromnější brána. Byla onýtována a pobita železnými hřeby a pokryta železnými, vroubkovanými špicemi. Jak posvátnou hrůzu vzbuzovala! Nebývala nikdy otevřena, kromě u příležitosti oněch tří výše již zmíněných pravidelných vycházek. V každém vrznutí jejích obrovských veřejí byla pro nás spousta tajemství, celý svět možností k vážným poznámkám neb ještě vážnějším úvahám.

Rozsáhlý pozemek byl nepravidelný a tvořil množství prostranných zákoutí. Tři nebo čtyři největší z nich tvořila hříště. Byla to rovina pokrytá jemným, tvrdým pískem. Pamatuji se dobře, že tam nebylo ani stromů, ani laviček ani ničeho podobného. Bylo ovšem umístěno vzadu za domem. Vpředu byla malá zahrádka osázená zimostrázem a jinými keři. Touto posvátnou částí jsme procházeli velmi zřídka, a to jen při zvláštních příležitostech, jako prvním vstupu do školy, neb konečném odchodu z ní, nebo když pro nás přijeli rodiče neb přátelé a my vesele s nimi odjížděli domů na vánoce neb letní prázdniny.

Jak podivná, stará budova byl onen dům! Pro mne však skutečný palác kouzel! Nebylo konce jeho klikatým chodbám a nepochopitelnému rozčlenění. Bylo velmi těžko přesně říci, ve kterém z jeho dvou poschodí se

právě člověk nachází. Z každého pokoje vystupovalo se neb sestupovalo po třech neb čtyřech schodech do kteréhokoliv druhého. Pobočních křídel bylo nespočetně, nepochopitelně mnoho a tak spletitých, že naše nejjasnější představy o budově v celku nelišily se mnoho od oněch o nekonečnosti. Po celých pět let mého pobytu tam nebyl jsem s to zjistiti s úplnou přesností, v které odlehlé části leží ložnice vykázaná mně a asi osmnácti neb dvaceti ostatním žákům.

Učebna byla největší místností v domě — a nemohl jsem se ubrániti představě, že také největší v celém světě. Byla velmi dlouhá, úzká a tísnivě nízká se špičatými, gotickými okny a dubovým stropem. V odlehlém, hrůzuvzbuzujícím koutě byla osm až deset stop velká svatyně našeho ředitele, důstojného dra Bransbyho, do níž se uchyloval »mezi jednotlivými hodinami«. Byla oddělena masivním přepažením s těžkými dveřmi, před nimiž bychom byli v nepřítomnosti našeho »Důstojného« raději zahynuli v peine forte et dure než bychom se odvážili je otevříti. V jiných dvou koutech byly podobné přístěnky, daleko méně sice ve vážnosti, ale přece dostatečně vzbuzující uctivou bázeň. Jeden z těchto byl lektoriem podučitele »klassičiny«, druhý podučitele »angličtiny a matematiky«. Roztroušeno po učebně křížem krážem s nekonečnou nepravidelností stálo velké množství černých, starých a odřených lavic a stolů nemožně

přeplněných značně uhmatanými knihami a tak poškrábaných iniciálkami, plnými jmény, grotesknímí figurkami a jinými nesčetnými pokusy nože, že úplně ztratily i ten trošek původní formy, který snad kdysi v dávno minulých dnech měly. Veliká nádoba s vodou stála na jednom konci učebny a hodiny obrovských rozměrů na druhém.

Obklíčen těžkými zdmi této úctyhodné akademie, trávil jsem — a nikoliv v nudě a nechuti — léta třetího pětiletí svého života. Překypující dětská mysl nepotřebuje událostí vnějšího světa, aby byla zaujata neb pobavena, a tato očividně neutěšená jednotvárnost školního života byla plna daleko mocnějšího rozruchu, než mé zralejší jinošství bylo s to najíti v přepychu, neb mé plné mužství v zločinu. Přes to však jsem přesvědčen, že můj počáteční duševní vývin měl v sobě mnoho neobyčejného, ba i mnoho outré. U veškerého lidstva zanechávají zřídka události útlého dětství určitý dojem v dospělém věku. Vše jest pouze šedým stínem, slabou a matnou vzpomínkou, nejasnou snůškou dětinských radostí a domnělých bolestí. Se mnou je tomu jinak. Musil jsem v dětství chápati energií muže to, co dnes nacházím vštípeno v paměti v liniích tak jasných, hlubokých a trvalých, jako nápisy na karthaginských mincích.

A přece ve skutečnosti — ve skutečnosti ze zorného úhlu světa — jak málo tu bylo

k zapamatování! Ranní zvonec k vstávání, večerní výzvy ku spaní, dření lekcí, zkoušení, pravidelná, volná odpoledne, procházky, hříště se svými hádkami, zábavami i piklemi, jež, duševní čarovnou mocí dnes již dávno zapomenuté, byly osnovány, aby vyvolaly mocné vzrušení, svět bohatých událostí, rozmanitých dojmů a ducha vzrušujícího, vášnivého rozechvění. »Oh, le bon temps, que ce siècle de fer!«

Můj oheň, nadšení a panovačnost mé povahy učinily mě záhy významnou osobností mezi ostatními žáky a pomalým, ale přirozeným postupem času daly mi převahu nade všemi ne příliš staršími mne; nade všemi s jedinou výjimkou. Tato výjimka vyskytla se v podobě studenta, který, ač nijak se mnou spřízněn, měl totéž křestní jméno i příjmení — okolnost ve skutečnosti málo pozoruhodná, neboť přes můj vznešený původ mé jméno bylo z nejobyčejnějších, jež se staly, — zdá se z práva promlčení, — od nepamětna společným majetkem davu. Proto jsem pro sebe vyvolil v této povídce jméno William Wilson, smyšlené jméno, ne příliš nepodobné pravému. Můj jmenovec, jediný z těch, kteří dle školského názvosloví tvořili »naši partu«, si troufal soupeřiti se mnou ve studiích, sportu i sporech na hříští, odmítati slepou víru v má tvrzení a podrobování se mé vůli, krátce míchati se v každém ohledu do mých neomezených rozkazů. Je-li na zemi svrchovaný a neomezený despotis-

mus, je to despotismus panovačného dětského ducha nad méně energickými kamarády.

Wilsonova vzpoura byla pro mne pramenem velkých nesnází a to tím spíše, že přes vychloubačnost, s jakou jsem na veřejnosti velmi důrazně odmítal jeho domnělá práva, tajně jsem cítil, že se ho bojím a nemohl jsem se ubrániti pocitu, že rovnost se mnou, kterou on tak lehko udržoval, byla důkazem jeho skutečné nadvlády, neboť mě to stálo velkou námahu, abych jím nebyl předstižen. A přece ve skutečnosti nikdo, vyjma mne, neuznával jeho převahy, ba ani rovnosti se mnou; zdálo se, že naši druzi v jakési nevysvětlitelné slepotě neměli o ní dokonce ani tušení. Jeho soutěž, vytrvalost a hlavně jeho nepřístojné a nemilosrdné křížení mých záměrů bylo spíše soukromé než veřejné. Zdálo se, že je bez ctižádosti, která mě hnala, i bez vášnivé duševní síly, jež mi umožňovala vyniknouti. Měl jsem někdy dojem, že ve svém soupeřenství jedná jedině z jakési podivínské touhy odporovati mi, uváděti mě v úžas a pokořovati mě, ačkoliv byly doby, kdy jsem si nemohl nepovšimnouti, a to s pocitem údivu, pokoření a zlosti, že mísil se svými potupami, urážkami neb odmluvami jistou velmi nevhodnou a nesporně nejvýše nepříjemnou náklonnost ke mně. Mohl jsem si vysvětliti toto podivné chování jedině jako prýštící z vrcholné do-

myšlivosti a beroucí na sebe všední tvářnost patronství a ochrany.

Snad to byla tato zvláštnost Wilsonova chování spolu s totožností našeho jména a pouhá náhoda, že jsme vstoupili do školy tentýž den, jež dala vznik domněnce mezi staršími studenty akademie, že jsme bratry. Tito obyčejně příliš mnoho a přísně nepátrají po záležitostech mladších žáků. Podotkl jsem již dříve, neb jsem aspoň měl podotknouti, že Wilson nebyl ani sebe vzdáleněji spřízněn s mojí rodinou. Ale nesporně, kdybychom byli bývali bratry, musili bychom býti dvojčaty, neboť po odchodu od dra Bransby-ho náhodou jsem se dozvěděl, že můj jmenovec se narodil 19. ledna 1813, což jest poněkud pozoruhodná shoda, ježto tento den jest přesně den i mého narození.

Bude se snad zdáti podivným, že přes ustavičnou úzkost, k níž zavdávalo podnět soupeřenství Wilsonovo, a přes jeho nesnesitelnou, odporovačnou povahu, nemohl jsem se přiměti k tomu, abych jej nenáviděl. Měli jsme jistě skoro každý den spor, v němž přiznávaje mi veřejně palmu vítězství, dal mi jakýmsi způsobem cítiti, že to byl on, který ji zasluhoval; pocit pýchy na mé straně a skutečná důstojnost na jeho způsobovaly však, že jsme spolu mluvili. Bylo mnoho společných rysů v našich povahách, jež byly příčinou, že se ve mne probudil cit, kterému snad jedině náš vztah zabránil, aby uzrál v přátelství. Jest skutečně velmi

těžko definovati neb i jen popsati mé skutečné city k němu. Tvořily pestrou a různorodou směs: něco nedůtklivé prudkosti, která nebyla ještě nenávistí, něco úcty, více respektu, mnoho bázně a mnoho mučivé zvědavosti. Pro moralistu pak dlužno ještě podotknouti, že Wilson a já jsme byli nerozluční přátelé.

Nebylo pochyby, že to byl tento nepřirozený stav věcí, existující mezi námi, který obrátil všechny mé útoky na něj (a bylo jich mnoho otevřených i tajných) spíše v šelmovství neb žert (působící bolest, zatím co bral na sebe tvářnost pouhého veselí) než ve vážnější a rozhodné nepřátelství. Mé útoky na něj však nebývaly vždy zdařilé i když mé plány byly sebe důmyslněji osnovány, neboť charakteristickým rysem povahy mého jmenovce byla ona nehonosivá, klidná sebekázeň, která těšíc se z břitkosti vlastních vtipů, nemá sama Achilleovy paty a naprosto vylučuje posměch. Vskutku mohl jsem nalézti pouze jediné zranitelné místo, jež, jsouc osobní zvláštností a majíc patrně původ ve vadě soustavy, bylo by bývalo ušetřeno i soupeřem daleko bezradnějším než já; můj soupeř měl slabé hrtanové neb hrdelní orgány, což mu úplně zabraňovalo povznésti hlas nad velmi tichý šepot. Neopomenul jsem využitkovati této jeho vady při každé příležitosti.

Wilsonových odvet bylo mnoho, ale zvláště jeden způsob jeho účinného důvtipu

mě nadmíru znepokojoval. Jak jeho bystrost objevila, že tak nepatrná věc by mě mohla rozčilovati, jest otázka, kterou jsem nikdy nemohl rozluštiti; jakmile však to objevil, stalo se mu zvykem mě tím trápiti. Cítil jsem vždy nechuť k svému všednímu rodovému jménu i svému praobyčejnému, ne-li plebejskému křestnímu jménu. Tato dvě slova byla jedem v mých uších a když, právě v den mého příchodu, druhý William Wilson vstoupil do akademie, mrzel jsem se na něj, že má totéž jméno, které jsem od té doby ještě více nenáviděl, poněvadž je nesl cizinec, pro nějž bude dvakráte opakováno, který bude ustavičně v mé přítomnosti a jehož účastenství v pravidelné routině školské musí býti nevyhnutelně — vzhledem k protivné shodě — často zaměňováno s mým.

Pocit nepokoje takto vyvolaného stával se mocnější každou okolností, jež nasvědčovala morální či fysické podobnosti mezi mnou a mým sokem. Tehdá jsem ještě neobjevil pozoruhodný fakt, že jsme stejně staří, pozoroval jsem však, že jsme stejně velcí a postřehnul jsem, že jsme si byli nápadně podobni, jak postavou, tak i rysy obličeje. Hryzlo mě též, že ve vyšších třídách kolovala pověst o našem příbuzenství. Zkrátka, nic mě nemohlo vážněji znepokojiti (ačkoliv jsem úzkostlivě střežil toto znepokojení) než jakákoliv narážka na duševní neb tělesnou podobnost naši, nebo stav existu-

jící mezi námi. Ve skutečnosti však jsem neměl příčiny se domnívati (s výjimkou pověsti o našem příbuzenství a Wilsona samého), že tato podobnost byla kdy učiněna předmětem poznámky neb dokonce pozorována všemi našimi spolužáky. Bylo zřejmo, že on si byl naší podobnosti v každém směru ustavičně vědom právě tak jako já; že však za takových okolností mohl objeviti tak vydatný pramen mého stálého znepokojování, lze přičísti, jak jsem již dříve řekl, pouze jeho neobyčejné bystrosti.

Jeho úloha, jíž bylo dokonalé napodobování mne, spočívala jak v slovech, tak i v činech a hrál ji skutečně obdivuhodně. Bylo velmi lehko kopírovati můj oděv; bez těžkosti přivlastnil si mou chůzi a vystupování a i přes jeho tělesnou vadu neušel mu ani můj hlas. Nepokoušel se ovšem o jeho silnější zabarvení, avšak tonina byla úplně táž, takže jeho šepot stal se echem mého hlasu.

Nebudu se ani pokoušeti vylíčiti, jak mě mučilo toto nejvýše dokonalé napodobování — neboť bylo by nespravedlivo nazvati je karrikaturou —. Mojí jedinou útěchou byl fakt, že jeho napodobování bylo zřejmě pozorováno jen mnou a že jsem musil snášeti zchytralé a chladně sarkastické úsměvy jedině svého jmenovce. Spokojen, že způsobil v mém nitru žádoucí účinek, chechtal se potajmu žahadlu, jež zasadil, pohrdaje úplně veřejným potleskem, který by byl úspěch

jeho vtipu a úsilí velmi lehko vyvolal. To, že škola nevycítila jeho plánu, nepostřehla jeho provádění a nezúčastnila se jeho posměchu, bylo mi po mnoho znepokojujících měsíců hádankou, kterou jsem nemohl rozluštiti. Možná, že mírný postup učinil jeho napodobování méně znatelným, nebo ještě spíše vděčil jsem za svoji bezpečnost mistrovskému počínání napodobitele, pohrdajícího formou, (která jest vším, co laik v obraze vidí) a uplatňujícího svoji svrchovanou originalitu v mých individuelních názorech i hněvu.

Zmínil jsem se již nejedenkráte o onom nechutném tonu patronství, který si vůči mně osvojil i o jeho častém dotěrném zasahování do mých plánů. Toto zakročování dálo se často způsobem rady, ne sice otevřeně dané, ale aspoň nadhozené, neb napověděné. Přijímal jsem je s odporem, který rostl s mými léty. A přece dnes, po tak dlouhé době, chci k němu býti aspoň tak dalece spravedlivý, že přiznám, že si nemohu vzpomenouti ani na jediný případ, kdy můj sok byl by býval stranil přehmatům a pošetilostem běžným jeho nedospělému věku a zdánlivé nezkušenosti, že jeho morálka, při nejmenším, ne-li jeho schopnosti a znalost světa, byly daleko větší než moje a že bych dnes byl býval daleko lepším a tím i šťastnějším člověkem, kdybych byl méně častěji zavrhnul jeho rady dávané oním významným šepotem, který jsem tehdá příliš

srdečně nenáviděl a kterým jsem příliš rozhořčeně opovrhoval.

Tak jsem se stal konečně svrchovaně neústupným pod jeho odporným dozorem a den ze dne otevřeněji jsem projevoval nevoli nad jeho, dle mého mínění nesnesitelnou, domýšlivostí. Podotkl jsem, že v prvních letech našeho spojení jako spolužáků mé city k němu byly by snadno uzrály v přátelství, avšak v pozdějších měsících mého pobytu v akademii dotíravost jeho způsobů nepochybně touž měrou seslabila mé city, takže se velmi podobaly skutečné nenávisti. Zpozoroval to při jedné příležitosti a myslím, že od té doby se mi vyhýbal, neb aspoň předstíral, že se mi vyhýbá.

Bylo to asi v téže době, pamatuji-li se dobře, kdy v prudké hádce, v níž více než kdy jindy byl přiveden z rovnováhy a mluvil a jednal s otevřeností poněkud cizí jeho povaze, jsem objevil v jeho přízvuku, tonu i celkovém vzezření něco, co mě nejprve udivilo a poté hluboce zaujalo, neboť to vzbudilo v mé mysli nejasné vidiny mého nejútlejšího dětství, divoké, nejasné a kupící se upomínky na dobu, kdy paměť sama se ještě nezrodila. Nemohu lépe vystihnouti dojem, který jsem měl, než přiznáním, že jsem jen s těžkostí se zbavil dojmu, jako bych byl znal tuto osobu v nějaké dávné epoše, minulosti třeba nekonečně vzdálené. Zdání toto však tak rychle minulo, jak vzniklo, a zmiňuji se o něm jen, abych blíže

určil den poslední rozmluvy se svým jmenovcem v akademii.

Obrovský, starý dům s nesčetnými svými odděleními měl několik velkých pokojů, spojených mezi sebou, kde spal větší počet studentů. Bylo tam však mnoho (jak tomu nezbytně musí býti v budově tak neobratně plánované) malých koutů a výklenků, nerovných to konců stavby, jež hospodárná důmyslnost dra Bransbyho rovněž zařídila jako ložnice, ačkoliv jako pouhé výklenky mohly umístiti jen jedinou osobu. Jeden z těchto malých pokojíků byl obýván Wilsonem.

Jedné noci, koncem pátého roku ve škole a bezprostředně po onom právě zmíněném sporu, naleznuv vše pohrouženo ve spánek, vstal jsem z postele a s lampou v ruce kradl se spletí úzkých chodeb do ložnice svého soka. Již dlouho jsem osnoval na jeho účet jeden z oněch hanebných kousků úskočnosti, v nichž jsem až doposud nikdy neměl úspěchu. Bylo mým úmyslem provésti svůj plán nyní a rozhodl jsem se, že mu nechám pocítiti celý rozsah zloby, jíž jsem byl proniknut. Dostihnuv jeho pokojíku, neslyšně jsem vešel, zanechav lampu se stínítkem venku. Postoupil jsem o krok a naslouchal zvuku jeho klidného dechu. Ujištěn, že spí, vrátil jsem se, vzal světlo a přiblížil se s ním znovu k posteli. Odhrnul jsem pomalu a tiše — dle plánu — záclony stažené kolem jeho lůžka a v témž okamžiku, kdy jasné paprsky

dopadly živě na spícího, upřely se mé zraky v jeho tvář. Pohlédl jsem naň a v zápětí pronikla mými údy mrazivá ztrnulost. Prsa se mi dmula, z hluboka jsem dýchal, kolena se mi třásla a celý jsem byl schvácen bezpředmětnou a přece nesnesitelnou hrůzou. Lapaje dech, přiblížil jsem lampu ještě více jeho obličeji. Byly toto, t o t o rysy Williama Wilsona? Viděl jsem jasně, že byly jeho, ale zachvěl jsem se jako v záchvatu zimnice při pouhé představě, že by nebyly jeho. Co na nich bylo, že mě uváděly v takový zmatek? Upřeně jsem je pozoroval, zatím co v mém mozku vířil roj nesouvislých myšlenek. Ne, tak nevypadal, t a k rozhodně nikdy nevypadal v živých hodinách bdění. Totéž jméno! Táž postava! Týž den vstoupení do akademie! A pak jeho nemilosrdné a nesmyslné napodobování mé chůze, hlasu, zvyků a způsobů! Bylo skutečně v mezích lidské možnosti, aby to, co jsem nyní spatřil bylo pouhým výsledkem návyku a cviku tohoto sarkastického napodobení? Zachvácen strachem a s pocitem hrůzy zhasl jsem lampu, tiše jsem vyšel z pokoje a opustil ihned starou akademii, abych již nikdy do ní znovu nevkročil.

Po uplynutí několika měsíců ztrávených doma v pouhé nečinnosti stal jsem se studentem v Etonu. Krátký tento čas stačil, aby seslabil upomínky na události u dra Bransbyho, neb aspoň způsobil podstatnou změnu v povaze pocitů, s nimiž jsem na tyto

události vzpomínal. Pravdivosti, tragedie dramatu již nebylo. Připouštěl jsem nyní pochybnost svědectví svých smyslů. Zřídka vyvolával jsem tento předmět a když, pak s údivem nad nesmírností lidské lehkověrnosti a s úsměvem nad živou silou své dědičné obrazotvornosti. Ostatně nebylo pravděpodobné, že by byl mohl zmenšiti tento druh skepticismu způsob života, jaký jsem vedl v Etonu. Vír bezmyšlenkovitých pošetilostí, do něhož jsem se tak rychle a bezstarostně vrhl, smyl vše až na nicotnost mého minulého života, zaplavil každý skutečný a vážný dojem, zanechav v paměti pouze nesmírné množství lehkovážností dřívějšího života.

Nepřeji si však sledovati běh svých bídných prostopášností v Etonu, prostopášností, jež si tropily posměch ze zákonů, unikajíce bdělosti ústavu. Tři roky pošetilostí uplynuly bez užitku a daly mi jen zakořeněné návyky neřestí a přidaly v poněkud neobyčejné míře mému tělesnému vzrůstu, když po týdnu bezduchých radovánek pozval jsem malou společnost nejspustlejších studentů do svého pokoje k tajné pitce. Sešli jsme se v pozdní hodině noční, poněvadž naše hýření mělo se protáhnouti poctivě až do rána. Víno teklo proudem a nescházelo ani jiných a snad i nebezpečnějších svodů, takže na východě již svítalo bledé jitro, když naše ztřeštěné výstřednosti byly na vrcholu. Šíleně rozpálen kar-

tami a vínem, snažil jsem se prosaditi přípitek nezvyklé profanace, když moje pozornost byla odvrácena prudkým, ač jen částečným otevřením dveří a ostrým hlasem sluhy z venčí. Oznamoval, že někdo, zřejmě ve velkém spěchu, důrazně si žádá se mnou mluviti v síni.

Toto neočekávané přerušení mě, divoce rozrušeného vínem, síše potěšilo než překvapilo. Vyvrávoral jsem ihned a několik kroků přivedlo mě do vestibulu budovy. V této nízké, malé místnosti nebylo lampy a v této hodině nebylo tam vůbec světla, kromě několika chabých, bledých, jitřních paprsků, jež si razily cestu poloobloukovitým oknem. Jakmile jsem překročil práh, zpozoroval jsem postavu mladíka mé výšky, oděného v bílý, kašmírový, ranní oblek, střižený dle nejnovější mody přesně jako můj, který jsem v témž okamžiku měl na sobě. Toto jsem postřehl při slabém světle, avšak rysů jeho obličeje nemohl jsem rozeznati. Sotva jsem vkročil, přistoupil spěšně ke mně a uchopiv mě za ruku s gestem prosebné netrpělivosti pošeptal mi do ucha slova »William Wilson«.

Okamžitě jsem úplně vystřízlivěl.

Bylo něco v počínání tohoto cizince a v chvějícím se pokynu jeho pozdviženého prstu, kterým zastiňoval světlo mým očím, co mě naplnilo nesmírným údivem, avšak to mnou tak prudce nehnulo. Byla to spíše závažnost výstrahy, pronešené zvláštním,

temným, zahanbujícím tonem a hlavně způsob, zvuk a tonina oněch několika jednoduchých, známých a přec šeptaných slabik, jež vzbudily ve mně tisíce kupících se vzpomínek na zašlé dny a jež zasáhly mou duši ranou galvanického proudu. Dříve než jsem se mohl vzpamatovati, zmizel.

Tato příhoda neminula se živým dojmem na moji vzrušenou obrazotvornost. Po několik týdnů jsem se skutečně zaměstnával vážným vyšetřováním této události, nebo jsem byl pohroužen v chorobné hloubání. Neměl jsem v úmyslu tajiti před svým postřehem totožnost onoho podivného člověka, jenž tak vytrvale rušivě zasahoval do mých záležitostí a pronásledoval mě svými, třeba jen naznačovanými, radami. Kdo a jaký byl tento Wilson? Odkud přišel a za jakým účelem? V žádné z těchto otázek nemohl jsem býti uspokojen pouhým zjištěním, že náhlé neštěstí v rodině Wilsonově bylo příčinou jeho vystoupení z akademie dra Bransbyho odpoledne ještě téhož dne, kdy já sám jsem uprchl. V krátkém čase však přestal jsem mysliti na tuto událost, ježto všechna moje pozornost byla upoutána na zamýšlený odjezd do Oxfordu. Brzo poté jsem tam odejel, když mě rodiče ve své nevypočítavé ješitnosti opatřili výstrojí a ročním důchodem, který by mi umožnil dopřávati si libovolně luxusu, tak již drahého mému srdci a soupeřiti v plýt-

vání peněz s nejpyšnějšími dědici nejmocnějších hrabství Velké Britanie.

Povzbuzen takovýmito pomůckami k neřesti, můj vrozený temperament propukl s dvojnásobnou prudkostí a v šíleném zaslepení svého hýření odhodil jsem i nejprostší zákony slušnosti. Bylo by absurdní zastavovati se u podrobností mých prostopášností. Nechť postačí, že mezi hýřili jsem byl »herodštější« než Herodes a že dav jméno nesčetnému množství nových výstředností, přidal jsem nekrátký doplněk k neobvykle dlouhému katalogu neřestí nejzpustlejší university evropské.

Sotva mi však bude uvěřeno, že i zde jsem tak daleko klesl s důstojnosti gentlemana, že seznámiv se s nejpodlejším uměním řemeslného hráče karet a stav se znalcem této opovrženíhodné vědy, prováděl jsem ji ze zvyku na svých slabých spolužácích jako prostředek k rozmnožení svého obrovského již příjmu. A přece je tomu tak. Právě nesmírnost této urážky všeho lidského čestného cítění byla nepochybně nejdůležitější, ne-li jedinou příčinou její beztrestnosti. Kdo by byl věru i mezi mými nejzpustlejšími druhy raději nepopřel svědectví svých smyslů než podezříval z takového jednání veselého, upřímného a štědrého Williama Wilsona, nejvznešenějšího a nejliberálnějšího studenta v Oxfordu — toho, jehož prostopášnosti (dle slov jeho přiživníků) byly pouze výstřelky mládí a bezuzdné fantasie, jehož

chyby byly pouze nenapodobitelným podivínstvím a jehož nejčernější neřestí byly pouze bezstarostnou a okázalou výstředností.

Pracoval jsem tímto způsobem úspěšně již po dva roky, když vstoupil na universitu mladý povýšený šlechtic Glendinning, bohatý prý jako Herodes Atticus, nabyvší majetku právě tak lehko jako on. Objevil jsem brzy, že jest slabé soudnosti a vyznačil jej ovšem jako vhodný předmět své zručnosti. Často jsem jej vybízel ku hře a umožnil jsem mu, s obvyklým uměním řemeslného hráče, vyhráti značné sumy, abych jej tím účinněji vpletl do svých tenat. Konečně, když můj záměr uzrál, setkal jsem se s ním (s plným úmyslem, že toto setkání bude poslední a rozhodné) v pokoji spolustudujícího (Mr. Prestona) důvěrného přítele nás obou, který však, abych byl k němu spravedlivý, neměl ani sebe menšího tušení o mém plánu. Abych svému záměru dodal lepšího světla, shromáždil jsem 8—10člennou společnost a byl úzkostlivě opatrný, aby volba hry zdála se náhodnou a měla původ v návrhu vyhlédnutého hejla. Abych však byl stručný v tomto bídném thematu, nebylo opomenuto žádného nízkého úskoku, tak obvyklého při podobných příležitostech, že je skutečně s podivem, jak se ještě může najíti takový hlupák, který mu padne za oběť.

Protáhli jsme hru do pozdních hodin nočních a konečně jsem docílil, že Glendinning byl mým jediným soupeřem. Rovněž hra byla mou oblíbenou e c a r t é. Ostatní společnost, zaujata naší hrou, opustila vlastní karty a seskupila se kolem nás jako diváci. Glendinning, který již z večera byl sveden mou lstí k silnému pití, míchal, rozdával a hrál v divoké nervose, jejíž příčinu mohl jsem si částečně, ne však úplně, vysvětliti jeho opilostí. V krátké chvilce stal se mým dlužníkem na značný obnos, když po důkladném doušku portu učinil přesně to, co jsem chladně předpokládal; navrhl, abychom zdvojnásobili své již výstřední sázky. S dobře předstíraným projevem nevole a teprve, když moje opětovné odmítnutí jej svedlo k pronešení několika hněvivých slov, jež učinily mé vyhovění spíše věcí cti, jsem konečně svolil. Výsledek ovšem pouze dokázal, že byl bezmocnou obětí mé lsti. V necelé hodině zčtvernásobil svůj dluh. Po nějakou chvíli již ztrácela jeho tvář onen svěží nádech červeně, způsobený vínem, nyní však, k svému překvapení, jsem zpozoroval, že byl přímo strašlivě bledý. Opakuji k svému překvapení, neboť Glendinning mi byl při mém horlivém pátrání v tomto směru vylíčen jako nesmírně bohatý a suma, kterou doposud ztratil, ač sama o sobě obrovská, nemohla jej, dle mého mínění, příliš vážně znepokojiti, tím méně tak prudce dojmouti. Měl jsem za to, že byl pře-

možen vínem a spíše s ohledem na zachování vlastního charakteru v očích mých druhů než z jakéhokoliv jiného, méně sobeckého motivu, chtěl jsem naléhati na rozhodné ukončení hry, když několik poznámek ze společnosti po mém boku a Glendinningův výkřik plný zoufalství daly mi na srozuměnou, že jsem jej přivedl na mizinu, a to za okolností, jež učinivše ho předmětem soucitu všech, byly by ho chránily i před nástrahami ďábla sama.

Co bych byl měl počíti, je těžko říci. Politování hodný stav mého hejla působil na všechny skličující zádumčivostí a na několik okamžiků zavládlo hluboké ticho, v němž jsem proti své vůli cítil své tváře páliti pod množstvím pohrdáním a výčitkami žhoucích pohledů, jež na mne vrhali méně zpustlí členové společnosti. Chci dokonce tvrditi, že nesnesitelná tíha úzkosti spadla na krátký okamžik s mých prsou při náhlém a neobyčejném přerušení, jež následovalo. Široké, těžké, posuvné dvéře pokoje se náhle otevřely v plné šíři s takovou chvatnou a ráznou prudkostí, jež, jakoby kouzlem, zhasla všechny svíčky v pokoji. Jejich světlo, dohasínajíc, umožnilo nám postřehnouti vešedšího cizince asi mé velikosti, těsně zahaleného v plášť. Tma však nebyla úplná. Mohli jsme pouze tušiti, že stojí v našem středu. Dříve než se kdo z nás mohl vzpamatovati z nesmírného údivu,

do něhož nás tato prudkost uvedla, uslyšeli jsme hlas vetřelcův.

»Pánové,« pronesl v hlubokém, zřetelném a nikdy nezapomenutelném šepotu, který pronikal až do morku mých kostí; »Pánové, neomlouvám se za svoje chování, poněvadž počínaje si takto, plním svou povinnost. Nemáte nepochybně tušení o pravém charakteru osoby, jež vyhrála dnes v ecarté značnou sumu peněz na lordu Glendinningovi. Navrhnu vám proto rychlý a jistý plán, jak obdržeti tuto velmi nutnou informaci. Prozkoumejte, prosím, dle své libosti vnitřní podšívku manžety jeho levého rukávu a několik malých balíčků, jež patrně budou nalezeny v objemných kapsách jeho vyšívaného ranního pláště.«

Pokud mluvil, panovalo tak hluboké ticho, že by bylo bývalo slyšeti padnouti špendlík. Jakmile domluvil odešel právě tak rychle, jak přišel. Mohu — mám popsati své pocity? Musím přiznati, že jsem cítil všechny hrůzy prokletého? Měl jsem nesporně málo času k úvahám. Na místě chopilo se mne hrubě množství rukou a ihned byla rozžata světla. Nastalo prohledávání. V podšívce mého rukávu nalezeny byly všechny karty s figurou, důležité při ecarté, a v kapsách mého pláště několik balíčků karet, faksimilií těch, jichž jsme užívali při našich schůzkách s jedinou pouze výjimkou, že moje byly druhu odborně nazývaného arrondis; vyšší karty byly totiž na koncích lehce vy-

dutě, nižší karty pak po stranách. Při tomto zařízení ten, kdo — jak jest obvyklé — snímá po délce, bude ustavičně obraceti vyšší karty pro svého spoluhráče, zatím co řemeslný hráč snímaje po šířce, neobrátí pro svou oběť nikdy ničeho, co se počítá do bodů hry.

Jakýkoliv výbuch rozhořčení nad tímto objevem, byl by na mě méně působil než tiché, sarkastické pohrdání, s jakým to bylo přijato.

»Pane Wilsone,« pravil náš hostitel skloniv se, aby zvedl ze země u svých nohou neobyčejně přepychový plášť z vzácné kožešiny. »Pane Wilsone, toto jest váš majetek.« (Počasí bylo chladné a při odchodu ze svého pokoje přehodil jsem si přes svůj župan plášť, který jsem v místě hry sejmul.) »Předpokládám, že není nutno hledati zde (přehlížel při tom s trpkým úsměvem záhyby pláště) jakékoliv další svědectví vaší zručnosti. Měli jsme jich skutečně dosti. Uznáte, doufám, sám nutnost opustiti Oxford — v každém případě však ihned můj pokoj.«

Zničen, pokořen až v prach, jak jsem tehdá byl, je možno, že bych se byl okamžitě pomstil za tento pichlavý ton tělesným násilím, kdyby moje všechna pozornost nebyla bývala v tom okamžiku zaujata nesmírně překvapujícím faktem. Můj plášť byl z neobyčejně vzácné kožešiny — jak vzácné a jak výstředně drahé, neodvážím se ani říci.

Jeho model byl též mého vlastního fantastického vynálezu, neboť v těchto malichernostech jsem byl vybíravý až do absurdního stupně hejskovství. Když mi Mr. Preston podal plášť, který sebral na zemi blízko posuvných dveří pokoje, postřehl jsem s podivením hraničícím skoro s hrůzou, že plášť mi podaný byl do nejnepatrnějších podrobností úplně přesnou kopií mého vlastního, který jsem měl přes ruku (nepochybně jsem jej zcela nevědomky neodložil). Jedině osoba, která mě tak zhoubně postavila na pranýř, byla zahalena, pamatuji se, v plášť; žádný jiný člen naší společnosti, vyjma mne, pláště neměl. Zachovávaje něco duchapřítomnosti, přijal jsem plášť podávaný mi Prestonem a nepozorovaně jsem jej přehodil přes svůj vlastní. Opustil jsem pokoj s odhodlanou, hněvivou tváří vzdoru a příštího dne ještě před svítáním spěšně jsem odejel z Oxfordu a vydal se na cestu Evropou v neskonalých mukách hrůzy a hanby.

Prchal jsem nadarmo. Můj krutý osud pronásledoval mě jakoby s nesmírnou radostí a dokazoval vskutku, že působení jeho záhadné moci vlastně teprve počalo. Sotva jsem vkročil do Paříže, již se mi naskytl nový důkaz Wilsonova protivného zájmu na mých záležitostech. Léta plynula a pro mne nebylo úlevy. Bídník, s jak nevčasnou a přece s jak přímo strašidelnou dotěrností vstoupil v Římě mezi mne a mou ctižádost! Právě tak ve Vídni, Berlíně,

Moskvě! Kde všude jsem neměl bolestnou příčinu klnouti mu z hloubi duše. V panickém strachu prchal jsem dlouho před jeho nevyzpytatelnou tyranií jako před morem a až do nejzazších konců země prchal jsem marně.

Znovu a znovu žádal jsem sama sebe o odpověď na otázky: »Kdo je to? Odkud přišel? Co jest jeho úmyslem?« Nenalezl jsem však odpovědi. Zkoumal jsem podrobně a zevrubně způsob, methody a hlavní rysy jeho drzého dozoru. Avšak i zde bylo velmi málo k utvoření jakékoliv představy. Bylo vskutku zřejmo, že pokaždé, když zkřížil mé cesty, učinil tak jedině, aby zmařil ty plány, neb zabránil těm činům, jež provedeny byly by měly za následek kruté zlo. Jak ubohé to ospravedlnění pro autoritu tak pánovitě dostavší se k nadvládě! Jak ubohá to náhrada za přirozená práva vlastní vůle tak houževnatě a urážlivě popíraná!

Byl jsem rovněž nucen pozorovati, že můj trapič (ačkoliv úzkostlivě a se zázračnou přímo zručností podivínsky napodoboval mou ústroj) počínal si v různých případech křížení mých zájmů tak, že jsem nikdy nezahlédl jeho tváře. Ať byl Wilson jinak jakýkoliv, toto byla největší strojenost a pošetilost. Což se mohl třeba jen na okamžik domnívati, že bych v mravokárci z Etonu, ve vrahu mé cti v Oxfordu, v tom, jenž zmařil mou ctižádost v Římě, moji pomstu v Paříži, moji vášnivou lásku v Neapoli, neb co

on klamně nazval mojí hrabivostí v Egyptě, že v tomto svém úhlavním nepříteli a zlém duchu bych byl mohl nepoznati Williama Wilsona ze školských dnů, jmenovce, kamaráda, soupeře, nenáviděného a obávaného soka u dra Bransbyho? Nemožno! Avšak rychle k poslední památné scéně dramatu.

Až doposavád jsem se nedbale podroboval jeho mocné despotii. Pocit hluboké úcty, již jsem měl k vzácnému charakteru, důstojné moudrosti a zřejmé všudypřítomnosti a všemohoucnosti Wilsonově, spolu s pocitem hrůzy, kterou ve mne vzbuzovaly jisté příznačné rysy jeho povahy způsobovaly dosavád, že jsem cítil svou vlastní naprostou slabost a bezmocnost a vnukaly mi bezpodmínečnou ač vzpírající se poslušnost jeho neomezené vůli. V poslední době však jsem se úplně oddal vínu a jeho omamný vliv na můj zděděný temperament, činil mě stále více a více neschopna snášeti tuto kontrolu. Počal jsem reptati, váhati, vzdorovati. Byla to snad pouhá představa, jež mě svedla k domněnce, že čím více vzrůstal můj vzdor, tím — ve stejném poměru — se zmenšovala vůle mého mučitele? Ať již tomu bylo jakkoliv, počal jsem cítiti inspiraci této žhoucí naděje a konečně ve svých nejtajnějších myšlenkách pojal jsem vážné a zoufalé rozhodnutí, že již nedopustím, abych byl déle zotročován.

Bylo to v Římě v masopustě roku 18—, kdy jsem se zúčastnil maškarního plesu

v paláci neapolského vévody Di Broglio. Dopřával jsem si volněji a více než obvykle vína a dusná atmosféra přeplněných sálů mě nesnesitelně dráždila. Rovněž obtíž, s jakou jsem si razil cestu spoustou lidí, nemálo přispěla k mému zuřivému podráždění, neboť jsem toužebně hledal (neřeknu ani z jak nekalého důvodu) mladou, veselou a krásnou ženu stařičkého a dětinského Di Broglio. S důvěrou, až příliš bezstarostnou, svěřila mi již dříve tajemství kostymu, kterým bude oděna a já zahlédnuv ji nyní, spěchal jsem k ní. V témž okamžiku pocítil jsem lehký dotek ruky na mém rameni a zaslechl onen nikdy nezapomenutelný, hluboký, prokletý šepot.

V úplném šílenství hněvu obrátil jsem se bleskurychle k tomu, jenž mě takto přerušil a uchopil jej prudce za límec. Byl oděn v kostym, jak jsem očekával, na vlas podobný mému, španělský plášť z modrého sametu, opásaný nachovým pasem s rapírem. Maska z černého hedvábí úplně skrývala jeho obličej.

»Bídáku,« zvolal jsem vztekem ochraptělým hlasem a každá slabika, kterou jsem pronesl, byla přiléváním oleje do ohně. »Padouchu, podvodníku, prokletý ničemo, nebudeš, n e b u d e š mě pronásledovati až do smrti! Následuj mě, nebo tě probodnu na místě!« Proraziv si cestu z tanečního sálu do malé, přilehlé komnatky, táhl jsem jej bez odporu s sebou.

Jakmile jsme vstoupili, prudce jsem jej od sebe odstrčil. Zavrávoral ke zdi, zatím co jsem s klením zavřel dveře a kázal mu tasiti. Váhal, ale jen okamžik; poté s lehkým povzdechem mlčky vytasil a postavil se na obranu.

Zápas byl věru krátký. Byl jsem zuřivý ve svém divokém vzrušení a cítil jsem v jediné paži energii a sílu davu. V několika vteřinách jsem jej přímo násilím zatlačil ke stěně a maje jej takto úplně v moci, proklál jsem několikráte se zvířeckou divokostí jeho hruď.

V témž okamžiku pokoušel se někdo otevříti dvéře. Spěchal jsem, abych tomu zabránil a okamžitě jsem se vrátil k svému umírajícímu protivníku. Jaký lidský jazyk mohl by přiměřeně živě vylíčiti údiv a hrůzu, jež mě pojala při pohledu, který se naskytl mému zraku. Kratičký okamžik, v němž jsem obrátil své oči byl dostatečným, aby způsobil očividně podstatnou změnu v uspořádání nejvzdálenějšího konce pokoje. Veliké zrcadlo — tak se mi nejprve zdálo v mém popletení — stálo tam, kde jsem dříve žádného nepozoroval a když jsem k němu ve vrcholné hrůze přikročil, můj vlastní obraz s bledými rysy a potřísněný krví blížil se vratkým a nejistým krokem ke mně.

Tak to vypadalo pravím, ale nebylo tomu tak. Byl to můj protivník, byl to Wilson, který stál tehdá přede mnou v agonii smrti.

Jeho maska a plášť ležely na zemi, kam je byl odhodil. Nebylo jediné nitky v jeho oděvu, jediné linie ve význačných, pozoruhodných rysech jeho obličeje, která by nebyla — a to s absolutní totožností — mou vlastní!

Byl to Wilson, nemluvil však déle šeptem a mohl jsem si mysliti, že to mluvím já sám, když pravil:

»Zvítězil jsi, jsem poražen. Přece však od této chvíle jsi i Ty mrtev — mrtev Světu, Nebi a Naději! Ve mně jsi žil a zavraždiv mě, jak vidíš z obrazu, jenž jest tvým vlastním, zabil jsi sama sebe.«

JAK PSÁTI ČLÁNEK PRO BLACKWOOD.

Ve jménu prorokově — fíky!

Pokřik tureckých prodavačů fíků.

ředpokládám, že již každý o mně slyšel. Jmenuji se Signora Psyche Zenobia. Tak tomu skutečně jest. Nikdo, kromě mých nepřátel, nenazývá mne Suky Snobbs. Byla jsem ujištěna, že Suky jest pouze vulgární překroucení jména Psyche, což jest dobrá řečtina a znamená »duši« (to jsem já — jsem samá duše) a někdy »motýlka«: tento druhý výklad nepochybně se vztahuje k mému zjevu v nových, satinových šatech nachové barvy s blankytně modrou, arabskou pláštěnkou, ozdobených zelenými agrafami a sedmi oranžovými karnýrky. Pokud se týče přezdívky Snobbs, každý, kdo na mne jen pohlédne, ihned si uvědomí, že se nemohu jmenovati Snobbs. Miss Tabitha Tuřínová rozšířila tuto přezdívku z pouhé závisti. Ano, Tabitha Tuřínová! Och, ta bídnice! Ostatně co se může očekávati od tuřínu? Ráda bych věděla,

zná-li staré přísloví o tuřínech. (N. B.: připomenouti jí je při první příležitosti) (N. B. opět: zatahati ji za nos). Kde jsem byla? Ach! Byla jsem ujištěna, že Snobbs je pouze překrouceninou Zenobia a že Zenobia byla královnou (jako já. Dr. Monypenny nazývá mne vždy Srdcovou Královnou), že Zenobia právě tak jako Psyche jest dobrá řečtina, že můj otec byl Řek a já tudíž mám právo na své rodové jméno, jež jest Zenobia a na žádný způsob Snobbs. Nikdo, vyjma Tabithu Tuřínovou, mne nenazývá Suky Snobbs. Jsem Signora Psyche Zenobia.

Jak jsem již podotkla, každý jistě již o mně slyšel. Jsem ona Signora Psyche Zenobia, jež jest zcela právem proslavena jako sekretářka »Philadelphského, Reservovaného, Akademického, Zábavního, Duchaplného, Nejstaršího, Elitního, Krasoumného, Radikálního, Amerického, Sociálního, Obecného, Tanečního, Ideálního, Nepolitického Klubu Yankeeovského«. Dr. Monypenny vybral nám tento titul a říká, že jej zvolil proto, poněvadž zní tak mohutně jako prázdný sud od rumu. (Někdy je vulgární, ale je hluboký.) My všechny uvádíme začáteční písmena svého klubu za svá jména po způsobu K. S. U. Královské Společnosti Umění a H. L. U. P. C. I. Historického, Lidového, Ústavu pro Popularisaci Civilisace, etc. etc. Dr. Monypenny sice říká, že H. L. U. P. C. I. se čte Hlupci a ni-

koliv Ústav Doktora Broughama; ale Dr. Monypenny jest takový podivín, že nevím, kdy mluví vážně. Rozhodně však připojujeme ke svému jménu iniciálky P. R. A. Z. D. N. E. K. R. A. S. O. T. I. N. K. Y. to jest Philadelphský, Reservovaný, Akademický, Zábavní, Duchaplný, Nejstarší, Elitní, Krasoumný, Radikální, Americký, Sociální, Obecný, Taneční, Ideální Nepolitický Klub Yankeeovský. Pro každé slovo jedno písmeno, což jest rozhodně pokrok oproti lordu Broughamovi. Dr. Monypenny tvrdí, že naše iniciálky vyjadřují náš skutečný charakter, ale za živého boha nemohu pochopiti, co tím míní.

Nicméně však ani velké zásluhy doktorovy, ani úsilovná snaha klubu, aby vešel ve známost, nepotkaly se s velkým zdarem, dokud jsem já nepřistoupila za člena. Členové si totiž libovali v příliš povrchním tónu diskusí. Přednášky — každé soboty večer — vyznačovaly se spíše šaškovstvím než hloubkou. Byly to všechno na rychlo slátané tlachy. V ničem se nešlo do hloubky. Nebyla věnována dostatečná pozornost hlavnímu, totiž »vhodnosti věcí«. Zkrátka nebylo dobrého stylu psaní, jako na příklad tento. Bylo vše na velmi nízkém stupni. Nebylo tu hloubky, sečtělosti, ani metafysiky, nic, čemu vzdělaní lidé říkají oduševnění a co nevzdělanci pranýřují jako cant.*) (Dr. Monypenny říká, že cant bych

*) Cant — hantýrka.

měla psáti s velkým K, ale já vím, co dělám.)

Když jsem přistoupila za člena společnosti, snažila jsem se zavésti lepší styl v myšlení i psaní a celý svět ví, jak dokonale se mi to podařilo. Vydáváme nyní v P. R. A. Z. D. N. E. K. R. A. S. O. T. I. N. K. Y. právě tak dobré články, jako kterýkoliv z Blackwoodu. Uvádím Blackwood, poněvadž jsem byla ujištěna, že nejlepší pojednání o jakémkoli thematu lze nalézti na stránkách této právem proslavené revue. Beřeme si ji nyní ve všem za vzor a získáváme přiměřeně rychle popularitu. A konečně není ani tak strašně těžké napsati pojednání ryzí, blackwoodské známky, ví-li jen člověk, jak do toho. Nemluvím ovšem o článcích politických. Každý ví, jak se píší od té doby co to Dr. Monypenny objasnil. Mr. Blackwood má krejčovské nůžky a tři pomocníky, kteří poslouchají jeho rozkazů. Jeden mu podá Times, druhý Examiner a třetí Gulleyovo »New Compendium of Slang-Whang«. Mr. Blackwood prostě vystřihuje a kompiluje. Je to brzo hotovo: nic jiného než Examiner, Slang-Whang a Times, pak Times Slang-Whang a Examiner a konečně Times, Examiner a Slang-Whang.

Avšak hlavní zásluha revue leží v drobných článcích: a nejlepší z nich jsou pod záhlavím, jež Dr. Monypenny zove bizarností (ať již to znamená cokoliv) a co

každý jiný nazývá znamenitostí. Jest to zvláštní způsob psaní, který jsem se již dlouho před tím naučila oceňovati, ačkoliv teprve při své poslední návštěvě u pana Blackwooda (k němuž jsem byla vyslána naším klubem) seznala jsem správný způsob komposice. Tento způsob jest velmi prostý, ovšem ne tak prostý jako politika. Když jsem navštívila pana Blackwooda a oznámila mu přání naší společnosti, přijal mne velmi zdvořile, uvedl mne do své pracovny a podal mi jasné vysvětlení o celém postupu.

»Drahá paní,« pravil zřejmě uchvácen mým majestátním vzezřením, neboť jsem měla na sobě nachové šaty se zelenými agrafami a oranžovými karnýrky, »drahá paní«, pravil, »posaďte se. Věc se má takto: Pisatel vašich znamenitostí musí především míti velmi černý inkoust, důkladné pero s velmi tupou špičkou a hlavně, slečno Psyche Zenobia!« pokračoval po krátké pomlčce velmi výrazně a slavnostně, »hlavně, toto pero nesmí býti nikdy přiřezáváno! V tom, madame, leží tajemství a podstata znamenitosti. Dovoluji si tvrditi, že nikdo, třeba sebe větší genius, nenapsal nikdy dobrým perem — rozumějte mi — dobrý článek. Můžete býti jista, že je-li rukopis čitelný, nestojí za to, aby byl čten. Toto jest základní článek naší víry, a nemůžete-li s ním ochotně souhlasiti, jest naše porada skončena.«

Odmlčel se. A já, poněvadž jsem ovšem nechtěla skončiti takto náš rozhovor, souhlasila jsem s tímto tak zřejmým návrhem, jehož pravdivost jsem si ostatně již dlouho před tím dostatečně uvědomovala. Zdál se býti potěšen a pokračoval ve svých pokynech.

»Bude se snad zdáti nevhodným, slečno Psyche Zenobia, odkážu-li vás na článek nebo řadu článků, abyste si je vzala za vzor nebo je studovala. Přece však bych vás mohl upozorniti na několik případů. Tak na příklad měli jsme článek »Živý mrtvý« — znamenitá věc! záznam pocitů muže, jenž byl pohřben dříve, než vydechl naposledy; byl plný vkusu, hrůzy, citu, metafysiky a učenosti. Byla byste přisahala, že pisatel se narodil a byl vychován v rakvi. Pak jsme přinesli »Zpověď požívače opia«, pěkné, velmi pěkné! skvělá obrazotvornost, hluboká filosofie, bystré postřehy, mnoho ohně a nadšení, vše řádně okořeněno zřejmými nesrozumitelnostmi. Byla to pěkná dávka nesmyslů a čtenářstvo ji s rozkoší jen hltalo. Mělo se za to, že toto pojednání napsal Coleridge, ale nebylo tomu tak. Napsal je můj zamilovaný opičák Juniper nad pohárem Holandské s vodou, »ostré, neslazené«. (Byla bych tomu sotva uvěřila, kdyby mne byl o tom ujišťoval někdo jiný než pan Blackwood). Pak jsme měli článek »Bezděčný Experimentator«; bylo to o muži, který se pekl v peci

a vyšel odtud živ a zdráv, ačkoliv byl již opečen pěkně do červena. Pak jsme měli »Deník bývalého lékaře«, jehož hlavní přednosti byly bombast a podezřelá řečtina, což se obé zamlouvá obecenstvu. Pak jsme měli »Muž ve zvonu«, pojednání, slečno Zenobie, jež nemohu dosti doporučiti vaší pozornosti. Jest to historie mladého muže, který usne pod srdcem kostelního zvonu a jest probuzen zvoněním hran. Silným zvukem zvonu jest dohnán k šílenství a vytáhne tudíž zápisník a zaznamenává své pocity. Pocity jsou konečně to nejhlavnější. Budete-li se kdy topiti nebo věšeti, neopomeňte napsati záznam o svých pocitech. Dostanete deset guineí za arch. Přejete-li si psáti účinně, slečno Zenobie, klaďte hlavní důraz na pocity.«

»To také učiním, pane Blackwoode,« pravila jsem.

»Dobrá,« odpověděl. »Pozoruji, že jste žačkou dle mého srdce. Nyní však vás musím zasvětiti do všech podrobností skladby tak zvaného ryze blackwodského článku sensačního rázu, takového, který, jak poznáte, považuji za nejlepší pro všechny účely.

Hlavní věcí jest dostati se do takové situace, v jaké ještě nikdo nikdy nebyl. Na příklad pec, to byla dobrá trefa. Nemáte-li však po ruce ani pece ani velkého zvonu a nemůžete-li pohodlně vypadnouti z balonu, nebo se propadnouti při zemětřesení, nebo

uvíznouti v komíně, musíte vzíti za vděk pouhou představou podobné nehody. Přál bych si ovšem raději, abyste mohla líčiti ze skutečnosti. Nic nepodporuje tolik obrazotvornost jako experimentální zkušenost líčeného případu. Víte, pravda jest podivná, podivnější než smyšlenka, a mimo to vyhovuje lépe účelu.«

Tu jsem ho ujistila, že mám skvělý pár podvazků a že ihned půjdu a oběsím se na nich.

»Dobrá,« odpověděl, »učiňte tak, ačkoliv věšení jest již poněkud otřepané. Snad byste mohla učiniti něco lepšího. Vezměte dávku Brandrethových pilulek a poté nám vylíčte své pocity. Mé pokyny jsou však stejně vhodné pro jakýkoliv druh nehody a při návratu domů může vám snadno spadnouti něco na hlavu, nebo můžete býti přejeta omnibusem, pokousána vzteklým psem, nebo se topiti ve stoce. Ale pokračujme.

Rozhodnuvši se pro určitý předmět, musíte pak uvažovati o tónu a způsobu svého vyprávění. Rozeznáváme tón poučný, nadšený a přirozený — všechny dosti obvyklé. Pak máme tón lakonický, nebo krátký, kterého se v poslední době hojně užívá. Jeho podstatou jsou krátké věty. Asi takto: Není nad krátkost. Není nad úsečnost. Vždy jen tečku. Nikdy odstavec.

Pak máme tón slavnostní, rozvláčný a s citoslovnými vsuvkami. Někteří z našich

nejlepších romanopisců jej vřele doporučují. Slova musí jen vířiti a šuměti jako v kotli, a dělati takový hluk, který může dobře nahraditi smysl. Toto jest nejlepší možný sloh, má-li pisatel příliš na spěch, aby myslel.

Tón metafysický jest rovněž velmi dobrý. Znáte-li nějaká zvučná slova, zde máte nejlepší příležitost použíti jich. Mluvte o Ionských a Eleatických školách, o Architovi, Gorgiovi a Alcmeronovi. Řekněte něco o objektivnosti a subjektivnosti. Neopomeňte spílati muži, zvanému Locke. Ohrnujte vůbec na vše nos, a uklouzne-li vám něco příliš nesmyslného, nemusíte se namáhati to škrtati, nýbrž prostě přidejte poznámku a řekněte, že vděčíte za tento hluboký postřeh dílu: Kritik der reinen Vernunft nebo Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft. To bude vypadati učeně a — a — a upřímně.

Jest ještě mnoho jiných tónů stejně proslulých, ale zmíním se již jen o dvou: tónu transcendentálním a heterogením. Přednost prvého je v tom, že musíte viděti do věcí mnohem dále, než kdokoli jiný. Tento bystrozrak jest velmi účinný, užíváte-li jej správně. Budete-li trochu čísti Dial, velmi vám to pomůže. V tomto případě vyhýbejte se zvučným slovům. Vybírejte jen bezvýznamná a překrucujte je. Prolistujte Channingovy básně a citujte,

co praví o »zavalitém, malém muži, jenž klamavě vystavuje své Mohu«. Řekněte něco o božské Jednotnosti a nezmiňte se ani slabikou o infernální Dvojakosti. Především studujte insinuaci. Čiňte na vše narážky, ale nic netvrďte. Chcete-li říci ‚chléb s máslem‘, neříkejte to za žádnou cenu přímo. Můžete říci cokoliv co je vám libo, co by se podobalo ‚chlebu s máslem‘. Můžete učiniti narážku na pohankovou placku nebo dokonce na ovesnou kaši, ale myslíte-li opravdu chléb s máslem, buďte opatrná, drahá slečno Psyche, a za žádnou cenu neřekněte ‚chléb s máslem‘.

Ujistila jsem ho, že to již nikdy v životě neřeknu. Políbil mě a pokračoval:

»Pokud jde o heterogení tón, je to pouze důmyslná směs všech ostatních tónů na světě v stejném poměru a obsahuje tudíž vše, co je hluboké, velkolepé, podivné, pikantní, vhodné i krásné.

Předpokládejme tedy, že jste se rozhodla pro svůj předmět a tón. Zbývá nyní nejdůležitější část a vlastně podstata celé práce: míním tím výplň. Nelze předpokládati, že dáma nebo gentleman vedli život knihomolů a přece jest nutno, aby váš článek dělal dojem učenosti nebo alespoň podával důkaz o vaši rozsáhlé, všeobecné sečtělosti. Nyní vám ukáži, jak provésti i tuto stránku úkolu. Pohleďte! (a sňal tři nebo čtyři obyčejně vypadající svazky a namátkou je otevřel). »Nahlédnete-li na kterou-

koli stránku ve kterékoli knize na světě, postřehnete ihned spoustu drobtů učenosti neb bel-espritismu, jež jsou nejdokonalejším okořeněním blackwoodského článku. Přečtu vám jich hned několik a můžete si je poznamenati. Rozdělím je na dvě skupiny; za prvé pikantní fakta k velkovýrobě příměrů a za druhé pikantní výrazy, jichž možno příležitostně použíti. Nyní pište!« — i psala jsem podle jeho diktátu.

»Pikantní fakta k velkovýrobě příměrů. ‚Původně byly pouze tři musy — Melete, Mneme, Aoede — úvaha, paměť a zpěv‘. Z tohoto nepatrného faktu můžete učiniti mnoho — zpracujete-li jej správně. Víte, není to všeobecně známo a vypadá to recherché. Musíte býti opatrná a dáti tomu ihned ráz improvisace.

Dále. ‚Řeka Alpheus tekla pod mořem a vynořila se, aniž poskvrnila čistotu své vody. Je to sice již trochu opotřebované, ale upravíte-li a podáte-li to vhodně, bude to vypadati zase čerstvé.

Zde máme něco lepšího. ‚Některým lidem se zdá, že perská Iris má sladkou a velmi silnou vůni, kdežto pro jiné jest zcela bez vůně‘. To je pěkné a velmi vybrané! Přizdobte to trochu a bude to dělati divy. Najdeme ještě něco z oboru botaniky. Nic tak dobře nepůsobí, zejména s pomocí trocha latiny. Pište!

‚Epidendrum flos aeris z Jávy, má velmi krásný květ a zůstane čerstvý, byl-li

vytržen s kořenem. Domorodci zavěšují jej na provázek ke stropu a po léta těší se z jeho vůně‘. To je ohromné. To postačí pro příměry. A nyní něco pro sbírku pikantních výrazů.

Pikantní výrazy. ‚Úctyhodný, čínský román Ju-Kiao-Li‘. Dobrá! Uvedete-li vhodně těchto několik slov, dokážete tím svou dokonalou znalost čínského jazyka a literatury. Tímto způsobem můžete se snadno obejíti bez arabštiny, sanskrtu nebo Chickasaw. Nelze se však obejíti bez španělštiny, italštiny, němčiny, latiny a řečtiny. Musím vám vyhledati ukázku z každé z těchto řečí. Každý úryvek vyhoví svému účelu, neboť se musíte spolehnouti na vlastní důmysl, abyste jej vhodně upotřebila ve svém článku. Nyní pište!

Aussi tendre que Zaïre tak něžný jako Zaïre — to je francouzsky. To jest narážka na časté opakování rčení, la tendre Zaïre, ve francouzské tragedii téhož jména. Uvedete-li je vhodně, ukážete tím nejen svou znalost tohoto jazyka, nýbrž i svou všeobecnou sečtělost a důmysl. Můžete na příklad říci, že kuře, které jste jedla (napište článek o tom, kterak jste se zadávila kostí z kuřete) nebylo zcela aussi tendre que Zaïre. Pište!

‘Ven muerte tan escondida,
Que no te sienta venir,
Porque el plazer de morir
No me torne a dar la vida.’

To je španělsky — od Miguela de Cervantes. ‚Přijď rychle, o smrti! Ale přijď tak, abych neviděl tvého příchodu, aby rozkoš, již pocítím z tvého příchodu, nevrátila mne zpět životu‘. To můžete vsunouti zcela à propos, až budete zápasiti v poslední agonii s kosti z kuřete. Pište!

‘Il pover’ huomo che non sen’ era accorto,
Andava combattendo, ed era morto.’

To je, jak pozorujete, italsky od Ariosta. Znamená to, že velký hrdina nezpozorovav v zápalu boje, že byl zcela usmrcen, bojoval statečně dále, ačkoliv byl již mrtev. Upotřebení tohoto citátu pro váš případ jest zcela jasné; neboť spoléhám na to, slečno Psyche, že neopomenete kopati alespoň půldruhé hodiny po tom, až budete kostí z kuřete udušena. Prosím pište!

‘Und sterb’ ich doch, no sterb’ ich denn
Durch sie — durch sie!’

To je německy, — z Schillera. ‚A zemru-li, zemru alespoň pro tebe — pro tebe!‘. Tu je jasno, že apostrofujete kuře — příčinu svého neštěstí. Neboť rád bych vědél, který rozumný gentleman (nebo i dáma), by nezemřel pro dobře vykrmeného kapouna, pravého moluckého chovu, nadívaného kapary a houbičkami a předloženého v salátové míse s pomerančovým želé en mosai-

ques. Pište! (Takto upravené můžete dostati u Tortona.) Pište, prosím!

Zde máte pěknou latinskou větičku, a k tomu vzácnou (člověk nemůže byti dosti recherché a stručný ve své latině; stává se příliš obvyklou): ignoratio elenchi. Dopustil se ignoratio elenchi, to znamená, že porozuměl slovům vaší věty, ale nikoli smyslu. Byl to tedy blázen, jak vidíte. Byl to nějaký nebožák, kterého jste oslovila, když jste se dávila kostí z kuřete a který proto nerozuměl přesně, o čem jste vlastně mluvila. Vmeťte mu ignoratio elenchi ve tvář a ihned jej zničíte. Odváží-li se odpověděti, můžete mu říci s Lucanem (tady to máte), že řeči jsou jen anemonae verborum, slovní nezabudky. Nezabudka, při jasné barvě, nemá vůně. Nebo, začne-li se chvástati, můžete jej napadnouti s insomnia Jovis, Jupiterovo blouznění; jest to rčení, které Silius Italicus (podívejte se zde!) používá o nabubřelých a nafouklých myšlenkách. To jistě jej bodne do srdce. Pak mu nezbývá, než se svaliti a umříti. Napsala byste si laskavě ještě toto?

Z řečtiny musíte míti něco pěkného, — na příklad z Demosthena. Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. (Aner ho feugon kai palin machesetai.) V Hudibrasu jest celkem dosti dobrý překlad této věty:

Bojovat může i kdo z boje běží,
Nemůže ten však, kdo již mrtev leží.

V blackwoodském článku se nic tak pěkně nevyjímá jako řečtina. Již písmena mají do sebe cosi hlubokého. Jen se podívejte, milostivá, jak lstivě vyhlíží toto Epsilon! Toto Fi jest jistě biskupem! Bylo kdy pěknějšího chlapíka než toto Omikron? Pohleďte jen na toto Tau! Zkrátka, nic se nehodí pro opravdový sensační list tak jako řečtina. V našem případě jest použití tohoto citátu nejjasnější věcí na světě. Vybafněte tuto větu s důkladným zaklením jako ultimatum na ničemného zabedněnce, který nebyl s to porozuměti ani vaší prosté angličtině ve vyprávění o kosti z kuřete. To již pochopí a nechá vás na pokoji, tím můžete býti jista.«

To jsou všechna ponaučení, jež mi pan B... mohl dáti o předmětné otázce, cítila jsem však, že zcela postačí. Byla jsem konečně schopna napsati pravý blackwoodský článek a rozhodla jsem se hned to zkusiti. Když se pan B... se mnou loučil, nabídl mi, že koupí můj článek, až bude napsán; ježto mi však mohl nabídnouti pouze padesát guineí za arch, domnívala jsem se, že bude lépe, nechám-li jej naší společnosti, než abych jej obětovala za tak bídnou cenu. Přes svou lakotnou povahu projevoval onen pán svou úctu ke mně ve všem ostatním a choval se ke mně s největší zdvořilostí. Jeho slova na rozloučenou se mi hluboko vryla do srdce a doufám, že jich budu vždy s vděčností vzpomínati.

»Má drahá slečno Zenobie,« pravil se slzami v očích, »mohu učiniti ještě něco ve prospěch vašeho chvályhodného podniku? Počkejte! Je velmi možné, že nebudete moci tak brzy, jak by bylo vhodno, se — se — se utopiti, nebo — zadusiti kostí z kuřete, nebo se oběsiti — nebo býti pokousána, nebo, — ale počkejte! Právě si vzpomínám, že máme na dvoře párek nádherných bulldogů, — znamenitých chlapíků, ujišťuji vás, — divokých, zkrátka se všemi takovými vlastnostmi. Zrovna to nejlepší pro váš výdělek; ti vás sežerou s karnýrky i se vším, ani ne za pět minut (zde jsou mé hodinky). A pak, považte tu sensaci! Hej! Povídám! Tome! Petře! Dicku! Vy darebáci! Odvažte ty —« ježto jsem však měla opravdu velmi na spěch, a nemohla jsem již ani chvilku počkati, musela jsem k své lítosti uspíšiti svůj odchod a ihned jsem se tedy rozloučila — snad poněkud kvapněji, přiznávám, než jak by to dobré chování jinak dovolovalo.

Když jsem opustila pana Blackwooda, bylo mou největší starostí, abych, podle jeho rady, se dostala ihned do nějaké nehody a s tímto úmyslem jsem bloudila celý den po Edinburghu, vyhledávajíc zoufalá dobrodružství, — dobrodružství, jež by se vyrovnala síle pocitů a byla vhodná pro celkový ráz článku, který jsem chtěla napsati. Na této potulce mně doprovázel můj černošský

sluha Pompey a můj psík Diana, kterého jsem si přivezla s Philadelphie. Než teprve pozdě odpoledne se mi můj podnik zcela zdařil. Přihodila se důležitá událost, jejíž výsledkem jest následující blackwoodský článek v heterogením tónu.

OSUD.

Jaká náhoda vás, dobrá dámo,
takto oloupila?

Comus.

ylo klidné, tiché odpoledne, když jsem se procházela božským městem Edinou. Zmatek a hluk v ulicích byl strašlivý. Muži mluvili, ženy křičely, děti výskaly, vepři chrochtali, vozy rachotily, býci řvali, krávy bučely, koně řehtali, kočky mňoukaly, psi tančili. Tančili! Bylo by to možno? Bohužel, pomyslila jsem si, mé taneční dny jsou ty tam! Tak je tomu vždy. Jaké množství smutných upomínek, domněnek a úvah probouzí se vždy a ustavičně v mysli genia, genia podléhajícího ustavičnému, věčnému a nepřetržitému, mohlo by se říci trvalému — ano stálému a trvalému — nepříjemnému, mučivému, znepokojujícímu a mohu-li použíti ˋtoho výrazu, velmi rozrušujícímu vlivu jasné, klidné, božské, nebeské, povznášející, zušlechťující a očišťující síly, správně vystiženo záviděníhodné, nejzáviděníhodnější, nejvlídnější,

nejkrásnější, nejrozkošnější, etherické, nejsličnější (mohu-li užíti tak smělého výrazu) věci (odpusť mi něžná čtenářko) na světě; ale já se vždy nechám unésti svými city. Opakuji, jaké množství vzpomínek rozvíří v takové mysli pouhá maličkost. Psi tančili! Já — já nemohu! Dováděli a já plakala. Poskakovali a já hlasitě vzlykala! Dojímavé okolnosti, které musí čtenáře klasiků upamatovati na onu dokonalou passage o vhodnosti věcí na začátku třetího dílu obdivuhodné a úctyhodné čínské novely Jo-Go-Slow.

Měla jsem dva ponížené, ale věrné společníky na své osamělé procházce městem. Dianu svého pudla! Nejsladší stvoření! Množství chlupů zakrývalo její jedno oko a měla modrou stuhu moderně uvázanou kolem krku. Diana byla přes pět palců vysoká, avšak její hlava byla poněkud větší než její tělo a chvost, useknutý velmi krátce, dodával tomuto zajímavému tvoru vzezření zraněné nevinnosti, což ji činilo miláčkem každého.

A Pompey, můj černoch! Sladký Pompey, jak tě kdy budu moci zapomenouti? Zavěsila jsem se do Pompeye. Byl tři stopy vysoký (bývám ráda podrobná) a asi sedmdesát neb snad osmdesát roků stár. Měl křivé nohy a byl obtloustlý. Jeho ústa nemohla by se nazvati malými, aniž jeho uši krátkými. Jeho zuby však byly jako perle a bělmo jeho velkých, plných očí bylo

překrásně bílé. Příroda jej neobdarovala žádnou šíjí a umístila jeho kotníky (jak tomu bývá u této rasy) doprostřed nártu. Byl oblečen nápadně jednoduše. Jeho ústroj pozůstával z devět palců vysokého nákrčníku a skoro nového, hnědého svrchníku, který býval dříve majetkem vysokého, statného a proslulého dra Moneypenny. Byl to dobrý svrchník. Byl dobře střižen. Byl skoro nový. Pompey jej přidržoval oběma rukama, aby se mu v blátě neumazal.

Byly tři osoby v naší společnosti a o dvou jsem se již zmínila. Zbývala třetí. Touto jsem byla já sama. Jsem Signora Psyche Zenobia. N e jsem Suky Snobbs. Moje vystupování jest velitelské. Při oné pamětihodné události, o níž budu vyprávěti, byla jsem oblečena v nachové, atlasové šaty s blankytnou arabskou pláštěnkou. Šat byl zdoben zelenými agrafami a sedmi půvabnými karnýrky. Tak jsem tvořila třetího člena společnosti. Byl to pudl, Pompey a já. Byli jsme tři. Tak prý původně byly pouze tři furie — Melty, Nimy a Hetty — Úvaha, Pamět a Hudba.

Opírajíc se o rámě šlechetného Pompeye a následována v úctyhodné vzdálenosti Dianou kráčela jsem živou, velmi pěknou ulicí nyní opuštěné Ediny. Náhle vynořil se před mým zrakem kostel; obrovská, úctyhodná, gotická kathedrála s vysokou, k obloze se tyčící věží. Jaké šílenství mě po-

sedlo? Proč jsem pokoušela svůj osud? Pojala mě nezkrotná touha vystoupiti na špičatou, závrať vzbuzující věž a odtamtud přehlédnouti obrovský rozsah města. Dvéře kathedrály byly lákavě otevřeny. Můj osud zvítězil. Vstoupila jsem v osudnou, klenutou chodbou. Kde byl tehdá můj strážný anděl? Jsou-li vůbec takoví andělé! Jsou-li! Neblahé slovo! Jaký svět tajemství, významu, pochybnosti a nejistoty jest obsažen v posledních dvou písmenech! Vstoupila jsem v osudnou, klenutou chodbu! Vstoupila jsem a bez pohromy svých oranžových karnýrků prošla jsem portálem a vyšla do předsíně chrámové. Tak prý obrovská řeka Alfred protékala pod mořem neporušena a nesmíšena.

Myslela jsem, že schodiště nebude míti konce. Dokola! Stoupalo dokola a vzhůru, dokola a vzhůru, dokola a vzhůru, až jsem se nemohla ubrániti obavě — a rovněž i rozumný Pompey, o jehož podpůrné rámě jsem se opírala, s důvěrou a dávnou náklonností — až jsem se nemohla ubrániti obavě, zda snad nebyl hořejší konec nepřetržitého, spirálovitého schodiště náhodou nebo snad úmyslně odstraněn. Zastavila jsem se, abych nabrala dechu a mezitím událo se něco tak významného, jak s hlediska morálního, tak i metafysického, že není možno nechati to bez povšimnutí. Zdálo se mi — ne skutečně byla jsem si jista — nemohla jsem se mýliti — nikoliv! Pozorovala jsem

po několik vteřin bedlivě a starostlivě počínání Dianino. Pravím, nemohla jsem se mýliti, Diana cítila krysu! Upozornila jsem na to ihned Pompeye a on — on souhlasil se mnou. Nebylo tudíž déle rozumného důvodu k pochybnosti. Krysa byla vyčenichána a to Dianou. Nebesa! Budu kdy moci zapomenouti mocné rozrušení tohoto okamžiku? Bože, co jsou schopnosti člověka, jimiž se vychloubá? Krysa! Byla tam — to jest, byla někde. Diana vyčenichala krysu. Já, já jsem nemohla! Tak prý pruská Isis má pro některé lidi sladkou a silnou vůni a pro jiné jest úplně bez vůně.

Konečně jsme schodiště zdolali; zbývaly již jen tři neb čtyři schody, dělící nás od vrcholu. Stoupali jsme dále a již jen jediný schod zbýval. Jediný krok! Jediný, maličký, nepatrný krůček! Jak mnoho lidského štěstí či bídy často závisí na takovém maličkém krůčku po velikém schodišti lidského života. Myslela jsem na sebe, pak na Pompeye a konečně na tajemný, nevysvětlitelný osud, jenž námi vládne. Myslela jsem na Pompeye! Bože, myslela jsem i na lásku! Myslela jsem na množství špatných kroků, jež jsem kdy učinila a snad učiním. Rozhodla jsem se býti opatrnější a zdrženlivější. Pustila jsem se rámě Pompeyova a bez jeho pomoci učinila poslední, zbývající krok a vstoupila do zvonice. Můj pudl mě ihned následoval. Jedině Pompey zůstal vzadu. Stála jsem na vrcholu schodiště a po-

bízela jej. Natáhl ke mně ruce a učiniv tak, musil na neštěstí pustiti svůj svrchník. Což bohové nikdy neustanou od svého pronásledování? Upustil svrchnik a šlápl jednou nohou na jeho dlouhý, vláčející se cíp. Zakopnul a upadl; tento následek byl nevyhnutelný. Upadl ku předu a svou proklatou hlavou udeřil mě do — do prsou a srazil mě prudce s sebou na tvrdou, špinavou a odpornou podlahu zvonice. Moje pomsta však byla jistá, okamžitá a úplná. Chopivši ho zuřivě oběma rukama za jeho krátké, černé, kudrnaté, křehké vlasy, vytrhla jsem mu jich spoustu a odhodila je s projevem pohrdání. Zapadly mezi provazy ve zvonici. Pompey vstal a neřekl ani slova. Podíval se na mě žalostně svýma velkýma očima a povzdechl si. Bohové, ten povzdech! Dotkl se mého srdce. A jeho kudrnaté vlasy! Kdybych jich byla mohla dosáhnouti, byla bych je smáčela slzami lítosti. Bohužel však byly nyní daleko z mého dosahu. Jak se zachvívaly mezi lanovím zvonů, představovala jsem si, že jsou živé. Představovala jsem si, že vstávají rozhořčením. Tak prý jávský F l o s A e r i s, vytažen s kořenem, vyráží v nádhernou rostlinu. Domorodci pověsí ji na provázek ke stropu a po léta těší se z její vůně.

Náš spor byl vyřízen a rozhlíželi jsme se nyní po nějakém otvoru, kterým bychom mohli přehlédnouti město Edinu. Nebylo tam oken. Trošek světla vnikajícího do po-

nuré místnosti, pocházel z čtvercového otvoru asi stopu v průměru a ve výšce asi sedmi stop od země. Co však nedokáže pevná vůle opravdového genia? Rozhodla jsem se vyšplhati se k tomuto otvoru. Množství kol, ozubených koleček a jiných tajemně vypadajících přístrojů stálo pod a kolem dokola otvoru a tímto procházela železná tyč stroje. Mezi koly a stěnou, v níž byl onen otvor, bylo sotva místo pro mé tělo a přece jsem odhodlaně a zoufale trvala na svém rozhodnutí. Zavolala jsem Pompeye k sobě. »Vidíš ten otvor, Pompeyi? Chtěla bych se jím podívati. Postav se takto právě pod otvor. A teď podrž takto ruku, abych na ni mohla vystoupiti. Tak a nyní druhou a s její pomocí dostanu se na tvá ramena.«

Učinil vše, jak jsem si přála a já vystoupivši na jeho ramena jsem objevila, že mohu otvorem lehce provléci svou hlavu a krk. Vyhlídka byla ohromná. Nic nemohlo býti velkolepějšího. Pozastavila jsem se jen na chvilku, abych napomenula Dianu, aby se chovala slušně a ujistila Pompeye, že budu uznalá a že se budu snažiti býti co možná lehkou na jeho ramenech. Řekla jsem mu, že budu lehká a měkká ossi tender que beefsteak. Učinivši takto po spravedlnosti svým věrným druhům, oddala jsem se s velikou chutí a nadšením požitku z překrásné vyhlídky, jež se prostírala před mým zrakem.

O tom však nebudu obšírně vykládati. Nebudu popisovati město Edinburgh. Každý jistě viděl Edinburgh. Každý jistě navštívil Edinburgh, klassickou Edinu. Omezím se pouze na důležité podrobnosti své vlastní žalostné příhody. Uspokojivši poněkud svoji zvědavost o rozsahu, poloze a vzhledu města, měla jsem dost času prohlížeti kostel a jemnou architekturu věže. Zpozorovala jsem, že vyhlídka, kterou jsem prostrčila hlavu byl otvor v ciferníku obrovských hodin, který musil z ulice vypadati jako velká klíčová díra, taková jakou vidíme na ciferníku francouzských hodinek. Byla nepochybně k tomu účelu, aby ten, jenž opatroval hodiny mohl jí prostrčiti ruku a napraviti z vnitřku, v případě potřeby, ručičky hodin. Povšimla jsem si též k svému údivu nesmírné velikosti těchto ručiček, z nichž delší byla dobře deset stop dlouhá a v nejširší části osm až devět palců široká. Byly zřejmě zhotoveny z důkladné oceli a jejich hrany zdály se ostré. Povšimnuvši si těchto i jiných podrobností upjala jsem opět zrak na stkvělou vyhlídku pode mnou a pohroužila jsem se brzo v rozjímání.

Po několika minutách byla jsem z něho vyrušena hlasem Pompey-ovým, který oznamoval, že to již déle nemůže vydržeti a žádal, abych byla tak laskava a sestoupila dolů. To bylo přílišné; a také jsem mu to obšírně vyložila. Odpověděl se zřejmým neporozuměním mému náhledu na tuto věc.

Rozhněvala jsem se proto a řekla mu jasnými slovy, že je pošetilec, že spáchal i g n o r a m u s e-c l e n c h-e y e, že jeho představy jsou i n s om m a r y B o v i s, a jeho slova jen o trochu lepší než e n n e m y w e r r y b o r r e m. Zdálo se, že se tím spokojil a já jsem se znovu pohřížila do svých úvah.

Mohlo to býti asi půl hodiny po této hádce, když, jsouc hluboce zaujata božským pohledem pode mnou, náhle jsem ucítila vzadu na krku jemný dotek čehosi velmi studeného. Není ani třeba podotýkati, že jsem se hrozně polekala. Věděla jsem, že Pompey stál pode mnou a že Diana seděla — na můj výslovný rozkaz – v nejzazším koutě zvonice. Co by to mohlo býti? Ó hrůza, příliš brzo jsem to objevila! Otočivši zvolna hlavu ke straně, zahlédla jsem ke své strašlivé hrůze, že obrovská, třpytící se a jako turecká šavle prohnutá, minutová ručička, hodin sestoupila ve svém hodinovém oběhu až k mé šiji. Pokusila jsem se ihned prostrčiti hlavu zpět, bylo však již pozdě. Nebylo již možnosti dostati hlavu z otvoru této strašlivé léčky, v níž byla tak dokonale chycena a jež se zužovala s rychlostí příliš hrůznou než aby bylo lze ji pochopiti. Není možno představiti si muka tohoto okamžiku. Zdvihla jsem ruce a pokoušela se vší silou posunouti těžkou, železnou tyč. Mohla jsem se stejným úspěchem pokoušeti se zdvihnouti kathedrálu samu. Stále dolů a dolů sestupovala blíže a blíže. Vzkřikla jsem na Pompeye

o pomoc, ten však prohlásil, že jsem jej urazila, nazvavši ho nevědomým, starým šilhounem. Zavolala jsem na Dianu, ta však zaštěkala »haf, haf, haf« a že prý jsem jí přikázala, aby se za žádnou cenu nehýbala z kouta. Tak jsem nemohla očekávati pomoci od svých druhů.

Mezitím neúprosná, strašlivá Kosa Času (nyní teprve jsem pochopila doslovný smysl tohoto klassického rčení) se nezastavila, ba ani nebylo pravděpodobné, že by se zastavila na své dráze. Postupovala stále níže a níže. Již zabořila své ostří na celý palec do mého masa a mé pocity stávaly se nejasnými a zmatenými. Představovala jsem si jednu chvíli, že jsem s důstojným dr. Moneypennyem ve Philadelphii, pak zase v obývacím pokoji pana Blackwooda, přijímajíc jeho cenné rady. Poté opět sladké vzpomínky na dřívější časy naplnily mou duši a uvažovala jsem o šťastných časech, kdy svět nebyl dosud úplnou pouští a Pompey tak krutým.

Tikání stroje mě bavilo. Pravím bavilo mě, neboť mé pocity hraničily nyní s úplným štěstím a nejnepatrnější věci způsobovaly mi rozkoš. Ustavičné tik-tak, tik-tak, tik-tak hodin bylo nejmelodičtější hudbou mému sluchu a připomnělo mi dokonce pěkná kázání dra Ollapoda. A pak ty veliké číslice na ciferníku; jak inteligentně a rozumně vypadaly! Náhle počaly tančiti mazurku a myslím, že číslice pět mě svým vý-

konem nejvíce uspokojovala. Byla zřejmě dámou dobrého vychování. Žádné vychloubačství a nic hrubého nebylo v jejich pohybech. Tančila obdivuhodně pirouette, kroužíc na svém hrotu. Chtěla jsem jí podati židli, neboť se mi zdálo, že jest unavena námahou a teprve v tomto okamžiku jsem si opět plně uvědomila svou žalostnou situaci. Skutečně žalostnou! Ručička zabořila se již na dva palce do mé šije. Byla jsem vyburcována pocitem strašlivé bolesti. Modlila jsem se za smrt a v mukách tohoto okamžiku nemohla jsem se ubrániti, abych si neopakovala vybrané verše básníka Miguela De Cervantes-e.

Vanny Buren, tan escondida
Query no te senty venny
Pork and pleasure, delly morry
Nommy, tonny, darry, widdy!

Nyní však zmocnila se mne nová hrůza, taková, jež by dostatečně pobouřila i nejsilnější nervy. Mé oči pod strašným tlakem stroje počaly vystupovati z důlků. Mezitím, co jsem přemýšlela, co bych si asi počala bez nich, vypadlo jedno skutečně z mé hlavy a kutálejíc se dolů po strmé stěně věže zapadlo do okapu, který se táhnul podél budovy. Ztráta oka nebyla ani taková, jako drzý pohled osamostatnění se a pohrdání, s nímž si mě měřilo, když se ocitlo venku. Tam leželo v okapu, právě před mým nosem a pohled jeho byl by směšný, kdyby nebyl býval odporný. Takové mrkání a mžikání

nebylo dosud nikdy před tím viděno. Toto chování mého oka v okapu bylo nejen popuzující, vzhledem k oné očividné drzosti a hanebné nevděčnosti, nýbrž i nesmírně nepohodlné, vzhledem k sympatii, jež vždy existuje mezi dvěma očima téže hlavy třeba i daleko od sebe. Chtíc nechtíc musila jsem mrkati a mžikati souhlasně s onou ničemnou věcí, jež ležela právě před mým nosem. Konečně byla jsem však vysvobozena, když i druhé moje oko vypadlo. V pádu zachovalo tentýž směr (snad to bylo smluvené spiknutí) jako jeho druh. Obě se společně vykutálela z okapu a já jsem byla opravdu velmi šťastna, že jsem se jich zbavila.

Ručička pohroužila se již čtyři a půl palce do mé šíje a zbývalo přeseknouti již jen malý kousek kůže. Měla jsem pocit dokonalého štěstí, neboť jsem cítila, že nanejvýše v několika minutách budu vysvobozena ze své nepříjemné situace. V tomto očekávání jsem skutečně nebyla zklamána. Přesně dvacetpět minut po páté odpoledne obrovská minutová ručička postoupila na své strašlivé dráze dostatečně daleko, aby přeťala maličký zbytek mého krku. Nepocítila jsem lítosti, vidouc hlavu, jež mi způsobila tolik nesnází, jak se konečně nadobro odloučila od těla. Kutálela se nejprve po stěně věže, pak spočinula na několik vteřin v okapu a konečně vrhla se právě doprostřed ulice.

Poctivě přiznám, že moje pocity byly nyní velmi zvláštní, ba velmi záhadné, nejvýše spletité a nepochopitelné. Mé smysly byly současně zde i tam. S hlavou jsem si v jedné chvíli představovala, že já — hlava — jsem skutečná Signora Psyche Zenobia, v jiné opět jsem byla přesvědčena, že jedině já — tělo — jsem byla tou pravou totožností. Abych si učinila jasný pojem o této věci, sáhla jsem do kapsy pro svou tabatěrku. Když jsem ji však vytáhla a pokusila se obvyklým způsobem použíti špetky jejího příjemného obsahu, okamžitě jsem si uvědomila svůj podivný nedostatek a hodila krabičku dolů své hlavě. Vzala špetku s velkým uspokojením a usmála se na mne v uznání. Krátce na to pronesla ke mně řeč, kterou jsem bez uší mohla slyšeti jen velmi nezřetelně. Pochytila jsem však dosti, abych pochopila, že byla udivena nad mým přáním zůstati na živu za takovýchto okolností. V závěrečných větách citovala vznešená slova Ariostova:

De pover hommy che non sera corty
And have a combat tenty erry morty;

přirovnávajíc mě tak k hrdinovi, který nezpozorovav v ohni bitvy, že jest mrtev, pokračoval s nezmarnou udatností v zápase. Nebylo již ničeho, co by mi bránilo v sestupu ze svého povýšení i učinila jsem tak. Nepodařilo se mi dosud vypátrati, co spatřil Pompey tak velmi podivného na mém vzezření. Otevřel ústa od ucha k uchu a zavřel

obě oči, jakoby se pokoušel rozlousknouti ořech mezi jejich víčky. Konečně odhodiv svrchník, učinil jediný skok ke schodišti a zmizel. Mrštila jsem za ničemou tato vášnivá slova Demosthenova:

> Andreji O. Phlegethone, ty skutečně
> spěcháš, abys prchl . . .

a poté obrátila se k miláčku svého srdce, jednooké, huňaté Dianě. Hrůza, jaký strašný pohled naskytl se mému zraku! Byla to krysa, kterou jsem spatřila zalézati do své díry? Jsou toto ohlodané kosti mého malého andílka, který byl krutě pohlcen tímto netvorem? Bohové! A co vidím? Je to, co vidím půvabně, melancholicky seděti v koutě odloučená duše, stín, duch mého milovaného štěněte? Slyšte, neboť mluví a to — nebesa — v Schillerově jazyku:

> Nut stubby duk, so stubby dun
> Duk she! duk she!

Bože, a nejsou její slova příliš pravdivá?

> A umřela-li jsem, umřela jsem aspoň
> pro tebe, pro tebe.

Sladké stvoření! Také ona se pro mne obětovala.

Bez psa, bez sluhy, bez hlavy, co nyní zbývá nešťastné Signoře Psyche Zenobia? Bohužel nic! Jsem hotova.

ĎÁBEL VE ZVONICI.

Kolik jest hodin ?

Staré rčení.

šeobecně každý ví, že nejlepší místo na světě jest — nebo bohužel bylo — hollandské městečko Vondervotteimittis a přece, poněvadž leží vzdáleno všech hlavních cest, jsouc v poněkud podivné poloze, bude mezi mými čtenáři asi velmi málo těch, kdož je kdy navštívili. Pročež bude jen vhodno, podám-li o něm nějaké vysvětlení ve prospěch těch, kteří je neviděli. Jest to vskutku tím více nutné, poněvadž, v naději, že vzbudím veřejnou sympatii k jeho obyvatelům, hodlám zde vylíčiti nešťastnou příhodu, jež se tam nedávno udála. Nikdo, kdo mě zná, nebude pochybovati, že povinnost, kterou jsem takto sám na se vzal, bude splněna podle mých nejlepších schopností, s onou neúprosnou nestranností, obezřetným vyšetřením fakt a pečlivým porovnáním svědectví, jež mají vždy

vyznačovati toho, kdo chce býti nazýván historikem.

Pomocí mincí, rukopisů a nápisů jest mi možno s určitostí tvrditi, že městečko Vondervotteimittis existovalo od počátku přesně v témž stavu, který si dodnes uchovalo. O datu jeho původu však, bohužel, mohu mluviti jen s jistým druhem neurčité jistoty, jíž se občas musí spokojiti mathematikové při jistých algebraických formulkách. Toto datum, abych tak řekl, vzhledem k jeho nesmírné starožitnosti, nemůže býti nižší než jakýkoliv letopočet vůbec zjistitelný.

Ohledně původu jména Vondervotteimittis, přiznávám sám s politováním, jsem rovněž v rozpacích. Z množství dohadů o této delikátní otázce — některých důvtipných, některých učených a jiných dostatečně jim odporujících — nemohu vybrati žádnou, jež by mohla býti považována za uspokojující. Snad názor Grogswiggův — skoro totožný s Kroutaplentteyovým — zasluhuje přednosti. Zní: Vondervotteimittis — Vonder, lege Donder — Votteimittis, quasi und Bleitziz — Bleitziz obsol: pro Blitzen. Toto odvození, abych řekl pravdu, jest podporováno ještě několika stopami elektrického fluida, patrnými na štítu zvonice městské radnice. Nechci však se činiti směrodatným ve věci takové důležitosti a musím odkázati čtenáře žádostivého informace na Dundergutzovy:

Oratiunculae de Rebus Praeter Veteris. Viz též Blunderbuzzard: De Derivationibus, st. 27-5010, Folio, vydání gotikou, červeným a černým písmem, rovněž postranní poznámky v autografu Stuffundpuffově s vysvětlivkami Gruntundguzzellovými.

Vzdor temnu, jež takto zahaluje datum založení Vondervotteimittis a původ jeho jména, nemůže býti pochybnosti, jak jsem již dříve řekl, že ode dávna bylo takové, jaké je nalézáme v této době. Nejstarší muž v městečku, nemůže se upamatovati ani na sebe menší rozdíl ve vzhledu kterékoliv části města, a dokonce jen zmínka o takové možnosti jest pokládána za urážku. Městečko jest položeno v dokonale kruhovitém údolí asi čtvrt míle v obvodu a úplně obklíčeno nízkými pahorky, přes jichž vrcholky se obyvatelé městečka nikdy ještě neodvážili. Jako pádný důvod toho udávají, že nevěří, že vůbec něco existuje na druhé straně.

Kolem dokola údolí (jež jest úplná rovina, celičká vydlážděná krycími taškami) táhne se nepřetržitá řada šedesáti malých domků. Tyto přistaveny jsouce k pahorkům, musí ovšem zírati do středu planiny, která jest přesně šedesát yardů od vchodu každého obydlí. Každý domek má v předu malou zahrádku s kruhovitou cestičkou, slunečními hodinami a dvacetičtyřmi kapustami. Domky samy jsou úplně stejné, takže jeden nemůže býti na žádný způsob rozeznán od

druhého. Vzhledem k nesmírnému jejich stáří, jest styl jejich architektury poněkud podivný, což však jim nijak neubírá malebnosti. Stavěny jsou z tvrdých, malých, červených cihel s černými konci, takže stěny vypadají jako obrovská šachovnice. Štíty jsou obráceny ku předu a nad hlavním vchodem a okapy jsou lomenice, velké jako ostatek domu. Okna jsou uzoučká a hluboká s velmi maličkými tabulemi a obrovskými rámy. Na střeše jest veliké množství tašek s vroubkovanými okraji. Celá dřevěná část domků jest tmavé barvy a hojně vyřezávána s nepatrnou jen obměnou vzorku, neboť řezbáři vondervotteimittští již od nepamětna nebyli s to vyřezávati více než dva předměty — hodiny a kapusty. Za to však tyto vyřezávají neobyčejně dovedně a s pozoruhodnou důmyslností umísťují je všude, kde jen najdou místo pro dláto.

Domky jsou právě tak stejné uvnitř jako z venčí a všechen nábytek jest zhotoven dle jediného plánu. Podlahy jsou z čtverhranných tašek, židle a stoly z tmavého dřeva s tenkými prohnutými nohami, ukončenými jakoby psími pracičkami. Římsy krbů jsou široké a vysoké a na jejich přední straně jsou nejen vyřezávány hodiny a kapusty, ale opravdové hodiny, jež podivně tikají, stojí uprostřed, a po obou stranách, jako jezdci před povozem stojí květináče s kapustou. Mezi každou kapustou a hodinami jest zase malá soška číňana s velkým bři-

chem, v němž jest velký, kulatý otvor, jímž jest viděti ciferník hodinek.

Krby jsou veliké a hluboké s podivnými skřivenými podkladky. Ustavičně v nich hoří oheň, nad nímž jest pověšen obrovský kotel plný vepřového masa a zelí, jejž dobrá hospodyně stále pečlivě opatruje. Je to malá, tlustá, stará paní s modrýma očima a červeným obličejem a nosí velký čepec jako homoli cukru, ozdobený rudými a žlutými stuhami. Její šaty oranžové barvy, ze zpola lněné, zpola vlněné látky, jsou vzadu hojně sbírány a mají velmi krátký živůtek. Sukně jest rovněž velmi krátká, nesahajíc jí ani do polovičky nohou. Tyto jsou poněkud tlusté, tak jako její kotníky, ale zakrývá je pěknými, zelenými punčochami. Její střevíce z růžové kůže jsou upevněny kokardou ze žlutých stužek, jež jest nabrána tak, aby tvořila podobu kapusty. V levé ruce drží malé, těžké, hollandské hodinky, v pravé třímá měchačku na vepřové se zelím. U ní stojí velká, tříbarevná kočka, jíž hoši v čtveráctví upevnili na ocas pozlacený malý budíček.

Hoši — všichni tři — jsou v zahradě a pozorují vepře. Jsou všichni dvě stopy velcí. Mají třírohé klobouky se zdviženou střechou, tmavorudé kazajky, dosahující až k jejich stehnům, jelenicové pokolenice, červené, vlněné punčochy, těžké boty s velkými, stříbrnými sponami a dlouhé svrchní kabáty s velkými perleťovými knoflíky.

Každý má dýmku v ústech a malé baňaté hodinky v pravé ruce. Zabafá a rozhlédne se, rozhlédne se a zabafá. Vepř, který jest tlustý a líný, jest zaměstnán sbíráním ojedinělých listů, jež padají s kapusty a chvilkama kopne do zadu do pozlaceného budíka, který ti uličníci rovněž přivázali na jeho ocas, aby vypadal právě tak sličně jako kočka.

U dveří domu sedí v kožené lenošce s vysokým opěradlem s prohnutými nohami, ukončenými jakoby psími pracičkami, takovými jako u stolu, sám starý pán domu. Je to neobyčejně tlusťoučký, malý, starý pán s velkýma, kulatýma očima a tlustou, dvojitou bradou. Má šat podobný jako hoši a není třeba více o něm mluviti. Jediný rozdíl mezi nimi je, že jeho dýmka jest poněkud větší než jejich a že umí dělati více kouře. Jako oni i on má hodinky, avšak nosí je v kapse. Abych řekl pravdu, pozoruje něco daleko důležitějšího nežli hodinky a co to je, ihned vysvětlím. Sedí s pravou nohou přeloženou přes levou a s vážnou tváří a pevným úmyslem upírá alespoň jedno oko na jakýsi pozoruhodný předmět ve středu náměstí. Tento předmět jest umístěn na věži radnice. Městští radní jsou všichni malí, kulatí, tuční, inteligentní muži s velkýma kulatýma očima a tlustou bradou, mají kabáty mnohem delší a přesky u střevíců mnohem větší než obyčejní obyvatelé Vondervotteimittis. Po dobu mého pobytu v městečku

měli několik zvláštních schůzí a odhlasovali tři důležitá rozhodnutí:

»Že jest naprosto nesprávným měniti starý, dobrý běh událostí;

»Že není nic snesitelného mimo Vondervotteimittis;

»A že se budeme držeti svých hodin a kapusty«.

Nad zasedací síní radnice je věž a ve věži zvonice, kde jest a od nepamětna byla chlouba a podiv osady: — veliké hodiny městečka Vondervotteimittis —. A toto jest předmět, k němuž se obracejí oči starých pánů, kteří sedí v kožených lenoškách.

Veliké hodiny mají sedm ciferníků, každý na jedné ze sedmi stěn věže, tak aby byl pohodlně viděti ze všech obydlí. Ciferníky jsou veliké, bílé a jejich ručičky těžké, černé. Městečko má i zvoníka, jehož jedinou povinností jest starati se o hodiny; tato povinnost však je nejdokonalejší sinekurou, neboť hodiny vondervotteimittské neměly doposud nikdy žádné poruchy. Až do nedávné doby pouhý předpoklad něčeho takového byl považován za kacířství. Od šedého dávnověku, pokud jest záznam v archivech, byly hodiny pravidelně odbíjeny velkým zvonem. A rovněž tak odbíjely i ostatní hodiny a hodinky v městečku. Nikdy, nikde nebyl čas tak správně udržován. Jakmile veliké tlukadlo, uznalo za vhodno hlásiti »dvanáct hodin!« všichni jeho poslušní následovníci otevřely současně svá

hrdla a odpovídaly echem. Zkrátka, bodří měšťané byli milovníky svého kyselého zelí a pyšní na své hodiny.

Všichni lidé, kteří drží sinekury, jsou více méně ve vážnosti, a poněvadž zvoník vondervotteimittský drží nejdokonalejší sinekuru, je také nejváženějším člověkem na světě. Jest nejvyšším hodnostářem městečka a i sami vepři dívají se na něj s pocitem úcty. Jeho šosatý kabát jest daleko delší, jeho dýmka, přesky u střevíců, oči i bříško nepoměrně větší než ostatních starých pánů v osadě; a jeho brada má nejen dvojí, nýbrž trojí podbradek.

Vylíčil jsem nyní šťastný stav městečka Vondervotteimittis; jaká škoda, že tak pěkný obrázek netrvá věčně!

Nejmoudřejší osadníci již ode dávna říkávali, že nic dobrého nemůže přijíti přes pahorky; a skutečně zdálo se, že tato slova měla v sobě cosi věšteckého. Bylo to předevčírem právě pět minut před dvanáctou, když na východě na vrcholku pahorků objevil se podivný předmět. Takováto událost ovšem vzbudila všeobecnou pozornost a každičký starý pán, který seděl v kožené lenošce, obrátil jedno oko plné zděšení k tomuto zjevu, neodvraceje ovšem druhého od hodin na věži.

Když bylo za tři minuty dvanáct, ukázalo se, že směšný předmět jest velmi drobný, cize vypadající mladý muž. Sestupoval velmi rychle s pahorků, takže si jej každý brzo

mohl zevrubně prohlédnouti. Byl skutečně nejnastrojenější osůbkou, jež byla kdy viděna ve Vondervotteimittis. Jeho tvář byla tmavé, skořicové barvy, měl dlouhý zahnutý nos, oči jako hrášky, široká ústa a krásné zuby, které, zdálo se, horlivě ukazoval, šklebě se od ucha k uchu. Nic jiného z jeho obličeje nebylo viděti pro vousy a kníry. Hlavu měl nepokrytou a jeho vlas byl vkusně upraven v pappiloty. Měl těsně přiléhající frak (z jehož jedné kapsy vyčníval veliký kus bílého kapesníku), černé, kašmírové, krátké kalhoty, černé punčochy, nemotorně vypadající střevíce s velikými kokardami z černých satinových stužek. Pod jednou paží nesl veliký chapeau-de-bras a pod druhou housle, skoro pětkrát tak veliké jako on sám. V levé ruce držel zlatou tabatěrku, z níž, jak poskakoval dolů s pahorků, dělaje při tom různé, fantastické kroky, ustavičně šňupal s vzezřením dokonalé spokojenosti. Pozdrav Pán Bůh, to bylo něco pro počestné občany vondervotteimittské!

Abych se vyjádřil jasně, měl drzou a zlomyslnou tvář přes to, že ustavičně cenil zuby; když doskákal až do městečka, vzbuzovaly nemotorné jeho střevíce nemalé podezření a mnohý z občanů, který jej ten den spatřil, byl by dal nevím co, aby mohl nakouknouti pod bílý, kambrijský kapesník, který tak vyzývavě visel z kapsy jeho šosatého kabátu. Co však vzbudilo největší a

oprávněné rozhořčení, bylo, že ten ničemník, ať tančil fandango, či kroužil sem a tam, neměl vůbec ani sebe menší potuchy o udržování tempa v kroku.

Bodří měšťané měli však sotva možnost, aby zúplna otevřeli oči, když právě půl minuty před dvanáctou vpadl ten darebák přímo do jejich středu; poskočil v chassez sem, v balancez tam, a potom po pirouette a pas-de zéphyr jako holub zaletěl přímo do zvonice městské radnice, kde seděl udivený zvoník a důstojně pokuřoval. Maličký cizinec uchopil jej okamžitě za nos, zakýval jím, zatahal za něj, narazil mu svůj velký chapeau-de-bras na hlavu, srazil jej dolů přes jeho oči a ústa, a poté pozvednuv obrovské své housle, tak dlouho a důkladně ho jimi tloukl, že se zdálo — ježto zvoník byl tak tlustý a housle duté — jakoby celý regiment kontrabasových bubeníků bubnoval ďábelské čepobití ve zvonici věže vondervotteimittské.

Není známo, k jakému zoufalému činu pomsty by byl tento neodůvodněný útok měšťany dohnal, nebýti důležitého fakta, že scházelo již jen půl vteřiny do dvanácti. Zvon již již měl začít odbíjet, a bylo absolutně a svrchovaně důležité, aby se každý dobře díval na své hodinky. Bylo nicméně patrno, že právě v tomto okamžiku činil cizinec s hodinami něco, čeho se neměl opovážiti.

Poněvadž však právě začaly hodiny odbíjeti, neměl nikdo času pozorovati jeho počínání, neboť musili všichni počítati hodiny, jak je zvon odbíjel.

»Jedna!« zazněl zvon.

»Jedna!« opakoval každý starý pán, sedící v koženém křesle ve Vondervotteimittis.

»Jedna!« ozvaly se též jeho hodinky.

»Jedna!« opakovaly hodinky jeho paní.

»Jedna!« ozvaly se hodinky hochů a malý pozlacený budík na ocase kočky a vepře.

»Dvě!« pokračoval velký zvon a »Dvě!« ozvaly se všechny opakovačky.

»Tři! Čtyři! Pět! Šest! Sedm! Osm! Devět! Deset!« odbíjel zvon.

»Tři! Čtyři! Pět! Šest! Sedm! Osm! Devět! Deset!« odpověděly ostatní.

»Jedenáct!« hlásal veliký.

»Jedenáct!« souhlasily maličké.

»Dvanáct!« oznamoval zvon.

»Dvanáct!« odpovídaly ostatní, dokonale spokojeny — umlkajíce.

»A dvanáct jest!« pravili všichni staří páni, schovávajíce hodinky. Avšak velký zvon dosud neskončil.

»Třináct!« zazněl.

»Ďábel!« vydechli staří páni, zblednuvše, upustili své dýmky a spustili své pravé nohy s levých kolenou.

»Ďábel!« sténali. »Třináct! Třináct!! Můj Bože, je třináct hodin!!«

Proč se pokoušeti o vylíčení strašlivé scény, jež následovala. Celý Vondervottei-

mittis octl se ve stavu žalostného vzbouření.

»Co bude s mým žaludkem?«, řvali všichni hoši, »když jsem po celou tu hodinu byl hladov!«

»Co bude s mým zelím?«, křičely hospodyně. »Musí již býti za tu hodinu na hadry!«

»Co s mojí dýmkou?« zaklínali se staří páni Donder a Blitzen. »Musí již být vyhaslá za tu hodinu!«

Naplnili je poznovu ve velké zlosti a klesnuvše zpět do svých lenošek, bafali tak rychle a tak zuřivě, že celé údolí naplnilo se okamžitě neproniknutelným kouřem.

Mezitím všechny kapusty zčervenaly v tváři a zdálo se, že starý ďábel posedl vše, co jen mělo tvar hodin. Hodiny vyřezávané na nábytku počaly tančiti jako začarované, zatím co ty stojící na krbu sotva se mohly udržeti zuřivostí, odbíjejíce ustavičně třináct a jejich kývadlo poskakovalo a vrtělo se, že to byla skutečně hrozná podívaná. Nejhorší však ze všeho — ani kočky ani vepři nemohli déle snésti chování malých budíků, přivázaných jim k ocasům a vzpírajíce se pobíhali s místa na místo, škrábali, hrabali, kvičeli, vřeštěli, mňoukaly, křičeli, skákaly lidem do tváří, lezli jim pod sukně a působili nejstrašnější hluk a zmatek, jaký si vůbec rozumný člověk může představiti. A k dovršení vší té hrůzy ten ničemný darebák ve

zvonici vedl svou ze všech sil. Občas bylo možno ničemu zahlédnouti skrz kouř. Seděl ve zvonici na zvoníkovi, který ležel natažen na zádech, v zubech držel provaz zvonu a škubaje hlavou, působil takový lomoz, že mi ještě teď při pomyšlení na to zní v uších. Na jeho klíně ležely obrovské housle, na něž ten bídák brnkal oběma rukama bez tempa a tónu a příšernou kočičinou hrál »Judy O' Flannagan a Paddy O'Raferty«.

Když se tak vše ve zlé obrátilo, opustil jsem v rozhorlení městečko a dovolávám se nyní pomoci všech milovníků správného času a dobrého zelí. Vypravme se společně do Vondervotteimittis a obnovme starý pořádek, vypudivše maličkého cizince z věže.

BON-BON.

Quand un bon vin meuble mon estomac,
Je suis plus savant que Balzac,
Plus sage que Pibrac;
Mon bras seul faisant l'attaque
De la nation Cosaque,
La mettroit au sac;
De Charon je passerois le lac
En dormant dans son bac;
J'irois au fier Eac,
Sans que mon coeur fit tic ni tac.
Présenter du tabac.

Francouzský Vaudeville.

tec Pierre Bon-Bon byl restaurateur neobyčejných vlastností. To se nikdo asi neodvážil popírati, kdo za vlády — — navštěvoval kavárničku v postranní uličce, Le Febvre v Rouenu. Že Pierre Bon-Bon byl v stejné míře zběhlý v soudobé filosofii lze, jak myslím ještě méně popírati. Jeho pâtés à la fois byly jistě bezvadné; ale které pero může spravedlive oceniti jeho essaye sur la nature; jeho myšlenky sur l' âme, jeho pozorování sur l' esprit? Byly-li jeho omelettes, — byly-li jeho fricandeaux nedocenitelné, který littérateur oněch dnů nebyl by dal dvakráte tolik za jedinou

»Myšlenku de Bon-Bon« než za všechnu veteš všech »Myšlenek« všech ostatních učenců? Bon-Bon prošťáral knihovny, které nikdo jiný neprošťáral, pročetl více, než by si kdo vůbec mohl představiti, že lze přečísti, rozuměl více, než by si kdo mohl představiti, že lze rozuměti, a ačkoliv za jeho rozkvětu nechybělo v Rouenu autorů, kteří tvrdili, že »jeho dicta nepředčila ryzost Akademie ani hloubku Lycea«; ačkoliv, rozumějte mi dobře, jeho naukám nebylo všeobecně rozuměno, nevyplývá z toho nikterak, že byly těžce pochopitelné. Myslím, že právě jejich samozřejmost svedla mnohé k tomu, že je pokládali za temné. Tomuto Bon-Bonovi, — ale nešiřme se o tom déle, — tomuto Bon-Bonovi i Kant sám vděčí hlavně za svou metafysiku. Nebyl vskutku ani Platonikem, ani, přesně vzato, Aristotelovcem, ani nemrhal, jako moderní Leibnitz, ony cenné hodiny, které možno použíti k vynálezu nějakého fricassée, neb facilí gradu, k analyse nějakého jevu v lehkovážném pokusu smířiti tvrdošíjné oleje a vody mravní diskuse. Naprosto nikoli. Bon-Bon byl Ionik, Bon-Bon byl právě tak Ital. Usuzoval a priori; usuzoval a posteriori. Jeho myšlenky byly vrozené neb jinaké. Věřil v Jiřího z Trapezuntu; věřil v Bossariona. Bon-Bon byl vášnivý Bon-Bonista.

Mluvil jsem o filosofovi v jeho hodnosti restaurateura. Nechtěl bych však, aby

některý z mých přátel se domníval, že náš hrdina, konaje tyto své zděděné povinnosti, nedovedl plně oceniti jejich vážnost a důležitost. Chyba lávky. Bylo nemožno říci, kterým oborem svého zaměstnání se více pyšnil. Podle jeho mínění síla intelektu je v těsné souvislosti se schopnostmi žaludku. Nechci tvrditi, že se značně rozcházel s naukou Číňanů, kteří se domnívají, že duše má své sídlo v břiše; myslel, že Řekové byli jistě v právu, když užívali téhož slova pro mysl a bránici.*) Tím nechci nikterak obviňovati našeho metafysika z žravosti, neb vysloviti nějaké jiné vážné obvinění v jeho neprospěch. Měl-li Pierre Bon-Bon své slabosti, — a který pak velký muž jich nemá na tisíce? — měl-li tedy, pravím, Pierre Bon-Bon své slabosti, byly to slabosti velmi bezvýznamné, — vskutku jen chyby, které u jiných povah byly často považovány spíše za ctnosti. Pokud jde o jednu z těchto slabůstek, nebyl bych se ji ani dotekl v této povídce, kdyby tak zřejmě nevystupovala v ostrém alto relievo z rovné plochy jeho všeobecné povahy. Nikdy nedovedl propásti příležitosti učiniti obchod. .

Ne snad, že byl lakomý, to nikoli. Nebylo nijak zapotřebí k spokojenosti filosofově, aby to byl obchod v jeho vlastní prospěch. Mohl-li uzavříti nějaký obchod — obchod jakéhokoli druhu, za jakýchkoli podmínek, neb za jakýchkoli okolností, — bylo lze vi-

*) Φρένες.

děti po mnoho týdnů potom vítězný úsměv zářiti na jeho tváři a znalecké mžikání oka, svědčící o jeho bystrosti.

V žádné době by nebylo příliš podivné, kdyby takováto zvláštní povaha, o které jsem se právě zmínil, vzbudila pozornost. Kdyby v době, o níž vypravujeme, nebyla vzbudila pozornost, bylo by to bývalo vskutku cosi velmi podivného. Brzo bylo známo, že při všech podobných příležitostech líší se Bon-Bonův úsměv značně od prostosrdečného šklebu, jímž se smával svým vlastním vtipům, nebo jímž vítával známého. Byly rozšiřovány vzrušující dohady, vyprávělo se o nebezpečných obchodech, které kvapně uzavřel, a jichž pak rozváživ je, litoval, a byly uváděny případy nevysvětlitelných vlastností, neurčitých tuch a nepřirozených sklonů, které zasévá původce všeho zla pro své moudré vlastní účely.

Filosof měl i jiné slabosti, ale ty jsou sotva hodny našeho bedlivého zkoumání. Jest na příklad málo hlubokých lidí, kteří by neměli náklonnosti k sklenici. Je-li tato náklonnost příčinou, neb spíše pádným důkazem takovéto hloubky, jest těžko říci. Bon-Bon, pokud vím, nepovažoval tento předmět za vhodný podrobného zkoumání a já rovněž ne. Hověl-li však náklonnosti tak klasické, nelze proto ještě míti za to, že restaurateur nepřihlížel k intuitivnímu rozdílu, který vždy byl příznačný, jak jeho

essayím, tak i jeho omeletám. Burgundské mělo svou určitou dobu a rýnské mělo své vhodné chvíle. Podle něho měl se Sauterne k Médocu, jako Catullus k Homerovi. Pohrával si syllogismem, když srkal St. Peray a luštil sporné otázky při číši Clos de Vougeot a vyvracel teorie, tekl-li Chambertin potokem. Bylo by bývalo dobře, kdyby tento bystrý smysl pro vhodnost se byl uplatňoval též u jiné jeho malicherné vášně, o níž jsem prve učinil již zmínku, ale tomu tak nebylo. Po pravdě budiž řečeno, že onen rys ducha filosofického Bon-Bona počal na konec nabývati povahu podivné intensity a mysticismu a jevil se silně zabarven diablerií jeho oblíbených německých studií.

Vstoupiti do kavárničky v postranní uličce Le Febvre, neb vstoupiti do svatostánku geniálního muže, bylo v době naší povídky jedno a totéž. Bon-Bon byl geniálním mužem. V Rouenu nebyl sous-cuisinier, který by vám neřekl, že Bon-Bon jest geniálním mužem. I jeho kočka to věděla a v přítomnosti geniálního muže se nikdy neodvážila vrtěti ocasem. I jeho velkému psu byl tento fakt znám; přiblížil-li se jeho pán, projevoval své vědomí inferiority posvátností svého chování schlípenýma ušima a sklesIou spodní čelistí, ne nedůstojnou psa. Jest však též pravda, že mnoho z této obvyklé úcty bylo lze připsati na vrub osobního

zjevu metafysikova. Důstojný zevnějšek, jsem nucen to říci, působí i na zvíře, a přiznám, že mnoho ze zevnějšku restaurateurova bylo vypočítáno tak, aby působilo na obrazotvornost čtvernožců. V ovzduší, obklopujícím tohoto malého velikána (budiž mi dovolen tento dvojsmyslný výraz) bylo cosi majestátního, co pouze tělesný zjev nemůže nikdy vytvořiti. Třeba, že byl Bon-Bon jen tři stopy vysoký a měl směšně malou hlavu, přece nebylo lze hleděti na jeho kulatý břich bez mohutného pocitu, hraničícího téměř s úctou. V jeho rozměrech, jak psi tak i lidé, viděli zajisté důkaz jeho dokonalosti; v jeho ohromnosti vhodné sídlo jeho nesmrtelné duše.

Mohl bych nyní, kdybych chtěl, šíře vylíčiti oděv a jiné pouze vnější znaky našeho metafysika. Mohl bych naznačiti, že vlasy našeho hrdiny byly krátce střiženy, hladce sčesány nad jeho čelem a korunovány kuželovitou flanelovou čepici s třapcem, že jeho hráškově zelená kazajka nebyla podle módy, jakou nosili obyčejní restauratéři za jeho dnů; že rukávy měl poněkud plnější, než panující zvyk dovoloval; že jeho manšety byly ovroubeny, ne jak bylo zvykem v oné barbarské době látkou téže jakosti a barvy jako oděv, nýbrž pestřeji, janovským strakatým sametem, že jeho trepky jasně purpurové a podivuhodné filigránské práce mohly by býti japonským výrobkem, kdyby nebyly s vybraným vku-

sem zašpičatěny v prstech a nebyly zdobeny vázáním a vyšíváním skvělé barvy; že měl kalhoty ze žluté, satinu podobné látky zvané aimable; že jeho blankytně modrý kabát, tvarem podobný županu, s bohatým nachovým vyšíváním splýval mu kavalírsky s ramen, jako ranní mlha; a že jeho tout enemble dal podnět k pozoruhodnému výroku florentské improvisátorky Benevenuty, že »jest těžko říci, zda Pierre Bon-Bon je vskutku rajským ptákem, nebo dokonce rájem dokonalosti«. Mohl bych, pravím, šířiti se o všech těchto věcech, kdybych chtěl, ale neučiním tak: pouze osobní podrobnosti buďtež zůstaveny spisovatelům historických románů, neboť jsou pod důstojnost pravdivé skutečnosti.

Řekl jsem, že »vstoupiti do kavárničky v postranní uličce Le Febvre nebo vstoupiti do svatostánku geniálního muže bylo jedno a totéž«; ale tu jedině geniální muž mohl správně oceniti význam svatostánku. Vývěsní štít z velkého foliového svazku se houpal nad vchodem. Po jedné straně svazku byla vymalována láhev, po druhé paté. Na hřbetě stálo velkými písmeny »Oeuvres de Bon-Bon«. Tak bylo jemně naznačeno dvojí zaměstnání majitele.

Po překročení prahu objevil se celý vnitřek budovy. Dlouhý, nízký pokoj starobylé výstavby byl vše, co kavárna poskytovala. V jednom rohu stála metafysikova postel. Uspořádání záclon a nebesa à la Grecque

dodávaly jí jak klasický vzhled, tak i dojem pohodlí. V úhlopříčně protilehlém rohu bylo viděti v rodinném souladu kuchyňské nářadí a bibliotéku. Souprava polemik stála klidně na mísníku. Tu ležela várka nejnovější etiky a tam kotel mélanges in duodecimo. Svazky německé morálky stály ruku v ruce s rožněm, vidličku na smažení topinek bylo možno viděti po boku Eusebiově: Plato byl pohodlně uložen v pánvi na smažení, a současné rukopisy byly uloženy na roštu.

Jinak nebylo lze říci, že se kavárna Bon-Bonova lišila příliš od obvyklých hostinců té doby. Veliký krb zíval proti dveřím. Na pravo od krbu vykazovala otevřená kredenc hrůzné řady etiketovaných lahví.

Zde jedné noci, kolem dvanácté hodiny noční, za kruté zimy roku — —, zde Pierre Bon-Bon, poslouchaje chvíli poznámky svých sousedů o jeho zvláštních sklonech, vystrnadil je ze svého domu, zamkl za nimi s kletbou dveře a dopřával si, ne ve smířlivé náladě, pohodlí koženého křesla a tepla z hořících polen.

Bylo to za jedné z těch hrozivých nocí, jež se vyskytují jen jednou neb dvakráte za století. Krutě sněžilo a dům se otřásal do základů pod nárazy větru, který pronikal skulinami zdí a vnikaje zuřivě komínem, potřásal hrůzně záclonami filosofovy postele a rozházel jeho paštikové pánve a papíry. Mohutný foliový štít, který se houpal

venku, vystaven zuřivosti bouře, zlověstně skřípal a vydával ze svých důkladných dubových závěsů žalostné zvuky.

Jak jsem řekl, nebyl metafysik v dobré náladě, když přitáhl svou židli na obvyklé místo u krbu. Toho dne se přihodilo mnoho znepokojujících událostí, jež rozrušily klid jeho úvah. Když se pokusil o oeufs à la Princesse, vyrobil na neštěstí omelettu à la Reine; překocení rendlíku mu zabránilo objeviti jistou etickou zásadu a last not least, zmařil se mu jeden z oněch podivuhodných obchodů, jež bylo mu vždy rozkoší šťastně skoncovati. Přes to, že v duchu zlehčoval tato nevysvětlitelná protivenství, přece jen mísila se v jeho myšlenky nervosní úzkost, kterou zuřivost bouřlivé noci dovede tak dobře vyvolati. Hvízdnutím přivolav blíže k sobě psa, o němž jsme před tím mluvili, usedl zneklidněn na svou židli, bezděčně vrhal ostražitý a neklidný pohled ke vzdáleným koutům pokoje, kde rudé záři ohně se jen částečně zdařilo zdolati neústupné stíny. Dokončiv pozorování, jehož pravý účel snad sám ani dobře nechápal, přitáhl blíže k svému sedadlu stolek pokrytý knihami a papíry a brzo se pohřížil do opravování obsáhlého rukopisu, jenž měl na zítří býti uveřejněn.

Byl takto zaměstnán po několik minut, když náhle v pokoji kňouravý hlas zašeptal: »Já nepospíchám, pane Bon-Bone.«

»Ďábel!« zvolal náš hrdina, vyskočil a překotiv stůl po svém boku, hleděl ustrašeně kolem.

»Zcela správně,« odpověděl klidně hlas.

»Zcela správně! — Co je zcela správně? Jak jsi se sem dostal?« křičel metafysik, když jeho zrak spočinul na čemsi, co leželo nataženo na posteli.

»Povídal jsem,« pravil vetřelec, nedbaje otázek — »povídal jsem, že mám času dost, že věc, pro niž jsem přišel, nijak nechvátá, — zkrátka, že mohu velmi dobře počkati, až skončíte svou studii.«

»Mou studii! vida! jak to víte? Jak jste mohl poznati, že píši studii? Spravedlivý Bože!«

»Brrr!« odpověděla postava řezavým pazvukem, rychle pak vstavši s postele, přikročila jediným krokem k našemu hrdinovi, při čemž se železná svítilna, visící od stropu, prudce odchýlila.

Překvapení nezabránilo filosofovi, aby si bedlivě neprohlédl oděv a zjev cizincův. Obrysy jeho postavy, velmi vyzáblé a neobyčejně vytáhlé, byly přesně patrny pod oděvem z černého sukna, těsně přiléhajícího k jeho kůži; oděv byl přistřižen podle vkusu předešlého století. Tento šat byl zřejmě určen osobě mnohem nižší, než byl jeho nynější vlastník. Kotníky i předloktí mu zůstávaly na několik coulů obnaženy. Avšak pár skvělých přesek na střevících vyvracel dojem svrchované chudoby, vyvolávaný

ostatními částmi jeho oděvu. Hlavu měl nepokrytou a zcela holou, kromě vzadu, odkud mu visel značně dlouhý cop. Zelené brýle chránily mu oči před vlivem světla a zároveň zabraňovaly našemu hrdinovi, aby zjistil jejich barvu a tvar. Na celé postavě nebylo patrno, že by měl košili, ale kolem krku měl s velikou pečlivostí uvázanu špinavou, bílou vázanku, jejíž konce visící po obou stranách, vzbuzovaly (myslím ovšem, že ne úmyslně) představu duchovního. Vskutku i jiné znaky, jak jeho zjevu, tak i jeho chování, mohly zcela dobře podepříti tuto doměnku. Za levým uchem měl, podle vkusu moderních písařů, nástroj, podobající se antickému rydlu. Z náprsní kapsy jeho kabátu vyčníval zřetelně malý černý svazek s ocelovými sponami. Tato kniha, snad náhodně, byla tak obrácena od těla, že bylo viděti slova »Rituel Catholique«, napsaná bílým písmem na černém hřbetě. Celá jeho tvář byla zajímavě chmurná, ba mrtvolně bledá. Čelo měl vysoké a hluboce zbrázděné vráskami přemýšlení. Koutky úst měl staženy dolů ve výraz velmi oddané pokory a také to, jak měl sepiaty ruce, když přistoupil k našemu hrdinovi, hluboký povzdech a pohled tak svrchovaně svatý byly nesporně znaky v jeho prospěch. Veškerý stín hněvu zmizel s metafysikovy tváře, když ukončiv uspokojivě přehlídku osoby návštěvníkovy, potřásl mu srdečně rukou a dovedl jej k židli.

Bylo by však naprosto chybné přičítati tento náhlý obrat metafysikových pocitů některé z těchto příčin, o nichž se přirozeně mohlo míti za to, že vykonaly svůj vliv. Neboť Pierre Bon-Bon, pokud jsem mohl souditi z jeho povahy, nejméně ze všech lidí dal na sebe působiti vnějším znakům. Bylo vyloučeno, aby tak bedlivý pozorovatel lidí a věcí, nebyl okamžitě poznal skutečný charakter osoby, jež se takto vetřela v jeho pohostinství. Abychom se již déle nezdržovali: tvar návštěvníkových nohou byl dostatečně pozoruhodný, na hlavě měl lehce nasazen nepřiměřeně vysoký klobouk, zadní část jeho kalhot se jaksi vzdouvala a chvěla, a bylo nepopiratelnou skutečností, že i cípy jeho kabátu se chvěly. Suďte sami, jaké pocity uspokojení měl náš hrdina, když se tak náhle ocitl ve společnosti osoby, k níž vždy choval neomezenou úctu. Byl však příliš diplomat, než aby dal nějak na jevo, že má tušení o pravém stavu věcí. Nechtěl dáti na sobě znáti, že jest si vědom velké cti, které se mu tak neočekávaně dostalo, naopak chtěl zavésti s hostem hovor, aby z něho vylákal několik důležitých mravoučných myšlenek, které by (až by je vřadil do své zamýšlené publikace), osvítily lidské pokolení a zároveň jemu získaly nesmrtelnost, — myšlenky, jež, — jak jsem měl dodati, mu věkem zkušený a jak známo, v naukách morálky velmi sběhlý, návštěvník mohl zřejmě snadno poskytnouti.

Pobízen touto zářnou vyhlídkou, vybídl náš hrdina pána, aby se posadil, zatím co sám vhodil několik polen do ohně a na zvednutý stůl postavil několik lahví Šumivého. Ukončiv rychle tyto přípravy, přisunul svou židli vis-à-vis svému společníkovi a vyčkával, až tento začne rozhovor. Ale i nejzraleji promyšlené plány zmaří se někdy hned v začátku a restaurateur byl uveden do rozpaků již prvými slovy návštěvníkovy řeči.

»Pozoruji, že mne znáte, Bon-Bone, ha! ha ha! — he! he! he! — hi! hi! hi! — ho! ho! ho! — hu! hu! hu!« — pravil Ďábel a rázem, zanechav svého svatoušství, rozevřel ústa jak široká tak velká od ucha k uchu, takže bylo viděti řadu špičatých tesákovitých zubů; pohodil hlavou zpět a smál se dlouhým, hlasitým, potměšilým a hlučným smíchem, zatím co černý pes, usednuv na zadní nohy, ochotně se připojil do sboru a strakatá kočka, v mžiku odskočivši, naježila se a mňoukala v nejzazším koutě pokoje.

Filosof se však zachoval jinak; byl příliš mužem světa, než aby se smál jako pes, nebo křikem vyzrazoval nečestnou bázeň jako kočka. Dlužno doznati, že byl jaksi překvapen, když spatřil, kterak bílá písmena tvořící slova »Rituel Catholique« na knize v hostově kapse změnila náhle jak barvu tak i význam; neboť v několika okamžicích na místě původního názvu svítila rudými písmeny slova »Registre des

Condamnés«. Tento překvapující úkaz dodal Bon-Bonovi, když odpovídal na návštěvníkovu poznámku, výraz rozpačitosti, který jinak by se nebyl objevil.

»Tak tedy, pane,« pravil filosof, »tak tedy, pane, upřímně řečeno, myslím, že jste, na mou duši — ďá — ď — totiž, myslím, — domnívám se — mám jakési slabé, — velmi slabé tušení, že se mi dostalo znamenité cti —«

»Och! — ach! — ano! — velmi dobře!« přerušilo jej Jeho Veličenstvo; »nemluvte více; vidím, jak se věc má.« Na to sňal své zelené brýle, vytřel pečlivě skla rukávem kabátu a vložil je do kapsy.

Byl-li Bon-Bon překvapen událostí s knihou, byl jeho úžas ještě zvětšen podívanou, jež se mu nyní naskytla. Když puzen silnou zvědavostí, pozdvihl zrak, aby zjistil barvu očí hostových, shledal, že nejsou černé, jak předpokládal, ani šedé, jak by bylo možno se domnívati, ani žluté, ani červené, ani purpurové, ani bílé, ani zelené, ani jakékoliv barvy, jako lze viděti nahoře na nebi, neb dole na zemi, neb ve vodách pod zemí. Zkrátka, Pierre Bon-Bon nejen jasně viděl, že Jeho Veličenstvo nemá vůbec očí, nýbrž nemohl ani nic objeviti, co by naznačovalo, že je vůbec kdy dříve měl, neboť prostor, kde by oči měly přirozeně býti, byl, jak musím říci, pouze mrtvou masitou plochou.

Nebylo v povaze metafysikově, aby se zdržel a nezeptal na příčinu tak podivného

úkazu. Odpověď Jeho Veličenstva byla pohotová, důstojná a uspokojující.

»Oči! můj drahý Bon-Bone, oči! jste řekl? oh! ach! ano! Ze směšných obrázků s mou podobou, jež kolují, učinil jste si nesprávnou představu o mém osobním zjevu? Oči! — pravda. Oči, Pierre Bon-Bone, jsou velmi správně na svém patřičném místě — které, jak byste řekl, jest na hlavě. Správně — — na hlavě červa. Vám jest rovněž toto optické zařízení nepostradatelné, ale přesvědčím vás, že můj zrak jest pronikavější, než váš. Tamhle v rohu vidím kočku — pěknou kočku; podívejte se na ni, dobře ji pozorujte. Nu, Bon-Bone, vidíte myšlenky, pravím myšlenky, které se rodí v její lebce? Nu tak vidíte! — nevidíte jich. Myslí si, že obdivujeme délku jejího ocasu a hloubku jejího ducha. Právě usoudila, že jsem nejznamenitější duchovní, a vy že jste nejpovrchnější metafysik. Tak vidíte, že nejsem nikterak slepý. Tomu, kdo se zabývá mým zaměstnáním, by oči, o nichž mluvíte, jen překážely a musel by je každé chvíle vyjmouti kleštěmi na oharky nebo vidlemi. Vám, přiznávám, jest toto optické zařízení nezbytné. Snažte se, Bon-Bone, užívati jich dobře; — mým zrakem jest duše.«

Nato chopil se host vína stojícího na stole a nalil pohár Bon-Bonovi, vyzval ho, aby jej bez okolků vypil a choval se jako doma.

»Napsal jste to vtipnou knihu, Pierre,« začalo opět Jeho Veličenstvo a poklepalo

našeho přítele znalecky na rameno, když tento, plně vyhověv vyzvání návštěvníkovu, postavil sklenici. »Vtipnou knihu, na mou čest. Je to dílo podle mého přání. Domnívám se však, že by bylo lze lépe uspořádati látku a mnoho z vašich poznatků mi připomíná Aristotela. Tento filosof byl jedním z mých nejdůvěrnějších známých. Měl jsem jej rád nejen pro jeho hroznou nerlost, ale i pro jeho schopnost dělati přehmaty. Ve všem, co napsal, jest jen jediná poctivá pravda a tu jsem mu vnukl z ryzího soucitu k jeho nesmyslnosti. Domnívám se, Pierre Bon-Bone, že velmi dobře víte, na kterou božskou morální pravdu narážím?«

»Nemohu říci, že bych...«

»Nu! Já jsem to našeptal Aristotelovi, že kýcháním vypuzují lidé zbytečné myšlenky svým chobotem.«

»Čemuž« — škyt — »nepochybně tak jest,« pravil metafysik, nalévaje si další číši Šumivého, a nabídl svou tabatěrku návštěvníkovým prstům.

»Rovněž k Platonovi,« pokračovalo Jeho Veličenstvo, odmítajíc skromně nabízenou tabatěrku a zakrytou poklonu — »rovněž k Platonovi jsem kdysi pociťoval přátelskou náklonnost. Znal jste Platona, Bon-Bone? — ach, nikoli, prosím za prominutí! Setkal se se mnou jednoho dne v Athenách u Parthenonu a řekl mi, že je na rozpacích s jistou myšlenkou. Vyzval jsem ho, aby na-

psal ὁ νοῦς ἐστιν αὐλός. Pravil, že tak učiní a odešel domů, zatím co jsem odskočil k pyramidám. Ale měl jsem výčitky svědomí, že jsem řekl pravdu, třeba i, abych pomohl příteli; pospíšil jsem tedy zpět do Athen, a dorazil jsem k filosofově židli, právě když psal slovo αὐλός.

»Dal jsem písmenu lambda šňupku a obrátil jsem je hlavou vzhůru. Nyní tedy ona věta zní ὁ νοῦς ἐστιν αὐγοσ, a jest, jak víte, základní naukou v jeho metafysice.«

»Byl jste někdy v Římě?« otázal se restaurateur, když dopil druhou láhev Šumivého a vyňal ze skříně větší zásobu Chambertinu.

»Jen jednou, pane Bon-Bone, jen jednou. Byl kdysi čas,« pravil Ďábel, jako by přednášel citát z nějaké knihy — »byl kdysi čas, kdy nastalo pětileté bezvládí a republika, zbavená svých hodnostářů, neměla jiných úředníků, než tribuny lidu a ti, pane Bon-Bone, nebyli v oné době zákoně vybaveni žádnou výkonnou mocí; jedině tehdy jsem byl v Římě a nemám tudíž žádné pozemské znalosti o jeho filosofii.«

»Co myslíte — co myslíte« — škyt — »o Epikurovi?«

»Co myslím — o kom?« pravil Ďábel v údivu; »zajisté tím nechcete říci, že by bylo lze Epikurovi něco vytýkati! Co myslím o Epikurovi! Myslíte tím mne, pane? — Já jsem Epikur! Já jsem tím filosofem,

který napsal všech oněch tři sta pojednání, jež oslavil Diogenes Laertes.«

»To je lež!« pravil metafysik, neboť víno mu již poněkud stouplo do hlavy.

»Nu, dobře! — velmi dobře, pane! opravdu, velmi dobře, pane!« pravilo Jeho Veličenstvo, zřejmě velmi polichoceno.

»To je lež!« opakoval restaurateur dogmaticky; »to je« — škyt — »lež!«

»Dobrá, dobrá, mějte si svou!« pravil Ďábel mírně a Bon-Bon, poraziv Jeho Veličenstvo v jednom bodu, považoval za svou povinnost dopíti druhou láhev Chambertinu.

»Jak jsem řekl,« pokračoval návštěvník — »jak jsem právě před chvilkou poznamenal, ve vaší knize jsou některé velmi outré poznatky, pane Bon-Bone. Co, na příklad, chcete říci vším tím humbugem o duši? Co, prosím pane, jest duše?«

»Duše« —škyt— »odpověděl metafysik, chápaje se svého rukopisu, »jest nepochybně — —«

»Ne, pane!«

»Zcela bez pochyby — —«

»Ne, pane!«

»Nepopíratelně — —«

»Ne, pane!«

»Zřejmě — —«

»Ne, pane!«

»Nevyvratitelně — —«

»Ne, pane!«

Škyt — —

»Ne, pane!«

»Nade vší pochybnost — —«

»Ne, pane, duše není ničím takovým!« (Zde, filosof, vrhaje blesky očima, použil příležitosti a rázem dokončil třetí láhev Chambertinu).

»Tak« — škyt — »prosím, pane, co — co jest duše?«

»Na tom nesejde, pane Bon-Bone,« odpovědělo Jeho Veličenstvo zamyšleně. »Okusil jsem — totiž chci říci, poznal jsem některé velmi špatné duše a některé — velmi dobré.« Tu zamlaskal rty a spustiv bezděky ruku na svazek ve své kapse, byl zachvácen prudkým záchvatem kýchání.

Pak pokračoval:

»Cratinova duše byla — ucházející; Aristofanova — — kořenná; Platonova — výtečná — ne vašeho Platona, nýbrž Platona, komického básníka; váš Plato by byl obrátil žaludek i Cerberovi — fuj! Počkejte, kterou pak ještě; ano: Naeviovu, Andronikovu, Plautovu a Terentiovu. Pak Luciliovu, Catulovu, Nasonovu, a Quintia Flacca, drahého Quintíčka, jak jsem jej nazýval, když mi k potěšení zpíval s e c u l a r e, zatím co jsem ho z dobrého rozmaru opékal na rožni. Ale tihle Římané nemají kořenné příchuti. Jeden tučný Řek jest za tucet jich a kromě toho vydrží, což nemožno říci o Quiritech. Ochutnejmež vašeho Sauternu.«

Bon-Bon zatím ustrojil svého ducha v *nil admirari* a pokusil se sejmouti příslušné lahve. Slyšel však v pokoji jakýsi podivný zvuk, jakoby mrskání ocasem. Ačkoliv se to Jeho Veličenstvu velmi neslušelo, filosof si toho nevšímal a kopl pouze psa, vyzvav jej, aby byl zticha. Návštěvník pokračoval:

»Shledal jsem, že Horác chutná velmi podobně jako Aristoteles; — víte přece, že miluji změnu. Terentia bych byl nerozeznal od Menandra. Naso, k mému překvapení, byl zakuklený Nikander. Vergilius měl silnou příchuť po Theokritovi. Martial mi velmi připomínal Archilocha a Titus Livius byl zcela určitě Polybius a nikdo jiný.«

Škyt! — odpověděl Bon-Bon a Jeho Veličenstvo pokračovalo:

»Mám-li však nějakou libůstku, pane Bon-Bone — mám-li nějakou libůstku, pak jsou to filosofové. Ale, abych vám řekl, pane, ne každý ďá — — totiž ne každý gentleman dovede vybrati filosofa. Dlouzí nejsou dobří; a i nejlepší, nejsou-li dobře oloupáni jsou někdy trochu zažluklí ze žluči.«

»Oloupáni?«

»Myslím totiž vyňati z mrtvoly.«

»Co myslíte o« —škyt— »lékařích?«

»Nemluvte mi o nich! br! br! (Tu se Jeho Veličenstvo silně rozkuckalo.) Okusil jsem jen jednoho — onoho zatraceného Hippokrata! páchl po asafoetida — br! br! br! — uhnal jsem si strašnou rýmu, když jsem jej

pral ve Stygu a na konec mne nakazil cholerou.«

»Ten« — škyt! — »darebák!« zvolal Bon-Bon, »ten« — škyt — »zrůdný mastičkář!« a filosofovi skanula slza.

»Konec konců,« pokračoval návštěvník, »konec konců, chce-li ďá - - chce-li gentleman žíti, musí míti více než jedno neb dvě nadání; u nás jest tučná tvář známkou diplomacie.«

»Jak to?«

»My máme někdy velikou nouzi o potravu. Vězte, že v tak dusném podnebí, jako je moje, jest často nemožno uchovati duši svěží po více než dvě neb tři hodiny, a po smrti, není-li ihned naložena (a naložené duše nejsou dobré) páchne, rozumíte? Se zahníváním jest vždy nutno počítati, dostanou-li se k nám duše obvyklou cestou.«

Škyt! — škyt! — »milý Bože, a jak se protloukáte?«

Tu železná svítilna počala se houpati s dvojnásobnou prudkostí a Ďábel zpola povstal ze svého sedadla; po slabém povzdechu přece však nabyl rovnováhy a řekl jen našemu hrdinovi tichým hlasem: »Něco vám řeknu, Pierre Bon-Bone, — nesmíte se již více zaklínati.«

Hostitel vypil další pohár na znamení, že zcela pochopil a že souhlasí a návštěvník pokračoval:

»Protloukáme se několikerým způsobem. Většina z nás hladoví; někteří si vypomá-

hají nakládáním; já, pro svou osobu, opatřuji si své duše v i v e n t e c o r p o r e, neboť pak dobře vydrží.«

»Ale co tělo!« — škyt — »tělo?«

»Tělo, tělo — nu co je do těla? — och! ach! již chápu. Tělu se při tomto postupu nic nestane. Získal jsem takto za svého života nesčetně duší a postižení nikdy necítily nějaké nepříjemnosti. Tak na příklad Kaina a Nimroda a Nerona a Caligulu a Dionysia a Pisistrata a — a tisíce jiných, kteří ke konci svého života nevěděli co to jest míti duši; ale, pane, tito muži byli ozdobou společnosti. Nu na příklad vezměme A — — kterého znáte právě tak dobře jako já? Zdaž neužívá všech svých schopností, duševních i tělesných? Kdo dovede napsati lepší epigram? Kdo dovede vtipněji usuzovati? Kdo? — a vidíte! mám jeho souhlas ve svém zápisníku.«

Řka to, ukázal na červený, kožený zápisník a vyňal z něj množství papírů. Na některých z nich zahlédl Bon-Bon písmena »Machi-Maza-Robesp« a slova »Caligula, Jiří, Alžběta«. Jeho Veličenstvo vybralo úzký pruh pergamenu a z něho přečetlo tato slova:

»Za některé duševní vlastnosti, které není třeba specifikovati a za jeden tisíc louis d'orů, já, maje věku svého jeden rok a jeden měsíc, předávám doručiteli této dohody veškerá svá práva a nároky na stín

zvaný má duše. (Podepsán) A....«*) (Tu Jeho Veličenstvo opakovalo jméno, jež se necítím býti oprávněn naznačiti určitěji.)

»Je to chytrý chlapík,« pokračoval dále; »ale tak jako vy, pane Bon-Bone, byl na omylu, pokud jde o duši. Duše — stín! Opravdu! Duše — stín! Ha! ha! ha! — he! he! he! — hu! hu! hu! Představte si jen frikaséovaný stín!«

»Představiti si« — škyt — »frikaséovaný stín!« zvolal náš hrdina, jehož duševní schopnosti se stále více rozzařovaly hloubkou hovoru Jeho Veličenstva.

»Představiti si« — škyt — »frikaséovaný stín! Nu, proklatě!« — škyt! hump! »Kdybych byl takové trdlo! Má duše, pane,« — škyt!

»Vaše duše, pane Bon-Bone?«

»Ano, pane,« — škyt — »má duše není —«

»Co, pane?«

»Není stínem, proklatě!«

»Chcete snad říci — —«

»Ano, pane, moje duše« — škyt — »není, pane.«

»Nechtěl jste snad tvrditi — —«

»Má duše je« — škyt! — »zvláště vhodná k« — škyt! — »k — —«

»K čemu, pane?«

»K dušení!«

»Ha!«

»Souffléе.«

»Ech!«

---

*) Arney—Arouet?

»F r i c a s s é e.«

»Opravdu!«

»R a g o u t a f r i c a n d e a u — a podívej se, milý brachu! Přenechám ti ji, bude z toho obchod.« Tu filosof plácl Jeho Veličenstvu na záda.

»Na něco takového nemohu pomýšleti,« pravil tento klidně a zároveň vstal se sedadla. Metafysik vyskočil.

»Jsem právě dostatečně zásoben,« pravilo Jeho Veličenstvo.

Škyt! »Co?« pravil filosof.

»Nemám právě peněz.«

»Co?«

»Ostatně bylo nepěkné — —«

»Pane!«

»Že jsem využil — —«

Škyt!

»Vaší nynější nepěkné a negentlemanské situace.«

Tu se návštěvník uklonil a vzdaloval se, — jakým způsobem, nebylo lze přesně zjistiti, — ale dobře mířeným vrhem láhví po »ničemovi« přetrhl se řetěz vysící se stropu a metafysik, zasažen lampou, sklesl k zemi.

METZENGERSTEIN.

Pestis eram vivus — moriens tua mors ero.
Martin Luther.

růza a osudovost chodily vždy světem. Proč tedy stanoviti přesně dobu povídky, kterou vám chci vyprávěti? Postačí, předešlu-li, že za doby, o níž mluvím, byla v nitru Uher pevná, třebaže skrytá, víra v nauku o stěhování duší. O nauce samé, totiž o její nesprávnosti nebo její převděpodobnosti, nebudu mluviti. Přes to tvrdím, že mnoho naší pochybovačnosti (jak La Bryuère praví,*) veškeré naše neštěstí) »vient de ne pouvoir être seul.«

Ale některé články uherské pověry přecházely již příliš do absurdnosti. Uhři totiž se velmi podstatně odchýlili od svých východních autorit. Podle nich, na příklad, (uvádím slova bystrého a inteligentního

*) Mercier v knize L'An deux mille quatre cents quarante vážně dokazuje učení o stěhování duší a J. D'Israeli praví, „že žádná soustava není tak prostá a tak málo odporující rozumu". Colonel Ethan Allan byl prý rovněž vážný vyznavač nauky o stěhování duší.

Pařížana): Duše »ne demeure qu'une seule fois dans un corps sensible: au reste — un cheval, un chien, un homme même, n'est que la ressemblance peu tangible de ces animaux.«

Rody Berlifitzingů a Metzengersteinů žily po staletí v nepřátelství. Nikdy před tím nebyly dva tak slavné rody vzájemně tak smrtelně znesvářeny. Původ této nevraživosti možno snad nalézti ve slovech starého proroctví: »Vznešené jméno dojde hrozného pádu, až smrtelnost Metzengersteinů přemůže nesmrtelnost Berlifitzingů, jako jezdec svého koně.«

Přirozeně tato slova měla jen malý význam nebo neměla vůbec žádného významu. Ale nedávno vznikly z prostších příčin neméně významné důsledky. Kromě toho tato panství, jež sousedila, vykonávala dlouho vliv na záležitosti neklidné vlády. A pak sousedé jsou zřídka dobrými přáteli; a obyvatelé hradu Berlifitzingu mohli viděti se svých vysokých cimbuří přímo do oken paláce Metzengersteinu. A více než feudální nádhera, kterou takto spatřovali, nepřispívala nikterak k tomu, aby upokojila popudlivost méně starobylých a méně bohatých Berlifitzingů. Není tudíž divu, že slovům tohoto proroctví, byť i bylo sebe nesmyslnější, se podařilo přivésti a udržovati v nepřátelství dva rody, mající již vlivem dědičné žárlivosti sklon k svárům. Zdálo se, že proroctví předpovídá, — předpovídalo-li

vůbec co, — konečné vítězství již nyní mocnějšího domu; a proto slabší a méně vlivný rod je nosil s větší rozhořčeností v paměti.

Vilém, hrabě Berlifitzing, ačkoliv z vysokého rodu, byl v době našeho vypravování chorý a slabomyslný stařec, pozoruhodný jedině bezmeznou a zakořeněnou osobní antipatií k rodu svého soka a tak vášnivou zálibou v koních a v lovu, že ani tělesná slabost, ani vysoký věk, ani jeho duševní neschopnost nemohly jej odvrátiti od toho, aby se denně vystavoval nebezpečí honu.

Bedřich, baron Metzengerstein naopak, nebyl ještě plnoletý. Jeho otec, ministr G.., zemřel mlád, a matka Marie jej brzy následovala. Bedřich byl v oné době osmnáct let stár. Ve městě není osmnáct let dlouhá doba, ale v divočině, v tak velkolepé divočině, jakou bylo toto staré knížectví, míjejí hodiny s hlubším významem.

Z jakési podivné příčiny při smrti jeho otce nastoupil mladý baron ihned nesmírné své dědictví. Zřídka kdy před tím držel uherský šlechtic tak velké statky. Jeho hradů bylo bez počtu. Nádherou a rozměry vynikal nad ostatní palác Metzengerstein. Hranice jeho panství nebyly nikdy přesně stanoveny, ale jeho hlavní park měl padesát mil v obvodu.

Když vlastník tak mladý a tak známé povahy převzal tak ohromné bohatství, nikdo nepochyboval o tom, jak se bude chovati. A skutečně, za tři dny chování dědicovo

bylo horší než Heroda a značně překonal očekávání svých nejnadšenějších obdivovatelů. Z jeho nestoudných prostopášností, ohavných věrolomností, a neslýchaných ukrutenství bylo jeho chvějícím se vasalům zřejmo, že ani otrocká oddanost s jejich strany, ani výčitky svědomí se strany jeho, nebudou jim na příště ochranou před nemilosrdnými spáry malicherného Caliguly. V noci čtvrtého dne vzplanuly stáje hradu Berlifitzingu požárem a jednomyslný hlas sousedů připsal zločin žhářství k odpornému seznamu baronových zločinů a ohavností.

Ale za zmatku vyvolaného touto událostí seděl mladý šlechtic, zdánlivě pohřížen v myšlenky, v prostorných, pustých, hořejších komnatách rodinného zámku Metzengersteinu. Bohaté, byť i vybledlé, čalouny, jež se chmurně houpaly na stěnách, představovaly matné a majestátní podoby tisíce slavných předků. Tu kněží a papežští hodnostáři, bohatě hermelínem ozdobeni, sedíce přátelsky se samovládcem a panovníkem, kladli své veto proti přáním světského krále nebo papežským rozkazem vykazovali do mezí odbojné žezlo úhlavního nepřítele. Tam opět temné a vysoké postavy princů Metzengersteinů na svalnatých válečných ořích, řítících se přes mrtvoly padlých nepřátel, lekaly i nejsilnější nervy svým rázným vzezřením, a onde opět rozkošné a labutím podobné postavy dam

dávno zašlých dnů vznášely se ve zmatku neskutečného tance za zvuků pomyslné hudby.

Zatím co baron naslouchal, nebo se tvářil jako by naslouchal, postupně vzrůstajícímu zmatku ve stájích Berlifitzingu, nebo přemýšlel o nějakém novém, rozhodnějším, odvážném kousku, byl jeho zrak bezděky upoután obrazem ohromného a nepřirozeně zbarveného koně, který na čalounu byl zobrazen jako majetek jakéhosi saracenského předka z rodu jeho soka. Kůň stál v popředí kresby nehybně a jako socha a poněkud dále v pozadí jeho shozený jezdec hynul dýkou jednoho z Metzengersteinů.

Rty Bedřichovy přijaly ďábelský výraz, když si uvědomil směr, kterým se bezděky jeho zrak stočil. Ale neodvrátil jej. Naopak, nemohl si nijak vysvětliti nepřekonatelnou touhu, jež jako kouzlem padala na jeho smysly. Jen stěží dovedl uvésti v soulad své nejasné a mlhavé city s jistotou, že nesní. Čím déle hleděl, tím jej kouzlo více zaujímalo a tím více se zdálo nemožno, že by mohl kdy odvrátiti svůj zrak od přítažlivého čalounu. Ale hluk venku se stal náhle silnější, i odvrátil násilím svou pozornost k záři rudého světla, jež hořící stáje vrhaly přímo do oken komnat.

Tento pohyb byl však jen okamžitý; jeho pohled se znovu vrátil mechanicky ke zdi. K jeho svrchované hrůze a údivu změnila zatím obrovitá hlava hřebcova svou polohu.

Šíje zvířete, jež před tím se, jakoby z lítosti, skláněla v oblouku nad ležícím tělem svého pána, byla nyní zcela vzpřímena směrem k baronovi. Oči, dříve neviditelné, měly nyní energický lidský výraz a zářily ohnivou, neobvyklou červení a roztažené pysky zřejmě vzteklého koně odkrývaly jeho mrtvolné a odporné zuby.

Ochromen hrůzou, klopýtal mladý šlechtic ke dveřím. Když je rázem otevřel, vrhl záblesk rudého světla, proudícího hluboko do pokoje, jeho ostře ohraničený stín na chvějící se čaloun; zachvěl se spatřiv, kterak tento stín, když na chvíli váhavě stanul na prahu, přijal posu neúprosného a vítězného vraha saracenského Berlifitzinga a přesně pokryl jeho obrysy.

Baron se vyřítil na čerstvý vzduch, aby ulevil své duševní sklíčenosti. U hlavní palácové brány setkal se s třemi podkoními. S velikou obtíží a s nebezpečím vlastního života, krotili křečovité skoky ohromného, ohnivě zbarveného koně.

»Čí je to kůň? Kde jste jej chytili?« otázal se mladík pohněvaným a drsným hlasem, když tu náhle zpozoroval, že tajůplný hřebec ve vyčalounovaném pokoji byl živým obrazem zuřivého zvířete před jeho zraky.

»Je to váš vlastní, pane,« odpověděl jeden z podkoních, »nikdo jiný alespoň si nečiní naň nároků. Chytili jsme ho, když, pokryt potem a pěnou, zběsile prchal z hořících

stájí berlifitzingského zámku. Domnívali jsme se, že patří do hraběcího hřebčince cizokrajných koní a zavedli jsme jej zpět jako zbloudilého. Ale tam čeledínové popírali jakékoliv právo na tohoto tvora, což jest podivné, neboť má neklamné známky toho, že stěží unikl plamenům.«

»Má velmi zřetelně vypálena písmena V. Z. B. na čele,« poznamenal druhý podkoní; »domníval jsem se tedy, že jsou to počáteční písmena jména Vilém z Berlifitzingů, ale na hradě všichni určitě tvrdí, že jim o tom koni není nic známo.«

»Svrchovaně podivné!« pravil mladý baron zamyšleně a zřejmě si neuvědomoval význam svých slov. »Je to, pravíte, podivuhodný kůň, zázračný kůň! ačkoliv má, jak jste správně poznamenali, nezkrotnou a podezřelou povahu; budiž tedy můj,« dodal po krátké přestávce, »možná, že jezdec jako jest Bedřich z Metzengersteinu zkrotí i ďábla ze stájů Berlifitzingů.«

»Mýlíte se, pane; kůň, jak jsme snad uvedli, není z hraběcích stájí. Kdyby tomu tak bylo, tu známe svou povinnost lépe, než abychom jej předvedli před šlechtice vašeho rodu.«

»Pravda,« poznamenal baron suše. V tom okamžiku osobní páže, rudé rozčilením, přiběhlo chvatně z paláce. Šeptalo do ucha svého pána zprávu, že zmizela část čalounu, kterou blíže označil, a počalo zároveň přesně a podrobně líčiti bližší okolnosti;

ježto však je sdělovalo tichým hlasem, neuklouzlo nic, co by uspokojilo podrážděnou zvědavost podkoní.

Za tohoto hovoru bylo patrno, že mladým Bedřichem zmítají různé pocity. Brzo však nabyl opět klidu, a když dával rozkazy, aby příslušná komnata byla ihned zamčena a klíč jemu odevzdán, objevil se na jeho tváři výraz zlomyslné odhodlanosti.

»Slyšel jste o nešťastné smrti starého lovce Berlifitzinga?« pravil baronovi jeden z jeho vasalů, když páže odešlo a ohromný hřebec, kterého si šlechtic přivlastnil, se vyřítil a skákal s dvojnásobnou zuřivostí stromořadím vedoucím od paláce k Metzengersteinovým stájím.

»Ne,« pravil baron, obrátiv se náhle k mluvícímu; »jest mrtev, pravíte?«

»Jest tomu vskutku tak, pane, a šlechtici vašeho jména to myslím, nebude nemilá zpráva.«

Letmý úsměv přelétl tvář naslouchajícího. »Jak zahynul?«

»Zahynul bídně v plamenech, když se nerozvážně pokoušel zachrániti oblíbené lovecké koně z hřebčince.«

»V-s-k-u-t-k-u!« vyrážel ze sebe baron, jakoby zvolna a ponenáhlu jej pronikala pravda nějaké rozčilující myšlenky.

»Vskutku,« opakoval vasal.

»Děsné,« pravil mladík klidně a pokojně se vrátil do svého paláce.

Od toho okamžiku nastala zřejmá změna ve vnějším chování bezuzdného mladého barona Bedřicha z Metzengersteinů. Jeho jednání zklamalo veškeré očekávání a nebylo nijak v souhlase s názory mnohé léčky mu strojící maminky; jeho zvyky a mravy podobaly se ještě méně než dříve mravům a zvykům sousední šlechty. Nikdy nebylo lze jej spatřiti mimo jeho panství, a ve svém společenském životě byl zcela bez přátel, leda že by neobvyklý, divoký a ohnivě zbarvený kůň, na němž nyní neustále jezdil, měl tajuplné právo na název jeho přítele.

Přes to po dlouhou dobu přicházela pravidelně četná pozvání ze sousedstva. »Poctí baron naši slavnost svou přítomností?« »Vyjede s námi baron na lov divokého kance?« »Metzengerstein nejezdí na lov!« »Metzengerstein nepřijde na návštěvu,« zněly velkopanské a lakonické odpovědi.

Tyto neustálé urážky nemohla pánovitá šlechta snášeti. Pozvánky počaly býti méně srdečné a méně časté a konečně ustaly vůbec a říkalo se, že vdova po nebohém hraběti Berlifitzingovi se vyslovila, že baron bude asi doma, když si přeje, aby se myslelo, že není, neboť pohrdá společností sobě rovných a jezdil, byť i neměl chuti, poněvadž dával přednost společnosti koně.

To byl ovšem jen velmi zlomyslný výbuch dědičné zaujatosti a dokazoval jen, jak naše výroky mohou býti podivuhodně bezvý-

znamné, když chceme býti neobyčejně ráznými.

Dobrosrdeční lidé připisovali přes to změnu mravů mladého šlechtice přirozenému synovskému zármutku při předčasné ztrátě rodičů, zapomínajíce jeho bezohledného a urputného chování po krátkou dobu bezprostředně po oné ztrátě. Někteří v tom viděli příliš velkopanské smýšlení o sobě a své hodnosti. Jiní opětně, mezi něž patřil též rodinný lékař, neváhali mluviti o chorobné trudnomyslnosti a dědičné zatíženosti, kdežto v lidu kolovaly narážky mnohem dvojsmyslnější.

Neboť perversní záliba baronova v nově nabytém oři — záliba, jež se zdála vzrůstati s každým novým projevem dravé a ďáblovité povahy zvířete — jevila se na konec očím všech rozumných lidí jako odporná a nepřirozená vášeň. Za zářivého poledne, za mrtvých nočních hodin, ve zdraví i v nemoci, za klidu i bouře, mladý Metzengerstein zdál se býti přikován k sedlu ohromného koně, jehož neskrotné, odvážné kousky byly v tak dobrém souladu s jeho vlastním duchem.

Avšak některé okolnosti, spolu s posledními událostmi, dodávaly manii jezdcově a hřebcovým schopnostem příšerný a významný ráz. Vzdálenost, kterou přeskočil jediným skokem, byla přesně změřena a shledalo se, že přesahuje o překvapující rozdíl odhady lidí s nejbujnější obrazotvorností. Kromě toho nedal baron zvířeti žádné

zvláštní jméno, ačkoliv všechna ostatní v jeho stájích se vyznačovala případnými názvy. Byla mu vykázána stáj vzdálená od druhých a nikdo, kromě vlastníka, neodvážil se jej ošetřovati a vykonávati ostatní povinnosti podkoního nebo vstoupiti do jeho zvláštního oddělení. Rovněž bylo nápadno, že z tří podkoní, jímž se podařilo zaraziti běh hřebce pomocí uzdy a smyčky, když prchal z požáru u Berlifitzingů, ani jeden nemohl spravedlivě tvrditi, že za nebezpečného zápasu nebo někdy potom vložil ruku na tělo zvířete. Nelze očekávati, že by případy zvláštní inteligence ušlechtilého a chytrého koně vyvolaly nějakou nerozumnou pozornost, ale zde šlo o zjevy, jež vynucovaly pozornost i největších pochybovačů a flegmatiků. Zevlující dav, stojící kolem zvířete, musel prý často s hrůzou ustoupiti před jeho hrozným a významným dusotem; — v takových okamžicích i mladý Metzengerstein zbledl a couvl před chvatným a pátravým výrazem jeho lidského oka.

V celé družině baronově nebylo však lze nalézti nikoho, jenž by pochyboval o žhavé a nepřirozené náklonnosti, již choval mladý šlechtic k bujnému svému koni; nikdo než bezvýznamné a nepodařené malé páže, jehož znetvořenost každému překážela a jehož názor neměl pražádného významu. Toto bylo tak pošetilé, že tvrdilo (stály-li jeho nápady vůbec za zmínku), že jeho pán

se nikdy nevyšvihl do sedla bez nevysvětlitelného a téměř neznatelného zachvění a že, kdykoliv se vrátil ze své dlouhé, obvyklé vyjížďky, výraz vítězoslavné zlomyslnosti stahoval každý sval jeho tváře.

Jedné bouřlivé noci, probudiv se z hlubokého spánku, sestoupil Metzengerstein jako šílený ze svého pokoje a vyskočiv chvatně na koně, odcválal do lesního bludiště. Tak obvyklá událost nevyvolala zvláštní pozornosti, ale jeho služebnictvo počalo se zvýšenou úzkostlivostí očekávati jeho návratu, když po několikahodinové nepřítomnosti počala ohromná a velkolepá cimbuří paláce Metzengersteinů praskati a zachvívati se do základů pod hustým a silným přívalem nezdolných plamenů.

Ježto plameny, když byly po prvé zpozorovány, se již tak rozšířily, že jakýkoliv pokus zachrániti některou část budovy byl zřejmě marný, stáli zděšení sousedé nečinně kolem v tichém úžasu. Ale nový a příšerný předmět brzy upoutal pozornost davu a dokázal, jak mnohem větší rozčílení dovede se zmocniti davu při pohledu na lidskou agonii, než rozčílení vyvolané nejstrašnější podívanou na mrtvou hmotu.

Dlouhým stromořadím věkovitých dubů bylo viděti hřebce, nesoucího rozcuchaného jezdce bez klobouku, kterak uhání rychlostí, předstihující všechny Démony Bouře.

Bylo zřejmo, že jezdec cválá rychlostí, kterou nemůže již ovládati. Agonie jeho

tváře a křečovitý zápas jeho těla svědčily o nadlidském úsilí, ale kromě jediného výkřiku neuklouzl mu ani hlásek se rtů, do nichž měl zatnuty zuby v strašlivé hrůze. Jediný okamžik a dusot kopyt přehlušoval ostře a pronikavě praskot plamenů a svištění vichřice; a v dalším okamžiku jediným skokem přelétnuv cestu k bráně a hradní příkop pádil hřebec po otřásajícím se schodišti paláce a i s jezdcem zmizel ve změti vířivých plamenů.

Zuřivost vichřice ihned utichla a v zápětí nastalo mrtvé ticho. Bílý plamen jako rubáš dosud halil budovu a vystupuje vysoko do tichého ovzduší, vrhal záři nadpřirozeného světla; a na spáleniště ulehl pak mrak kouře ve zřetelné podobě ohromného koně.

ZTRÁTA DECHU.
POVÍDKA ANI Z „BLACKWOODU“ ANI ODJINUD.

Ó nedýchej etc. etc.
Moorovy melodie.

Nejpočestnější nezdar musí konec konců ustoupiti neúnavné odvaze filosofie jako nejpevnější město neustálé bdělosti nepřítele. Salmanezar, jak stojí v Písmě Svatém, obléhal tři léta Samaří; a Samaří padlo. Sardanapal (viz v Diodorovi) držel se po sedm let v Ninive, než bezvýsledně. Troja zanikla koncem druhého pětiletí a Azotus, jak tvrdí Aristaeus na svou čest gentlemana, otevřel své brány Psammetichovi, když je byl držel zahrazené po pětinu století.

»Ty bídnice! ty dračice! ty vzteklice!« řekl jsem své ženě nazítří po naší svatbě, »ty čarodějnice! ty ochechule! ty stoko nespravedlnosti! ty červenohubá prapodstato všeho hnusného! ty — ty;« stál jsem na špičkách, uchopil jsem ji za hrdlo a přiloživ ji ústa těsně k uchu chystal jsem se vyraziti

nové, ráznější epitheton, jež vykřiknuto by ji nemohlo nepřesvědčiti o její bezvýznamnosti a tu, k své největší hrůze a úžasu jsem zpozoroval, že jsem ztratil dech.

Úsloví »Jsem bez dechu«, »Ztratil jsem dech«, atd. se v obyčejném hovoru dosti často opakují, nikdy mi však nenapadlo, že tato hrůzná nehoda, o níž se zmiňuji, by se mohla bona fide a skutečně přihoditi! Představte si, — totiž máte-li obrazotvornost — představte si můj úžas, mé zděšení, mé zoufalství!

Mám však dobrého genia, který mne nikdy zcela neopustil. I v nejméně ovladatelných zlých náladách zachovám přece smysl pro slušnost. »Et le chemin des passions me conduit«, jak praví o sobě Lord Eduard v »Julii« »à la philosophie véritable«.

Ačkoliv jsem z počátku nemohl přesně zjistiti, do jaké míry měla tato událost na mne vliv, rozhodl jsem se přece zatajiti ji před svou ženou dokud další zkušenost mi neodhalí rozsah této neslýchané nehody. Změnil jsem tedy okamžitě vzhled své nadute a zkřivené tváře ve výraz čtveráčké a koketní dobrosrdečnosti, zlehka jsem klepl svou dámu po jedné tváři a políbil na druhou, a aniž bych řekl slova (proklatě! vždyť jsem nemohl), zanechal jsem ji překvapenu mou rozpustilostí a odtančil jsem z pokoje krokem pas de zéphyr.

Pohleďte na mne: sedím bezpečně ukryt ve svém soukromém boudoiru, jako strašný příklad zlých následků prchlivosti; jsem živ — s přívlastky mrtvého; mrtev s vlastnostmi živého; jsem anomalií na tváři země, jsem velmi klidný, ale bez dechu.

Ano! Bez dechu. Vážně trpím, že mi dech zcela došel. Nebyl bych jím mohl pohnouti ani pírkem, kdyby na tom závisel můj život, ani poskvrniti hladkost zrcadla. Krutý osud! ale cosi ulevovalo prvému, skličujícímu zármutku. Po pokusech jsem shledal, že schopnost výrazu, kterou jsem pokládal za docela ztracenu, poněvadž jsem nemohl pokračovati v rozhovoru se svou ženou, byla jen částečně ochromena; objevil jsem, že, kdybych byl v onom zajímavém kritickém okamžiku snížil hlas až k hluboce hrdelnému, býval bych s ní mohl dále sdělovati své city. Pozoruji, že tento hluboký hlas (hrdelní) nezávisí na vzduchovém proudu, nýbrž na jakési křečovité činnosti hrdelních svalů.

Vrhl jsem se na židli a zůstal jsem nějakou dobu pohřížen v myšlenky. Mé myšlenky nebyly ovšem nijak potěšitelné. Tisíceré mlhavé a truchlivé nápady se zmocňovaly mého ducha, ba i myšlenka na sebevraždu mi probleskla mozkem. Jest znakem zvrácenosti lidské povahy, že zamítá to, co jest zřejmé na dosah, pro věci vzdálené a neurčité. Tak jsem se tedy otřásl při pomy-

šlení na sebevraždu jako před největším ukrutenstvím, zatím co strakatá kočka vytrvale předla na koberci ba i pes funěl vytrvale pod stolem a oba se velmi vychloubali silou svých plic, zřejmě se vysmívajíce mé plicní nemohoucnosti.

Změť nejasných nadějí a obav mě tížila, když jsem zaslechl kroky své ženy, sestupující po schodišti. Nyní jsem si byl jist její nepřítomností a vrátil jsem se s chvějícím se srdcem k místu svého neštěstí.

Zavřel jsem pečlivě dveře zevnitř a počal pátrati. Nebylo vyloučeno, domníval jsem se, že naleznu předmět svého pátrání schován někde v tmavém koutě nebo číhající v některé skříni nebo zásuvce. Možná, že je mlhovinou, možná, že je hmatatelný. Většina filosofů jest v mnohých otázkách filosofie dosud velmi nefilosofická. William Goldwin však praví ve svém Mandevillu, »že neviditelné věci jsou jediné skutečnosti«, a to, jak všichni připustí, jest věc, o níž jde. Přál bych si, aby se rozvážný čtenář zastavil, dříve než tomuto tvrzení vytkne značnou dávku nesmyslnosti. Anaxagoras, jak se asi pamatujete, tvrdil, že sníh jest černý, a od té doby jsem shledal, že tomu tak jest.

Dlouho a vážně jsem pokračoval ve svém pátrání; směšnou odměnou mé píle a vytrvalosti byly pouze: falešný chrup, dva páry boků, oko, a řada milostných dopisů pana

Dechudosta mé ženě. Mohu hned zde poznamenati, že toto potvrzení náklonnosti mé paní k panu D. mi způsobilo jakousi nevolnost. Že paní Bezdechá obdivuje něco mně tak nepodobného, bylo přirozeným a nutným zlem. Já jsem, jak jest známo, robustní a tělnaté postavy a při tom poněkud menšího vzrůstu. Není tudíž divu, že hubenost a výška mého známého nalezla patřičné ocenění v očích paní Bezdeché. Než vraťme se k věci.

Moje námaha, jak jsem již dříve řekl, byla bezvýsledná. Skříň za skříní, zásuvku za zásuvkou, kout za koutem, — vše jsem marně prohledal. Jednou jsem se však domníval, že již mám svou kořist, když, prohrabávaje toiletní skřínku, jsem náhodou rozbil láhev Grandjeanova »Archandělského oleje«, který si zde dovoluji doporučiti jako příjemnou voňavku.

S těžkým srdcem jsem se vrátil do svého budoiru, abych tam uvažoval o tom, jakým způsobem bych se vyhnul bystrozraku své ženy, dokud se nepřipravím odjeti, neboť k tomu jsem se již odhodlal. V cizí zemi a neznámý, mohu se s jakousi pravděpodobností úspěchu pokusiti ukrýti své neštěstí, — neštěstí, jež více než žebrota mně může odciziti náklonnost lidí a přivoditi nebožáku zasloužené opovržení ctných a šťastných. Dlouho jsem neváhal. Jsa od přírody bystrý, naučil jsem se zpaměti celé tragedii

Metamora. Na štěstí jsem si vzpomněl, že v přízvuku tohoto dramatu, neb alespoň v té části, která jest určena hrdinovi hry, byly chybící mi zvuky mého hlasu zcela zbytečny a že po celou hru se vyžaduje monotoní, hluboký, hrdelní hlas.

Cvičil jsem po nějaký čas na březích velmi navštěvovaného rybníku; tím jsem však nijak nenásledoval podobný postup Demosthenův, nýbrž sledoval jsem vědomě svůj vlastní zvláštní úmysl. Takto opatřen na všech stranách, rozhodl jsem se vzbuditi v své ženě domněnku, že jsem byl náhle zachvácen vášní pro divadlo. To se mi zázračně podařilo. Na každou její otázku nebo námitku mohl jsem směle odpověděti svým žabím a hrobovým hlasem nějakou pasáží z tragedie; brzo jsem také s velkou radostí zpozoroval, že jakákoliv její pasáž se hodí stejně dobře k jakémukoliv předmětu. Nedomnívejte se však, že při přednášení těchto pasáží jsem nevyhovoval též šilháním, ceněním zubů, hýbáním koleny, šoupáním nohama nebo některým z nevyslovitelných půvabů, jež se nyní považují právem za příznačné pro oblíbeného herce. Pravda, — mluvilo se o tom, že mi dají svěrací kazajku, ale, spravedlivý Bože! nikdy mě nepodezírali, že jsem ztratil dech.

Když jsem konečně uspořádal své záležitosti, usedl jsem časně jednoho jitra do dostavníku jedoucího do ..., dav svým zná-

mým na srozuměnou, že velmi důležitá věc vyžaduje mé osobní přítomnosti v onom městě.

Vůz byl přecpán; ale v neurčitém přítmí nebylo lze rozeznati tváře mých spolucestujících. Aniž jsem nějak účinně odporoval, nechal jsem se usaditi mezi dva pány ohromných rozměrů. Třetí, ještě větší pán, prose za prominutí smělosti, vrhl se celou svou délkou na mé tělo, ihned usnul a veškeré mé hrdelní výkřiky o pomoc přehlušil chrápáním, které by bylo zahanbilo i řev Falaridova býka. Na štěstí mé dýchací schopnosti naprosto vylučovaly udušení. Když však den počal jasněji svítati a my jsme se blížili okraji města, můj mučitel vstal a upravuje si límeček, děkoval mi velice přátelsky za mou laskavost. Vida, že se nehýbám (všechny údy jsem měl vykloubeny a hlavu sraženou ke straně), počal se rozčilovati; vzbudil ostatní cestující a sdělil s nimi velmi rozhodně svou domněnku, že za noci byl mezi ně vpašován mrtvý muž místo živého a zodpovědného spolucestujícího; vložil mi při tom svůj palec na pravé oko, aby ukázal správnost svého tvrzení.

Potom všichni, jeden po druhém (bylo jich devět v mé společnosti) pokládali za svou povinnost zatahati mě za ucho. Mladý lékař přiložil mi zrcádko k ústům a shledav, že nedýchám, prohlásil tvrzení mého pronásledovatele za správné. Celá společnost

vyjádřila odhodlání nesnášeti déle takovýto podvod a nejeti dále s touto mrtvolou.

Byl jsem tedy vyhozen u »Vrány« (mimo tento hostinec jsme právě jeli) a nestalo se mi nic jiného, než že mi byly zlámány obě paže pod zadním, levým kolem povozu.

Musím dále spravedlivě přiznati, že kočí nezapomněl hoditi za mnou můj největší kufr, který na neštěstí mi spadl na hlavu a prorazil mi lebku zajímavým a zvláštním způsobem.

Hostinský u »Vrány«, který jest pohostinný muž, shledav, že můj kufr obsahuje dosti, čím by se odškodnil za trochu námahy, kterou by mi věnoval, poslal pro svého známého ranhojiče s potvrzeným účtem na deset dolarů a předal mě jeho péči.

Tento mne vzal k sobě do bytu a začal ihned operaci. Uříznuv mi však uši, objevil známky života. Zazvonil a poslal pro sousedního lékárníka, s nímž by se o tomto úkazu poradil. Pro případ, že by se jeho podezření o mém žití ukázalo přece správným, nařízl mi zatím žaludek a vyňal mi několik vnitřností k soukromé pitvě.

Lékárník byl přesvědčen, že jsem skutečně mrtev. Toto přesvědčení jsem chtěl vyvrátiti; kopal jsem a vyhazoval ze všech sil a zuřivě jsem se svíjel, neboť ranhojičovy operace mi do jisté míry vrátily mé schopnosti. To vše však připisovali účin-

kům nové galvanické baterie, s níž lékárník, který jest vskutku vzdělaný muž, provedl několik zajímavých pokusů, a já, jsa při nich osobně súčastněn, chtě nechtě jsem se o ně zajímal. Ponižovalo mě však, že, ačkoliv jsem se několikráte pokusil promluviti, má schopnost k řeči mi scházela do té míry, že jsem nemohl ani otevříti úst; tím méně jsem mohl odpověděti na některé duchaplné fantastické theorie, jež bych za jistých okolností, znaje podrobně Hippokratovu pathologii, byl snadno vyvrátil.

Ježto nemohli dojíti k žádnému závěru, uschovali mne lékaři k dalšímu zkoumání. Odnesli mne do podkrovní komůrky, kde mi ranhojičova paní oblékla spodky a ponožky; ranhojič mi pak svázal ruce a utáhl čelisti kapesním šátkem, a pospíchaje k obědu, zavřel dveře zvenčí na závoru a zanechal mne samotna tichu a rozjímání.

K své svrchované radosti jsem shledal, že bych byl mohl mluviti, kdybych neměl svázána ústa kapesníkem. Utěšil jsem se touto myšlenkou a v duchu jsem si opakoval některé pasáže ze Všudypřítomnosti Boží, jak to obyčejně činím, než se odebéřu ke spánku; tu však dvě kočky, chtivých a hanebných sklonů, vlezly dovnitř dírou ve zdi, a s trilkem à la Catalani vyskočily a dopadly na můj obličej jedna po druhé a počaly neslušný zápas o bídnou cenu mého nosu.

Tak jako ztráta nosu umožnila Mige-Cušovi Perskému vystoupiti na trůn Cyrův a tak jako uříznutý nos získal Zopyrovi Babylon, tak ztráta několika uncí mého obličeje byla spásou mého těla. Vydrážděn bolestí a plana opovržením, roztrhl jsem jediným škubnutím své obvazy. Kráčel jsem důstojně pokojem vrhnuv opovržlivý pohled na válečníky, rázem jsem otevřel okno a k jejich svrchovanému zděšení a zklamání vrhl jsem se velmi dovedně ven.

Právě v tom okamžiku vezli mimo poštovního lupiče W., jemuž jsem se velmi podobal. Vezli jej z městského vězení k šibenici postavené na předměstí. Ježto byl dlouho nemocen a již zcela vysílen, dostalo se mu té výsady, že nebyl spoután. Byl oblečen v roucho odsouzence, velmi podobné mému a ležel natažen v katově povoze (který se ocitl pod lékařovým oknem právě v tom okamžiku, kdy jsem s něho vyskočil), hlídán jedině spícím kočím a dvěma opilými nováčky šestého pluku.

Neštěstí tomu chtělo, že jsem dopadl na nohy právě do vozu. W. byl bystrý chlapík a pochopil dobrou příležitost. Ihned vyskočil, vyklouzl zadem a zahnuv do postranní ulice, zmizel v okamžiku z dohledu. Nováčci, vzbuzení hlukem, nemohli přesně pochopiti význam události. Spatřivše však, kterak před jejich zraky stojí ve voze vzpřímena přesná podoba zločincova, domnívali se, že ničema (míním tím W.) se právě hotovil

k útěku, (tak se totiž vyjádřili); vyměnivše si pak vzájemně své mínění, přihnuli si a srazili mne pažbami svých mušket.

Za krátko jsme dojeli na místo určení. Na mou obranu ovšem nemohlo býti nic uvedeno. Oběšení mne nemohlo minouti. Oddal jsem se tomu s pocitem spola tupým, spola zahořklým. Nejsa ani trochu cynickým, měl jsem psí pocity. Kat mi upravil smyčku kolem krku. Padací dveře byly spuštěny.

Nechci líčiti své pocity na šibenici, ačkoliv bych mohl mluviti odborně, a o věci, o níž nebylo dosud nic správně pověděno. Neboť, aby mohl člověk psáti o takovémto thematu, jest zapotřebí, aby byl oběšen. Každý spisovatel by se měl omeziti na látku, o níž má zkušenosti. Tak Marcus Antonius složil pojednání o tom, jak se opíjeti.

Mohu však hned připomenouti, že jsem nezemřel. Mé tělo sice viselo, ale já jsem neměl dechu, který by mohl býti zastaven. Nebýti uzle za mým levým uchem, (který tlačil jak vojenský límec) mohl bych tvrditi, že jsem nepociťoval zvláštního nepohodlí. Pokud jde o škubnutí, jehož zakusil můj krk při otevření propadla, bylo to jen protiopatření proti sražení, jehož se mi dostalo od tlustého pána v dostavníku.

Avšak z dobrých příčin jsem se vynasnažoval seč jsem byl, abych shromážděné obecenstvo odměnil za jeho námahu. Moje zmítání bylo prý obdivuhodné. Moje smrtelné křeče byly ztěží překonatelné. Lid si žádal

opakování. Několik pánů omdlelo a množství dam bylo odvezeno domů v hysterických záchvatech. Pinxit použil této příležitosti, aby, podle náčrtku učiněného na místě, poopravil svůj obraz »Marsyas dřený z kůže«.

Když jsem poskytl dosti zábavy, bylo uznáno za vhodno, odstraniti mé tělo s šibenice a to tím spíše, ježto opravdový viník byl zatím znovu chycen a poznán, o čemž jsem na neštěstí nevěděl —

Prokazovali mi ovšem mnoho sympatií, ježto se však nikdo nehlásil o mou mrtvolu, bylo nařízeno, abych byl pohřben ve veřejné hrobce.

Zde, po nutném odkladu, jsem byl uložen. Hrobník odešel, a já byl přenechán sobě. Tu mi napadla řádka z Marstonova »Nespokojence«:

> Smrt je dobrý chlapík, který nechává svůj dům otevřen — — —

a zarazilo mne, jaká to zjevná lež.

Vyrazil jsem však víko své rakve a vystoupil jsem z ní. Místnost byla strašně odporná a vlhká a zachvátila mne nuda. Abych se zabavil, hledal jsem hmatem cestu mezi četnými rakvemi kolem srovnanými. Sundaval jsem je jednu po druhé, otvíral jejich víka a zabýval jsem se přemýšlením o smrtelnosti, kterou obsahovaly.

»Ten zde,« hovořil jsem k sobě, zakopnuv o nafouklou, naduřelou a kulatou mrtvolu,

»ten zde byl jistě v každém slova smyslu nešťastný a nebohý člověk. Jeho strašným osudem bylo, že nechodil, nýbrž se jen batolil, že prošel životem ne jako lidská bytost, nýbrž jako slon, ne jako člověk, nýbrž jako nosorožec«.

»Jeho pokusy dostati se vpřed se nedařily, jeho kroužívý postup byl zřejmým neúspěchem. Učinil-li krok ku předu, učinil k svému neštěstí zároveň dva kroky v pravo a tři v levo. Jeho studie se omezovaly na básně Crabbovy. Nemohl míti vůbec ponětí o divech p i r o u e t t y. P a s d e p a p i l l o n mu byl abstraktním pojmem. Nikdy nevystoupil na vrcholek některé hory. Nikdy nezíral s věže na slávu velkoměsta. Horko bylo jeho smrtelným nepřítelem. Za psích dnů byly jeho dni dny psa. Za těchto dnů se mu zdálo o plamenech a udušení, o horách kupících se na hory, o Pellionu stavícím se na Ossu. Nedostávalo se mu dechu. Jedním slovem, nedostávalo se mu dechu. Považoval za výstřední hráti na dechové nástroje. Byl vynálezcem samohybných vějířů, větracích plachet a ventilátorů. Byl ochráncem Du Ponta, výrobce měchů, a zemřel bídně, když se pokusil vykouřiti doutník.« Jeho osud mne živě zajímal a s jeho údělem jsem měl upřímný soucit.

»Ale zde,« pravil jsem a vytáhl jsem zlomyslně z rakve vyzáblou, vysokou osobu zvláštního vzezření, jejíž podivuhodný vzhled mne zarazil svou nevítanou povědo-

mostí, »zde jest nebožák, který nemá nároku na lidský soucit.« Řka to, uchopil jsem ho palcem a ukazováčkem za nos, abych na svůj předmět lépe viděl, přinutil jsem ho zaujmouti sedící polohu, podržel jsem jej vztaženou rukou a pokračoval ve své samomluvě.

»Nemá nároku,« opakoval jsem, »na lidský soucit. Kdo by také pomyslel na to, míti soucit se stínem? Ostatně zda nedostal již plný díl požehnání smrtelného života? On jest původcem všech vysokých staveb, štíhlých věží, hromosvodů a lombardských topolů. Jeho pojednání o stínech a odstínech jej učinilo nesmrtelným. Vydal s pozoruhodnou schopností poslední vydání »South of the Bonis«. Vstoupil záhy do koleje a studoval nauku o vzduchu. Pak se vrátil domů, věčně mluvil a hrál na francouzský roh. Ochraňoval dudáky. Kapitán Barclay, který šel proti času, nebyl by se odvážil jíti proti němu. Windham a Allbreath byli jeho oblíbení spisovatelé; jeho zamilovaný umělec Fuk. Zemřel slavně, vdechuje plyn — levique flatu corrumpitur, — podobně jako fama pudicitiae u Jeronýma.*) Byl nepochybně — —«

»Jak se můžete odvážiti? Jak se můžete odvážiti?« přerušil mne předmět mého pozorování, lapaje po vzduchu a zoufale usi-

*) Tenera res in feminis fama pudicitiae est, et quasi flos pulcherrimus, cito ad levem marcescit auram, levique flatu corrumpiur, maxime, etc. — — Hieronymus ad Salvinam.

luje odervati obvaz ze svých čelistí, — »jak můžete, pane Bezdechý, býti tak pekelně krutý a tahati mě takovýmto způsobem za nos? Což jste si nevšiml, jak mně svázali ústa? Musíte přeci věděti, víte-li vůbec co, jaké množství přebytečného vzduchu mohu vydávati! Nevíte-li to, posaďte se a uvidíte. V mém postavení jest vskutku velikou úlevou, mohu-li otevříti ústa, mohu-li se rozhovořiti, mohu-li se sdíleti s osobou jako jste vy, s osobou, která se nepovažuje za povolánu, aby při každé větě přerušovala vypravěčův hovor. Přerušovati jest ošklivé a mělo by býti zrušeno — nemyslíte? — neodpovídejte, prosím, stačí — mluví-li právě jeden. Po čase se vyčerpám, a pak můžete začíti. U všech čertů, jak jste se dostal, pane, do těchto míst? — ani slova, prosím — jsem zde již také po nějakou dobu — hroznou nehodou! — slyšel jste asi o ní? — strašné neštěstí! — kráčeje pod vašimi okny, — nedávno — v době, kdy jste se nadchl pro divadlo — hrůzná příhoda! — slyšel jste o »popadnutí dechu«, což? — držte jazyk za zuby, povídám! popadl jsem dech jiného! — měl jsem vždy dosti svého — potkal jsem Blaba na rohu ulice — nedal mi nejmenší příležitosti, — nemohl jsem ani slabikou vpadnouti, — byl jsem tedy zachvácen epilepsií — Blab uprchl — a — zatracení blázni — mne považovali za mrtvého a vstrčili mě sem — to bylo velmi pěkné! — slyšel jsem vše, co jste o mně řekl

— každé slovo je lež — hrozné! — podivuhodné! — urážlivé! — odporné! — nepochopitelné! — a tak dále, a tak dále, a tak dále, a tak dále — — —«

Je nemožno představiti si mé překvapení při tak neočekávané řeči nebo radost, když jsem postupně přicházel k přesvědčení, že dech tak šťastně zachycený tím pánem, v němž jsem brzo seznal svého souseda Dechudosta, byl vskutku totožný s dechem, jenž mi tak nešťastně došel při rozhovoru s mou ženou. Čas, místo a okolnosti svědčily o tom s naprostou jistotou. Nepustil jsem však hned chobot páně D—ův, alespoň ne po dobu, kdy vynálezce lombardských topolů v dlouhé své větě mi dopřával štěstí svých výkladů.

V tomto jsem byl veden svou opatrností, jež byla vždy význačným rysem mé povahy. Uvažoval jsem, že na cestě k mé záchraně bude ještě mnoho překážek, jež jedině svrchovanou námahou se mi podaří překonati. Uvědomoval jsem si, že mnoho lidí cení to, co mají v držení, — třeba by to bylo pro dočasného majitele zcela bez ceny, — ba i obtížné a na překážku, — podle výhod, jež by tím nabyli druzí, kdyby oni to ztratili.

Nemohlo by tomu tak býti i s panem Dechudostem? Třebaže jevil úzkostlivou touhu zbaviti se onoho dechu, mohl bych se přece vystaviti vyděračství jeho lakoty. S povzdechem jsem vzpomenul, že na světě jsou darebáci, kteří by se nerozpakovali po-

užíti nečestné příležitosti i proti svému sousedovi a (tato poznámka jest od Epikteta) právě v době, kdy lidé si nejvíce přejí zbaviti se břemene vlastního neštěstí, mají nejméně chuti uleviti druhým.

Za podobných úvah jsem stále ještě držel nos pana D. a považoval jsem za vhodné, formulovati svou odpověď.

»Netvore!« začal jsem s přízvukem nejhlubšího opovržení, »netvore a dvoudechý hlupáku! Ty se odvažuješ, ty, kterého pro nepravosti nebesa potrestala dvojím dechem — ty se odvažuješ, pravím, mluviti se mnou důvěrným hovorem starého známého? »Lhu« snad dokonce! a »drž jazyk za zuby«, vida! — to je opravdu pěkný rozhovor s pánem, který má jeden dech! — a to ještě, když jest v mé moci zbaviti tě neštěstí, jímž tak spravedlivě trpíš, a odebrati ti přebytek tvého nešťastného dechu.«

Zamlčel jsem se jako Brutus, očekávaje odpověď, kterou mne pan Dechudost jako tornado ihned zahrnul. Protest následoval za protestem a obrana za obranou. Nebylo podmínek, jimž by se byl nechtěl podrobiti; nebylo podmínek, jichž bych byl úplně nevyužil.

Když jsme se konečně dohodli na podmínkách míru, vydal mi můj známý dech, který jsem pečlivě prohlédl a předal jsem mu na něj potvrzení.

Pozoruji, že mnohý mě asi pokárá za to, že mluvím tak zběžně a povrchně o tak ne-

hmatatelné transakci. Mnohý bude přesvědčen, že jsem měl důkladněji probrati podrobnosti, jimiž — a to je skutečně pravda — by bylo nově osvětleno svrchovaně zajímavé odvětví fysikální filosofie.

Lituji, že na to vše nemohu odpověděti. Je mi dovoleno učiniti v odpověď jen narážku. Byly při tom okolnosti — ale po zralé úvaze myslím, že bude lépe, povím-li co nejméně o tak delikátní události — opakuji, tak delikátní, a zároveň dotýkající se zájmů třetí strany, jejíž žlučné popudlivosti mám nyní nejméně zájmu se vystaviti.

Nedlouho po těchto nutných jednáních provedli jsme útěk z hrobní kobky. Zdvojená síla našich znovuzrozených hlasů byla dostatečně znatelná. Scissors,*) liberální vydavatel, vydal znovu pojednání o »povaze a původu podzemních hluků«. Na to vyšly ve sloupcích demokratického listu odpověď, duplika, vyvrácení a ospravedlnění. Teprve po otevření hrobky byl rozhodnut spor objevením se pana Dechudosta a mým a bylo dokázáno, že obě strany byly rozhodně v neprávu.

Nemohu skončiti tyto podrobnosti o velmi podivném údobí života, vždy dosti bohatého událostmi, aniž jsem znovu nepřivedl čtenáři na paměť zásluhy všeobecné filosofie, která jest jistým a stálým štítem proti šípům neštěstí, jež nelze ani viděti, ani cítiti, aniž jim plně rozuměti. V duchu této mou-

*) nůžky - pozn. překl.

drosti byla mezi starými židy rozšířena víra, že brány nebeské se jistě otevrou hříšníkovi neb svatému, který ze zdravých plic a s patřičnou důvěrou bude křičeti slovo »Amen«. Bylo v duchu této moudrosti, když za řádění velkého moru v Athénách a po vyčerpání všech marných pokusů o záchranu radil Epimenides — jak vypráví Laertius ve druhé knize onoho filosofa — aby postaven byl oltář a chrám »vhodnému Bohu«.

ČTYŘI ZVÍŘATA V JEDNOM.

HOMO-CAMELOPARD.

Chacun a ses vertus. — Crébillonův Xerxes.

ntiochus Epiphanes jest všeobecně považován za Goga proroka Ezechiela. Tuto čest by však bylo spíše přiřknouti Cambysovi, synu Cyrovu. Neboť vskutku, povaha Syrského vládce nepotřebuje nikterak dodatečných příkras. To, kterak vstoupil na trůn, nebo spíše kterak se zmocnil vlády sto sedmdesát jeden rok před příchodem Krista; to, kterak se pokusil vypleniti chrám Diany Efezské; jeho nesmiřitelné nepřátelství k židům; to, kterak poskvrnil svatostánek a jeho bídná smrt v Tabě po bouřlivé jedenáctileté vládě, to vše jsou vynikající okolnosti a proto si jich současní dějepisci více všímali, než jeho bezbožných, zbabělých, krutých, pošetilých a rozmarných skutků, které tvoří souhrn jeho soukromého života a pověsti.

Předpokládejme, laskavý čtenáři, že jest nyní rok od počátku světa tří tisící osmi stý

třicátý, a představme si na několik minut, že jsme v nejgroteskňejším bydlišti lidí, v pozoruhodném městě Antiochii. Ovšem v Syrii a jiných zemích bylo kromě města, o němž se zvláště zmiňuji, ještě šestnáct měst téhož jména. Naše město bylo známo pode jménem Antiochia Epidaphne, podle malé sousední vesnice Daphne, kde stál chrám tohoto božstva. Bylo zbudováno (ačkoliv o tom jsou některé rozpory) Seleucem Nicatorem, prvním králem země po Alexandru Velikém, na památku jeho otce Antiocha, a ihned se stalo sídelním městem syrského panství. Za doby rozkvětu římského imperia bylo obvyklým sídlem prefekta východních provincií, a mnoho císařů královny měst (mezi nimi možno uvésti zejména Vera a Valense) ztrávilo zde větší část svého života. Než pozoruji, že jsme se již dostali k samému městu. Vystupmež na toto cimbuří a pohleďme na město a okolní krajinu.

»Která široká a prudká řeka razí si to cestu nespočetnými vodopády spletí hor a konečně i spletí budov?«

Jest to Orontes a jest to jediná voda v dohledu kromě Středozemního moře, které se rozprostírá jako široké zrcadlo asi dvanáct mil směrem k jihu.

Kde kdo viděl Středozemní moře, ale málokdo nahlédl do Antiochie. Pravím-li málokdo, myslím tím málo těch, kdo jako vy neb já mají zároveň výhody moderního vzdělání.

Přestaňte tedy hleděti na moře a věnujte veškeru svoji pozornost množství domů, jež leží pod námi. Připamatujte si, že jest nyní rok od počátku světa třítisící osmistý třicátý. Kdyby to bylo později (na příklad, kdyby to bylo léta Páně osmnáctistého čtyřicátého pátého) neměli bychom této neobyčejné podívané. V devatenáctém století Antiochie jest — totiž Antiochie b u d e — ve stavu žalostného úpadku. V té době bude již zcela zpustošena třemi různými po sobě následujícími zemětřeseními. A vskutku, co z jejího dřívějšku ještě zbude, bude v tak zpustošeném a sešlém stavu, že Patriarcha přeloží své sídlo do Damašku. Tak vidím, že jste uposlechli mé rady a plně využíváte svého času a prohlížíte město kochajíce svůj zrak památkami staré slávy, jimiž slyne toto město.

Promiňte, prosím, zapomněl jsem, že Shakespeare bude vzkvétati teprve za příštích sedmnáct set padesát let. Zdaž jsem nebyl v právu, nazval-li jsem vzhled Epidaphne groteskním?

»Je dobře opevněna a to stejně zásluhou přírody i umění.«

Zcela správně.

»Je tu neobyčejný počet vznešených paláců.«

Ano.

»A četné bohaté a nádherné chrámy lze porovnati s nejproslulejšími chrámy středověku.«

To vše musím přiznati. Ale přes to jest tu nespočetně hliněných chatrčí a odporných chajd. Nelze nepozorovati spoustu špíny v každém stavení a kdyby nepřevládala vůně modloslužebného kadidla, bylo by zajisté cítiti nesnesitelný zápach. Viděli jste kdy tak úzké ulice a domy tak zázračně vysoké? Jaké šero šíří jejich stíny po zemi! Dobře, že visuté lampy svítí po celý den v těchto nekonečných sloupořadích, neboť jinak bychom byli jako ve tmě Egypta za doby jeho zkázy.

»Jest to vskutku podivné místo! Co znamená tam ta zvláštní budova? Pohleďte! tyčí se nade všemi ostatními a leží východně od budovy, která asi bude královským palácem!«

Jest to nový chrám Slunce, které jest v Syrii uctíváno pod jménem Elah Gabalah. Později velmi známý římský císař zavede jeho uctívání v Římě a odtud dostane příjmí Heliogabalus. Rádi byste asi zahlédli božstvo chrámové. Nemusíte vzhlédnouti k nebesům; tam byste nenalezli Sluneční Majestát — alespoň ne Majestát, který Syřané uctívají. Toto božství najdete uvnitř oné budovy. Jest uctíváno v podobě velkého kamenného sloupu vrcholícího v kužel neb pyramidu, jímž má být znázorněn oheň.

»Pohleďte! — kdo mohou býti tato směšná, polonahá stvoření, s namalovanými tvářemi, křičící a posuňkující na chátru?«

Některí z nich jsou dryjáčníci, jiní přísluší spíše k čeledi filosofů. Největší část z nich, zejména však ti, kteří zpracovávají lid obušky, jsou hlavní dvořané paláce, kteří vykonávají, jakoby ve službě, nějaký chvályhodný šprým králův —

»Ale co jest to zde? Nebesa! město se hemží dravou zvěří! Jaká hrozná podívaná! Jaká nebezpečná podivuhodnost!«

Strašná, prosím, ale nikterak nebezpečná. Každé zvíře, všimnete-li si toho pozorněji, kráčí klidně ve stopách svého pána. Některé z nich jest sice vedeno na provaze otočeném kolem krku, ale to jsou hlavně menší neb bázlivější zvířata. Lev, tigr a leopard pobíhají zcela svobodně. Byli bez obtíží vycvičeni k nynějšímu svému úkolu a následují své vlastníky jako tělesní strážci. Pravda, někdy se stane, že přirozenost uplatní svou potlačenou sílu; ale roztrhají-li už nějakého ozbrojence nebo zardousí-li posvátného býka, jest to událost tak bezvýznamná v Epidaphne, že nestojí téměř za zmínku.

»Ale jaký zvláštní povyk to slyším! To jest věru příliš hlasitý hluk i v Antiochii! Svědčí o nějaké neobvykle zajímavé události.«

Ano, zajisté. Král nařídil nějakou novou podívanou, nějaký gladiátorský zápas v hypodromu, nebo snad poručil povražditi scythské zajatce, nebo zapáliti svůj nový palác, nebo strhnouti některý krásný

chrám, či snad upáliti několik židů. Povyk vzrůstá. Hlasy smíchu stoupají k nebesům. Vzduch se plní disonancemi foukacích nástrojů a hrůzně se otřásá voláním milionů hrdel. Sestupmež, a podívejme se, pro zábavu, co se děje! Tudy! Opatrně! Nyní jsme v hlavní ulici, která se zove ulicí Timarchovou. Moře lidu přichází tímto směrem a stěží zadržíme příval. Hrnou se Heraclidovým stromořadím, jež vede přímo od paláce; jest tedy král velmi pravděpodobně mezi zástupem. Ano, slyším volání hlasatele, oznamujícího jeho příchod okázalou orientální fraseologií. Budeme moci zahlédnouti jeho osobu, až půjde mimo chrám Ashimahův. Ukryjme se v předsíni chrámové; bude zde co nevidět. Zatím si prohlédněme tuto sochu. Co jest to? Och! to jest bůh Ashimah ve vlastní osobě. Pozorujete však, že to není ani ovce, ani kozel, ani satyr; rovněž se příliš nepodobá Panovi Arkaďanů. Ale všechny tyto znaky daly — promiňte, prosím — dají učenci všech příštích věků Ashimahovi Syřanů. Nasaďte si brýle, a povězte mi, co je to. Co je to?

»Pro Pána! Vždyť jest to opice!«

Opravdu! Pavián; ale přes to o nic méně božství. Jeho jméno jest odvozeno z řeckého S i m i a — jak pošetilí jsou dějezpytci! Ale pohleďte, pohleďte! Tamhle utíká rozedraný, malý klouček! Kam pospíchá? Proč křičí? Co to povídá? Och! Praví, že král přichází v triumfálním průvodu, že jest

oblečen v slavnostní roucho; že právě vlastnoručně usmrtil tisíc spoutaných israelských zajatců. Pro tento výkon vynáší jej otrhanec do nebes. Poslyšte! Zde přichází tlupa podobného rázu. Složili latinskou hymnu na královu statečnost a zpívají ji do kroku:

Mille, mille, mille,
Mille, mille, mille,
Decollavimus, unus homo!
Mille, mille, mille, mille decollavimus!
Mille, mille, mille,
Vivat qui mille, mille occidit!
Tantum vini habet nemo
Quantum fudit sanguinis!*)

Což může býti takto opsáno:

Tisíc, tisíc, tisíc,
Tisíc, tisíc, tisíc,
zabil jediný člověk!
Tisíc, tisíc, tisíc, tisíc zabil!
Tisíc, tisíc, tisíc,
Nechť žije, kdo tisíc, tisíc zabil!
Tolik vína nikdo nemá,
kolik krve prolil!

»Slyšíte ty fanfáry trub?«

Ano, král přichází! Pohleďte! Lid jest ohromen obdivem a zvedá v úctě oči k nebesům. Přichází! Přichází! Již jest zde!

»Kdo? Kde? Král? Nevidím ho, — nemohu tvrditi, že bych jej poznával.«

Pak jste jistě slepý.

*) Flavius Vopiscus praví, že zde uvedenou hymnu zpívala chátra, když Aurelian v Sarmatské válce zabil vlastní rukou devět set padesát nepřátel.

»To jest velmi možné. Přes to ale nevidím nic, než zástup hlupáků a bláznů, kteří žádostivě padají k zemi před ohromným camelopardem a snaží se políbiti kopyta toho zvířete. Pohleďte! Zvíře právě mistrně odkoplo jednoho z chátry — a nyní druhého — a dalšího a dalšího. Nemohu se vskutku vynadiviti, jak zvíře znamenitě užívá svých noh.«

Je to skutečně chátra. To že jsou vznešení svobodní občané z Epidaphne? Pravíte zvíře? Dejte pozor, aby vás někdo nezaslechl. Což nepozorujete, že zvíře má lidskou tvář? Nu, milý pane, tento camelopard není nikdo jiný, než Antiochus Epiphanes. Slavný Antiochus. Král Syrský a nejmocnější ze všech samovládců Východu! Je pravda, že někdy bývá nazýván Antiochus Epimanes — Antiochus Šílený — ale to proto, že všichni nedovedou oceniti jeho zásluhy. Je rovněž pravda, že nyní je ukryt ve zvířecí kůži a snaží se, seč jest, aby hrál úlohu cameloparda; ale činí to proto, aby více utvrdil svou královskou hodnost. A pak, vládce jest obrovité postavy a proto tento oděv není ani nepřípadný, ani příliš veliký. Můžeme však předpokládati, že by jej nebyl zvolil, kdyby nešlo o zvláště slavnostní příležitost. A zajisté uznáte, že touto jest povraždění tisíce Židů. S jakou povznešenou důstojností kráčí vládce po čtyřech! Jeho chvost, jak vidíte, drží vzhůru jeho dvě hlavní souložnice, Ellina a Argelais; a jeho

celkový zjev by byl velmi půvabný, kdyby mu tolik nevystupovaly oči, které mu jistě vypadnou z hlavy, a kdyby barva jeho tváře, jež množstvím vypitého vína se stala neurčitou, nebyla tak podivná. Následujme jej do hippodromu, kamž se ubírá, a naslouchejme vítězoslavnému zpěvu, který začal:

Kdo jest králem mimo Epiphana?
Víte snad kdo?
Kdo jest králem mimo Epiphana?
Sláva! Sláva!
Není nikoho, kromě Epiphana?
Ne, — není nikoho:
Strhněte proto chrámy
a uhaste slunce!

Pěkně a rázně to zazpíval! Obyvatelstvo mu volá vstříc »Kníže básníků«, »Slávo Východu«, »Rozkoši Všehomíra«, »Nejvznešenější z Camelopardů«.

Vyžádali si opakování a — slyšíte? — zpívá svou píseň znovu. Až vstoupí do hippodromu, bude ověnčen věncem básníků v předzvěsti jeho vítězství na blízkých Olympických zápasech.

»Ale pro Jupitera! Co se to děje v houfu za námi?«

Za námi, jste řekl? Och! ach! — Již vidím. Dobře, příteli, že jste mě včas upozornil. Pospěšme co nejvíce na bezpečné místo! Sem! — Schovejme se pod obloukem tohoto vodovodu a hned vám vyložím původ tohoto pozdvižení. Dopadlo to, jak jsem předvídal. Zdá se, že zvláštní zjev cameloparda s lidskou hlavou urazil cit slušnosti, který vše-

obecně mají ochočení dravci tohoto města; výsledek byl vzpoura a veškeré lidské úsilí potlačiti luzu, bylo, jako obvykle za takových okolností, bezvýsledné. Několik Syřanů bylo nedávno roztrháno; ale zdá se, že čtyřnozí vlastenci si všeobecně žádali pozříti cameloparda. »Kníže Básníků« utíká proto na svých zadních nohou, aby spasil život. Dvořané jej nechali na holičkách a jeho souložnice následovaly tohoto skvělého příkladu. »Rozkoši Všehomíra«, ocitl ses ve smutném postavení! »Slávo Východu«, jsi v nebezpečí, že budeš mezi zuby rozdrcen. Nehleď proto tak nešťastně na svůj chvost; jistě bude vláčen blátem a nelze tomu pomoci. Neohlížej se tedy na jeho nevyhnutelné ponížení; ale vzmuž se, vezmi statečně nohy na ramena a uháněj k hippodromu! Pomni, že jsi Antiochus Epiphanes, — Slavný Antiochus! též »Kníže Básníků«, »Sláva Východu«, »Rozkoš Všehomíra«, a »Nejvznešenější z Cameloparдů!« Nebesa! jakou rychlost vyvíjíš! Utíkej, Kníže! — Sláva Epihane! — Znamenitě, Cameloparde! — Slavný Antiochu! Utíká! Skáče! Letí! Jako šíp z kalapultu se blíží hippodromu! Skáče! Křičí! Už je tam! Tak jest to dobře; neboť, kdybys byl, »Slávo Východu«. jen o půl vteřiny později doběhl k branám amfitheatru, nebylo by zůstalo ani jediné medvědí mládě v Epidaphne bez sousta z tvé mrtvoly. Odejděme již, vzdalme se! neboť náš zjemnělý moderní sluch by nebyl s to

snésti hroznou bouři hluku, jež již již počne na oslavu královy záchrany. Poslyšte! právě začíná. Pohleďte! Celé město jest vzhůru nohama.

»Jistě jest to nejlidnatější město Východu! Jaké spousty lidu! Jaká matenice všech stavů a věků! Jaké množství sekt a národů! Jaká různost krojů! Jaký Babylon jazyků! Jaký řev zvěře! Jaké řinčení nástrojů! Jaká smečka filosofů!«

Pojďte, odejděmež!

»Počkejte chvilku! Vidím velikou vřavu v hippodromu; co to, pro boha znamená?«

To? — Och, nic! Vznešení a svobodní občané Epidaphne jsou, jak prohlašují, zcela přesvědčeni o čestnosti, statečnosti, moudrosti a božskosti svého krále, a byvše kromě toho očitými svědky jeho nadlidské rychlosti, považují zcela za svoji povinnost, aby ozdobili jeho skráně (kromě věnce básníků) též věncem za vítězství v běhu, neboť jest samozřejmo, že tohoto věnce by se mu dostalo při příští slavnosti Olympiady a dávají mu jej tudíž nyní předem.

STÍN.

PARABOLA.

Ovšem, ačkoliv kráčím
údolím stínů

Žalm Davidův.

y, kteří čtete, jste ještě mezi živými; ale já, kterýž píši, budu již dávno na cestě do krajin stínů. Neboť vskutku podivné věci se přihodí a neznámé věci budou známy a mnoho století uplyne, než lidé spatří tyto paměti. A až je spatří, tu někteří neuvěří, někteří budou pochybovati, a někteří budou hluboce uvažovati nad písmem vyrytým zde železným rydlem.

Onen rok byl rokem hrůzy a pocitů silnějších než hrůza, pro něž není na světě jména. Neboť se stalo mnoho zázraků a znamení a široko daleko, po moři i po zemi rozprostíraly se černé perutě moru. Těm však, kteří byli znalí hvězd, nebylo neznámo, že nebesa věštila zlo; a mně, Řekovi Oinosovi, bylo zjevno, že nyní nastal obrat sedmistého devadesátého čtvrtého roku, kdy při vstupu Berana pojí se planeta Jupiter s červeným kruhem strašného Saturna. Zvláštní

nálada nebes jevila se — nemýlím-li se příliš, — nejen v hmotném okruhu země, ale i v duši, představách a myšlenkách listva.

Jedné noci sedělo nás sedm při několika lahvích červeného, chijského vína uvnitř vznešené síně v temném městě zvaném Ptolemais. Do naší komnaty nebylo jiného vchodu kromě vysokých, mosazných dveří. Dveře byly velmi dovedně zhotoveny umělcem Carinnem a byly upevněny zevnitř. Černé čalouny zastíraly nám vyhlídku z temného pokoje na měsíc, ponuré hvězdy a bezlidné ulice. Ale zlá předtucha a vzpomínka nemohly jimi býti zastíněny. Kolem nás bylo cosi, co nemohu přesně vylíčiti, — cosi věcného i duchového: těžké ovzduší, cosi dusivého, úzkost a především onen hrozný stav bytí, kdy nervy a smysly jsou bystré a žijí, zatím co schopnost mysliti jest uspána. Hrobové ticho viselo nad námi. Viselo nad našimi údy, nad naším nábytkem, nad poháry, z nichž jsme pili, a všechno tížilo a stlačovalo — všechno kromě plamenů v sedmi železných svítilnách, jež osvětlovaly naše besedování. Planouce dlouhými a štíhlými světelnými paprsky, hořely neustále tlumeným a nehybným světlem, a každý z nás viděl v odlesku jejich záře v kulatém, ebenovém stolu, kolem něhož jsme seděli shromážděni, svou bledou tvář a nepokojný plam sklopených očí svých druhů. My však jsme se smáli a byli jsme veselí svým způsobem, — hysterickým veselím a

pěli jsme zpěvy Anakreontovy, — zpěvy šílené a pili jsme hluboké doušky, ačkoliv purpurové víno nám připomínalo krev. Neboť naši komnatu sdílel s námi ještě kdosi — v osobě mladého Zoila. Ležel mrtev, natažen a zahalen, — genius a démon této scény. Ach! nebral účasti na našem veselí, jen jeho tvář zkřivená morem a jeho oči, z nichž smrt jen zpola vyhasila morový žár, zdály se zajímati o naše veselí tak, jak mrtví mohou se zajímati o veselí těch, jimž jest zemříti. Ačkoliv jsem já, Oinos, cítil, že oči zesnulého na mně tkvěly, přece jsem se snažil nepozorovati jejich zahořklý výraz a hledě tvrdošíjně do hlubin ebenového zrcadla, zpíval jsem mocným a zvučným hlasem zpěvy syna Teiova. Ale mé zpěvy zvolna utichaly a jejich ozvěna přicházející z daleka ze smutečních čalounů komnaty ochabovala, slábla a zmírala. A hle! Ze smutečních čalounů, kde se ztrácely zvuky zpěvu, vystoupil temný, neurčitý stín, — stín podobný onomu, jejž vrhá postava muže, když měsíc jest nízko na obzoru. Nebyl to však ani stín muže, ani Boha, ani nějakého známého předmětu. Chvíli se chvěl mezi čalouny komnaty, až konečně spočinul celou délkou na povrchu mosazných dveří. Ale stín ten byl nejasný, beztvárný a neurčitý a nebyl ani stínem člověka ani Boha; ani boha řeckého, ani chaldejského, aniž kterého boha egyptského. A stín spočinul na mosazných dveřích, pod obloukovou řím-

sou dveří, a nehnul se, aniž promluvil slova, nýbrž tam se zastavil a zůstal. A dveře, na nichž stín spočinul, byly, vzpomínám-li dobře, právě naproti nohám zahaleného, mladého Zoila. Ale my, nás sedm zde shromážděných, spatřivše stín, kterak vystoupil z čalounů, neodvážili jsme se přímo naň popatřiti, nýbrž jsme sklopili zraky a hleděli jsme neustále do hlubin ebenového zrcadla. Až když konečně já, Oinos, pronesl jsem několik tlumených slov a otázal jsem se stínu, odkud přichází a jak se nazývá. A stín odpověděl: »Jsem stín a prodlévám blíže Ptolomeových katakomb a zcela blízko temných planin Helusionu, jež hraničí s tuchnoucím průplavem Charonovým.« A tu jsme, — nás sedm, — zděšeně vyskočili se svých sedadel a stáli jsme, třesouce a chvějíce se hrůzou, neboť zvuk jeho hlasu nebyl zvuk nějaké určité bytosti, nýbrž množství bytostí, měnil svůj spád každou slabikou a doléhal temně v náš sluch přízvukem dobře známých hlasů tisíce našich zesnulých přátel.

MUŽ, KTERÝ BYL TROSKOU ČLOVĚKA

Povídka z posledního tažení proti kmenům Bugaboo a Kickapoo.

Pleurez, pleurez, mes yeux et fondez vous en eau.
La moitié de ma vie a mis l'autre au tombeau.

Corneille.

emohu si právě nyní vzpomenouti, kdy či kde jsem se po prvé setkal s oním opravdu hezkým a urostlým chlapíkem, titulárním brigadier-generálem Janem A. B. C. Smithem. Kdosi mne tomu pánovi představil — bylo to jistě na nějaké veřejné schůzi — vím to dobře — pořádané nepochybně o čemsi nadmíru důležitém na tom či onom místě, o tom jsem přesvědčen — ale jeho jméno jsem zapomněl. Je to pravda, že představování se neobešlo bez určitého stupně úzkostné rozpačitosti s mé strany, jež nedovolila, abych si zapamatoval čas a místo.

Jsem povahy nervosní; je to rodinná vada a nemohu za to. Zvláštní tušení tajemnosti, sebe nepatrnější, jemuž zcela nerozumím, přivádí mne okamžitě do trapného stavu rozčilení.

Bylo na něm něco pozoruhodného, — ano, pozoruhodného, ačkoliv je to slabý výraz pro vyjádření plného smyslu mého mínění — o celé té individualitě dotyčné osobnosti. Byl snad šest stop vysoký a vzezření neobyčejně velitelského. Bylo v něm cosi distingué, co nasvědčovalo vysokému vzdělání a vznešenému rodu. V této otázce, v otázce Smithova osobního zjevu, pociťuji jakési melancholické uspokojení ze své zevrubnosti. Jeho vlasy mohly býti pýchou Brutovou; nic nemohlo bohatěji splývat aneb honositi se jasnějším leskem. Byly černé jako havran, a to byla také barva, či bezbarvost jeho nepředstavitelných knírů. Pozorujete, že nemohu mluvit o těchto bez nadšení; a nenadsazuji, pravím-li, že to byly nejhezčí kníry pod sluncem. Ostatně ať tak či onak, ale obrůstaly zcela a částečně zastiňovaly ústa, rovněž naprosto nevyrovnatelná. Měl nejbělejší a nejpravidelnější zuby, jaké si lze představiti. Mezi nimi zazvučel při každé vhodné příležitosti hlas vynikající jasností, melodičností a silou. A pokud se týče očí, byly rovněž výjimečné krásy. Samo jedno z takového páru očí mělo cenu dvou obyčejných orgánů zrakových. Byly temněhnědé, pozoruhodně veliké a zářivé; tu a tam bylo možno postřehnouti určité zajímavé sešikmění, jež jim dodávalo intensivnosti výrazu.

Generálova hruď byla nesporně nejkrásnější, jakou jsem kdy spatřil. Za nic na

světě nebyla by se našla chybička v jejích podivuhodných rozměrech. Tato řídká zvláštnost ještě více dala vyniknouti jeho ramenům, jež by byly vyvolaly ruměnec i na tváři mramorového Apolla, jenž si uvědomil svojí inferioritu. Mám vášnivě rád krásná ramena a troufám si říci, že takových neviděl jsem dosud nikdy. Paže byly veskrze podivuhodně modelovány. Ani dolejší údy nebyly méně skvělé. Byly to skutečně skvostné nohy, non plus ultra. Každý znalec v těchto věcech musil připustit, že to byly pěkné nohy. Nebyly ani příliš ani málo hrubé nebo drobné, ani těžké nebo slabé. Nemohl bych si ani představiti ušlechtilejší křivky, nežli onu, jíž tvoří os femoris, a jemnější vyklenutí fibuly, kterým se vyznamenavá správně rostlé lýtko. Přál bych si z celé duše, aby můj mladý a nadaný přítel, sochař Chiponchipino, byl alespoň mohl spatřit nohy generála brigády A. B. C. Jana Smitha.

Ale ačkoliv takto skvostně urostlých mužů není ve světě tolik, jako je příčin nebo hub po dešti, nemohu přece jen uvěřit, že to pozoruhodné něco, o němž jsem se právě zmiňoval — ta zvláštní atmosféra onoho je ne sais quoi, jež obklopovala mého nového neznámého, — záležela celkem a vlastně jedině ve svrchované skvělosti jeho fysických předností. Možná, že vyzařovala z jeho chování; přece však není mi opět možno předstírat jistotu. V jeho jednání

byla strojenost, ne-li upjatost; dávka odměřené a — mohu-li se tak vyjádřiti — hranaté přesnosti provázela každý jeho pohyb, jenž, pozorován na menší postavě, byl by dozajista vypadal afektovaně, okázale a nuceně, ale který u muže jeho rozměrů byl přičítán jeho zdrželivosti a vysokomyslnosti v dobrém slova smyslu, jež přísluší důstojnosti kolosálních proporcí.

Milý přítel, který mne generálovi Smithovi představil, pošeptal mi do ucha několik slov na vysvětlenou o tomto muži. Byl to pozoruhodný muž, velice pozoruhodný; skutečně jeden z nejpozoruhodnějších mužů svého věku. Těšil se zvláštní přízni dam, za což hlavně děkoval pověsti o své odvaze.

»Pokud se toho týče, nemá skutku soupeře; je to skvělý odvážlivec, o tom není pochyby,« pravil můj přítel, seslabiv při tom do té míry hlas, že mnou zachvěla tajemnost jeho zvuku.

»Dokonalý válečník, o tom není pochyby. Dokázal to, jak myslím, dostatečně v poslední hrozné bitvě, daleko na Jihu, s indianskými kmeny Bugaboo a Kickapoo. (Zde do široka otevřel oči.) Bůh s námi! Krev a hřmění a všechno možné! Divy hrdinství! Slyšel jste o něm jistě! Víte, to je ten muž —«

»Člověče, jak se máte? Nu, jak se daří? Jsem opravdu rád, že vás vidím!« přerušil nás sám generál a přibliživ se, stiskl ruku mému příteli a když jsem mu byl představa-

ven, prkenně, avšak hluboce se uklonil. Myslil jsem tehdy (a myslím dosud), že jsem nikdy neslyšel tak jasného a silného hlasu, ani neviděl pěknější řadu zubů: musím však doznati, že jsem litoval tohoto přerušení právě ve chvíli, kdy pod účinkem šepotu a nadhozených poznámek byl můj zájem o hrdinu v bojích s kmeny Bugaboo a Kickapoo nadmíru roznícen.

Nicméně však roztomilý hovor brigadního generála A. B. C. Jana Smitha brzy docela zahnal mou mrzutost. Můj přítel nás krátce na to opustil a mezi námi se rozpředl dosti dlouhý rozhovor; nebyl jsem pouze potěšen, ale také poučen. Neslyšel jsem nikdy před tím hbitějšího řečníka aneb muže s větším všeobecným rozhledem. Se sympatickou skromností zdržoval se zmínek o thematu, který mně právě ležel na srdci: mám na mysli tajemné okolnosti, jež provázely válku s Bugaby. Já pak z jakési vhodné delikátnosti neodvážil jsem se začíti rozhovor o tomto předmětu, ač jsem byl skutečně v nesmírném pokušení to učiniti. Pozoroval jsem rovněž, že tento chrabrý voják dával přednost filosofickým námětům a že si liboval obzvláště v hovoru o rychlém postupu vynálezů mechaniky. Vskutku, ať jsem zabočoval kamkoli, byl to předmět, k němuž se ustavičně vracel.

»Nic se tomu nevyrovná,« pravil, »jsme obdivuhodný lid a žijeme v obdivuhodné době. Padáky a železnice, lidské pasti a sa-

močinné ručnice! Naše parníky plují po všech mořích a balonová linie Nasau bude lítat pravidelně (za pouhých dvacet liber sterlingů cestovného sem nebo tam) mezi Londýnem a Timbuktu. A kdo vypočítá ohromný vliv na sociální život, umění, obchod a literaturu, jež budou míti bezprostřední výsledky velkých principů elektromagnetismu! A to není všechno, ujišťuji vás! Postup vynálezů nebude mít konce. Nejpodivuhodnější, nejgeniálnější, a dovolte mi doložit, pane — pane — Thompson je tuším vaše jméno — dovolte mi dodati, že nejužitečnější, opravdu nejužitečnější mechanické vynálezy rostou denně jako houby, mohu-li se tak vyjádřit, či obrazněji řečeno — jako — ah — kobylky — jako kobylky, pane Thompsone — vedle nás a ah — ah — kolem nás!«

Moje jméno rozhodně není Thompson, netřeba však podotknouti, že při rozchodu s generálem Smithem zvýšil se nejen můj zájem o něj a mé mínění o jeho konversačních schopnostech, nýbrž vzrostlo i mé vědomí výhod, jež nám poskytuje život v tomto století mechanických vynálezů. Má zvědavost přece však nebyla ještě ukojena; rozhodl jsem se tedy ihned pokračovati ve vyzvídání mezi svými známými, jednak o generálovi samotném, a zvláště pak o hrůzyplných příhodách quorum pars magna fuit ve válečném tažení proti Bugabům a Kickapům.

První příležitosti, jež se naskytla a jíž horresco referens jsem se neváhal uchopit, dostalo se mi v kostele u důstojného doktora Drummummuppa, kde jsem se jednou v neděli octl právě při kázání nejen v lavici, ale po boku své vážené a sdílné, malé přítelkyně Miss Tabitha T. Usednuv tu, blahopřál jsem sám sobě — a to ne bezdůvodně — k onomu velmi příznivému vývoji okolností. Věděl-li někdo něco o brigádním generálu A. B. C. Janu Smithovi, bylo mi jasné, že to byla Miss Tabitha T. Dali jsme si několik znamení a navázali pak, s o t t o v o c e, živý rozhovor.

»Smith!« pravila na mou vážnou otázku. »Smith! Snad ne general A. B. C.? Pane bože, myslela jsem, že víte o něm všechno! Je to podivuhodně vynalézavé století! Hrozná historie! Krvavá banda ničemů jsou ti Kickapové! Bojoval jako hrdina — divy udatnosti — nesmrtelná sláva. Smith! Generál brigády John A. B. C.! — přece víte, to je ten muž —«

»Muž,« skočil do řeči doktor Drummummupp svým nejvyšším hlasem, udeřiv rukou na okraj kazatelny poblíž našich uší, »muž, který se zrodil z ženy, má krátký život; vyroste a je pokosen jako květina!« Odsunul jsem se na konec lavice a v živých pohledech kazatelových postřehl jsem, že hněv, jímž málem rozbil kazatelnu, byl roznícen šepotem mezi onou dámou a mnou. Nezbývalo nám, než způsobně se podvolit a v mu-

kách důstojného mlčení naslouchat tomuto v pravdě znamenitému výkladu.

Příštího večera přišel jsem poněkud pozdě do divadla Rantipole, kde jsem pevně věřil, že ihned uspokojím svou zvědavost, vkročím-li jen do lože oněch vybraných vzorů vlídnosti a vševědoucnosti, Misses Arabelly a Mirandy Cognoscenti. Známý tragéd, Climax, hrál Jaga při vyprodaném domě a já shledal dosti nesnadným nalézti u nich pochopení svého přání, tím méně, že naše lože sousedila se zákulisím a bylo z ní možno přehlédnouti celou scénu.

»Smith!« zvolala miss Arabella, když porozuměla účelu mého pátrání. »Smith. Ovšem, generál Jan A. B. C.?«

»Smith?« vyzvídala Mirana zamyšleně. »Přisámbůh, viděli jste kdy lepší postavu?«

»Nikdy, madame; ale řekněte mi přec —«

»Aneb tak nenapodobitelný půvab?«

»Nikdy, na mou čest! Avšak prosím, povězte mi —«

»Aneb takové ocenění divadelních efektů?«

»Madame!«

»Aneb jemnější smysl pro skutečné krásy Shakespeara? Pohleďte laskavě na onu nohu!«

»K čertu,« a obrátil jsem se opět k její sestře.

»Smith!« pravila, »snad ne generál A. B. C. Jan? Hrozný případ že? — Strašní bí-

dáci ti Bugaboové, divoši atd.! — ale že žijeme v podivuhodně vynalézavé době! — Smith! — Ó, ano! Veliký muž! — Dokonalý odvážlivec! Nesmrtelná sláva! — Divy udatnosti! — Neslýcháno!« — (Poslední slova zavřeštěla.) »Můj Bože! Vždyť je to ten muž —«

„— — — Mandragora
ani nápoj spánku z celého světa
neuspí Tě v sladký sen
který's měl ty sníti včera

zařval mi Climx právě do ucha, zahroziv na mne způsobem, který jsem nemohl snésti a nesnesl. Opustil jsem ihned slečny Cognoscenti, odebral se za scénu a uštědřil otrhanému ničemovi takový výprask, že si ho zapamatuje až do smrti.

Věřil jsem, že na večírku roztomilé vdovy, mrs. Kathleen O'Tramp, nedočkám se již podobného zklamání. Jakmile jsem usedl proti své hezké hostitelce ke kartám, předložil jsem otázky, jichž rozluštění stalo se mi pro pokoj mé duše nutným.

»Smith!« zvolala má partnerka, »snad ne generál Jan A. B. C.? Hrozný případ, že? Kule jste říkal? — Strašní bídáci jsou ti Kikapoové. — Budeme, prosím, hrát whist, pane Tattle! — opravdu, žijeme ve věku vynálezů, rozhodně je to století, řekněme — století par excellence — mluvíte francouzsky? — Ó, téměř hrdina — dokonalý odvážlivec! — Nemáte žádné červené, pane

Tattle? — Nevěřím. — Nesmrtelná sláva a všechno! Divy srdnatosti! — Nikdy jste neslyšel? — Můj ty Bože! Vždyť to je ten muž —«

»Muž! — Kapitán Muž!« vykřikla jakási ženština z nejzazšího koutku pokoje. »Hovoříte o kapitánu Mužovi a o souboji? — Ó, to musím slyšet — mluvte přece — pokračujte mrs. O'Tramp! — Tak vypravujte!« A mrs. O'Tramp vypravovala stále o jistém kapitánu Mužovi, kterého buď pověsili nebo zastřelili, nebo, který měl býti pověšen i zastřelen. Ano. mrs. O'Tramp pokračovala a já jsem odešel. Tady mi nekynula žádná naděje, že bych slyšel něco více o brigádním generálu A. B. C. Janu Smithovi.

Přece však jsem se utěšoval, že se mne smůla snad nebude držeti na věky a rozhodl se, že při routu uhodím na přívětivou mrs. Pironette, onoho okouzlujícího mladého anděla.

»Smith!« řekla mrs. P., když jsme spolu tančili pas-de-zephyr. »Smith! — snad ne general Jan A. B. C.? Hrozné dílo Bugaboo, co? — strašlivá zvěř, ti Indiáni! — Pozor, vytáčejte špičky! Skutečně se za vás stydím! — muž s nesmírnou odvahou, chudák! — ale je to podivuhodné století vynálezů! — ó, nemohu popadnouti dechu — pravý odvážlivec — divy udatnosti — nikdy jsem o podobném neslyšela! — nemohu tomu věřiti — budu si musit sednout a vy-

světliti vám — Smith! vždyť to je ten muž — —«

»Man-fred, pravím vám,« vykřikla miss Bas-bleu, když jsem vedl Miss Pirronette ke křeslu. »Slyšel kdy někdo něco podobného? Je to ‚Man-fred‘, pravím, a rozhodně ne ‚Man-Friday‘. Vtom na mne miss Bas-bleu kývala velmi rozhodně a já musil chtě nechtě opustiti mrs. P., abych rozluštil spor o názvu určitého Byronova básnického dramatu. Ačkoliv jsem velmi stručně prohlásil, že pravdivý titul byl »Man-Friday« a nikoliv »Man-fred«, přece, když jsem se vrátil, nemohl jsem již mrs. P. nalézti. Odešel jsem s velmi zahořklým pocitem nevole proti celému rodu Bas-bleu.

Ale nyní šlo již do tuhého. Rozhodl jsem se obrátiti se na svého důvěrného přítele, Theodora Sinivate, neboť jsem věděl, že on mi poskytne alespoň nějakou určitou informaci.

»Smith!« řekl svým zvláštním rozvláčným způsobem; »Smith! — snad ne generál A. B. C.? Je to ale barbarský kousek těch Kikapoo, není-li pravda? Řekněte, co o tom soudíte? — Dokonalý odvážlivec — veliká škoda, na mou čest! — skvělé vynalézavé století! — divy udatnosti! A mimochodem, slyšel jste někdy o kapitánovi Mužovi?«

»Prokletý kapitán Muž!« pravil jsem, »prosím, pokračujte ve své historii.«

»Hm — a tak — docela la meme cho-o-ose, jak říkáme ve Francii. Smith, že? Generál

Jan A. B. C.? pravím —« (tu Mr. S. pokládal za vhodné přiložiti prst k nosu) — »povídám, nechcete snad opravdu říci na svoje svědomí, že nevíte vše o Smithově případu právě tak dobře, jako já, což? Smith? Jan A. B. C.? Vždyť je to ten muž —«

»Mr. Sinivate,« řekl jsem prosebně, »je to ten muž v masce?«

»Ne-e-e!« pravil s moudrým výrazem. »Ani ten muž na měsíci.«

Takovou odpověď považoval jsem za úmyslnou a rozhodnou urážku a odešel jsem ihned z domu velmi rozhořčen a s plným odhodláním vyzvati svého přítele Mr. Sinivate k okamžité odpovědnosti za jeho negentlemanské chování a špatné mravy.

Zatím však mě ani nenapadlo, abych se dal odbýti ohledně informací, jichž jsem si přál. Zbýval jediný pramen. Půjdu přímo ke zřídlu. Napadnu bezodkladně generála samého a požádám ho výslovně o rozluštění tohoto protivného tajemství. Zde alespoň nebude možna žádná dvojsmyslnost. Budu mluviti prostě, určitě a rozhodně, stručně a úsečně jako Tacitus neb Montesquieu.

Když jsem přišel, bylo ještě časně, generál se oblékal, ale předstíral jsem naléhavou záležitost a starý černoch mě ihned uvedl do jeho ložnice a zůstal přítomen mé návštěvě. Vstoupiv, rozhlédl jsem se ovšem po jeho pánovi, ale nezpozoroval jsem ho hned. Jakýsi veliký a podivně vypadající ranec něčeho ležel na zemi těsně u mých

nohou, a jelikož jsem nebyl právě v nejlepší náladě, odkopl jsem ho z cesty.

»Hm! — hm — m! Velmi zdvořilé, vskutku,« ozval se ranec tím nejslabším a zároveň nejpodivnějším hláskem, jaký jsem kdy v životě slyšel a jenž byl směsí kvičení a pískotu.

»Hm! velmi zdvořilé — opravdu!«

Vykřikl jsem hrůzou a rázem jsem se uhnul do nejzazšího kouta pokoje.

»Nu, milý brachu!« zakvičel zase ranec, »co — co — co je — co se děje? Věru se mi zdá, že mě vůbec neznáte.«

Co jsem mohl na to vše říci? Co? Zavrávoral jsem do křesla a s vytřeštěnýma očima a otevřenými ústy očekával jsem rozluštění záhady.

»Podivno, že mě neznáte — skutečně podivno!« opět zakničela ta divná věc, jež nyní, jak jsem pozoroval, učinila na zemi nevysvětlitelný pohyb, velice podobný natahování punčochy. Nicméně bylo vidět jen jednu nohu.

»Divná věc, že mě neznáte. Pompey, přines mi tu nohu!« A Pompey podával ranci pořádnou korkovou nohu, již oděnou, kterou si rázem přišrouboval a pak se přede mnou postavil.

»Byla to krvavá řež,« pokračovala ta věc, jakoby v samomluvě. »Ale člověk nesmí bojovat s kmenem Bugaboo a Kickapoo a myslet si, že utrží jen nějaký šrám. Pompey, podej mi nyní paži. Thomas,« pravil, obra-

ceje se zase ke mně, »jest rozhodně nejlepším výrobcem korkových nohou. Budete-li však někdy potřebovati nové paže, můj milý, musíte mně dovolit, abych vás doporučil k firmě Bishop.« Při tom mu Pompey přišrouboval jednu paži.

»Byla to perná práce, jen si nemyslete. A teď, pse, hoď na mne má ramena a prsa. Pettit vyrábí nejlepší ramena, ale pro prsa musíte si jít k firmě Duerow.«

»Prsa!« vyhrkl jsem.

»Pompey, což nebudeš hotov s tou parukou? Skalpování je konec konců surové dílo; ale můžete si opatřiti výbornou vlásenku u De L'Armea.«

»Vlásenku!«

»A teď, černochu, mé zuby! Pro dobrý chrup jděte raději hned do domu Parmlyho; má sice vysoké ceny, ale je to znamenitá práce. Spolkl jsem důkladná sousta, když mně velký Bugaboo vrazil pažbu do úst«.

»Pažbu pušky! Vrazil! Mé oko.«

»Ó, ano! A pravda, mé oko! Pojď, Pompey, ty darebo, našroubuj je! Kickapové nejsou nikterak pomalí při vypichování očí; dr. Williams jest ostatně dobrý imitátor, nemůžete si představit, jak dobře vidím očima, jež on vyrobil.«

Počal jsem nyní velmi jasně chápati, že předmět, který stál přede mnou, nebyl nikdo menší, nežli můj nový známý, brigádní generál A. B. C. Jan Smith. Musím přiznati, že Pompeyova obratnost nápadně

změnila osobní vzhled generálův. Jeho hlas mne však nicméně stejně ještě zarážel. Ale i tato zřejmá tajemnost brzy se vysvětlila.

»Pompey, ty černý ničemo,« zařičel generál, »vskutku myslím, že by mne nechal odejít bez patra v ústech.«

Načež černoch, mumlaje cosi na omluvu, přistoupil k svému pánovi, otevřel mu ústa znalecky jako jockey a upevnil mu tam obratným způsobem podivný přístrojek, jehož jsem dobře nechápal. Nicméně, v celém výrazu generálova obličeje nastala okamžitá a překvapující změna. Když opět promluvil, zvonil jeho hlas právě touž melodičností a silou, jíž jsem pozoroval při našem prvním setkání.

»Prokletí lumpové!« řekl tak jasným hlasem, že jsem užasl nad jeho změnou. »Prokletí lumpové! Nejen, že mi vyrazili patro z úst, ale dali si práci odříznouti alespoň sedm osmin mého jazyku. Ani ty nejlepší americké výrobky tohoto druhu nevyrovnají se skvělým výrobkům Bonfantiho. Mohu vám ho s dobrým svědomím doporučiti,« pravil s úklonou »a ujišťuji vás, že mne opravdu těší, mohu-li to učinit.«

Ocenil jsem jeho laskavost, jak jsem nejlépe dovedl a ihned jej opustil, pochopiv dokonale pravdivý stav věcí a plně porozuměv tajemství, jež mne tolik soužilo. Bylo to zřejmé. Případ byl jasný. Brigádní generál A. B. C. Jan Smith byl oním mužem, — který byl troskou člověka.

VÉVODA DE L'OMELETTE.

A ihned vstoupil v chladnější podnebí.
Cowper.

eats zahynul kritikou. Kdo to zemřel na Andromachu?*) Nízké duše! De l'Omelette zahynul na strnada. L'histoire en est brève. Stůj při mně, Duchu Apiciův!

Onen tklivý, lhostejný, malý, okřídlený poutník přibyl ve zlaté kleci ze svého vzdáleného domova v Peru do ulice d'Antin. Od královské majitelky la Bellisima doprovodilo šťastného ptáka k vévodovi De l'Omelette šest peerů.

Tohoto večera večeřel vévoda sám. V soukromí své pracovny spočíval unaveně na pohovce, pro niž obětoval svou loyalitu ke králi, neboť jej přeplatil; byla to známá pohovka od Cadeta.

*) Montfleury. Autor knihy Parnasse Réformé vkládá mu v Hadu tato slova do úst: „L'homme donc qui voudrait savoir ce dont je suis mort, qu'il ne demande pas si ce fut de fièvre ou de podagre ou d'autre chose mais qu'il entende que ce fut de L'Andromaque.

Hříží svou tvář do polštáře. Hodiny odbíjejí! Neschopen potlačiti své pocity spolkne jeho Milost olivu. V tom okamžiku se při zvucích tlumené hudby otevrou dveře a hle, nejrozkošnější pták se ocitne před nejzamilovanějším mužem. Než jaké to nevyslovitelné ohromení zastírá tvář vévodovu? — »Horreur! — chien! — Baptiste! — l'oiseau! — ah, bon Dieu! Cet oiseau modeste que tu as deshabillé de ses plumes, et que tu as servi sans papier!« Není třeba říci více: vévoda vydechl duši v záchvatu nevole.

»Ha! ha! ha!« pravila Jeho Milost třetí den po svém skonu.

»He! he! he!« odpověděl Ďábel tiše a vztyčoval se s výrazem povýšenosti.

»Nu, snad to nemyslíte vážně,« odvětil De l'Omelette. »Hřešil jsem — c'est vrai — ale, můj bože, pane, uvažte! — snad nechcete uskutečniti takové — takové — barbarské vyhrůžky.«

»Co že nechci?« pravilo Jeho Veličenstvo; »tak svlékejte se, pane!«

»Svlékati se, opravdu, to je velmi pěkné, na mou věru! Ne, pane, nesvléknu se. Kdo pak jste, prosím, abych já, Vévoda De l'Omelette kníže de Foie-Gras, nabyvší právě zletilosti, autor Mazurkiady a člen akademie zbavil se na vaši výzvu nejrozkošnějších kalhot, které kdy Bourdon ušil, nejroztomilejšího županu, který kdy Rombert vyrobil, neřku-li, abych vybalil

své vlasy z papíru, nemluvě ani o obtíži, jež by mi způsobilo svlékání rukavic?«

»Kdo že jsem? — ach pravda! Já jsem Belzebub, Kníže Ohonu. Právě jsem tě vyňal z rakve z růžového dřeva, vykládané slonovinou. Byl jsi podivuhodně navoněn a polepen, jak je to ve faktuře. Poslal tě Belial, můj inspektor hřbitovů. Pantalony, jež jak říkáš byly ušity Bourdonem, jsou znamenité plátěné kalhoty a tvůj župan jest rubáš nemalých rozměrů.«

»Pane!« odpověděl Vévoda, »mne nelze beztrestně urážeti! Pane! Použiji nejbližší příležitosti, abych pomstil tuto urážku! Pane! uslyšíte o mně! Zatím au revoir!« — a Vévoda se poroučel z přítomnosti satanovy; byl však zadržen a přiveden zpět gentlemanem, konajícím službu. Na to si Jeho Milost protřela oči, zívla, pokrčila rameny a přemýšlela. Uvědomivši si svou totožnost, prohlédla si letmo své okolí.

Komnata byla nádherná. I De l'Omelette prohlásil ji bien comme il faut. Udivovala ne svou délkou ani svou šíří, nýbrž svou výškou. Neměla stropu, — zcela jistě neměla, — nýbrž hustou vířivou změť ohnivě zbarvených mračen. Jeho Milost dostávala závrať, když pohlédla vzhůru. Se shora visel řetěz z neznámého, krvavě rudého kovu, jehož hořejší konec se ztrácel, podobně jako město Boston, parmi les nues. Na dolním konci se houpal koš se žhavou hmotou; Vévoda poznal, že jest to

rubín. Z něho proudilo tak mocné, tak klidné a tak hrůzné světlo, jaké Persie nikdy neuctívala, Gheber si nikdy nepředstavoval, a o jakémž se nikdy Moslímu nesnilo, když opojen opiem doklopýtal k lůžku z máků a ulehl zády ke květům a tváří k bohu Apollonovi. Vévoda v uspokojení zamumlal mírnou kletbu.

Kouty komnaty byly zaobleny ve výklenky. Ve třech z nich stály sochy ohromných rozměrů. Jejich krása byla řecká, jejich znetvořenost egyptská a jejich tout ensemble francouzský. Socha ve čtvrtém výklenku byla zahalena závojem; nebyla ohromná. Měla špičatý kotník a nohu v sandále. De l'Omelette přitiskl ruku na srdce, zavřel oči, pozvedl je a přistihl Jeho Satanské Veličenstvo, kterak se rdí.

A těch obrazů! — Kupris! Astarte! Astoreth! — a tisíce podobných. A Rafael je viděl! Ano Rafael byl zde; což nenamaloval---? a nebyl tudíž zatracen? Jaké obrazy! Jaké obrazy! Ó přepych! Ó láska! Kdo, zíraje na tyto zakázané krásy, by měl ještě smysl pro sličné, zlaté rámy, které jako hvězdy zdobily hyacintové a porfyrové stěny?

Ale vévodovo srdce omdlévá. Nedostává však, jak se domníváte, závrať z velkoleposti, ani není omámen ekstatickými výdechy nesčetných kaditelnic. Il est vrai que à toutes ces choses il a pensé beaucoup-mais! Vévoda De l'Omelette

jest hrůzou ztrnulý; neboť ponurou vyhlídkou, kterou poskytuje jediné nezastřené okno, běda, září nejpříšernější ze všech ohňů.

Le pauvre Duc! Nemohl se ubrániti myšlence, že nádherné, rozkošné, neumírající melodie, jež se šířily komnatou, procezované a pozměňované alchymií začarovaných okenních tabulí, byly skřeky a nářky beznadějně zatracených! A tam — tam! na pohovce! — kdo to asi je? — on, *petit maître* — ne, božstvo — jež sedělo jako z mramoru vytesáno *et qui sourit*, svou bledou tváří si *amèrement*?

Mais il faut agir — to znamená, že Francouz zcela neomdlí. Kromě toho, Jeho Milost nenáviděla scény; De l'Omelette jest opětně svůj. Na stole bylo několik rapírů a několik čepelí. Vévoda se učil u B..., *il avait tué ses six hommes*. Nu nyní *il peut s'échapper*. Změří dva rapíry a s nenapodobitelným půvabem vybídne Jeho Veličenstvo, aby si vybralo. *Horreur!* Jeho Veličenstvo nešermuje.

Mais il joue! — jaká šťastná myšlenka! — Jeho Milost měla vždy znamenitou paměť. Zběžně prolistoval *Diable*-a od Abbého Gualtiera. Tam se praví »*que le Diable n'ose pas refuser un jeu d'écarté*.«

Ale jaké vyhlídky! — jaké vyhlídky! Opravdu — zoufalé; ale sotva zoufalejší, než byl vévoda sám. Ale zdaž nezná ono ta-

jemství, zdaž nepřelétl knihu Pierra Le Bruna? Zdaž nebyl členem Klubu Jedenadvacet? »Si je perds,« pravil, »je serais deux fois perdu — budu dvojnásob zatracen — voilà tout! (Tu Jeho Milost pokrčila rameny.) Si je gagne, je reviendrai à mes ortolans — que les cartes soient préparées!«

Jeho Milost byla zosobněná opatrnost a pozornost; Jeho Veličenstvo zosobněná důvěra. Divák by byl myslel na Františka a Karla. Jeho Milost myslela na svou hru. Jeho Veličenstvo nemyslelo; míchalo. Vévoda sejmul.

Karty jsou rozdány. Trumf jest obrácen — je to — král! Nebyla to královna! Jeho Veličenstvo proklínalo její mužský oděv. De l'Omelette položil si ruku na srdce.

Hrají. Vévoda počítá. Talon jest dobrán — Jeho Veličenstvo počítá vážně, usmívá se a přihne si vína. Vévoda si schoval kartu.

»C'est à vous à faire«, pravilo Jeho Veličenstvo, snímajíc. Jeho Milost se uklonila, rozdala a vstala od stolu en présentant le Roi.

Jeho Veličenstvo se zachmuřilo.

Kdyby Alexander nebyl býval Alexandrem, byl by chtěl býti Diogenem; a vévoda ujišťoval svého protivníka, poroučeje se, »que s'il n'eut été De l'Omelette il n'aurait point d'objection d'être le Diable«.

ÚMLUVA.

Mě vyčkej jen! Já přijdu již
v ten temný dol zas Tobě blíž.

Exequi na smrt své ženy od Henryho Kinga, biskupa z Chichestru.

ešťastný, záhadný muž! Pod vlivem tvé vlastní obrazotvornosti a zachvácen plameny tvého mládí znovu tě vidím před svým duševním zrakem! Ještě jedenkrát objevil jsi se přede mnou, ne — oh! takový, jaký jsi v studeném údolí stínů, nýbrž jakým bys měl býti — promrhávaje život velkolepými meditacemi v městě mlhavých vidin, tvých Benátkách, jež jsou hvězdnatým Elysiem moře a jichž nádherné paláce širokými okny dívají se ponuře na tajemné, mlčící vody. Ano — opakuji — jakým bys měl býti. Jsou jistě jiné světy než tento, jiné myšlenky než davu, jiné theorie než sofisma. Kdo tě tudíž předvolá k zodpovídání za tvé činy? Kdo tě bude viniti za hodiny obětované snění nebo odsuzovati jako plýtvání životem činy, jež byly pouze překypováním tvé nezdolné energie?

Bylo to v Benátkách pod krytým podloubím, zvaným Ponte di Sospiri, kde jsem po třetí nebo po čtvrté potkal osobu, o níž budu vypráveti. Jen nejasně se upamatovávám na podrobnosti onoho shledání. A přece se pamatuji — ah! Jak bych mohl zapomenouti? Hluboká půlnoc, most vzdechů, krása ženy a Genius Romantiky, vznášející se nad úzkým kanálem.

Byla neobyčejně temná noc. Veliké hodiny na Piazze odbily pátou hodinu italského večera. Náměstí Campanile bylo tiché a opuštěné a světla ve starém vévodském paláci rychle pohasínala. Vracel jsem se domů z Piazetty Velkým Canalem. Právě když se moje gondola blížila k ústí kanálu San Marco, ozval se z jeho úkrytu ženský hlas, jenž prolomil ticho noci divokým, hysterickým, dlouhým výkřikem. Vyskočil jsem ohromen tímto zvukem a gondolier upustiv své jediné veslo, ztratil je a ježto nebylo naděje znovu je nalézti v hluboké tmě, byli jsme vydáni na pospas proudu, jenž směřuje od většího k menšímu kanálu. Jako obrovský, černý kondor plynuli jsme zvolna s proudem dolů k mostu vzdechů, když tisíce pochodní zářících z oken a schodiště vévodského paláce proměnilo v okamžiku hluboké šero v sinavý a nepřirozený den.

Děcko vypadnuvši z náručí vlastní matky spadlo s hořeního okna vysoké budovy do tmavého kanálu. Tiché vody za-

vřely se klidně nad svou obětí a ačkoliv moje gondola byla jediná v dohledu, mnoho statných plavců marně již hledalo na povrchu vody poklad, který bohužel bylo lze nalézti již jen v bezedné hloubce. Na širokém, černém, mramorovém dláždění u vchodu paláce a několik kroků nad vodou stála postava, jíž nikdo, kdo ji tehdá spatřil, nikdy nebude moci zapomenouti. Byla to markýza Aphrodie, jíž zbožňovaly celé Benátky, nejveselejší z veselých, nejpůvabnější z krásných, ale mladá žena starého, lstivého Mentoni a matka onoho krásného dítěte, prvého a jediného, jež nyní hluboko pod kalnou vodou myslelo s hořkostí v srdci na její sladké něžnosti a vyčerpávalo svůj mladý život v zoufalých pokusech zavolati její jméno.

Stála samotna. Její malé, bosé, stříbrobílé nožky zářily v černém zrcadle mramoru, na němž stála. Její vlasy zpola uvolněné z večerního plesového účesu kupily se v dešti diamantů kolem její klasické hlavy, vlníce se jako květy mladého hyacintu. Bělostný, gázový přehoz zdál se býti skoro jediným oděvem halícím její krásné tělo; avšak letní půlnoční vzduch byl horký, nehybný a klidný a ani pohyb její postavy, nehybné jako sochy, nepohnul záhyby roucha, jež jako mlha ji halilo, tak jako těžký mramor halil Niobu. Avšak, ku podivu, její velké, zářivé oči nebyly upřeny dolů k hrobu, kde její nejjasnější naděje

leží pohřbeny, nýbrž bloudily zcela odlišným směrem! Vězení staré Republiky jest, myslím, nejnádhernější budova v celých Benátkách, jak se však mohla ona dáma tak upřeně na ně dívati, když pod ní dusilo se v kalné vodě její vlastní dítě? Tamo právě proti oknu její komnaty rovněž tmí se temný, ponurý výklenek. Co tudíž mohlo býti v jeho stínech, architektuře, nebo na jeho vínem opletených a ponurých římsách, co by markýza di Mentoni nebyla obdivovala již tisíckráte před tím? Nesmysl! Kdo nemá na zřeteli, že v takovýchto okamžicích oko, jako roztříštěné zrcadlo, zmnohonásobňuje obraz bolesti a vidí v nesčetném množství vzdálených míst hoře, které jest na blízku?

Mnoho schodů nad markýzou pod obloukem vodní brány stál ve společenském obleku sám Mentoni, podobaje se satyru. Brnkal na kytaru a zdálo se, že se k smrti nudí, když dával občas pokyny k zachránění svého dítěte. Ohromen, jat hrůzou, neměl jsem síly změniti vzpřímenou pósu, kterou jsem zaujal, když jsem po prvé zaslechl výkřik, a musil jsem poskytovati očím pobouřené skupiny na břehu příšernou, nic dobrého nevěštící podívanou, jak ztrnule vzpřímen a bled plul jsem kolem nich ve své pohřební gondole.

Všechny pokusy o záchranu byly marné. Mnozí z nejhorlivějších v hledání ustali již ve své námaze a těžkomyslně oddávali se

bolesti. Bylo již málo naděje pro děcko (jak mnohem méně než pro matku); náhle však vystoupila z temného výklenku, o němž jsem se již zmínil že byl částí staré republikánské věznice a nalézal se právě naproti oknům markýzy, na světlo postava zahalená v plášť a po krátkém váhání na pokraji strmého svahu vrhla se po hlavě do kanálu. Když pak za okamžik na to stanula s živoucím ještě a dychajícím dítětem v náručí na mramorovém dláždění po boku markýzy a její plášť, těžký nasáklou vodou, se uvolnil a v záhybech sklouzl k jejím nohám, objevila se ohromeným divákům postava mladého muže, jehož jméno bylo tehdá známo skoro celé Evropě.

Nepromluvil ani slova. Ale markýza! Uchopí své dítě, přitiskne ho k srdci, přivine k sobě jeho tělíčko a pokryje je polibky. Žel! J i n é ruce vzali je od cizince, j i n é ruce je bez povšimnutí odnesly do paláce! A markýza! Její ret — její krásný ret se chvěje; oči plní se slzami — ty oči, jež jako acanthus jsou »měkké, skoro vlahé«. Ano! Oči plní se slzami — a hle! Ryzí žena chvěje se v celé své bytosti — socha oživla! Spatřili jsme, jak bledá její mramorová tvář, dmoucí se mramorová ňadra i bílé mramorové nohy náhle neovladatelně se zarděly přívalem nachu a slabé mrazení zachvívalo její krásnou postavou jako něžný neapolský vánek bohatými stříbrnými liliemi v trávě. Proč by se měla rdíti? Na

tuto otázku není odpovědi leda té, že opustivši v prudkém chvatu a děsu mateřského srdce samotu svého budoiru, zapomněla spoutati své malé nožky do střevíčků a přehoditi přes svá benátská ramena vhodný přehoz. Jaká by mohla býti jiná příčina jejího zardění? Snad pohled oněch divokých, prosebných očí? Snad bouřlivý neklid vlnících se ňader? Či snad křečovitý stisk třesoucí se ruky — ruky, jež náhodně spočinula, jakmile Mentoni vešel do paláce, na ruce cizincově? Jaký mohl býti důvod zvláštně tlumeným tónem pronesených bezvýznamných slov, jimiž kvapně se s ním rozloučila? »Zvítězil jsi«, pravila, nebo mě oklamal šumot vody. »Zvítězil jsi; hodinu po východu slunce se sejdeme. Staniž se tak!«

Hluk se stišil, světla v paláci uhasla a cizinec, jehož jsem nyní poznal, stál sám na dlažbě. Chvěl se v nepochopitelném vzrušení a jeho oči pátraly po gondole. Nemohl jsem učiniti méně, než nabídnouti mu svou vlastní a on přijal mou pozornost. Opatřivše si veslo u vodních vrat pluli jsme k jeho residenci, zatím co on rychle nabyl opět své sebevlády a se zřejmě velkou srdečností hovořil o našem dřívějším již seznámení.

Jsou jistí lidé, při jichž popisu bývám rád zevrubný. Onen cizinec — budu jej takto nazývati, neboť celému světu byl ještě cizincem — onen cizinec jest jedním

z nich. Byl spíše menší než střední postavy, ačkoliv v okamžicích prudké vášně jeho postava skutečně vzrůstala a popírala původní představu. Jeho lehký, štíhlý zjev sliboval více oné pohotovosti k činu, kterou osvědčil u mostu vzdechů než herkulské síly, kterou prý vládnul bez zvláštní námahy v příležitostech daleko nebezpečnějších. S ústy a bradou božství, zvláštníma, divokýma, plnýma, vlhkýma očima, jichž stíny přecházely z jasně hnědé barvy k hluboce, zářivě černé a hojností vlnitých, černých vlasů, z pod nichž občas zazářilo vysoké čelo, bílé jako slonovina, měl klassické rysy, jichž pravidelnější jsem nespatřil, vyjma snad mramorové rysy císaře Commoda. Nicméně však jeho vzezření bylo z těch, jež každý člověk jednou ve svém životě spatřil a od té doby již nikdy více. Nemělo zvláštního, ani trvale převládajícího výrazu, jenž by se mohl vrýti v pamět. Byla to tvář, která spatřena byla ihned zapomenuta, zapomenuta však s nejasným, neutuchajícím přáním, aby mohla býti znovu vyvolána. Ne snad, že by každé prudké pohnutí mysli nebylo vrhlo svůj jasný obraz na zrcadlo jeho tváře, avšak toto, jako ostatně každé zrcadlo, nepodrželo stopy onoho vzrušení, jakmile pominulo.

Když jsem jej v noci po oné příhodě opouštěl, prosil mě, jak se mi zdálo velmi naléhavě, abych jej časně příštího jitra na-

vštívil. — Záhy po východu slunce vstoupil jsem do paláce mohutné, ponuré, ale fantasticky pompésní stavby, jenž se týčil nad vodami Velkého Kanálu v blízkosti Rialta. Byl jsem uveden širokým, točitým schodištěm, vykládaným mosaikami do jeho pokojů, jichž bezpříkladná nádhera a přepych zazářily otevřenými dveřmi, takže jsem stanul oslepen, omámen.

Věděl jsem, že je velmi zámožný. O jeho majetku kolovaly takové pověsti, že jsem je nazýval směšně přehnanými. Avšak popatřiv kolem sebe, nemohl jsem ani uvěřiti, že existuje v Evropě osoba, jejíž bohatství by mohlo opatřiti knížecí nádheru, která zářila a skvěla se kolem.

Ačkoliv, jak pravím, slunce již vyšlo, byla komnata dosud skvěle osvětlena. Z této okolnosti i z unaveného vzezření svého přítele jsem usoudil, že celou předcházející noc nezamhouřil oka. Oslepovati a udivovati bylo patrným účelem architektury i zařízení této komnaty. Málo pozornosti bylo věnováno uspořádání a národní svéráznosti. Oko bloudilo s předmětu na předmět, neutkvěvši na žádném, ani na groteskách řeckých malířů, ani na skulptuře nejlepších dnů Italie, ani na obrovských řezbách neškoleného Egypta. Bohaté závěsy ve všech koutech pokoje chvěly se vibrací jemné, melancholické hudby, jejíž původ nebylo možno objeviti. Smysly byly mámeny smíšenými a neslučitelnými vůněmi

vystupujícími z podivných točitých kaditelnic, spolu s množstvím plápolajících a kmitajících se plamínků smaragdového a fialového ohně. Odrážejíce se v tisíci reflexích od záclon, jež splývaly jako vodopády roztaveného stříbra, mísily se přirozeně skvoucí paprsky slunce s umělým světlem a v tlumených masách opíraly se o bohatý koberec, zářící jako tekuté chilské zlato.

»Ha! ha! ha! — ha! ha! ha!« smál se můj přítel, pokynuv mi, abych se posadil, jakmile jsem vešel do komnaty, a sám vrhnul se v celé délce na otoman. »Vidím,« pravil, zpozorovav, že se nemohu okamžitě vzpamatovati z tak zvláštního přivítání — »vidím, že jste ohromen mou komnatou, sochami, obrazy i mým originálním pojetím architektury a zařízení! Jste úplně spit tou nádherou, eh? Odpusťte však, milý pane, (v tomto okamžiku nabyl jeho hlas srdečného tónu) promiňte mi můj nevhodný smích. Vypadal jste tak úžaslý. Mimo to, některé věci jsou tak dokonale komické, že se člověk buď musí smáti nebo zemříti. Umříti v smíchu musí býti nejkrásnější ze všech skvělých smrtí! Sir Thomas More — znamenitý člověk byl Sir Thomas More — Sir Thomas More zemřel v smíchu, jak se pamatujete. V Absurdities Ravisia Textora jest celý dlouhý seznam osob, jež došly k témuž velkolepému konci. Víte přece,« pokračoval v zamýšlení, »že ve Spartě (která je nyní Palaeochori) ve

Spartě, pravím, na západ od citadel v chaosu sotva znatelných ruin jest uchován jakýsi podstavec, na němž jsou dosud čitelná písmena. Jsou nepochybně částí slova *ΓΕΛΑΣΜΑ*. Ve Spartě bylo přece tisíce chrámů a svatostánků tisíců různých božstev. Jak nesmírně zvláštní je, že právě oltář Smíchu měl přežíti všechny ostatní! Nemám však práva,« pokračoval se zvláštní změnou v hlase i způsobech, »nemám práva býti veselý na váš účet. Právem mohl jste žasnouti, neboť Evropa nemůže poskytnouti nic tak dokonalého jako tento můj malý, královský kabinet. Moje ostatní pokoje nejsou zdaleka takové — pouhé výstřelky moderního nevkusu. Toto jest lepší než móda, ne? To stačí jen spatřiti, aby se člověš rozlítil, na toho, jenž si to mohl dovoliti za cenu celého dědictví po otci. Střežil jsem se ovšem každé profanace. S jedinou pouze výjimkou jste vy, jediná lidská bytost, která mimo mne a mého sluhy spatřila tajemství této královské komnaty od té doby, co byla takto vyzdobena.«

Uklonil jsem se v uznání, neboť nádhera, vůně, hudba, neočekávaně výstřední jeho chování a způsoby tak na mě působily, že jsem nebyl schopen slovy vyjádřiti své ocenění toho, co jsem si mohl vyložiti jako poklonu.

»Zde,« povstal a procházel se pokojem, opřen o mé rámě, »zde jsou malby Řeků až po Cimabue a od Cimabue až do dnešní doby. Mnohé, jak vidíte, jsou voleny s malou úctou k úsudku o uměleckém vkusu. Nicméně všechny jsou vhodnou výzdobou takovéhoto pokoje. Jsou zde některá chefs-d'oeuvre neznámých velikánů, zde opět nedokončené náčrtky mužů, své doby proslavených, jichž jména bystrozrak akademií ponechal mlčení a mně. Co soudíte,« pravil, obraceje se ke mně — »co soudíte o této Madonna della Pietà?«

»Toť pravý Guido!« zvolal jsem s veškerým svým přirozeným enthusiasmem, neboť jsem byl již dychtivě prohlížel její nepřekonatelnou krásu. »Toť Guido sám! Jak jste ji získal? Jest v malířství nepochybně tím, čím jest v sochařství Venuše.«

»Ha!« pravil zamyšleně, »Venuše? Krásná Venuše? — Venuše Medicejská? Venuše s maličkou hlavou a ozdobnými vlasy? Část jejího levého ramene (zde jeho hlas poklesl, takže jej sotva bylo slyšeti) a celá pravá paže jsou restaurovány a v koketerii této pravé ruky jest, myslím, quintessence celého jejího affektovaného zevnějšku. Dávám přednost Canovovi. Apollo jest rovněž kopií — o tom není pochybnosti. — Jsem zaslepenec, pošetilec, který nemůže najíti onu slavenou apolonskou inspiraci. (Nemohu — politujte mě — nemohu nežli dáti přednost Antinoovi.) Což

neřekl Sokrates, že sochař nalezl svou sochu v kuse mramoru? Pak nebyl Michael Angelo nijak originelní ve svém dvojverší:

'Non ha l'ottimo artista alcun concetto
Chè un marmo solo in se non circonscriva.'

Bylo snad nebo mělo by býti podotknuto, že jako praví gentlemani jsme si ustavičně vědomi odlišnosti davu, aniž jsme byli schopni ihned přesně stanoviti, v čem tento rozdíl spočívá. Aplikuje tuto poznámku v plném rozsahu na chování mého známého, cítil jsem onoho památného jitra, že by se daleko lépe dala aplikovati na jeho duševní temperament a povahu. Nemohu ani lépe definovati podstatu zvláštnosti, jež zdálo se, stavěla jej úplně stranou ode všech ostatních lidských bytostí, než nazvati ji zvykem ustavičného, hlubokého přemýšlení, jenž byl patrný i v jeho nejvšednějším počínání; vtíral se do jeho žertování, proplítal se výbuchy jeho veselí jako zmije, jež se vyšvihují z očí šklebících se mask na římsách kolem chrámů persepolských.

V jeho střídavě lehkém a vážném tónu, jímž chvatně hovořil o věcech malé důležitosti, ustavičně jsem cítil jakýsi nepokoj, nervosní hledání úlevy v činnosti a řeči, neklidné podráždění, což se mi zdálo naprosto nevysvětlitelným a dokonce chvílemi mě vážně znepokojovalo. Často též zastavil se uprostřed věty, jejíž začátek

zřejmě zapomněl a zdálo se, že naslouchá s napiatou pozorností, jakoby v očekávání hosta nebo zvuků, jež musely existovati jedině v jeho obrazotvornosti. V takovémto jednom okamžiku snění nebo odmlčení v zřejmé nepřítomnosti ducha, spatřil jsem obraceje listy slavné tragedie básníka a učence Politiana Orfeo (první původní italská tragedie), jež ležela blízko mne na otomanu, tužkou zatržené místo. Byla to pasáž ke konci třetího jednání — pasáž srdcem zachvívajícího rozrušení, jež žádný muž, sebe zvrhlejší, nemůže čísti bez neobvyklého vzrušení, žádná žena bez vzdechu. Celá stránka byla skropena čerstvými slzami, na protějším listě pak byly tyto anglické řádky, psané tak odlišnou rukou od zvláštního písma mého přítele, že jen s těžkostí jsem je rozeznal jako jeho vlastní:

Ty's byla pro mne vším, ó lásko,
duše mé bolným toužením,
zeleným ostrovem v moři, má lásko,
studánkou, oltářem obětním
s ovocem vzácným a květinami,
jež byly všechny mým vlastnictvím.

Sen příliš sladký by moh být plněn!
Zářivá naděj, ve hvězdách zhaslá
sotva že zasvitla. — Pouhý sen!
Hlas z dálek budoucna volá: „Jen dál!“
Minula proudem však unášen
matný můj duch se potácí
nehybný — němý — ohromen.

Neb běda! běda! Uhaslo pro mne
na vždycky světlo života.
Moře jen slavnostně šepotá:
Nikdy již, nikdy — ó nikdy již,
strom bleskem zasažen, nezkvétá,
— břeh smutný něme přisvědčuje —
ni orel, postřelen, nevzlétá!

A teď jsem stále jak v bezvědomí —
a všechno moje noční snění
v šedém tvém oku se soustředí,
v šlépěje zásvitu, jíž už není
po vzdušném tanci na slunném břehu
italských vod, jež tak modře se pění.

Běda! vždyť v onen neblahý čas
od lásky v neúprosný stín
zhoubná tě vlna smetla —
ve věčné, nehodné lože vin!
Smuteční vrba nad námi pláče —
Nikdy již nesložím hlavu v tvůj klín!

Nebyl jsem příliš překvapen, že tyto řádky byly psány anglicky, ačkoliv jsem nevěděl, že jejich autor zná tento jazyk. Byl jsem si příliš dobře vědom rozsahu jeho schopností i podivné rozkoše, s níž snažil se je skrýti a nebyl jsem tudíž udiven podobným objevem. Musím však přiznati, že místo jejich původu nemálo mě překvapilo. Původně tam byl uveden Londýn, ale později to bylo pečlivě přeškrtáno, ne však tak dokonale, aby pátravé oko nerozeznalo původní slovo. Pravím, že mě to nemálo překvapilo, neboť se pamatuji, že ve svém dřívějším rozhovoru se svým přítelem výslovně jsem se jej tázal, zda se setkal

s markýzou Di Mentoni v Londýně, poněvadž tato sídlila po několik let před svým sňatkem v tomto městě. Ve své odpovědi — nemýlím-li se, dal mi na srozuměnou, že nikdy nebyl v hlavním městě Velké Britanie. Mohl bych zde též podoknouti, že jsem nejednou slyšel — aniž jsem ovšem přikládal víry této zprávě, obsahující tak mnoho nepravděpodobnosti — že muž, o němž mluvím, byl nejen rodem, nýbrž i vzděláním Angličan.

»Zde jest obraz,« pravil, nepovšimnuv si, že jsem zpozoroval tragedii — »zde jest ještě jeden obraz, který jste neviděl« a odhrnuv draperii, ukázal mi portrét markýzy Aphrodite v celé velikosti. Lidské umění nemohlo lépe štětcem vystihnouti její nadpřirozenou krásu. Tatáž etherická bytost, jež stála předcházející noci přede mnou na schodech vévodského paláce, objevila se znovu přede mnou. Avšak ve výrazu její tváře, jež celá zářila úsměvy, tajil se (nepochopitelná anomalie) onen zvláštní záblesk melancholie, jež jest nerozlučitelná s dokonalou krásou. Její pravá ruka byla složena na prsou, levou pak ukazovala dolů na vázu podivného tvaru. Jedna malá čarovná nožka, jedině viditelná, sotva se dotýkala země a pár vkusně vymyšlených křídel vznášel se v zářícím ovzduší, jež zdálo se obklopovati a zahalovati její půvab. Můj zrak zabloudil s malby k postavě mého přítele a mohutná slova Chapma-

nova »Bussy d'Ambois« chvěla se instinktivně na mých rtech:

„Stojím zde
jako římská socha a budu státi
dokud smrt nepromění mě v mramor!“

»Pojďte,« pravil konečně, obraceje se ke stolu z bohatě vykládaného masivního stříbra, na němž stálo několik pohárů fantasticky zbarvených a dvě velké etruské vázy právě tak podivného tvaru, jako ona v popředí portrétu. Poháry byly naplněny, jak jsem se domníval, johanisbergským vínem. »Pojďte,« pravil úsečně, »napijeme se! Je sice brzo, ale pijme. Je skutečně brzo,« pokračoval zamyšleně když cherubín těžkým zlatým kladivem rozezvučel komnatu úderem prvé hodiny po slunce východu. »Je skutečně brzo, ale co na tom záleží? Pijme! Obětujme onomu vznešenému slunci, jehož záři tak dychtivě se pokoušejí tyto slavnostní lampy a kaditelnice překonati!« Přinutiv mě, abych si s ním připil, vypil rychle po sobě několik číší vína.

»Sníti,« pokračoval, navazuje opět svůj těkavý rozhovor a drže při tom jednu ze skvělých váz proti bohatému světlu kaditelnice, »sníti bylo podstatou mého života. Vytvořil jsem si proto, jak vidíte, útulek snů. Mohl jsem v srdci Benátek vybudovati lepší? Je pravda, uzříte kolem sebe směsici architektonických krás; čistota Ionska jest urážena předpotopními, uměleckými

pracemi a egyptské sfyngy jsou nataženy na zlatých kobercích. A přece tento účinek jen bázlivec nedovede sloučiti. Vhodnost místa a zejména času jsou strašáci, jež odvracejí lidstvo od pozorování velkoleposti. Sám jsem kdysi zachovával dekorum, avšak sublimát pošetilosti seslabil mého ducha. Toto vše odpovídá nyní mému účelu. Jako tyto arabeskní kaditelnice plazí se můj duch v plamenech a delirium této scény mě připravuje pro divočejší vidiny v oné zemi skutečných snů, kam nyní rychle odcházím. Zde se prudce zarazil, sklonil hlavu k prsoum a zdálo se, že naslouchal zvuku, který jsem neslyšel. Konečně vzpřímiv se, pohlédl vzhůru a zvolal dvojverší biskupa z Chichestru:

Mě vyčkej jen, já přijdu již
v ten temný dol zas tobě blíž.

V následujícím okamžiku přiznávaje, že jest zmožen vínem, vrhl se v celé délce na otoman.

Na schodišti bylo náhle slyšeti rychlé kroky a v zápětí následovalo hlasité zaklepání na dveře. Spěchal jsem, abych zabránil vyrušení, když tu páže z paláce Di Mentoni vrazilo do komnaty a koktalo hlasem přerývaným pohnutím nesouvislá slova: »Má paní! — Má paní! — Otrávena! — Otrávena! — Oh, hrozné! — Oh, krásná Aphrodite!«

Ohromen přiskočil jsem k otomanu a pokoušel se vzbuditi spícího, aby si uvědomil zdrcující zvěst. Jeho údy však byly ztuhlé, rty zsinalé a jeho dříve zářící oči byly ztrnulé v smrti.

Klopýtal jsem zpět ke stolu a moje ruka dotkla se prasklého a zčernalého poháru; a náhle celá strašlivá pravda bleskla mou duší.

BERENICE.

Dicebant mihi sodales si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquantulum fore levatas. — Ebn. Zaiat.

eštěstí je rozmanité. Pozemská bída je mnohotvárná. Rozpínajíc se nad obzorem jako duha má právě tak měnivé barvy, jako jsou barvy tohoto oblouku; stejně odlišné a přece tak k nepoznání splývavé. Kloní se nad širým obzorem jako duha! Jak mohu najíti společný prvek mezi krásou a prapojmem ošklivosti? Mezi znamením míru a obrazem žalu? Leč jako v ethice zlo je důsledkem dobra, tak se vskutku žal rodí z radosti. Buď vzpomínka na uplynulou blaženost je úzkostným pocitem dneška. nebo útrapy, jež jsou, mají původ ve slastných stavech, jež mohly býti.

Mé křestní jméno je Egaeus; o jméně rodovém se nezmíním. Ale není v celé zemi starobylejšího hradu, než můj ponurý, šedý, rodný zámek. Naše větev byla zvána rodem visionářů; a mnohé nápadné zvlášt-

nosti — vzhled rodinného sídla, fresky ve velkém salonu, čalouny ložnic, vyřezávané stojany ve zbrojnici a ještě více v obrazárně starých maleb, tvar knihovny i konečně velmi podivínský výběr knih — byly víc než dostatečným vysvětlením této pověsti. Vzpomínky mých nejčasnějších let jsou spojeny s tímto pokojem a s knihami v něm; o těch už nic bližšího nepovím. Tam zemřela matka. Tam jsem se narodil. Ale je to čirá pošetilost tvrditi, že jsem nežil už před tím, že duše nemá dřívějšího jsoucna. Popíráte? Nepřemež se o to. Sám přesvědčen, nesnažím se přesvědčovat. Je přece ve mně vzpomínka na vzdušné podoby, na duchaplné a výmluvné oči, na hudební ač smutné zvuky; vzpomínka podobná stínu svou mlhavostí, měnlivostí, neurčitostí, nestálostí; a podobná stínu i v tom, že se jí nemohu zbavit, pokud bude trvat slunce mého rozumu.

V tom pokoji jsem se narodil. Procitaje tím z dlouhé noci toho, co se zdálo, ač nebylo, nicotou, rázem do skutečné říše pohádek, do zámků snů, do nespoutaných oblastí klášterního myšlení a vzdělání, jaký div, že jsem se rozhlížel užaslým a dychtivým zrakem, že jsem své chlapectví prodlel v knihách a mládí promarnil sněním; ale podivné je, když léta míjela a poledne mužnosti mne zastihlo ještě stále v otcovském sídle, je zvláštní, jak ochably pružiny mého života — zvláštní, jak úplný rozvrat nastal

ve směru mých nejvšednějších myšlenek. Skutečný svět se mi jevil jako vidění a pouhé vidění, zatím co naopak těkavé představy z říše snů se staly nikoliv obsahem mého každodenního života, nýbrž přímo a výhradně životem samým.

Berenice byla má sestřenka a oba jsme společně vyrostli v mém otcovském zámku. Ale vyvíjeli jsme se odchylně: já, chabého zdraví a těžkomyslný, ona čilá, plná vděků, s překypující chutí do života; ji těšilo šplhati po svazích, mne klášterní studium; já žil uzavřeně vlastnímu srdci a oddán tělem i duší úsilovnému a bolestnému přemítání; ona těkala bezstarostně životem bez jediné myšlenky pro stíny na její cestě nebo tichý let nočních chvil. Berenice! Vyvolám si její jméno — Berenice! A ze šedých zřícenin paměti tlum tisícerých vzpomínek se zvíří při tom zvuku! Ach, její obraz je teď živě přede mnou jako za prvních dnů radostné lehkomyslnosti! Ó nádherná, ač fantastická kráso! Ó Arnheimská lesní vílo! Ó najado vřídel! A pak — pak vše je tajemná hrůza a příběh, který lépe nevyprávěti. Nemoc, osudná nemoc ji přepadla jako samum; a před mými zraky duch změny se po ní plížil, pronikaje její mysl, i povahu a rozrušoval příšerně neznatelným způsobem samu totožnost její osoby! Běda! Zhoubce přišel a zmizel! A jeho oběť — kam se poděla? Nepoznal jsem ji — aspoň jsem ji už nepoznával jako Berenice!

Mezi tím početným shlukem nemocí vyvolaných onou osudnou a základní, která způsobila tak strašný převrat mravní i tělesné bytosti mé sestřenice, možno uvést jako nejkormutlivější a svou povahou nejtvrdošíjnější jistý druh padoucnice, končící nezřídka úplnou ztrnulostí — ztrnulostí, jež se na vlas podobala smrti a z níž sestřenice procitala zpravidla až děsivě náhle. Zatím má vlastní nemoc — neboť mi řekli, že tomu nemám dávat jiného názvu — má vlastní nemoc tedy se ve mně rychle vzmáhala a nabývala posléze rázu duševní poruchy nového a zvláštního způsobu, vzrůstajíc každou hodinou, ba okamžikem, až konečně mne úplně nepochopitelně ovládla. Tato porucha, mám-li jí tak říkat, tkvěla v chorobné dráždivosti oněch duševních schopností, které metafysická věda jmenuje »pozornost«. Je více než pravděpodobné, že se mi neporozumí; ale bojím se opravdu, že není nikterak možno vzbudit v mysli neodborného čtenáře věrnou představu o tom vzrušeně napiatém zájmu, s nímž se v mém případě uvažovací schopnosti (abych nemluvil odbornicky) zabývaly a hřížily do rozhovoru i nejvšednějších jevů smyslového světa.

Zírat bezmyšlenkovitě a neúnavně po dlouhé hodiny s upiatou pozorností na nějakou bezvýznamnou drobnost na pokraji nebo mezi řádky knihy; na většinu letního dne se ztrácet ve sledování lehkého stínu

padajícího šikmo na koberec či na podlahu; celou noc duchanepřítomně probdít, jen abych neztratil s očí nehybný plamen lampy nebo žhavění popele v krbu; prosnít celé dny nad vůní nějakého květu; jednotvárně opakovat jakési všední slovo až jeho zvuk častým opakováním ztratí svůj vlastní smysl; zbavit se pocitu pohyblivosti nebo tělesného bytí dokonalou a dlouhou nehybností, v níž jsem tvrdošíjně setrvával, — to byly některé z nejobvyklejších a nejméně škodlivých pošetilostí, k nimž mne vedl duševní stav ne sice úplně bez obdob, ale který ještě je hodně nepřístupný každému rozboru nebo vysvětlení.

Aby však nebylo nedorozumění. Tuto neúměrnou, vážnou a chorobnou pozornost, vydražďovanou v podstatě malichernými jevy, nesluší zaměňovati co do povahy za onen sklon k hloubavosti, vlastní lidstvu vůbec, a v kterém si zvláště libují osoby vznětlivé představivosti. Nebyla to zejména, jak by se na první pohled snad zdálo, mimořádná či přehnaná náchylnost k takové hloubavosti, nýbrž původem i podstatou cosi odchylného a rozdílného. V prvém případě snílek nebo osoba, jež se dává unést do vytržení, podněcuje zpravidla svůj zájem jevem nikoli malicherným; aniž si to uvědomí, mizí jí pak vlastní podnět ve spleti závěrů a úvah, jež se z něho zrodily až na konci takového často bohatě vyšperkovaného snění s otevřenýma oči-

má, shledá že *incitamentum* neboli základní příčina jejího hloubání docela zanikla v zapomenutí. U mne ale první podnět býval neúchylně malicherný, třebaže se mému nevyrovnanému vidění jevil zkresleně a neskutečně důležitý. Činíval jsem málo závěrů, ač-li vůbec jaké; a i to málo se vytrvale vracelo do jednoho středu, k původnímu podnětu. Úvahy nikdy nebyly líbivé; a v závěru snění ona první příčina, kterou jsem nikdy neztrácel s očí, poutala k sobě ten nepřirozeně vystupňovaný zájem, jenž byl převládajícím rysem choroby. Slovem, u mne byla zvláště zvýšená duševní činnost pozorovací, kdežto u těch, kdož sní s otevřenýma očima, činnost usuzovací.

Mé knihy v tom období, pokud přímo rozrušenost nepodněcovaly, měly, jak lze snadno pochopit, při mé povaze plné neukázněné představivosti velký podíl na příznačných vlastnostech rozrušenosti samé. Mezi jinými si dobře vzpomínám na pojednání vznešeného Itala, Coelia Secunda Cariona *De Amplitudine Beati Regni Dei*; veledílo svatého Augustina *O Obci Boží*; a na Tertullianovo *De Carne Christi*, jehož paradoxní výrok »Mortuus est Dei filius; credibile est quia ineptum est; et sepultus resurrexit; certum est quia impossibile est« mne nepřetržitě zaměstnával pracným a neplodným hloubáním po dlouhé týdny.

Bude se tedy zdáti, že můj rozum, jejž přiváděly z rovnováhy jen bezvýznamné drobnosti, se podobal onomu útesu v moři, o němž se zmiňuje Ptolemaeus Hephaestion a který odolávaje útokům úsilí lidského a ještě divočejší zlobě vod a vichrů, zachvíval se, když se jej byť jen dotekl květ zvaný asfodel. A ačkoliv povrchnímu myšlení by se mohlo zdát nepochybnou jistotou, že změna v duševních vlastnostech Bereničiných, vyvolaná její neblahou nemocí, mi poskytla hojnost podnětů pro onu napiatou a úchylnou uvažovací schopnost, jejíž povahu jsem právě trochu pracně vykládal, přece tomu naprosto nebylo tak. V jasných okamžicích mé choroby mne ovšem její neštěstí bolelo, a pociťuje hlubokou účast nad úplným ztroskotáním jejího jasného a klidného života, přirozeně jsem často a roztrpčeně přemýšlel o podivuhodných cestách, jimiž došlo k tak zvláštnímu a náhlému převratu. Leč tyto úvahy neměly nic společného s idiosynkrasií mé nemoci a byly takové, jaké by za podobných okolností byly napadly každému normálnímu člověku. Věrna své povaze, má choroba se zvrácenou zálibou si všímala méně význačných, ale nápadnějších změn tělesného zjevu Bereničina — zvláštní a svrchovaný úžas budící přeměny její osobní totožnosti.

Za nejkrásnějších dnů její bezpříkladné krásy jsem ji zcela jistě nemiloval. Při po-

divné zrůdnosti mého života neměl jsem nikdy milostných citů a mé vášně byly jen z říše rozumu. V mlhavé šedi časných jiter, v mřížovém stínu poledního lesa i v nočním tichu knihovny mé oči si ji přetvořily k svému obrazu, i viděl jsem ji ne jako žijící a dýšící Berenice, nýbrž jako Berenice ze snů; ne jako pozemskou hmotnou bytost, nýbrž jako abstrakci takové bytosti; ne jako předmět obdivu, nýbrž rozboru, ne jako stvoření, jež je hodno lásky, nýbrž jako úlohu pro namahavé, třeba nesoustavné přemýšlení. A teď — teď jsem se v její přítomnosti chvěl a bledl, když přicházela; ale hořce žele její sešlosti a zbědovanosti, uvědomil jsem si, že mne dávno milovala a v nešťastné chvíli jsem s ní promluvil o sňatku.

A posléze den naší svatby se blížil, když jednoho zimního odpoledne toho roku, v nepřiměřeně teplém, klidném a mlhavém dnu, z takových, které jsou kojnými krásného Halcyona,*) jsem seděl (a jak jsem se domníval, sám) ve vnitřním sále knihovny. Ale, zvednuv oči, spatřil jsem, že přede mnou stojí Berenice.

Byla to má vlastní vzrušená obraznost, či vliv mlhavého ovzduší, neurčitý přísvit komnaty či šedé záhyby látky, spadající po její postavě, že její obrys vypadal tak

*) Protože Jupiter dává v zimě dvakráte sedm dní teplých, lidé nazvali tento mírný a vlahý čas Kojnou krásného Halcyona — Simonides.

chvějivě a nejasně? Nedovedu to povědět. Neřekla ani slova a já — za celý svět nebyl bych mohl pronésti jediné slabiky. Ledový chlad mi projel tělem; pocit nesnesitelné úzkosti mne tísnil; sžíravá zvědavost mi naplnila duši; a klesnuv do křesla, ztrnul jsem na chvíli bezdechý a nepohnutý s očima jako přikovanýma k její postavě. Běda! Byla nesmírně vyhublá a ani stopa někdejší podoby nevyzírala z jediného obrysu její postavy. Mé planoucí zraky posléze padly na její tvář.

Čelo bylo vysoké a velmi bledé a podivně jasné; a přes ně místy spadal kdysi černý vlas a stínil zapadlé spánky nespočetnými a nyní živě žlutými kadeřemi, jež svým přízračným vzhledem se neladně odrážely od převládající těžkomyslnosti tváře. Oči byly neživé, vyhaslé a jakoby bez zorniček a já jsem se mimoděk uhnul jejich skelnatému pohledu a zadíval se na tenké a sevřené rty. Pootevřely se; a podivně významným úsměvem zuby změněné Berenice se pomalu zjevily mému zraku. Kéž mně Bůh dopřál, abych je nikdy nebyl spatřil anebo spatřiv je už, abych byl umřel.

Zvuk zapadajících dveří mne vytrhl a když jsem vzhlédl, seznal jsem, že sestřenice odešla z pokoje. Ale z rozháraného pokoje mého mozku neodešlo, a běda! nedalo se zahnat bílé a přízračné spektrum zubů. Nebylo jedinké poskvrny na jejich

povrchu, ani stínu na jejich lesku, jediného vroubku na okrajích a přece, jak ta krátká chvíle jejího úsměvu postačila, aby se mi vryly do paměti. Viděl jsem je nyní ještě skutečnější, než jsem je zahlédl před tím. Ty zuby! ty zuby byly zde a tam a všude a mohl jsem je vidět a hmatat; dlouhé, úzké a nadmíru bílé s bledými rty, staženými kol nich jako v okamžiku, kdy se po prvé tak hrůzně odhalily. Tehdy přišel plný nával mého chorobného sklonu a já jsem se marně bránil jeho podivnému a neodolatelnému vlivu. V spleti jevů vnějšího světa neměl jsem jiných myšlenek než na tyto zuby. Prahnul jsem po nich šílenou touhou. Všechny jiné věci a všechny jinorodé pojmy byly pohlceny jedinou myšlenkou na ně. Ony, jen ony se vznášely před mým duševním zrakem a ony ve své výhradné jedinečnosti staly se podstatným obsahem mého duševního života. Držel jsem je v každém osvětlení. Obracel jsem je do každé polohy. Prohlížel jsem jejich význačné vlastnosti. Uvažoval jsem o jejich zvláštnostech. Hloubal jsem o jejich sladěnosti. Přemítal jsem o změnách v jejich podstatě. Zachvíval jsem se, když jsem jim ve svých představách připisoval citovou a vjemovou schopnost a způsobilost mravního vyjadřování i bez pomocí rtů. O slečně Salle-ové bylo případně řečeno: »Que tous ses pas étaient des sentiments« a o Berenice jsem já ještě pev-

něji věřil, que tous ses dents étaient des idées. Des idées! ach, v tom bylo to šílené pomyšlení, které mne mořilo! Des idées! ach, proto jsem si jich tak nesmyslně žádal! Cítil jsem, že bych mohl dojíti zase pokoje, jen kdybych se jich zmocnil a tím se vzpamatoval.

A tak se nade mnou skončil večer a potom temnota přišla, prodlela a odešla a nový den rozbřeskl a už se ukládala mlha druhého večera a pořád jsem seděl bez pohnutí v tom prostém pokoji a pořád se hroužil do přemítání a pořád jsem vězel v okovech příšerné představy zubů, jak se s úžasně živou a ohavnou jasností zjevovaly v pokoji v střídání světla a stínu. Posléze zalehl do mého snění výkřik, jakoby hrůzy a zděšení, po němž za chvíli následoval hluk zmatených hlasů a tiché naříkání a sténání. Povstal jsem z křesla a otevřev prudce jedny z dveří knihovny, spatřil jsem v předpokoji služebnou, rozplývajíc se v slzách, jež mi oznámila, že Berenice už není! Časně ráno ji přepadl záchvat padoucnice a nyní, na sklonku večera, hrobka byla připravena pro svého obyvatele a vše bylo přichystáno k pohřbu.

Zpozoroval jsem, že sedím v knihovně a opět sám. Zdálo se mi, že jsem právě procitl ze změteného a vzrušujícího snu. Věděl jsem, že byla právě půlnoc a byl jsem si jasně vědom, že už od západu slunce Berenice byla pohřbena.

O době, jež zatím uplynula, neměl jsem však přesné, ani jasné představy. Avšak vzpomínka na ni byla naplněna hrůzou — hrůzou tím hroznější, poněvadž byla neurčitá, a strachem tím strašnějším, poněvadž byl dvojaký. Byla to strašná stránka v pamětech mého života, popsaná celá chmurnými, příšernými a nepochopitelnými vzpomínkami. Pokoušel jsem se je rozluštiti, avšak marně, a zatím stále a stále ostrý a pronikavý výkřik ženského hlasu, jako ohlas vzdáleného zvuku, zvonil mi v uších. Něco jsem učinil, co to však bylo? Kladl jsem si nahlas tuto otázku a šepotavá ozvěna komnaty mi odpovídala: »Co to bylo?«

Na stole vedle mne hořela lampa a blízko ní ležela krabička. Nebyla nijak zvláštní a viděl jsem ji již často před tím, neboť patřila rodinnému lékaři; jak se však ocitla na mém stole a proč jsem se při pohledu na ni chvěl? Bylo to zcela nevysvětlitelné a můj zrak konečně utkvěl na otevřené stránce knihy a větě v ní podtržené. Byla to prostá, ale zvláštní slova básníka Ebn Zaita: »Dicebant mihi sodales si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquantulum fore levatas.« Proč tedy, když jsem je pročítal, vstávaly mi vlasy na hlavě a proč mi tuhla krev v žilách?

Náhle ozvalo se lehké zaklepání na dveře knihovny a sluha mrtvolně bledý vstoupil po špičkách do pokoje. Jeho zrak byl zdě-

šený hrůzou a mluvil ke mně třesoucím se dutým a tichým hlasem. Co říkal? Zaslechl jsem jen několik trhaných vět. Vyprávěl o divokém výkřiku rozrušivším ticho noci, o tom, jak se seběhlo služebnictvo a jak pátralo ve směru zvuku; a tu jeho hlas se stal strašlivě zřetelným, když mi šeptal o zneuctěném hrobu, o znetvořeném, zahaleném těle ještě dýchajícím, chvějícím se, ještě živém!

Ukázal na můj oděv, byl potřísněn blátem a krví. Mlčel jsem a on mne vzal jemně za ruku; byly v ní vytištěny stopy lidských nehtů. Upozornil mne na jakýsi předmět opřený o zeď. Hleděl jsem naň po několik minut: byl to rýč. S výkřikem vrhl jsem se ke stolu a uchopil skřínku, jež na něm ležela. Nemohl jsem ji však vypáčiti a jak jsem se chvěl hrůzou, vyklouzla mi z ruky, dopadla těžce a rozbila se na kusy, a z ní s chřestotem vypadlo několik nástrojů zubního lékařství mezi dvaatřicet malých, bílých předmětů jakoby ze slonoviny, jež byly roztroušeny po podlaze.

K o n e c.